

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 23.

Torsdagen den 4 april.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Herr **talmannen** öppnade sammanträdet med följande ord: Mina damer och herrar! Då vi i dag samlas för att återupptaga arbetet efter påskferierna, sakna vi bland oss en av ledamöterna på Örebro länsbänk, Petrus Ödström. Han var vid sin bortgång ännu i sin fulla arbetskraft, och dödsbudet kom hastigt och oväntat. Ödström hade under fjorton riksdagar deltagit i riksdagsarbetet. Han var en trygg och säker lantmannarepresentant, som även hade blick för andra samhällsgruppers intressen och behov. Han var en arbetsam, intresserad och plikttrogen folkrepresentant, som icke ofta yttrade sig i kammarrens debatter men som träget och samvetsgrant sökte arbeta sig in i de frågor, som förelades riksdagen. Ödström var personligen en angenäm och av oss alla varmt avhållen och högaktad riksdagskamrat. Jag är förvissad om att budskapet om hans oväntade bortgång mottagits med beklagande av kammarrens ledamöter.

Frid över hans minne!

Detta yttrande åhördes av kammarrens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollen för den 18, den 19, den 20, den 22 och den 25 nästlidna mars.

§ 3.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten av Riksdagens andra kammare, rådmannen Birger Christenson, som den 16 sistlidne mars undergått operation för gallsten och som nu sedan några dagar av mig vårdas för blodpropp i den ena lungan, på grund härav kommer att under avsevärd tid, antagligen minst fyra veckor, vara oförmögen att delta i riksdagsarbetet; intygas på heder och samvete.

Södertälje den 3 april 1929.

Erik Normann,
t. f. lasarettsläkare.

§ 4.

Sedan riksdagens båda kamrar förehåft och godkänt de uti statsutskottets memorial nr 21, 22, 30 och 32 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 23.

Första omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 21).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen, i anledning av de av herr Mellén m. fl. och herr Gustafson i Kasenberg m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 127 och II: 216), må hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning rörande trafikering av Åmål—Ärjängs järnväg genom Bergslagens järnvägsaktiebolags försorg, varvid dock, för fall att ett i detta avseende tillfredsställande avtal ej kan åstadkommas, därjämte bör övervägas frågan om ytterligare statslån till Åmål—Ärjängs järnvägsaktiebolag för inköp av rullande materiel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av herrar Melléns m. fl. och Gustafsons i Kasenberg m. fl. ovanberörda motioner (I: 127 och II: 216)

a) såsom avsättning till fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket för budgetåret 1929/1930 anvisat ett reservationsanslag av 175,000 kronor;

b) bemyndigat Kungl. Maj:t att bevilja Åmål—Ärjängs järnvägsaktiebolag ett ytterligare låneunderstöd från bibanelånefonden till belopp av 175,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarernas ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 89 Ja och 131 Nej, varjämte 2 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 70 Ja och 71 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarernas röster eller 89 Ja och 131 Nej, sammanräkningen visade 159 Ja och 202 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 22).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må dels avslå statsutskottets i dess utlåtande nr 3, punkt 15:o) gjorda hemställan om beviljande för budgetåret 1929/1930 av ett anslag å 25,000 kronor för bedrivande av upplysningsarbete för freden;

dels i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Lindhagens motion I: 197, i vad densamma avser *Svenska föreningen för Nationernas förbund*, till nämnda förening för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 1,500 kronor;

dels avslå herrar Anderssons i Falkenberg och Hages motion II: 137 samt herr Lindhagens motion I: 197, i vad densamma avser anslag till Svenska fredsoch skiljedomsföreningen;

dels ock avslå fröken Hesselgrens samt fru Östlunds och fru Nordgrens motioner (I: 121 och II: 235), herr Olof Olssons motion (I: 76) ävensom herr Lindhagens motion (I: 197), i vad den avser beviljande av anslag till svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

dels att i anledning av herr J. Nilssons i Malmö motion (I: 120) för bedrivande av *upplysningsarbete för freden* för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t bland sådana inom fredsrörelsen verksamma sammanslutningar, som prövas vara förtjänta av understöd av statsmedel;

dels att Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Svenska föreningen för Nationernas förbund ävensom herr Lindhagens motion I: 197, i vad den avser anslag för samma ändamål, må anses besvarade genom beslutet angående herr Nilssons i Malmö motion I: 120;

dels att herrar Anderssons i Falkenberg och Hages motion II: 137 samt herr Lindhagens motion I: 197, i vad densamma avser anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen, må anses besvarade genom beslutet angående herr Nilssons i Malmö motion I: 120;

dels att fröken Hesselgrens samt fru Östlunds och fru Nordgrens motioner (I: 121 och II: 235), herr Olof Olssons motion (I: 76) ävensom herr Lindhagens motion (I: 197), i vad den avser anslag till svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, må anses besvarade genom beslutet angående herr Nilssons i Malmö motion I: 120.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop. och utföll densamma med 109 Ja och 111 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 69 Ja och 74 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 109 Ja och 111 Nej, sammanräkningen visade 178 Ja och 185 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 30).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1929/1930 anvisar ett extra anslag av 40,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Nylanders och Prytz' mo-

tion (II: 68), i vad densamma skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarrens ledamöter intagit sina platser samt vote-ringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 70 Ja och 153 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 81 Ja och 63 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarrens röster eller .. 70 Ja och 153 Nej,
sammanräkningen visade 151 Ja och 216 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 32).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må *dels*, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herr Bergqvist m. fl. och herr Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 67 och II: 109), för *anordnande av automobilinje mellan Övertorneå och Pajala* för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor; *dels ock* besluta att herr Asplunds förberörda motion (I: 128) ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan efter given varsel kammarrens ledamöter intagit sina platser samt vote-ringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 108 Ja och 109 Nej, varjämte 6 av kammarrens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 82 Ja och 57 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarrens röster eller .. 108 Ja och 109 Nej,
sammanräkningen visade 190 Ja och 166 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande å kammarrens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 216, med förslag till lag om ändrad lydelse av 91 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar och

lag om ändrad lydelse av 55 § i lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs;

till statsutskottet propositionerna:

nr 217, angående lån till främjande av bostadsproduktionen;

nr 218, angående anslag till statens byggnadsbyrå; och

nr 220, angående anslag till hospitalsbyggnader;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 224, angående vissa åtgärder för bekämpande av potatiskräfta; och

nr 225, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till bankoutskottet propositionen, nr 228, angående beredande av pension från allmänna indragningsstaten åt f. d. amanuensen i lantmäteristyrelsen, f. d. majoren E. L. Löwenberg;

till statsutskottet propositionerna:

nr 221, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Jönköpings stad; och

nr 222, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Göteborg m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 214, med förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.

§ 6.

Ordet lämnades härefter till **herr förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att främst bland två gånger bordlagda ärenden må på föredragningslistan för nästinstundande lördags plenum uppföras statsutskottets utlåtanden nr 34, 4 och 33 i nu nämnd ordning samt därefter övriga ärenden i den ordning, som de äro upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Lindberg m. fl.*, nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

herr *Järte m. fl.*, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.;

herr *Holmgren*, nr 411, i anledning av sistnämnda proposition;

herr *Lithander*, nr 412 och 413, i anledning av samma proposition;

herr *Lindgren m. fl.*, nr 414, i anledning av samma proposition;

herr *Svedman m. fl.*, nr 415, om ändrad organisation av Gotlands infanterikår m. m.; och

herr *Nygren*, nr 416, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, med förslag till bokföringslag.

Nämnda motioner bordlades.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Magnusson* i Tunhult under 6 dagar från och med denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 6 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 215, med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 223, angående medel för uppförande av en nybyggnad för mynt- och justeringsverkets behov m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 226, med förslag till lag om skiljemän och lag om ändrad lydelse av 46 § utsokningslagen; och

nr 227, med förslag till lag om utländska skiljeavtal och skiljedomar.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 22 och 23 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 3.

Föredrogos var efter annan och remitterades till statsutskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

nr 409 av herr *Lindberg m. fl.*;

nr 410 av herr *Järte m. fl.*;

nr 411 av herr *Holmgren*;

nr 412 och 413 av herr *Lithander*; samt

nr 414 av herr *Lindgren m. fl.*

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 415 av herr *Svedman m. fl.* om ändrad organisation av Gotlands infanterikår m. m., begärdes ordet av

Herr **Svedman**, som yttrade: Herr talman! Då jag blivit uppmärksamgjord därpå, att det yrkande, som framställts i den motion, som jag hade äran avlämna i torsdags, är av beskaffenhet att böra behandlas av olika utskott,

ber jag härmed som motionär få avlämna en ny motion, som omfattar den del av framställningen, som bör behandlas av lagutskott.

Denna anhållan bifölles.

I enlighet härmed blev ifrågavarande motion uppdelad i två särskilda motioner, en med bibehållen beteckning av nummer 415 och med den ändring i rubriken att »m. m.» uteslöts samt en med ordningsnumret 417 och med överskrift: Om viss ändring av värnpliktslagen.

Härefter remitterades motionen nr 415 till statsutskottet och motionen nr 417 till behandling av lagutskott.

Slutligen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 416 av herr *Nygren*.

§ 4.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av vissa motioner om förnyad utredning rörande försvarsväsendet m. m.

Till statsutskottets förberedande behandling hade överlämnats tre inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 60 inom första kammaren av herr *Möller* och nr 139 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm, vari föreslagits, att riksdagen måtte, med avslag på det i punkt 23 i fjärde huvudtiteln äskade anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, hos Kungl. Maj:t hemställa om en snar förnyad omprövning om hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet; samt

motionen nr 225 inom andra kammaren av herrar *Sandberg* och *Wikström*, vari föreslagits, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts anslagsäskanden för militära ändamål, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ny försvarsutredning, varvid frågan om vårt lands avrustning jämväl borde förutsättningslöst prövas.

Med förmälan att utskottet under punkten 17 av sitt utlåtande nr 4 behandlat den i motionerna I: 60 och II: 139 berörda frågan om anslaget till det frivilliga skytteväsendet, hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att nämnda motioner i vad de avsåge frågan om ny försvarsutredning, ävensom motionen II: 225 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Rydén*, *Wallen*, *Bergström*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss*, *Ward* och *Högström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 60 och II: 139, i vad de avsåge frågan om ny försvarsutredning, ävensom motionen II: 225 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att spörsmålet om ändamålsenligheten av vårt lands försvarsväsende upptoges till förnyad prövning;

av herrar *Carl A. Carlsson*, *Hansén*, *Danielsson* och *Jönsson* i Revinge; samt

av herrar andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson* och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Uti de två sistnämnda reservationerna hade reservanterna förklarat sig anse, att utskottets motivering bort hava annan i respektive reservationer angiven lydelse.

Ang.
ifrågasat:
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svärsväsendet
m. m.

Aug.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! När jag som motionär tar först till orda i detta ärende, så har jag anledning både till tacksamhet och klander mot statsutskottet. Förhållandet är nämligen det, att statsutskottet har, när det gäller minskningar på fjärde huvudtiteln, i stor utsträckning följt de anvisningar för sådana minskningar, som gjorts i motionens motivering, men utskottet har, när det gällt motionens kläm, kommit till ett avstyrkande. Genom den uppdelning av frågorna, som har skett, en uppdelning som jag uppriktigt sagt icke riktigt förstår, skulle jag här kunna uppehålla mig väsentligen vid klandret mot utskottet för avstyrkandet av min motion. Å andra sidan sammanhör frågan om minskningar på försvarshuvudtiteln så nära med frågan om en ny försvarsutredning, att jag ser ingen möjlighet att man under denna debatt om utredningen skall kunna undgå att komma in även på frågan om fjärde huvudtiteln. Jag förmodar att det arrangemang som gjorts, varigenom utlåtandet rörande försvarsutredningen har ställts före utlåtandet om fjärde huvudtiteln, också avser att man skall redan under detta första utlåtande kunna göra undan den principdiskussion, som under alla förhållanden annars skulle hava kommit vid behandlingen av fjärde huvudtiteln, för att man sålunda skall kunna undvika att få två diskussioner om samma sak i dag.

Om jag ser på utskottets yttrande beträffande försvarsutredningen, så kan jag konstatera, att den majoritet som står bakom avstyrkandet är inbördes mycket splittrad. Bakom utskottsutlåtandets motivering stå endast högerledamöterna i statsutskottet, d. v. s. en minoritet. Denna minoritet har velat blankt avvisa motionen, den vill icke upptaga en diskussion, den säger bara, att den delar icke motionärens uppfattning och kan därför icke tillstyrka motionärens yrkande. De frisinnade ledamöterna, till vilka i detta fall hör herr Jönsson i Revinge, hava motiverat sitt avstyrkande på ett annat sätt, nämligen med det påståendet, att, sedan 1925 års försvarsordning beslöts, det icke har ägt rum någon sådan förskjutning, som motiverar en allmän utredning rörande en förnyad omläggning av försvarsväsendet. En liknande motivering har avgivits av bondeförbundarna, som alldeles särskilt framhålla den synpunkten, att ännu har icke 1925 års försvarsordning hunnit bliva prövad i sådan utsträckning, att man har ett klart omdöme om densamma, och under sådana omständigheter bör en ny utredning icke igångsättas.

Det förefaller mig som om i samtliga fall avstyrkarna av utredningsförslaget saknat vilja att se vad som faktiskt skett. Mest förvånansvärt är naturligtvis att ett avstyrkande kommer från högerrepresentanterna i utskottet. Ett av de stora numren under fjolårets valrörelse från högerns sida var just kravet på en ny utredning av försvarsfrågan, och man hade därför kunnat vänta sig att, när från annat håll ett yrkande om en sådan allsidig utredning framkommit, det skulle vunnit gensvar från högern, och man här kunnat tänka något visst ensidigt syfte, utan verkligen skulle fylla anspråken på att vara både förutsättningslös och allsidig. När man från frisinnat och bondeförbundshåll gör gällande, att ingenting sedan 1925 inträffat, som kan motivera en ny utredning, så är det ju en blindhet, som knappast kan vara omedveten. Det är alldeles uppenbart, att någonting skett sedan 1925. Det är också uppenbart, att alltjämt om beslutet av 1925 står en sådan strid, som enbart den väl motiverar, att man ånyo sätter sig vid utredningsbordet.

Som skäl för en utredning har i den av mig väckta motionen för det första anförts just denna strid om 1925 års försvarsordning, som har alldeles speciellt tillspetsats därigenom att regeringen genom sitt förslag till fjärde huvudtiteln vid årets riksdag har försökt avbryta den utveckling, som under de

tio senaste åren har pågått och som inneburit en fortgående minskning av försvarsbudgeten. Man märker i detta förslag till fjärde huvudtiteln, som ju ändock formellt håller sig inom 1925 års ram, en bestämd vilja att ånyo driva försvarsutgifterna i höjden, att pressa oss fram till en försvarsordning kostsammare än den, som avsågs genom 1925 års beslut. Det har vidare i motionen framhållits, att den under de senaste åren, jag vill icke säga starkare pågående men mera uppmärksammade krigstekniska utvecklingen också föranlett betydande lager inom vårt folk att ställa frågan, huruvida den försvarsordning, som vi erhöles 1925 och som ju icke var en försvarsordning efter nya grunder utan endast en sammanpressning av den förut existerande försvarsordningen, är ändamålsenlig. Många anse att denna krigstekniska utveckling kan motivera ett avskaffande av det militära försvaret, dess reducerande till en liten neutralitetsvakt. Andra anse, att den kan motivera en ganska grundlig omläggning av försvarsväsendet, med förläggning av tyngdpunkten till andra försvarsgrenar än där den nu ligger.

Jag hyste verkligen vid tiden för 1925 års beslut den förhoppningen, att man skulle kunna komma till ett stillestånd i försvarsfrågan. Jag hade uppriktigt den meningen, att det icke kunde vara ur någon synpunkt önskvärt att försvarsfrågan alltjämt skulle vara en av de största politiska tvistefrågorna. Och jag trodde, att den moderation, som man från vänstern ålade sig, när det gällde att skrida till en reducering av försvarsorganisationen, skulle kunna så mycket uppskattas inom andra partiläger, att man där kunde vara med om att åtminstone lämna andrum för ett genomförande av den beslutade 1925 års försvarsordning. Från högerhall har man emellertid allt sedan detta beslut fattades icke försummat något tillfälle att hålla striden i gång. Högern har varit mycket angelägen att alltjämt få behålla försvarsfrågan som en politisk stridsfråga. Detta har lett till att det önskade stilleståndet icke har kunnat komma till stånd, men det har också lett till — det är min bestämda övertygelse — att man icke har gjort de nödiga allvarliga försöken att genomföra 1925 års försvarsordning på ett ekonomiskt gott sätt. Högerns ständiga attacker ha kommit dem, som hava att praktiskt genomföra denna försvarsordning, att betrakta beslutet endast som ett provisorium. När högern gång efter annan ställer i utsikt att 1925 års försvarsordning mycket snart skall komma att göras om, så kan man icke räkna med att inom de militära kretsarna, som hava det praktiska utförandet om hand, man skall handla under den känslan, att här hava vi att göra med en definitiv ordning och alltså hava vi att av denna definitiva ordning göra det ur militär synpunkt bästa.

Om på det sättet 1925 års försvarsordning i sitt utförande visserligen icke medvetet saboteras, men saboteras genom högerns hållning, då är det alldeles uppenbart, att grunderna för ett vidhållande från vår sida av 1925 års beslut bliva i hög grad rubbade. När därtill kommer att, sedan högern kommit till regeringen, man försöker under sken av att hålla sig strikt inom 1925 års försvarsordning ytterligare pressa upp kostnaderna, så är detta för oss socialdemokrater ett ytterligare mycket starkt skäl för att begära, att en utredning i frågan åter sättes i gång. Jag vill härvid inskjuta den anmärkningen, att högern, som själv satt som en av sina förnämsta uppgifter att omintetgöra 1925 års beslut, egentligen varken har anledning eller rätt att komma till oss med några anvisningar om vår skyldighet att vidhålla och försvara detta beslut. Men jag vill därtill understryka vad som framhållits redan i den av mig väckta motionen, nämligen att 1925 års försvarsordning icke bara innebär för oss så och så många regementen och så och så många fartyg, utan 1925 års beslut representerade också för oss något betydelsefullt i kostnadsavseende. Det var icke på det sättet, att 1925 kostnadsfrågan var en underordnad fråga. Kostnadsfrågan var en av de centrala frågorna, och när de

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

socialdemokratiska ledamöterna i riksdagen kunde gå med på en så pass omfattande försvarsorganisation, som 1925 beslöts, så var det under den förut-sättningen, att denna försvarsorganisation skulle kunna upprätthållas inom den ekonomiska ram som då angavs. Om detta visar sig av olika anledningar icke kunna ske, så är det fullkomligt berättigat att från socialdemokratiskt håll, under hänvisning till den betydelse, som vi tillmätt de ekonomiska syn-punkterna, nu se till att man vidtager åtgärder i första hand som möjliggöra, att man håller sig inom 1925 års ekonomiska ram. Jag vill nämligen påpeka gentemot de anmärkare, som naturligtvis genast här uppträda, att 1925 års försvarsorganisation aldrig från socialdemokraternas sida betraktades såsom. om jag får använda uttrycket, en militär nödvändighet. Vår mening var i stället den, som framfördes 1924, att man kunde i avseende på minskningen av försvarsorganisationen gå vida längre än vad man gick 1925. Den stånd-punkten hava vi alltså kvar, och det är från den ståndpunkten som vi också kunna med all kraft göra gällande, att man måste vidtaga särskilda åtgärder för att se till att 1925 års kostnadsram icke överskrides. Om man nu svarar mig, att den kostnadsramen måste överskridas redan på grund av beräkningar-nas art 1925, så svarar jag, att jag i det avseendet icke ämnar taga upp en tvist, när det gäller beräkningarna av de s. k. öresanslagen, portionspris och ra-tionspris; de mindre jämkningar i den ekonomiska ramen, som på grund där-av kunna bli motiverade, äro icke av den art, att de kunna föranleda någon strid. Men om man kommer och hänvisar till att materialanskaffningen har blivit under de år som gått betydligt dyrare än som beräknades 1925, så svarar jag utan vidare, att då har det skett en viktig förändring i själva förut-sättningen för 1925 års beslut, som bör föranleda en ny prövning. Om t. ex. man 1925 kunde för flygvapnets vidkommande räkna med enmotoriga plan, men nu i regel räknar med tremotoriga och till följd därav kostnaderna stiga till det tre- eller fyrdubbla, så är det alldeles uppenbart, att vi befinna oss i ett läge, där vi måste påkalla nyprövning. Vi kunna säga, att om man 1925 varit tvungen att räkna med dyrare materiel för flygvapnet, så hade detta redan då kommit att föranleda från vår sida justeringar på andra områden inom försvarsorganisationen, varigenom man skulle kunna hålla nere den sam-manlagda kostnaden.

Alltså har på vissa punkter sådana förändringar skett i fråga om kostna-derna att redan detta motiverar en ny undersökning. Men det har också skett något annat. Den senaste krigstekniska utvecklingen har gjort sig starkare uppmärksam. Själv tillhör jag icke dem som tillmäta denna utveckling en allt för stor betydelse, när det gäller att bedöma frågan om vår försvars-organisation. Jag står nämligen kvar på den uppfattningen, som gjordes gäl-lande i 1925 års proposition, att Sveriges läge är sådant, att vi egentligen icke hava att räkna med ett direkt anfall mot oss. Under sådana omständigheter kan det icke för mig spela någon större roll, om utvecklingen av kriget i luf-ten har tagit sådana former, att *anfallen* bliva svårare att avvärja. Står jag på den ståndpunkten, att risk för anfall näppeligen finns, utan att uppgiften för våra militära maktmedel närmast blir att vakta vår neutralitet, då är det också uppenbart, att tyngdpunkten från min sida, när det gäller ordnandet av försvarsväsendet, kommer att läggas på ett helt annat håll än luftvapnet. Hos dem, som verkligen räkna med krigiska anfall mot oss, måste denna krigs-tekniska utveckling på ett helt annat sätt väcka frågan, huruvida den nuva-rande försvarsorganisationen är ändamålsenlig. Är det på det sättet, att den-na krigstekniska utveckling kommer att lägga framtidens krig väsentligen i luften, är det på det sättet, att anfallen ske i övervägande grad genom luft-flottorna, som komma till fiendeländerna och sprida död och förödelse bland civilbefolkningen, är det på det sättet att man icke efter denna utveckling av

krigstekniken i luften kan sammandraga och framföra stora arméer, då är det självklart mycket meningslöst att hava en försvarsorganisation, vars kostnader till mer än hälften lägges ned på en armé utan egentliga uppgifter. Jag förstår alltså mycket väl, att även de ivrigaste motståndarna till avrustningen måste uppställa frågan om ändamålsenligheten i den nuvarande försvarsorganisationen.

Jag menar alltså, att ur åtskilliga synpunkter en ny utredning är väl motiverad, och då är det fråga om huru denna utredning skulle göras, och under vilka former den skall äga rum. Jag har för egen del såsom anspråk på denna utredning uppställt, att den skall vara förutsättningslös och allsidig. och när jag uppställer dessa krav, gör jag det därför, att jag verkligen menar det. Jag menar, att vi icke ha någon nytta av att till förhandlings- och utredningsbordet skicka folk, som icke tänker taga skäl, som icke tänker bry sig om fakta utan endast ämnar sitta där och samla de argument, som kunna användas till stöd för en förutfattad ståndpunkt. Jag ogillar detta antingen det är en högerman, som går till försvarsutredningen för att skaffa material för yrkanden om utökningar av försvarsorganisationen, eller om det är en avrustningsvän, som går dit för att skaffa sig argument för en total avrustning. De män, som skola deltaga i en sådan utredning, böra göra det under villighet att verkligen pröva de fakta, som där kunna framläggas, och taga hänsyn till de synpunkter, som kunna anföras. Detta att man väljer personer, som verkligen mena allvar med en utredning, innebär naturligtvis icke, att man kan hysa förhoppningar om att vederbörande skola komma till ett gemensamt resultat. Fakta komma att för den ene ha en annan betydelse än för den andre, och den enes hela syn på vårt läge och på vårt försvarsbehov är så olika den andres, att meningar alltid komma att stå mot meningar. Jag tror icke, att någon utredning kan ofrånkomligt bevisa vare sig att vi ha behov av exakt så eller så stora försvarsanstalter eller att vi icke ha behov av några alls. Utredningen kan giva oss vissa faktiska upplysningar om läget i världen och om den krigstekniska utvecklingen o. s. v. Men till sist kommer det alltid an på vårt eget omdöme om läge och förhållanden, när det gäller att avgöra, vilken betydelse vi skola tillmätta det ena eller andra argumentet, den ena eller andra faktorn, som kommit fram under utredningen.

Vad kan man då hoppas av en sådan utredning? Det ser ut, som om högern icke vågar gå med på den allsidiga utredningen, därför att den icke kan hoppas av densamma vinna något stöd för sin ståndpunkt i försvarsfrågan. Det finns en annan grupp, som mycket livligt hoppas, att utredningen skall ge till resultat, att kravet på en allmän avrustning skall vinna så kraftigt stöd, att frågan härom kan bli aktuell politik. Det finns egentligen för mig ingen anledning att uttala mig på denna punkt. Jag vill emellertid varna för den sangvinism, som tror, att en sådan utredning skulle ett tu tre kunna leda oss fram till den isolerade svenska avrustningen. Även om otvivelaktigt vårt folk är starkt antimilitaristiskt och fredsvänligt sinnat, även om vårt folks mening är, att en kraftig reduktion av våra rustningar kan äga rum och att det är riktigt, att ett land som Sverige söker att ge goda exempel när det gäller nedrustningssträvandena, tror jag dock icke, att läget inom vårt folk är sådant, att därest folket finge direkt självt besluta, det skulle votera en omedelbar avrustning för vårt land. I sådana saker verka åtskilliga faktorer, som göra att man inför avgörandet ställer sig ytterst betänksam. Man kan i detta fall hänvisa till det lilla Danmark, där man mycket tidigare än i vårt land ställde frågan, om de militära försvarsanstalterna kunna tjäna någonting till, men där man i alla fall ännu har en majoritet för de synpunkter, som leda till upprätthållandet av ett relativt starkt militärt försvar. Man skall icke heller underskatta en sådan omständighet som att det svenska väljarfolket dock

Ang.
frågan om
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsanslåt-
n. m.
[Forts.]

Ang.
ifrågasatt
förmåga ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

under den senaste valrörelsen gav den största framgången åt det parti, som bestämt utdömde icke bara avrustnings- utan också nedrustningssträvandena och som gick in för en ökning av våra försvarsanstalter. Man kommer icke till avrustningen bara genom utredning. Vi komma till en avrustning i det ögonblick, då vi verkligen lyckats övertyga vårt folk om att vårt läge är sådant, att en avrustning *kan* ske. Den övertygelsen kan helt säkert komma endast såsom ett resultat av att folket känner, att icke blott i vårt land avrustningsviljan är ärlig och växande utan att det också händer någonting i andra länder. Det kommer enligt mitt förmenande alltid att finnas ett visst bestämt sammanhang mellan vad som händer ute i världen och vad som kan hända här hemma.

Om jag alltså icke tror, att en ny försvarsutredning kommer att föra oss fram till en total avrustning, vilken kanske i och för sig, med hänsyn till hela vårt läge, skulle kunna vidtagas utan några risker för vårt land, menar jag ändå, att en försvarsutredning är av betydelse. Den kan åtminstone leda till att man får en rationellare användning av de medel, som man ännu så länge anser sig böra lägga ned på militära anstalter. Men om en försvarsutredning skall ge ett sådant resultat, kan den icke få pågå i sådana former, som regeringen valt för densamma.

Vi sakna ju för tillfället icke försvarsutredningar. Det pågår åtminstone tre betydande försvarsutredningar. Vi ha till en början den utredning, som gäller frågan om luftvärnet — en utredning som anförts till ett kommitté, där även representanter för de politiska partierna ha säte. Vi ha vidare den utredning rörande risken för gas- och bombanfall, som anförts till ett militära myndigheter. Och vi ha slutligen den senast igångsatta utredningen, som skall avse att utröna, om det sedan år 1925 inträtt ändrade förutsättningar för organiserandet av försvaret.

Det är något fel med dessa utredningar redan därför, att de måste ingripa i varandra, trots att de äro förlagda på olika händer. Jag förstår icke, att den kommitté, som har hand om luftvärnets utredning, kan arbeta oberoende av den utredning, som utföres av de militära myndigheterna rörande försvaret mot gas- och bombanfall. Såvitt jag kan se, äro uppgifterna ganska likartade. Och jag har icke riktigt kunnat begripa, att man, sedan man igångsatt luftvärnsutredningen, ansett sig kunna bifalla framställningen från myndigheterna om att få göra en utredning av liknande art. Utredningen om förutsättningarna för 1925 års försvarsorganisation berör också i mycket hög grad den nya krigstekniska utvecklingen. Det förefaller mig därför, som om såväl utredningen om gift-, gas- och bombkriget som utredningarna om luftvärnet och om förutsättningarna för försvarsorganisationen borde ske på ett och samma ställe. Men regeringen har splittrat utredningsarbetet på tre olika ställen — visserligen under framhållande av att en kontakt bör upprätthållas mellan utredningarna. Jag kan icke underlåta uttala min förvåning över ett sådant sätt att ordna utredningarna, ett sätt som måste bli ganska kostbart och som, i stället för att leda till ett samlat resultat, kommer att förete i sin slutföring en ganska stor splittring. Enligt min mening är det nödvändigt att få en *enhetlig* försvarsutredning till stånd — en försvarsutredning, i vilken alla olika synpunkter, som äro av någon större betydelse, få möjlighet att göra sig gällande. Från utredningen om förutsättningarna för 1925 års organisation har man noggrant utestängt alla dem, som varit särskilt intresserade av denna organisation. Man har tillsatt en militär på reservstat, två aktiva militärer, en man från utrikesdepartementet och ytterligare en civil, men man har icke tagit någon hänsyn till de partier, som ändå representerade på ett alldeles särskilt sätt de drivande krafterna i 1925 års beslut. Om man nu skall gå till att utreda frågan om ändringar i

förutsättningarna för nämnda försvarsordning, hade det väl ändå varit ganska rimligt, att de som voro med och så att säga gjorde upp dessa förutsättningar, också fått deltaga i diskussionen om huruvida några förändringar inträtt i desamma.

Den allvarligaste anmärkningen mot regeringens utredningar är emellertid den, att de äro ordnade på ett sådant sätt, som kommer att från början undanrycka förtroendet till utredningarnas resultat. Det kan icke hjälpas, men det är på det sättet här i landet, att enbart militära utredningar icke ha lätt att vinna förtroende vare sig i riksdagen eller ute bland folket. Därtill kommer, att man måste säga sig, att dessa utredningsmän, som av regeringen tillsatts, representera icke den allsidighet, som måste vara en förutsättning för att man skall ha förtroende till resultatet av deras arbete. Här kommer alltså genom dessa utredningar att ske ett mycket stort arbete, insamlas ett omfattande material, antagligen också göras ganska omfattande kommentarer till samma material. Men det blir ingenting annat än ett material — ett material som delvis icke kommer att i fortsättningen användas. Det blir ingen anvisning om hur vår försvarspolitik skall kunna läggas i framtiden. För att en sådan anvisning skall kunna ges måste utredningen arrangeras på ett annat sätt och framförallt måste kravet på allsidighet i utredningen beaktas. Jag menar icke, att denna allsidighet åstadkommes därigenom, att det socialdemokratiska partiet, det frisinnade partiet, det liberala partiet, högerpartiet och bondeförbundet få vara med genom sina representanter i viss proportion. Jag tror uppriktigt sagt icke, att en ny försvarsutredning, arrangerad efter samma linjer som dem som tillämpades när 1919 års kommitté tillsattes, skulle ge oss det bästa och mest allsidiga resultatet. Jag har också en gång i min tidning propagerat för att man skulle vid denna utredning mindre tänka på att få så och så många representanter för varje parti och så och så många militärer, som försökte inympa sina tänkesätt på dessa partirepresentanter, än på att verkligen sammansätta kommittén med folk, som visste någonting och ville någonting i dessa frågor. Jag har därvid alldeles särskilt pekat på att man numera i vårt land äger vissa militärer, som våga tänka, låt mig säga litet grand, utanför de linjaler, som tillhandahållas av generalstaben. Det förefaller mig, som om det skulle vara mycket lämpligt, att sådana män under utredningen få göra sina åsikter gällande och få tillsammans med representanter för andra militära uppfattningar diskutera läget i närvaro av representanter för de politiska partierna. Därigenom skulle man kunna inom en sådan utredning samla icke blott ett gott material utan också en rikedom av synpunkter. Man skulle sedan kunna framlägga ett material för riksdagen och folket, som på grund av sin allsidighet icke skulle kunna undgå att utöva ett bestämt inflytande på opinionen och erhålla mycket stor betydelse vid det slutliga avgörandet, som ju måste träffas i riksdagen och vid vilket de politiska partierna ha tillfälle att slutligen göra sina meningar gällande och genomföra sina kompromisser.

Jag vill, herr talman, här mycket starkt understryka, att de försvarsutredningar, som av regeringen ingångsatts, äro i det närmaste värdelösa såsom förberedelse till den behandling av förevarande fråga, som måste komma i den allmänna opinionen och i riksdagen. När jag betraktar saken på detta sätt, kan jag icke göra något annat än att uppmana regeringen att snarast möjligt sluta upp med sina försök att undkomma de krav, som växa sig allt starkare — kraven på en verkligt förutsättningslös och allsidig utredning rörande vårt försvarsväsendes ändamålsenlighet. Jag är fullt medveten om att det är regeringen, som har att bestämma i denna sak, och det är icke min önskan, att riksdagen skall göra intrång på regeringens maktområde. Å andra sidan är det så viktigt för ett gott samarbete mellan riksdagen och regeringen, att riksdagens synpunkter uppmärksammas, att man måste utgå ifrån att dä-

Ang.
frågasat-
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsende-
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Porta.)

rest riksdagen genom ett bifall till reservationen ger sin mening tillkänna re-
geringen också skall vara angelägen om att sörja för det goda samarbetet mel-
lan statsmakterna på denna punkt. Jag ber att få yrka bifall till herr Nilssons
i Malmö m. fl. reservation.

Herr Danielsson: Herr talman! Jag tillhör en av de fyra utskottsleda-
möter, som visserligen gått in för utskottets avslagsyrkande, men som i en
särskild reservation tillkännagivit motiven till att man för närvarande icke
anser behov av en ny och allsidig försvarsutredning vara för handen. Inled-
ningsvis säges i denna reservation, att 1925 års försvarsbeslut var betingat av
det dåvarande militärpolitiska läget och av vår ekonomiska ställning, och man
framhåller sedan, att någon förskjutning i dessa faktorer icke inträffat, som
kan motivera upptagandet av en undersökning av hela vårt försvarsproblem.
Denna sats torde ingen försöka sig på att jäva. Vårt försvarspolitiska läge
nu och 1925 borde väl vara ungefär detsamma, och våra ekonomiska möjlig-
heter likaså. Däremot — framhåller man i den av herr Carlsson i Gävle m. fl.
avgivna reservationen — anser man ögonblicket inne för att internationellt
främja en allmän rustningsminskning. Denna stora tanke — kanhända tidens
största, en tanke som ligger vida utöver, delvis utom alla försvarsutredningar
— ha reservanterna härmed velat giva sin anslutning till. Man säger sedan
vidare i reservationen: »Till förmån för utredningskravet har anförts, att
flygvapnets utveckling och gaskrigets verkningar samt behovet av försvars-
och skyddsmedel på dessa områden böra föranleda en nyprövning av hela för-
svarsfrågan». Men man fortsätter: »Utskottet, som icke kan finna denna me-
ning äga tillräckligt bärande skäl, vill erinra om att en luftförsvarsutredning
pågår och förutsätter, att de behov, som därav kunna förväntas framgå, bliva
tillgodosedda inom den kostnadsram, som följer av 1925 års försvarsbeslut.»
Den föregående ärade talaren påstod, att vi reservanter skulle ha sagt, att in-
genting inträffat sedan 1925, som skulle motivera en utredning rörande en om-
läggning av försvarsväsendet. Detta framgår icke av de av mig citerade ra-
derna. Man säger icke, att ingenting inträffat, men man anser, att den ut-
veckling på det vapentekniska området, som ägt rum sedan 1925, icke med
tillräckligt bärande skäl motiverar, att man nu företager en stor och genom-
gripande utredning. Jag tror verkligen, att man kan stå för denna sats, även
om den föregående talaren sade, att vår syn på saken beror på att vi icke vilja
se förhållandena sådana de äro.

Ett av de motiv för utredningskravet, som den föregående ärade talaren fram-
höll, var, att det ständigt står strid om 1925 års härordning. Ja, det är full-
komligt sant och riktigt, att det står strid om denna härordning. Men det
kommer väl alltid att stå strid om varje härordning och varje härordnings-
förslag som framlägges. Detta 1925 års härordningsförslag utgjorde ju —
liksom alla dylika — givetvis ett slags kompromiss inom den segrande majo-
riteten; somliga ansågo, att man gick icke tillräckligt långt ned, andra åter-
igen menade, att man reducerade alldeles för mycket. Man har under ett halvt
års tid — eller kanske nästan under ett år — med synnerlig styrka från olika
håll och från olika utgångspunkter framfört kravet på en ny förutsättningslös
och allsidig utredning av hela vårt försvarsproblem. Men bakom detta ut-
redningskrav med dess diametralt motsatta utgångspunkter har nog icke legat
tanken på en förutsättningslös utredning, även om man sagt så. Jag anser
att den föregående talaren har rätt, då han säger, att denna utredning borde
företagas av människor, som icke äro bundna av förutfattade meningar, utan
som kunna objektivt se och bedöma frågan. Tror någon verkligen, att å de
motsatta sidor, varifrån kravet på en ny försvarsutredning framförts, man i
själva verket ser saken så? På det håll, där man anser sig säker om på för-

hand, att en ny utredning måste komma att visa, att ett militärt försvar för våra förhållanden är lönlöst och omöjligt, lär man icke ändra sin uppfattning, vilket resultat en utredning än kan komma fram till. Och på det håll, där man på förhand utgår ifrån, att våra nuvarande försvarsanstalter äro bara odugligt skrot och att de måste ökas på väsentligt, om de skola vara effektiva, lär man heller icke anse sig bunden av det resultat, vartill en utredning kan komma. Man har sin förutfattade mening: man vill ha ökade försvarsanstalter eller man vill ha bort dem. Under sådana förhållanden — och det är just från dessa båda ytterligheter som de starkaste kraven på utredning komma — måste man fråga sig, om en utredning under nuvarande situation, med den upphetsning som råder i diskussionen om de militära anstalterna, skulle få ett verkligt effektivt värde för vårt försvar. Man har sagt, att utvecklingen gått så fort under de senaste åren, att bara detta förhållande skulle betinga en ny försvarsutredning, en helt ny omläggning av våra militära försvarsanstalter. Jag kan dock icke underlåta att påpeka, att när man på en hel del håll talar om den snabba utvecklingen, man gör sig skyldig till våldsamma överdrifter. Vårt militärpolitiska läge torde icke vara så mycket ogynnsammare nu än det var år 1925. Man kan ju resonera och diskutera om denna sak — vilket man också ideligen gör i pressen — men faktum torde vara, att en stor del av agitationen i våra dagar rör sig med siffror och faktorer, som icke existera i verklighetens värld, som kanhända en gång i en framtid skola existera, men som i varje fall icke finnas i det närvarande ögonblicket. Jag tror, att var och en som något bemödar sig att se objektivt på denna fråga måste komma till samma slutsats i stort sett som jag. Det gäller härvidlag icke att tro fullkomligt och blint på vare sig den ena eller andra militära auktoriteten utan att pröva olika uttalanden, våga dem mot varandra, söka använda sitt sunda förnuft och därigenom bilda sig en självständig mening. Och den föregående ärade talaren antydde ju också, att det icke inträffat så mycket i detta fall sedan år 1925; det är bara vissa saker som blivit särskilt uppmärksammade under den senaste tiden. Och häri har han otvivelaktigt fullkomligt rätt. Under sådana förhållanden ha vi ansett — utskottsmajoriteten och de fyra reservanter, som här sökt att något motivera sin ståndpunkt — att tiden för närvarande icke är inne för ett företagande av en ny omprövning av hela vårt militärsystem, och vi tro, att de korta meningar, som vi formulerat i slutet av föreliggande betänkande, skola sakligt stå sig vid en närmare prövning. Jag för min del måste säga, att jag tycker, att det är i viss mån beklagligt, att politiska motiv så starkt spela in i denna fråga, och att det skall vara så svårt för motsatta meningar härvidlag att komma till tals med varandra. Huru skulle det vara — jag kan icke underlåta att göra den reflexionen — om vi alla kunde se litet mera objektivt på saken, om å ena sidan de som icke tro på de militära försvarsmedlens effektivitet ville förstå, att de som hålla på det militära försvaret icke göra det därför att de äro militaristiska galningar utan därför att de tro, att de därigenom gagna land och folk, och om å andra sidan de som hålla på militärförsvaret ville försöka förstå dem, som äro övertygade om att de gagna sitt land och folk bäst genom att nu gå in för en hastigare avskrivning av de militära maktmedlen. Jag tror, att mycket skulle se annorlunda ut, om vi kunde få litet större förståelse för varandras synpunkter — de äro kanhända icke så vitt skilda, som de kunna se ut vid första ögonkastet. Under sådana förhållanden kunde man lugnt se fram mot en kommande utredning. Jag tror nämligen, att en sådan kommer fortare än man tänkte sig 1925, ehuru vi anse, att tiden ännu icke är inne för att igångsätta den. Det är ju också nyligen — egentligen först nu — som 1925 års härordning trätt i kraft. Denna försvarsordning var ju i viss mån en modernisering, en omläggning av vårt försvarsväsende i mer eller mindre grad. Meningarna därom kunna vara delade,

Ang.
ifrågasatt
jörnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsende!
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förflyttad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

men den tog dock hänsyn till den riktning utvecklingen fått, och den innebar ett större beaktande av det nya flygvapnet, en inskränkning av de mera för åldrade stridsmedlen etc. Jag tror, att man för vårt lands vidkommande icke behöver handla i panikens tecken vare sig å det ena eller det andra hållet, och jag är övertygad om, att skräckmålningarna i ofantlig grad äro överdrivna. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att närmare motivera detta mitt påstående, men jag vågar ändå framställa det. Jag anser alltså, att man lugnt kan ännu en tid framåt avvakta utvecklingens gång. Mycket av den moderna krigstekniken befinner sig för närvarande på experimentstadiet: man experimenterar undan för undan i gasfabrikerna, man experimenterar i flygmaskinsverkstäderna, man försöker komma fram till nya metoder. Och det har visat sig, att anfalls- och försvarsmedlen i allmänhet följas åt. Sedan världskrigets dagar har flyget utvecklats i ganska hög grad, men på samma gång ha försvarsmedlen genomgått en ännu snabbare utveckling. Emellertid tror jag att man kan slå fast, att försvarsmedlen inom flyget utvecklats ungefär i samma tempo som flyget självt. Man får icke alltför mycket låta imponera sig av vad som sägs i den ena eller den andra tidningen, uttalanden som ofta äro ryckta ur sitt sammanhang och skrivna och sagda för en viss agitation eller för visst ändamål. Det har ju även — såsom den föregående talaren anmärkte — igångsatts en del utredningar. Vi ha i den motivering, som vi gå in för, omnämnt den luftförsvarsutredning, som arbetat sedan ett år tillbaka och som har att taga hänsyn till de faktorer, som nu äro så omdebatterade i pressen och bland allmänheten, och vi antaga och tro, att man ännu så länge kan försöka att inom den försvarsordning, som gavs 1925, anpassa utvecklingen efter en nyare tids krav. Framtiden kommer kanske såsom jag nyss nämnde, att korrigera de motiv, som vi bygga på för närvarande. Men om framtiden vet man ingenting. Man kan icke uttala sig bestämt om huru nästa krig skall gestalta sig. Detta beror på en massa olika faktorer, olika för olika länder med olika lägen, olika utgångspunkter o. s. v., och endast diletantan kan här uttala sig med absolut tvärsäkerhet.

Under sådana förhållanden — då utvecklingen i detta hänseende befinner sig på experimentstadiet och man icke har tillräckligt fasta hållpunkter beträffande den nya krigstekniken — ha vi reservanter, som nu motiverat vår mening här, ansett, att tiden ännu icke är inne för vidtagande av en ny och allsidig försvarsutredning utan att man lugnt och kallblodigt kan vänta någon tid och se, varthän utvecklingen pekar. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering, som finnes angiven i föreliggande reservation av herr Carlsson i Gävle m. fl.

Hans excellens herr statsminister **Lindman**: Herr talman! När man tager i betraktande den fråga, som behandlas i föreliggande motioner, kan man ju — i likhet med den förste ärade talaren och även andra — icke underlåta att komma in på försvarsfrågan i dess helhet och alltså även på vad som sammanhängar med statsutskottets behandling av fjärde huvudtiteln. Och när man ser på hela denna försvarsfråga kan man — åtminstone gäller detta mig — icke underlåta att bli något förvånad över att finna, huru litet de uttalanden i själva verket gälla, vilka man från vänsterpartiernas sida fällde för endast några år sedan, då man gick att antaga 1925 års försvarsordning. Ifrågavarande försvarsorganisation har ju, såsom här redan framhållits, knappast trätt i kraft, och den är icke fullständigt genomförd. Den är sålunda ingalunda ännu något avslutat helt. När den år 1925 antogs, voro, så vitt jag kan förstå, de frisinnade och socialdemokraterna överens om, att denna försvarsordning och den värnpliktslag, som då genomfördes, också skulle tillämpas. Nu säger man visserligen, att det hela var en kompromiss, och att man på socialdemokratiskt håll

ingalunda dolt, att man hade velat ha en större beskäring än den man då var med om. Herr Hansson på stockholmsbänken har nyss framhållit, att försvarsordningen av år 1925 icke var någon ny försvarsordning i egentlig mening utan endast en sammanpressning av vad som hade funnits förut. Men det var ju den proposition herr Hansson framlade såsom försvarsminister, som då förelåg till behandling, och den *organisation*, som däri föreslogs, blev ju också i stort sett av de samverkande partierna antagen. Och nu klandras den, för att den icke var något nytt utan endast en sammanpressning av vad som tidigare förefunnits!

För socialdemokraterna står i dag — liksom år 1925 —, säger herr Hansson, kostnadsfrågan alltjämt såsom en huvudfråga. Låt oss draga oss till minnes, herr talman, huru det förhöll sig vid behandlingen av frågan år 1925. Om man studerar det betänkande, som då avgavs av särskilda utskottet, skall man finna, att den socialdemokratiska regeringens proposition icke blev oförändrat antagen. Det blev, såsom nyss framhållits, en kompromiss, vilken i kostnadshänseende innebar en höjning av ungefär 2 miljoner kronor i förhållande till det förslag, som blivit framlagt av den socialdemokratiska regeringen. Det kan vara av ett visst intresse för kammarens ledamöter att hålla i minnet just dessa 2 miljoner kronor. Nu vill man emellertid från socialdemokratiskt håll riva upp 1925 års beslut. Och ifrån det frisinnade partiets sida framhåller man, att försvarsordningen har man visserligen varit med om att genomföra, men detta endast med tanke på den ekonomiska ramen; det var ingalunda försvarsordningen och värnpliktslagen i och för sig utan blott den kostnadsram, som då lades till grund härför, som man gav sitt bifall till. Vad skulle med andra ord detta betyda? Jo, om man t. ex. funne — såsom fallet är vid denna riksdag — att ett av de s. k. öresanslagen, exempelvis portionspriset, som år 1925 beräknades till 80 öre men som nu i själva verket utgår med 92 öre, medförande en kostnadsskillnad av sammanlagt 800.000 kronor, uppginge till större belopp än det beräknade — och så är otvivelaktigt fallet, statsutskottet har varit med om detta — så skulle man från frisinnat håll — förmodar jag — kunna göra gällande, att en indragning borde ske på något annat håll, exempelvis en indragning av ett infanteriregemente. Det förefaller mig, som om detta skulle vara den ståndpunkt, som det frisinnade partiet nu intager, under det att socialdemokraterna vilja en ytterligare reducering. Herr Hansson talade nyss i sitt anförande om, att man önskade en ny utredning — ett önskemål som ju även framställes i de föreliggande motionerna —, och han klandrade regeringens åsikt om att åtminstone något andrum borde lämnas för att den nya ordningen av år 1925 skall hinna fullständigt genomföras. Han sade vidare, att högern alltid fattat försvarsfrågan såsom en politisk fråga, och att den använt den såsom ett agitationsmedel för att skapa en politisk atmosfär och velat vidmakthålla en sådan atmosfär omkring denna fråga. Jag bestrider riktigheten av detta hans uttalande. Huru kan herr Hansson själv då för resten tillåta, att det parti, för vilket han står såsom ordförande, väl främst av alla partier håller frågan såsom en politisk fråga? Ingen kan väl misstaga sig om att man ifrån socialdemokratiskt håll i allra största utsträckning behandlar försvarsfrågan ur rent politisk synpunkt. Därom vittnar väl den partikongress, som hölls sistlidna sommar — jag skall be att få återkomma därtill något längre fram. Men, säger herr Hansson, därför att högern behandlar saken som en politisk fråga, ha socialdemokraternas hållning ändrats och deras tillit och tilltro rubbats; därför, menar han, kunna även de ha rättighet att fatta den såsom en politisk fråga. Jag ber de ärade ledamöterna av denna kammare svara mig, huruvida detta herr Hanssons uttalande är betingat av sakliga eller av politiska hänsyn. Det torde vara otvivelaktigt, att han själv därmed erkänt, att han behandlar försvarsfrågan såsom en politisk fråga.

Vad högerpartiet beträffar, ha vi ju aldrig dolt vår mening om att 1925 års

Ang.
ifragasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

härordning icke var grundad på en verkligt saklig, genomtänkt utredning, och vi ha aldrig sagt, att vi godkunt densamma såsom för vårt land i försvarshänseende tillfyllestgörande. Vi ha därför i det program, som var högerns vid det sista valet, upptagen den punkten, att vi önskade en ny utredning av vårt försvarsproblem och att vi i avvaktan därpå ville ha största möjliga effektivitet på varje punkt av 1925 års försvarsordning. Och i detta sistnämnda hänseende trodde vi, att vi hade gott följande av åtminstone det frisinna partiet, från vars ledande håll man vid olika tillfällen hört uttalanden om att nämnda försvarsordning skulle göras effektiv. Vi ha i den regering, som nu sitter, icke avvikit från detta program. Vi ha, såvitt jag förstår, fullföljt det ganska konsekvent. Vi ha att börja med sökt att vinna en bättre effektivitet därigenom, att vi i fjärde huvudtiteln gjort framställning till riksdagen om öknings av efter vår mening oeftergivligen nödvändiga anslag. Jag kan ju anföra såsom exempel på några av de viktigaste: ett bättre utnyttjande av de till linjetjänst uttagna vapenövningar, ett krav, som var ett i eminent grad både socialdemokratiskt och frisinnat krav 1925. Vi ha framlagt förslag om starkare och bättre material åt flygvapnet, ett förslag, som vi få tillfälle att behandla, när vi komma in på fjärde huvudtiteln. Vi ha slutligen, för att nämna ännu ett exempel, begärt anslag för en undersökning, huruvida det kan låta sig göra att rekonstruera vårt föråldrade fältartillerimaterial, så att vi slippa ifrån den mycket större utgiften att ersätta den med ny material. Nu kallar herr Hansson detta för att vi ha avbrutit reduceringen. Han har märkt en vilja att öka! Viljan att öka, herr talman, har i detta hänseende endast bestått i att man velat få bättre effektivitet på dessa och en del andra punkter. Det kan väl inte vara någon mening uti att man inte skall fullfölja vad man sade, då 1925 års härordning antogs, och söka göra denna härordning effektiv. Så har regeringen resonerat, men det var för oss nödvändigt, som jag nämnde redan i remissdebatten, att först av allt taga upp denna fråga om effektiviteten inom den s. k. 1925 års ramen, därför att tiden hastade och riksdagen skulle sammanträda inom tre månader. Man måste därför påskynda detta. Därtill kom, att man ville utreda frågan om den högsta ledningen och förvaltningen för försvaret. Samma dag som propositionen i den sistnämnda frågan avlämnades till riksdagen utfärdades en kommuniké, i vilken regeringen meddelade vad regeringen syftat på med den utredning, som igångsatts. Vad den utredningen skulle omfatta, det hade jag ju redan tidigare bebådadt i remissdebatten. Frågan om utredningen har väckt ett ganska betydligt uppseende. Den har väckt uppseende på visst håll inom högern själv. Det finns ju alltid s. k. die-hards, som icke äro nöjda med vad regeringen åtgör. Gör man på ett sätt, så tycka de, att det varit bättre, om man gjort på ett annat sätt. Vidare kommo ju anmärkningar, sarkastiska anmärkningar, framför allt från det håll, där man vill gå fram på avrustningens väg och därför icke tycker om denna utredning.

Jag vill säga, herr talman, att ingen av dessa synpunkter i ringaste mån inverkat på regeringens ståndpunktstagande. Vi ha alltifrån regeringens tillkomst följt en plan för hur vi skulle förfara i detta fall, och den planen ha vi, såvitt jag begriper fullföljt och genomfört. Anmärkningar kunna naturligtvis drabba regeringen, för att den gått tillväga på detta sätt, men de anmärkningarna bära vi med fullkomligt jämnmod.

Nu säger herr Hansson: Hur skall utredningen göras? Den skall vara allsidig och förutsättningslös, och han avser — och det gläder mig att höra från honom — att, även om man sätter politiska personer att göra den allsidiga utredning, som är åsyftad, så skall man kunna räkna med, att de skola gå dit med ärlig och god vilja att göra det allra bästa. Nå, men vad är det nu regeringen gör? Regeringen vill skaffa fakta, som sedermera skola prövas av riksdagen. Vad kan då herr Hansson egentligen ha emot den ut-

redning, som här göres och som ju sedermera kommer att bli föremål för en prövning, som herr Hansson säkerligen själv kommer att få vara med om? Han säger, att han vill, att utredningen skall ge vid handen, hurudant läget i världen är och hurudan den tekniska utvecklingen har varit. Det är just det, som är avsikten att utreda sakligt genom den utredning, som är igångsatt. Men sedan, säger han, beror ju vars och ens omdöme på vad man vill ha. Ja, det är den synpunkt, som riksdagen en gång kommer att få taga ställning till, när ett resultat av den nu tillsatta utredningen kommer fram i form av ett förslag till riksdagen.

Herr Danielsson förklarade, att man skulle bilda sig en mening, sedan man gjort klart för sig vad som inträffat. Ja, det tycker jag är alldeles riktigt.

I den kommuniké, som utfärdades den 13 mars i år, sådes det, att man skulle undersöka, huruvida några mera betydelsefulla förändringar under de senare åren ägt rum i de förutsättningar, varpå vår nuvarande försvarsordning är byggd, och i remissdebatten uttryckte jag mig så, att ändringarna i det politiska läget kring Östersjön efter kriget säkrare kunde överskådas nu än vid tiden för förarbetena till 1925 års försvarsordning. Med andra ord: man skall undersöka det försvarspolitiska läget, och man skall göra det dels ur folkrättsliga och utrikespolitiska synpunkter och dels med hänsyn till våra möjligheter till självförsörjning.

Uti remissdebatten uttalade jag mig också om flygvapnet och den utveckling, som det har undergått och vilka ändringar, som därutav kunde betingas i tidigare planer. Herr Danielsson har nyss betecknat såsom överdrifter vad man påstår ifrån många håll, och däruti vill jag säkerligen ge honom rätt, men jag menar, att man bör ju undersöka, huru därmed förhåller sig. Man har därför också i kommunikén påkallat särskild uppmärksamhet åt det nutida luft- och gaskriget, och man har sagt, att detta skall ske i samband med förut pågående utredningar. Herr Hansson klandrade, att man satt igång en tredje utredning, fast man hade två förut. Jag vill då framhålla, att den utredning om luftkriget, som tillsatts av den frisinnade regeringen, den s. k. luftförsvarsutredningen, ju framför allt avser ortsförsvaret och skydd för civilbefolkningen mot gasanfall, under det att den andra utredningen, som skall utföras av militära sakkunniga, avser att inom krigsmakten framskapa ett gasskydd och att ordna de industriella frågor, som sammanhånga därmed. Luftförsvarsutredningen är ingalunda av så omfattande beskaffenhet, som den regeringen nu har igångsatt.

Man skall sålunda enligt vår uppfattning verkställa undersökning, huruvida de nutida luft- och gaskrigsmedlen och därigenom skapade krigföringsmetoder medfört förändring i grunderna för vårt försvar, och en liknande undersökning kan ju även göras på andra områden. Med ledning av detta kan man sedermera undersöka och bedöma vårt försvars uppgifter i stort och de krav, som i olika lägen kunna ställas på detsamma i överensstämmelse med vad i remissdebatten uttalades. Därigenom får man ju en ledning för att undersöka och pröva, huruvida och i vad mån mera betydande förändringar ägt rum i de förutsättningar, varpå den nuvarande försvarsordningen är byggd, och, herr talman, när man har kommit så långt med denna utredning, så gäller det ju att slutligen angiva riktlinjerna för de förändringar, som med hänsyn härtill böra vidtagas, vilket icke behöver ske genom de nu tillkallade sakkunniga.

Nu säger herr Hansson, att regeringens parti, högerpartiet, har ju varit med om en begäran om utredning. Men det är ju just den utredning, som av regeringen igångsatts. Man har sagt, att den är starkt militärt betonad, och för den militära sakkunskapen har ju herr Hansson eller kanske rättare sagt

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsändret
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

hans meningsfränder föga förtroende. Om man ser på sammansättningen av denna sakkunnigutredning, så tror jag emellertid, att man måste medgiva, att den visserligen är militärt betonad, men att den bör ha alla förutsättningar att gå i land med den uppgift, som har blivit den förelagd, och man har ingen anledning att tvivla på varken de civila eller de militära sakkunnigas kompetens.

Herr Danielsson sade, att man icke skall handla i panikens tecken. Därmed syftade han väl på den utredning, som av motionärerna herrar Möller och Hansson begärts. Jag menar i överensstämmelse med detta just, att det skall man inte göra, utan man skall begagna det tillfälle, som gives, innan den nya försvarsordning, som börjat att träda i kraft, har bragts i full tillämpning, att i lugn undersöka, hur den kan komma att gestalta sig, vilka förutsättningar den bygger på, för att kunna låta just själva sakkunskapen yttra sig om hur, efter dess förmenande, denna anordning bör göras. Det förefaller mig, som om förhållandena egentligen äro ganska lika på detta område som på andra områden, ehuru man på många håll förmenar, att så icke skulle vara fallet. Det förhåller sig ju så, som alla denna kammars ledamöter veta: högerpartiet är i minoritet i denna kammare och i riksdagen. Vi kunna ju aldrig tvinga vår vilja på de andra partierna. Varför skulle det vara obekvämt för någon att få taga del av en saklig utredning? Hur var det, när den staaftiska regeringen tillsatte försvarsberedningarna? Föregingos icke de av sakkunnigutredningar? Där voro stora förslag av cheferna för generalstaben och marinstaben, där var en kommitté med mycket starkt militärt inslag i. Den edénska försvarsrevisionen återigen grep verket an omedelbart, vilket gjorde, att det blev en politisk utredning allt ifrån första stunden. För övrigt, då man talar om sådana utredningar, varför kan man icke på det militära området anordna en sådan utredning lika väl, som man gjort det på andra områden? Jag vill bara erinra om när den första brantingska regeringen tillsatte socialiseringsnämnden. Var det icke för att få en sakkunnigutredning av det bästa folket, han efter sin mening kunde få tag på? Det gällde att få en utredning i en fråga, som låg honom om hjärtat, för att därmed kunna övertyga andra om att de sakkunniga, som han tillsatt, kommit fram med ett förnuftigt förslag.

De sakkunniga, som tillsatts av den nuvarande regeringen, kunna icke ändra, minska eller öka något i försvarsorganisationen av år 1925. Den utredning, som är igångsatt, kan icke leda till någon ökning av materielen eller till något som helst anslag, utan att det kommer att gå genom riksdagen, och ingen behöver därför oroa sig för att icke riksdagen kommer att få sitt ord med uti laget. Men man kan, som herr Hansson sade, lägga en utredning på mångahanda sätt. Däri vill jag giva honom rätt, men att, som han tilllät sig göra, på förhand beteckna den utredning, som nu blivit igångsatt, som något värdelöst, det är väl i alla fall att ganska starkt markera, att frågan är politisk, oaktat han tidigare framhöll, att det icke skulle så vara.

Nej, herr talman, en mer eller mindre parlamentarisk beredning kommer naturligtvis att förr eller senare följa på denna utredning, och då undrar jag ju mycket, varför man är så rädd för denna kommitté — om man är rädd för att se sakförhållanden i ögonen, sådana som de här komma fram, eller om det är för att man icke vill ha någon utredning alls.

Innan jag slutar, så skall jag, herr talman, bedja att något få skärskåda den socialdemokratiska reservation, som är fogad vid utskottets betänkande. Man påkallar uti denna reservation en prövning för att nå fram till en rimlig kostnadsram för försvarsväsendet, och man nämner, att hela försvarsfrågan kommit i ett förändrat läge på grund av krigsteknikens snabbt fortgående utveckling. Jag ber kammarens ärade ledamöter att observera, att, när man läser

denna socialdemokratiska reservation, så skall man gå tillbaka till den socialdemokratiska motionen, för att sedermera därifrån gå tillbaka till ännu något annat, som ligger längre tillbaka i tiden. När man läser herrar Möllers och Hanssons motion, så finner man att talet om en rimlig kostnadsram egentligen bottnar i att man vill frångå 1925 års beslut. Det heter, som jag tidigare nämnde, att för socialdemokraterna är kostnadsfrågan det viktigaste, oaktat majoriteten i 1925 års särskilda utskott var enig — med undantag av en enda socialdemokratisk ledamot, som vid utskottets betänkande fogat en reservation. Nej, man vill gå ifrån vad man då på kompromissvägen kom överens om. Beräkningarna hålla icke streck, och nu vill man ha ned kostnaden. Det betyder sålunda, att man vill ha en minskning av försvarskraften, vilken enligt min uppfattning blev mycket starkt beskuren redan 1925. Men, herr talman, för att få fram vad man i dessa motioner avser med en omprövning av hela vårt försvarsväsendes ändamålsenlighet, måste man gå tillbaka till den socialdemokratiska partikongress, som avhölls i början av förra sommaren. Man bör studera de förhandlingar i försvarsfrågan, som där pågingo, den debatt, i vilken herr Hansson var en av huvudpersonerna, de förslag, som framlades av partistyrelsen, med honom som ordförande, den resolution, som blev antagen, och vad som förklarades i samband med denna resolutions antagande. Det låter sig inte förneka, att det var en mycket stark fraktion inom partiet, som vid det tillfället ville gå vida längre, än vad jag hoppas och på grund av gjorda uttalanden har anledning tro, att herr Hansson ville göra. Slutmålet för denna fraktion var avrustning. Under tiden ville man ha ett ytterligare väsentligt nedbringande av de militära bördorna. Ja, så hette det i somras i motsats mot vad det hette 1925, ty då var riktlinjen, sådan den angavs i det särskilda utskottets betänkande, att man ville ge ett uttryck åt nationens föresats att allsidigt hävda sin rätt till fred, frihet och oberoende. Då menade, så vitt jag kan finna, herr Hansson något annat än nu. Vid det tillfället uttryckte herr Hansson bland annat sin förvåning över att ett par partivänner talat om högermännen som speciella försvarsvänner. Det var icke tal om försvarsvänner eller icke försvarsvänner utan om försvarsvilja eller icke försvarsvilja. Det var icke riktigt att tala om att socialdemokraternas försvarsvilja sjunkit från 1914. Det riktiga var, att försvarsviljan hos detta parti till följd av författningsrevisionen och arbetarklassens ökade inflytande blivit mera medveten. Men försvarsviljan hade alltid funnits där.

Tre år senare vid nyssnämnda partikongress blev som nämnt det förslag, som framlades av partistyrelsen, inbegripet dess ordförande, herr Hansson, godkänt ehuru visserligen icke i oförändrad form. Det försvarades energiskt av herr Hansson, som då icke ville vara med om annat än att, för den händelse någon situation uppkomme, som påkallade en ny omprövning av vår försvarsfråga, man icke skulle vara på det sätt bunden av 1925 års försvarsbeslut, att man vore förhindrad att medverka till en sådan omprövning. Men västerbottenskrafterna blevo vid partikongressen övermäktiga. Herr Lindberg — den ensamme reservanten i försvarsutskottet år 1925 — hade fått åtskilliga med sig. Planen om militär avrustning hade vunnit synbar terräng inom partiet. Jag skall villigt erkänna, att det kämpades rätt hårt mot rent försvarsnihilistiska synpunkter av bland andra herr Sandler, men som sagt: Västerbottenssynpunkterna hade övervikt och understöddes av mäktiga krafter på kongressen. Ändringarna i resolutionen, sådan denna avfattades och godkändes, voro visserligen icke så stora. De kläddes för övrigt i ord, som icke så starkt framhävde skiljaktigheterna. Men bakom uttrycket: »Snar och förnyad omprövning av hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet» — samma ord för resten, som man nu återfinner i den socialdemokratiska reservationen — låg det som herr Engberg vid kongressen uttalade såsom redaktionsutskot-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

tets enhälliga mening, nämligen att denna omprövning skulle omfatta även frågan, huruvida det tjänade någonting till att överhuvud taget ha ett militärt försvar. Den ensamme reservanten från år 1925 hade haft en obestridlig framgång.

Nu säger herr Hansson i debatten, att man får naturligen ha ögonen på vad som händer även i andra länder, och han tror icke, att det någonsin skall gå därhän, att det socialdemokratiska partiet ansluter sig till den ståndpunkt, jag nyss nämnde. Jag tror, att han är fullt uppriktigt, när han uttalar sig på detta sätt. Jag har alltid trott, att herr Hansson verkligen tillhör dem som vilja att man i försvarsfrågan skall göra något mera — och väsentligt mera — än vad en stor del av avrustningsfanatikerna inom hans parti synas önska och sträva efter. Jag vill till den ärade ledamoten på stockholmsbänken säga, att det gläder mig, att det på detta håll finns återhållande krafter. Men låt oss vaka över, att icke dessa andra krafter bli övermäktiga inom det socialdemokratiska partiet! De hade en uppenbar framgång vid partikongressen, och det lider icke något tvivel om att den utredning, som socialdemokraterna i sina här framlagda motioner önska få igångsatt, skulle taga sikte på en avrustning eller åtminstone på en betydande ytterligare nedrustning.

Socialdemokraterna i vårt land skilja sig i detta fall i en ganska betydlig grad från socialdemokraterna i flera andra länder. Jag skall icke trötta kamraren härmed, men jag skulle dock vilja påpeka vad som här om dagen uttalades i en engelsk tidning av den socialdemokratiska krigsministern i Mac Donalds regering. Det var ett typiskt och tydligt uttryck för nationens försvarsvilja och dess önskan att ha ett försvar. Det skulle kunna anföras uttalanden från den stora republiken Frankrike: från Paul Boncour och andra. Man skulle också kunna anföras uttalanden av socialdemokrater i Tyskland och flera andra länder.

Jag har mångfaldiga gånger uttalat, att högern för sin del icke kan vara med om en *isolerad* svensk nedrustning. Jag har ansett, att en nedrustning för Sveriges del kan ske endast i samband med den internationella nedrustningsplan, som visserligen är föremål för ett mycket besvärligt utarbetande — ett arbete fullt av vånda och vedermödor — men som man dock får hoppas så småningom skall kunna växa fram. Då är tiden inne för Sverige att i samband med andra länders nedrustningar också tänka på nedrustning. Jag skall emellertid icke gå in på alla de stora svårigheter, som föreligga beträffande de internationella nedrustningssträvandena. Jag skall icke närmare visa, hur utomordentligt besvärligt nedrustningskommittén har det med sina alternativa synpunkter. Det är väl knappast någon av oss som tror, att när denna nedrustningskommitté sammanträder den 15 april i år i Genève, det skall lyckas den att sammanjämka meningar, som äro minst lika skiljaktiga som de, vilka föreligga på statsutskottets första avdelning i det alternativa förslag, som framlades beträffande försvarsfrågan i år. Kanske jag dock för att visa, hur svårt man har att komma fram med nedrustningssträvandena i andra länder, kan ange några siffror från de utslagsgivande, stora och betydelsefulla länderna — siffror som visa, hur stora ökningarna varit av ifrågasvarande kostnader under de senare åren. Jag har tagit några siffror, som röra fyra stormakter i Europa, nämligen Storbritannien, Frankrike, Italien och Ryssland. Tyskland har jag av naturliga skäl uteslutit. Jag har vidare tagit siffror från Amerikas förenta stater och Japan. Och vad blir resultatet härav? Ja, herr talman, jag finner, att år 1909 utbetalade de sex stormakterna för sitt försvar 8 miljarder guldfrancs. År 1913 — strax före kriget — hade beloppet stigit till 11 miljarder, och för år 1928—1929 beräknas detsamma uppgå till 13 miljarder. För min del drager jag härav den slutsatsen, att misstro härskar mellan de stora länderna. Man vågar icke lita på varandra.

Man är ömsesidigt misstänksam, och det är detta som skapar svårigheten att komma fram till ett avrustningsresultat. Det hjälper icke därvid, att tyskarerna komma och säga: kasta allting i stöpsleven och stryk ett streck över vad som varit — börja på nytt eller, såsom ryssarna säga, reducera helt enkelt försvarsutgifterna för de stora länderna till hälften, för de mindre länderna till en fjärdedel och för de minsta till ingenting, ty dessa länder betyda icke något. Det hjälper icke, att man uttalar sig på detta sätt: faktum står kvar, att misstron existerar och att svårigheterna att komma fram till en avrustning äro hart när oöverkomliga för närvarande. Intet resultat har framkommit hittills av strävandena till skiljedom, säkerhet och nedrustning — med undantag av vad som förekom i Locarno år 1926, det enda synliga resultatet hittills.

Skillnaden mellan högern och den socialdemokratiska uppfattningen i denna fråga är den, att högern vill vara med om nedrustning *under förutsättning att* det blir en nedrustning, som går över hela världen, under förutsättning alltså, att en internationell överenskommelse efter vissa bestämda regler kommer till stånd, under det att socialdemokraterna vilja vara med om en separat nedrustning för att vi, såsom det heter, skola vara ett exempel för andra eller därför att man icke tror att det föreligger någon fara. Högern betraktar denna isolerade nedrustning som ett riskfyllt äventyr, under det att socialdemokraterna agitera för densamma och i denna agitation icke ens sky att begagna sig av skrämsel.

Under remissdebatten talade man om fredsvilja, och att man ej tvivlade på regeringens fredsvilja även om jag samtidigt fick höra ett ord om att den nuvarande regeringen t. o. m. var genom sin blotta tillvaro uttryck för en tendens rakt motsatt den, som det internationella fredsarbetet syftar till. Jag vågar emellertid tro, herr talman, att det var kanske ett uttryck av en viss misslynthet för tillfället. Jag tror nämligen, att man kan och måste fastslå, att ingen av oss, som äro närvarande i denna kammare, behöver ett ögonblick tveka om eller dra i tvivelsmål den andres fredsvilja. Den har ju för övrigt kommit till uttryck från olika håll, och även högern har fått erkännande från andra politiska åskådningar för sin fredsvilja. Jag menar därför, att på frågan, om större eller mindre fredsvilja är för handen, inverkar icke den omständigheten, att det ena eller andra partiet begärt något mer eller mindre till en viss materiel för försvaret. Att sålunda fredsviljan skulle vara något mindre hos högerpartiet, därför att man begär öknings på vissa anslag under fjärde huvudtiteln, är orimligt att påstå. Ty om så vore fallet skulle med lika rätt kunna sägas, att det frisinna partiets fredsvilja är tvivelaktig, därför att man där nu vill ha något mer än en miljon mer än socialdemokraterna, och det skulle också kunna sägas, att socialdemokraternas fredsvilja är tvivelaktig, därför att man där uppenbarligen vill ha mer än kommunisterna vilja ha. Men dess bättre är det icke på det sättet. Jag tror vi kunna lita på vår ömsesidiga fredsvilja och att vi därför borde kunna slippa i denna agitation ute i våra bygder de överord, till vilka man i det hänseendet gör sig skyldig. Att vilja freden, att arbeta för den och befästa den skulle kunna vara målet för oss alla; och att regeringen går ut från den synpunkten har regeringen visat icke minst vid denna riksdag genom framläggande av den av riksdagen antagna Kelloggspakten eller genom den anslutning till Nationernas förbunds generalakt beträffande förlikning och skiljedom, om vilken jag i dag på morgonen läste, att konstitutionsutskottet tillstyrkt bifall.

Vad högerpartiet beträffar, herr talman, stå vi där på samma ståndpunkt som alla andra här i kammaren. Vi ha icke för avsikt och hysa icke någon önskan eller vilja att göra anfall mot någon, det vet var och en i denna kammare. Vi vilja bevara och försvara vår neutralitet, om den skulle bli angripen.

Ang.
i fråga om
förryckad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
frågasatt
förynad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

och vi vilja försvara oss mot möjligheten att i händelse av förvecklingar bli indragna i krigshändelser, som beröra andra länder. Vi vilja icke tvingas in i något krig mellan andra länder. Detta är i korta och få ord den ståndpunkt, som den svenska högern intager, och det är med det målet för ögonen, som vi inom regeringen skridit till igångsättande av den utredning genom sakkunniga, om vilken vi dag här talat, och vilket regeringen anser vara den metod, som är bäst ägnad att för närvarande föra fram undersökningar, huruvida något behöver göras eller vad som behöver göras i försvarshänseende.

Herr Holmgren: Herr talman! Då jag är närmaste talare efter hans excellens herr statsministern, kan jag naturligtvis icke påräkna kammarens uppmärksamhet i nämnvärt hög grad. Jag vill emellertid för kammarens ledamöter nämna, att jag icke skall taga er uppmärksamhet mer än några få minuter i anspråk.

År 1925 genomdrevo de förenade vänsterpartierna en försvarsorganisation, som enligt en fullkomligt enhällig sakkunniguppfattning var oantaglig. Den var för övrigt högst dyrbar i förhållande till den militära valuta, som den gav. Från högerhåll motsatte vi oss också, såsom herrarna minnas, på det allra bestämdaste denna försvarsorganisation. Det vill nu förefalla, som om man också från socialdemokratiskt håll kommit till insikt om att nämnda försvarsordning icke var den yppersta man kunde tänka sig, eftersom man nu redan fyra år efter dess antagande är beredd att kassera den för att yrka på en ny.

Herr Per Albin Hansson uttryckte som sin personliga önskan, att man borde ha ett stillestånd i försvarsfrågan, och han framhöll, att man borde ha berättigade krav på att ett sådant stillestånd skulle inträda på grund av den moderation, som vänsterpartierna visat i försvarsfrågan år 1925. Jag vill då fråga? Varför motionerar han i så fall om en förnyad utredning? Ty den utredning, som regeringen igångsatt, kan väl icke betraktas som aggressiv, då den i främsta rummet tagit sikte på att rätta till de grövsta misstag, som begingos år 1925.

Varför blev då denna 1925 års organisation ett sådant militärt missfoster? Jo helt enkelt och simpelt därför, att organisationen utformades av amatörer och icke av sakkunskapen. Herrarna borde väl sålunda tagit lärdom av dessa stora missgrepp. Och när herr Hansson förvänar sig över, att vi högermän i statsutskottet avstyrkt motionen, ehuru vi själva önska en utredning, vill jag svara, att det är just därför att vi insett det missgrepp, som begicks år 1925, som vi icke kunna vara med om en utredning av sådan typ, som herr Per Albin Hansson i sin motion föreslagit. Vi önska nämligen en utredning av sakkunskapen, som säger oss, hur vårt lands försvar rätteligen bör vara ordnat. När vi få svar på den frågan, är det enligt min personliga mening tid att låta politiken komma med i utredningsarbetet. Då skola vi, Sveriges valda ombud, i samarbete med sakkunskapen eventuellt beskära den föreslagna organisationen, så att den kan inrymmas inom den kostnadsram, som majoriteten kan finna lämpligt uppställa.

Ett försvar — även av begränsad omfattning — som kommer till stånd genom en åtgärd sådan jag här skisserat, kan påräkna den tilltro från de stridandes sida, som är en absolut nödvändig förutsättning för att organisationen skall kunna räkna på någon framgång. En sådan tilltro får nämligen fackmannen aldrig till 1925 års försvarsorganisation. Det är väl ändå, herr talman, viktigare, att de som skola leda de militära operationerna och de som skola riskera liv och lem för försvaret tro på organisationen än att de som sitta hemma tro på den. Herrarna kunna naturligtvis allesamman vara synnerligen skickliga och kunniga män — var och en inom sitt område — men vi tro icke på er auktoritet på det militära eller militärpolitiska området. Jag

vill erinra om de ord, som å 1925 — den 25 maj — yttrades i första kammaren av herr Sandler. Han sade: »Då försvarsväsendet inordnas i det demokratiska samhället till att bli i anda och sanning folkets tjänare, så medför detta, att samtidigt i demokratiens hjärta försvarstanken vinner större rum än tidigare.» Kan man egentligen mera kapitalt ha misstagit sig? Ja, möjligen den ansvarige statsman, som på våren 1914 förklarade, att en så molnfri horisont hade man icke sett i politiken på länge. Han hade med andra ord ingen som helst tanke på det världskrig, som några månader senare utbröt.

Nu vilja herrarna undersöka vårt försvarsväsendes existensberättigade. Herr Hansson nämnde därvidlag, att han för sin del icke ville skicka till förhandlingsbordet folk, som hade en förutfattad mening — folk som icke vill taga skäl utan sätter sig till förhandlingsbordet för att där samla argument, användbara som motivering för deras förut intagna ståndpunkt. Jag vill tacka honom för detta uttalande. Jag hade nämligen trott, att herrarnas mening nu stadgat sig så, att ni visste precis vad ni ville i försvarsfrågan och att ni önskade en utredning för att kunna samla argument för denna ståndpunkt. Denna misstanke är jag sålunda glad över att få skingrad. Innan emellertid herrarna sätta sig till förhandlingsbordet, skulle jag vilja erinra er om ett annat ord, som fälldes av eder auktoritet herr Sandler år 1925. Han yttrade då i samma anförande, som jag nyss vidrörde, följande: »Det är viktigt, att demokratien sätter sin prägel både på vår utrikespolitik och på vårt försvarsväsendes ordnande. Men den ikläder sig samtidigt förpliktelsen att alltid komma ihåg, att fäderneslandet är gemensamt och att dess öde icke kan vara ett partis och icke heller en majoritets ensak.» Mina herrar! Det var ett löfte, som herr Sandler avgav å edra vägnar, utan att, såvitt jag kan erinra mig, någon protest då avhördes. Och ett löfte förpliktar.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det har blivit märkbart stilla på regeringsbanken efter statsministerns anförande. Jag vill icke taga detta till intäkt för att intresset för att åhöra statsutskottsrepresentanternas motiv för behandlingen av fjärde huvudtiteln har försvunnit; men med hänsyn dels till att debatten hittills förnämligast, i varje fall på vissa avgörande punkter, har rört sig om sättet för statsutskottets behandling av fjärde huvudtiteln, och dels efter vad som förekommit både här i kammaren och ute i pressen, så borde det varit av ett visst intresse för regeringen att höra från olika håll, hur vi sett på denna sak.

Av det föreliggande utskottsutlåtandet framgår egentligen, att det är fyra olika synpunkter i fråga om utredningen av vår försvarsfråga, vilka framträda i statsutskottets utlåtande; ja, men strängt taget kan man dock säga, att det är *en* huvudsynpunkt, som genomgår det hela, den som gäller utredning. Beträffande utredningsformen gå högerns och socialdemokraternas åsikter isär så till vida, att visserligen anse båda, att utredning är behövlig, men socialdemokraterna anse, att man skall ha en enhetlig utredning, under det högern vill ha en detaljvis upplagd utredning. De frisinnade och bondeförbundarna gå emot utredning. Jag antar, att principiellt stå de väl ungefär på samma linje som högern. I varje fall ha de frisinnade igångsatt en utredning i följd på en viss viktig punkt av försvaret. Högern har avvisat det socialdemokratiska yrkandet på utredning, helt kort och gott med hänvisning till att man »icke delar den uppfattning, åt vilken i förevarande motioner givits uttryck». Det har icke varit någon diskussion härom, men det är i själva verket detta, som uttryckes i nämnda korta uttalande från den formella majoritet.

Ang.
ifrågasatt
förflyttad ut-
redning rö-
rande för-
svareväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

riteten inom utskottet. De frisinna de förklara, att »den försvarsordning Sverige för närvarande äger och som, antagen år 1925, först innevarande år mera fullständigt trätt i tillämpning, innebar enligt riksdagens mening en av det militärpolitiska läget möjliggjord och till de finansiella förhållandena anknuten modernisering och begränsning av landets försvarskrafter. I dessa utgångspunkter har enligt utskottets mening sedan dess icke någon sådan förskjutning skett, som motiverar en allsidig utredning rörande en förnyad omläggning av försvarsväsendet». Och så heter det slutligen: »Utskottet, som icke kan finna denna mening — förut i motiveringen refererad — äga tillräckligt bärande skäl, vill erinra om att en luftförsvarsutredning pågår och förutsätter, att de behov, som därav kunna förväntas framgå, bliva tillgodosedda inom den kostnadsram, som följer av 1925 års försvarsbeslut.» Där lämnas ju en mycket intressant upplysning. De frisinna de anse, att kostnadsramen av 1925 skall upprätthållas och den skall t. o. m. upprätthållas, när de olika utredningarna om våra luftförsvarsanordningar kommit fram till ett resultat. Jag vill för min del hälsa den uppfattningen med tillfredsställelse. Men jag kan ju icke underlåta att uttala den misstanken, att denna ståndpunkt kommer nog att föranleda betydande meningsbrytningar på olika håll, när man skall göra ett sådant försök. Bondeförbundarnas ärade representanter säga helt enkelt, att »när 1925 års försvarsordning först med innevarande år trätt i full tillämpning och följaktligen ej ännu kan sägas hava visat vad den duger till samt ingenting i stort sett förändrat sig i försvars-näseende sedan år 1925, anse vi ej bärande skäl vara för handen att igångsätta en ny utredning av hela vår försvarsfråga.» Ja, så ligga de olika synpunkterna. Bondeförbundarnas representanter stryka under, att det militärpolitiska läget måste anses vara ganska oförändrat sedan 1925, och följaktligen anse de icke heller nödvändigt att nu gå in för en förnyad allsidig utredning av försvarsanstalterna.

Nu kan man ju, såsom socialdemokraterna i sin reservation säga, med mycket starkt fog begära en utredning. Redan den omständigheten, att man i fjol igångsatte en utredning rörande behovet av luftförsvarsanstalter, och detta icke mer än tre år efter 1925 års beslut, uppenbarade, att vi hade ett område, där undersökningar måste verkställas. Huruvida det nuvarande läget vore hållbart eller icke måste man taga ny ställning till. Den frisinna de regeringen hade — jag kan icke förstå annat — den uppfattningen, att vi borde undersöka frågan om vårt lands försvar ifrån luften. Självfallet leder en sådan undersökning till att det blir vissa ökade kostnader, hur stora är svårt att säga, men *vissa* kostnader kommer det att gå till. Skall man då infoga dessa i 1925 års kostnadsram, så följer därav logiskt, att något annat måste utmönstras. Jag kan icke se det spörsmålet på annat sätt, än att något måste utmönstras av det vi redan ha. Var skall då utmönstringen ske? Omfattningen av densamma lär väl nästan framkomma av själva den ställning, man kan komma att intaga till behovet av speciella luftvärnsanstalter. Det är delvis ifrån denna synpunkt, herr förste vice talman, som jag biträtt förslaget om en allsidig utredning av våra försvarsanstalter. Med öppen blick för att kräver vårt lands försvar vissa moderna åtgärder, så är det vår skyldighet från allmänt ekonomisk och praktisk synpunkt att också se på det gamla som vi ha och utmönstra det som därvid är överflödigt, onyttigt eller icke ändamålsenligt. Det är naturligtvis fullständigt oriktigt och omöjligt att förena, enligt min mening, dessa båda synpunkter: d. v. s. å ena sidan hålla kostnadsramen men å andra sidan inom densamma vilja inrymma nytt, utan att man tillika öppnar rum för detta nya genom att omplantera eller utmönstra gammalt. I det avseendet håller jag bestämt före, att 1925 års försvarsbeslut var ett provisorium och att den vandring mot en tidsenligare an-

ordning av våra försvarsanstalter, som då skedde, gjordes något väl kort, något väl blygsamt. Ty det är ju, mina ärade åhörare, dock viktigt, att man icke allenast mäter till på det eller det sättet, mäter den eller den detaljen, utan vikten ligger på att mäta det hela och få det hela ordnat i sin sammanfattning.

Att de utredningar, som nu igångsatts, komma att skära varandra, är högst både sannolikt och nödvändigt. Den luftvärnsutredning, som i följande igångsattes, fick ju sitt uppdrag både begränsat och icke begränsat, kan man säga. Uppgifterna därom ha ju offentliggjorts i pressen. Jag skall bara uppliva minnet genom att andraga de huvuduppgifter, som denna luftvärnsutredning fick. Jag anser, säger statsrådet vid beslutets fattande, det vara av synnerlig vikt, att undersökning rörande åtgärder för landets försvar mot luftanfall verkställes. Särskilt torde frågan om skyldighet för kommunerna att medverka till försvar mot luftanfall böra bli föremål för närmare utredning, och i samband härmed torde böra upptagas till behandling jämväl frågan om enahanda skyldighet för civila myndigheter, vissa industriella företag m. m. Emellertid sammanhånga dessa spörsmål så intimt med landets försvarsberedskap i övrigt gentemot anfall från luften, att det synes nödvändigt, att detta problem i sin helhet blir föremål för utredning. Luftvärnsutredningen fick sålunda om hand hela spörsmålet om landets försvar från luften. Att nu sönderdela spörsmålet på det sätt, som hans excellens statsministern gjorde: att låta luftvärnsutredningen endast ha med civilbefolkningen att göra, under det att den andra utredningen, som igångsatts, närmast har att syssla med frågan om skyddet för de militära anstalterna och för personalen, undrar jag, om det kan vara riktigt. Den argumenteringen, som visserligen icke är dåligt gjord, bär dock intryck av att vara gjord för ögonblicket.

Sålunda, herr talman, i fråga om en allmän utredning eller en detaljerad utredning föreligga, redan av de skäl jag här framhållit, de starkaste motiven inlagda uti den socialdemokratiska reservationen. Därtill kan ju fogas ett annat. Det lär väl icke vara möjligt att få varken förändringar i försvarsorganisationen eller nya beslut i ena eller andra avseendet rörande utökning eller minskning av försvarsanstalterna utan riksdagens medverkan och hörande. Jag minnes mycket väl ifrån tidigare skeden, ehuru jag icke personligen var med på den tiden här i kammaren, då uteslutande de militära experterna sysslade med utredningen av försvarsfrågorna. Utvecklingen kom ju att leda dithän, att de parlamentariska insikterna, det parlamentariska ansvaret kommo att knytas vid dessa utredningar redan på ett tidigt stadium, och man fann detta lyckligt icke minst ur arbetssynpunkt, ty en s. k. sakkunnigutredning, d. v. s. en expertutredning, måste ju i ett visst skede råka in i en parlamentarisk behandling. Då undrar jag, om det icke med fog nu kan göras gällande, att snabbheten i ärendenas behandling befordrades därigenom att man fogar in parterna under samma utredningsprocedur i stället för att uppdelade dem i två hälften, i två grupper. Det är också ett skäl, som herrarna kunna tänka på och som icke heller är utan sitt värde. Jag är fullständigt övertygad därom att svenska högers representanter, som nu gå emot denna allsidiga gemensamma utredning och som synas hysa en viss förhoppning om att detaljutredningar skola ge högers synpunkter litet mer, komma för visso så småningom att själva säga sig, att den beräkningen icke kommer att hålla streck. Litar man på att under tiden kunna skapa en majoritetsställning i riksdagen, om genom upprepade val på normala tider eller för tillfället grundlagsenligt åstadkomma val, så må det vara en sak för sig. Det skulle dock vara ganska egendomligt att ungefär tio år efter världskrigets häxdans, Sveriges folk, som visserligen självt slapp deltaga i eländet, likväl fick skåda en massa rester på synnerligen nära håll inom sitt eget land genom sjuktransporter och även genom vad man i övrigt försporde

Angående
fråga om
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsbered-
skapet

m. m.
(Forts.)

Ang.
i frågasatt
författad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.

(Forts.)

om det helvetiska i vad som skedde, skulle svänga om på ett sätt, som skulle göra deras upplåtning från då eigenkännlig i dag. Detta har, mina herrar, icke något att göra med frågan om viljan att försvara vårt land. Jag vågar uttala, att den viljan finnes i den ringaste koja i riket. Detta folk är ett fritt folk som nation, och det kommer förvisso överallt att anstränga sig för att också i fortsättningen bli det. Det är endast fråga om att man icke överskattar varken det ena eller det andra, att man icke överskattar faran och icke underskattar risken. Här är ju vår möjlighet till ett sunt bedömande av läget den säkraste vägledaren och ger den säkraste hållpunkten. Men om vi bedöma oriktigt, få vi stå vårt kast och stå vårt ansvar, men ingen av herrarna inom högerpartiet kan stiga upp och säga: det är vi, som bedöma saken riktigt.

I fråga om behandlingen av fjärde huvudtiteln har jag verkligen undrat, sedan nu beslutet i statsutskottet för någon vecka sedan fattades, huruvida alla, som gett sig till att behandla i pressen och i tal statsutskottets beslut, verkligen i grund och botten vetat vad de talat om. En granskning av statsutskottets beslut på fjärde huvudtiteln lär ej med fog kunna leda till de uttalanden, som på vissa håll gjorts härom. Det aktstycke, som vi senare under detta plenum komma in på, det aktstycket rör sig om ungefär 80 miljoner kronor i runt tal av hela huvudtiteln 138 miljoner. Det gäller förnämligast materialanslagen. Där har gjorts en nedprutning, som inte bör vara över hövan avskräckande ens för ett militärt sinne.

Om man skulle granska fjärde huvudtiteln och ge sig till att tala om det intryck, som denna huvudtitel gör på en, som vore tvungen att granska den och se igenom den, så måste jag säga mig, att den som gjort upp den kungl. propositionen har heller icke varit så rysligt konsekvent. Det har tydligen varit en inre kamp mellan lusten att icke avträda alltför mycket ifrån 1925 års linje — jag högaktar regeringen, som haft denna respekt för 1925 års beslut — och lusten att bygga ut på vissa punkter för att få en summa, som vore större för att därmed markera, att kritiken mot 1925 års beslut verkligen skulle få ett uttryck i ökade siffror sedan högern kommit i regeringsställning. Herr statsministern ruskar litet på huvudet, men jag undrar dock, om man inte, när man tittar på de olika ökningarna, kan säga sig, att det verkligen har en likhet med detta. Det är dock icke inplacerat på ett sådant sätt, att det kan innebära någon omedelbar ökning av vårt försvars effektivitet.

Jag vill bara nämna en sak, nämligen flyget. Riksdagsmajoriteten år 1925 och statsutskottets majoritet i år ha anklagats för att de icke skulle ha sinne för flygets behov. Enligt 1925 års beslut i försvarsfrågan beräknades för flyget under nästkommande budgetår, d. v. s. det fjärde organisationsåret, i organisations- och engångskostnader 6,600,000 kronor, men i år föreslår statsutskottets majoritet i runt tal 9,000,000 kronor till flyget. Vi gå alltså på en ökning av ungefär 2,400,000 kronor utöver de 6,600,000 kronor, som beräknades år 1925. Det framgick nämligen av beräkningen, att det var inte gärna möjligt att orubbligt hålla fast vid den ursprungliga siffran 6,600,000 kronor för budgetåret 1929/1930. Nåväl, ers excellens, vad visar då detta? Vad visar detta annat än att vi voro beredda att på de punkter, där man kunde visa, att siffrorna faktiskt inte höllo, gå längre, till och med så långt som vi gjort i detta fall? Jag hoppas, att detta kan vara ägnat att inrymma en smula förståelse för våra synpunkter.

Departementschefen har, synes det mig, haft litet svårt att klara upp beräkningarna i fråga om flygets behov. Vi ha två perioder om vardera fem år, och av den första femårsperioden återstodo ytterligare två budgetår. För den första perioden är det beräknat ett visst, successivt utgående årligt anslag, och för den senare femårsperioden ett visst mindre årligt anslag. Nu

kommer flygstyrelsen in med sina petita, och så tar försvarsministern och slår ihop båda perioderna utan vidare och får av den sista femårsperiodens fem år plus den nuvarande femårsperiodens återstående två år tillsammans sju år. Sedan delar han upp den siffra, som motsvarar anslagsbehovet för dessa sju år med sju, gör vidare vissa avdrag med detaljsummor, som lämnas från olika anslag på andra punkter, och kommer på det sättet fram till en viss års-summa. — Det är självfallet, att när statsutskottet skall taga itu med detta, så måste utskottet för att få ordning och reda i uppställningen, gå tillbaka till den ordning, som i det avseendet mycket klart fixerats av 1925 års riksdag för att sedan, utöver vad som då bestämdes, föreslå de ökningar, för vilka övertygande motiv kunna hava anförts. Det är så vi gjort här, och det är anledningen till att vi, som jag nämnde, kunnat föreslå ett anslag, som med ungefär 2,400,000 kronor överstiger vad som beräknades 1925.

I fråga om övriga nedskärningar, som gjorts på fjärde huvudtiteln, kommer jag i fortsättningen, under debatten om huvudtiteln, helt visst att få anledning att mera detaljerat syssla med dem, och jag skall därför icke i detta sammanhang taga upp de spörsmålen. Jag har endast med min exemplifiering velat visa upp för kammaren, att talet om att statsutskottet oreflekterat och i hejdlöst avrustningsnit bara gått fram som en stor klumpeduns i Kungl. Maj:ts fjärde huvudtitel, det talet är oriktigt. Det finnes t. o. m. en punkt, som uppmärksamats i pressen, där man funnit det graverande för statsutskottet, att dess samtliga ledamöter, således även högerrepresentanterna, kunnat enas om en nedskärning med tre fjärdedelar av ett begärt anslag. Detta visar ju förvisso, att de som utgöra statsutskottets majoritet, d. v. s. vänstern, alltså socialdemokraterna och de frisinna, icke ensamma ha plöjt granskande fram bland de anslag, som burits fram till årets riksdag.

Hans excellens statsministern hade ett uttalande om huru litet värde 1925 års beslut egentligen hade för exempelvis socialdemokraterna. Jag hemställer, huruvida ett sådant talesätt kan vara befogat, då vi ju kunna konstatera, att vi ha följt 1925 års försvarsbeslut på varje punkt, ja, t. o. m. ökat ut det på en del punkter. Jag har här redan pekat på en punkt, där en sådan utökning har förekommit, men i övrigt ha vi som sagt följt 1925 års beslut på varje punkt och tagit hänsyn till alla de uppräknings av öresanslag som framkommit. Sådana uppräknings ha förresten icke skett bara i år utan också under tidigare år. Är det då befogat, jag frågar det, att söka få den allmänna opinionen att tro, att vi reflexionslöst och med en ensidig inriktning underlåtit att sakligt behandla detta stora och betydande problem? Det kan icke vara riktigt. Jag gör också herrarna uppmärksamma på, att den siffra, som fixerats såsom slutsiffra genom 1925 års försvarsbeslut, den siffran återfinnes icke i statsutskottets av socialdemokraterna biträdda förslag, utan där återfinnes en väsentligt högre siffra.

Det föres i det avseendet inför dem, som borde ha rätt att få lyssna till vederhäftiga utläggningar, ett ovederhäftigt och falskt tal, och det är just detta, mina herrar, som ger oss fog att säga, att det spekuleras politiskt i detta spörsmål på ett sätt, som icke kan vara till fördel för försvarsfrågans egen behandling.

Hans excellens statsministern åberopade gentemot oss svenska socialdemokrater utlandets socialdemokrater. Han åberopade krigsministern i Mac Donalds regering och han åberopade andra auktoriteter. Man skulle måhända såsom en replik kunna ställa den motfrågan, huruvida icke dessa länders rustningsvänner — förlåt uttrycket — på sin tid tilläventyrs åberopade den svenska socialdemokratiska statsministern Sandler och hans uttalanden 1925, som hans excellens nu själv framdrog i början av sitt anförande. Det ena kan ju gälla såsom motvikt mot det andra, och det är bara frågan om huru vi själva

Ang.
ifrågasatt
förmåga ut-
redning ro-
rande för-
varsärendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsenlet
m. m.
(Forts.)

bedöma uttalandena och huruvida handlingarna stå i överensstämmelse med uttalandena.

Jag vill till slut säga några ord till min ärade vän på blekingebänken, herr Holmgren. Han talade om »det militära missfostret från 1925». Jag har ju inte hört den där termen förut här i kammaren, men, låt gå, vi taga upp den. Försvarsordningen av 1925 skulle således vara ett militärt missfoster. Men hur skall man då förklara, att högern arbetar så energiskt mot att komma ifrån detta missfoster? Högern vill ju icke ha en allsidig utredning av försvarsfrågan för att se, huruvida det kan åstadkommas något bättre och ändamålsenligare än detta missfoster, utan den vill bygga på detta missfoster i hopp om att kroppen likväl skall ha litet livskraft i sig, få stadiga ben och starka armar med mera, som kan komma i fråga. Är denna försvarsordning ett militärt missfoster, då är det naturligtvis självfallet och logiskt riktigt att gå på en allmän utredning av hela försvarsfrågan, men om den icke är något missfoster, då förstår man ju strävandena att hålla fast vid beslutet av 1925, att försöka utbygga denna försvarsordning och giva den de yttre attributer, som man anser att den bör ha. Jag drar den slutsatsen av högerns inställning till kravet på allmän utredning, att denna inställning icke är förenlig med den uppfattningen, att beslutet av 1925 gav oss ett militärt missfoster.

Ja, herr talman, med dessa ord har jag dels velat i någon mån besvara hans excellens statsministerns anförande rörande statsutskottets behandling av fjärde huvudtiteln och dels velat från de socialdemokratiska reservanternas i statsutskottet synpunkt motivera, varför vi ha gått in för att kräva en allmän utredning av våra nuvarande försvarsanstalters ändamålsenlighet.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation vid betänkandet, som under-tecknats av herrar Nilsson i Malmö m. fl.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Hamrin: Herr talman! Den diskussion, som nu redan pågått i över två timmar, har ju artat sig att bli vad jag skulle vilja kalla en generaldebatt rörande vår försvarsfråga i hela dess vidd. Jag tror för min del, att det är både lämpligt och behövt, att en sådan allmän försvarsdiskussion emellanåt kommer till stånd. Vi ha ju visserligen vid varje riksdags början under de senare åren, ja, sedan många år tillbaka, berört försvarsfrågan i remissdebatten, och man har också haft anledning diskutera densamma vid behandlingen av fjärde huvudtiteln år efter år. Men en mera allmän försvarsdiskussion eller debatt i försvarsfrågan har ju icke ägt rum i riksdagen sedan 1925.

I år synes det mig finnas alldeles särskilda anledningar till att upptaga till granskning hela försvarsfrågans läge i vårt land och åtskilligt av vad som därmed sammanhänger. Ty de anordningar, som den nuvarande regeringen vidtagit, ha ju blivit bedömda på synnerligen olika sätt. Detta har även varit fallet nu i dag, men det har även och i ännu högre grad skett i pressen under loppet av de månader, som förflutit sedan den nuvarande regeringen tillträdde. Det synes mig, som om man från denna debatt möjligen borde kunna hämta erforderlig upplysning, så att man finge full klarhet om, huru den nuvarande regeringen ser försvarsfrågan och innebörden av de anordningar, som redan blivit vidtagna och de ytterligare anordningar, som här i dag av hans excellens statsministern blivit antydda eller som eljest kunna komma att vidtagas. Jag tror nämligen inte, att jag gör mig skyldig till någon överdrift, om jag säger, att vad som hitintills har åtgjorts, det har skett i skydd av något, som jag skulle vilja kalla dimbildning, och det har därför också blivit bedömt synnerligen olika, även av olika personer från samma håll.

Dagen efter det regeringsbeslutet rörande utredningen på försvarsområdet hade offentliggjorts, läste jag i en av Stockholms högtidningar bl. a. följande ord: »Direktiven röja en formuleringsskicklighet, som förvirrar.» Men när jag sedan några dagar därefter fick i min hand en militär tidskrift, som i en ledande artikel behandlade försvarsfrågan och regeringens utredningar, så fann jag där ett uttryck, som gav vid handen, att man från det hållet bedömt läget så, att nu måste äntligen den under valstriden av herr Lindman omnämnda och i Allmänna Valmansförbundets program upptagna stora utredningen komma till stånd. Man förklarade sin tillfredsställelse därmed samtidigt som man betonade, att vårt lands försvarsvänner aldrig komme att giva efter på sina krav eller godkänna något vare sig förtäckt eller öppet anammande av 1925 års organisation. Så olika, menar jag, har man bedömt de åtgärder, som regeringen hitintills vidtagit, och jag vädjar till de närvarande kammarledamöterna, huruvida vi nu, sedan vi lyssnat till hans excellens statsministerns anförande, fått någon större klarhet beträffande regeringens syn på läget med avseende på försvarsfrågan än vi hade förut. Jag torde längre fram i mitt anförande i någon mån få återkomma till den saken, men jag måste redan nu säga, att för mig äro regeringens planer och tankar alltför hölida i en dimma, som synes vara ogenomtränglig, men jag förmodar också, att de följande talarna här komma att mera direkt vända sig till herr statsministern och begära upplysningar och besked på vissa punkter.

Nu kan man säga: Varför skall just denna fråga behandlas så ingående för att icke säga närgånget? Kan man icke låta regeringen få vidtaga sina dispositioner och anordna sina utredningar och överhuvud behandla denna fråga som alla andra frågor? Jag vill härtill endast svara det — jag skall strax söka bevisa riktigheten av mitt påstående — att det finnes ju ingen fråga i vårt land, som faktiskt är av samma ömtåliga beskaffenhet som försvarsfrågan, och det finnes ingen fråga, som i högre grad än just denna *borde* lösas i överensstämmelse med vad en stor folkmajoritet anser. Det är väl ändå så, att vi alla, vi som känna och tänka svenskt, borde kunna enas om, att så länge som det är nödvändigt att uppehålla ett militärt försvar för vårt land till skydd för dess frihet och självständighet, så länge borde alla ansträngningar inriktas på att på den punkten framför andra söka komma till ett samförstånd.

Men, mina herrar, låt mig kasta en blick tillbaka och se till, hur man tidigare har behandlat denna fråga! Låt mig påminna om 1914, då man från vänsterhåll gjorde ett allvarligt försök att samla nationen i en lösning av denna fråga. Man gick då så långt på ledande vänsterhåll, att man möttes — jag döljer icke den saken — av protester från de egna leden. Men det visade sig, att det var icke nog, ty hur mötte man väl på högersidan det allvarliga försök, som då gjordes av Karl Staaff? Jo, man rev sönder hans plan, man vann en seger, men en seger, som i detta ords verkliga mening kan kallas en Pyrrhusseger. Och så skapades en organisation, som till sist resulterade i det kaos, som vi kalla för provisoriet, och som ju hotade att upplösa hela organisationen och göra den fullständigt värdelös, något som måhända också hade hänt, om provisoriet fått fortsätta.

Jag sade, att försvarsfrågan mer än någon annan fråga borde vara ägnad att samla nationen, och jag tillägger, att det är nödvändigt att så sker, därest överhuvud taget en försvarsorganisation skall ha något värde, när den skall träda i funktion för att försvara landet och friheten. När jag talar härom, så komma i mitt minne några ord, som Wilhelm II yttrade några år före det stora världskriget. Orden föllo ungefär så: »Den tyska armén skall värna freden, men om denna fred brytes, så skall armén veta att med ära tillkämpa sig freden.» Samme man skrev några år efteråt ifrån sin nuvarande vistelseort, att det var icke fiendens arméer, som krossade Tysklands armé, utan det var den

Ang.
frågasall-
förmådd ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

bristande tilliten till de egna ledarna och upplösningen inom den egna armén, som tillfogade Tyskland nederlaget. Tror ni icke, mina herrar, att det ligger åtskilligt i denna sammanställning av dessa båda satser från samma håll? Ligger det icke däri detta, att kan man icke i största möjliga utsträckning ena folket om en försvarsorganisation, så hjälper det sannerligen icke att söka kommendera fram en sådan organisation, det må vara på det ena eller andra sättet.

Jag nämnde, att försök gjorts 1914 att samla nationen till en lösning av försvarsfrågan. Men ett annat dylikt försök ligger oss mycket närmare i tiden. Ett sådant försök gjordes ett år, som här har blivit omnämnt flera gånger under debatten i dag, nämligen 1925. Hur var läget då? Ja, vi komma ihåg, att den stora försvarsutredning, som tillkom på initiativ av den liberal-socialistiska regeringen utmynnade i flera olika förslag. Socialdemokraterna krävde en nedskärning av organisationsplanen från sex till tre arméfördelningar. De frisinnade stannade för fyra arméfördelningar. Herr Trygger öppnade såsom statsminister 1924 famnen åt alla partier och sade: »Nu skola vi samla oss kring ett högerförslag, som upptager sex arméfördelningar som förut.» Jag vet ju, att man kommer att göra den invändningen, att även det förslaget innebar vissa reduceringar av 1914 års försvarsorganisations ram. Jag skall icke närmare gå in på den saken, men jag vill återkomma till 1925 och det förslag, som då framlades av den socialdemokratiska regeringen. Jag lämnar beredvilligt det erkännandet åt den regeringen och dess dåvarande försvarsminister, Per Albin Hansson, att man tog en mycket stor hänsyn till läget i riksdagen och ute i landet. Herr Per Albin Hansson lade fram en organisationsplan, som upptog fyra arméfördelningar och åtskilligt utöver vad hans egna politiska meningsfränder förordat i den stora försvarsutredningen. När vi, som sedan hade att i första hand behandla denna proposition i det stora försvarsutskottet, gingo till ett slutligt avgörande, så var man ytterligare tillmötesgående från socialdemokratiskt håll, och vi byggde ut propositionen på olika sätt, bland annat genom tillkoppling av ett par extra regementen. Men när detta förslag sedan kom under prövning i riksdagen, möttes det av fullkomligt oförstående från högerhåll, och man betecknade då förslaget såsom omöjligt, även om man icke använde så starkt uttryck, som herr Holmgren i dag använde om 1925 års organisation, nämligen att den var ett missfoster. När beslutet var fattat här i kammaren, anmälde dåvarande högerledaren, amiral Lindman, sin reservation med instämmande av, såvitt jag vet, varje man, som tillhörde högerpartiet. Man vägrade absolut att böja sig för detta beslut, och man har sedan också konsekvent vänt sig mot detsamma. Jag skall strax återkomma till den saken.

Det har nu emellertid gått femton år sedan vi fattade beslutet 1914, men förra året, alltså fjorton, femton år därefter, läste jag i en tidning ett uttalande av en högre officer, som skrev bland annat, att hade vi följt Karl Staaff 1914, så hade försvarsfrågan i vårt land befunnit sig i ett bättre läge än den för närvarande gör. Tro mig, mina herrar, det skall icke dröja länge, förrän man från det hållet skall få höra det omdömet, att hade vi följt 1925 års beslut eller, om man så vill, Per Albin Hansson, hade försvarsfrågan befunnit sig i ett bättre läge än för närvarande. Men alltjämt reses motstånd mot det beslutet. Högerns ledning har gjort allt för att misstänkliggöra beslutets innebörd, samtidigt som man har talat om, icke minst från den nuvarande regeringens sida, att man önskar samförstånd. Jag tillåter mig säga några ord om den saken i detta sammanhang.

Jag upprepar vad jag sade nyss, att finnes det någon fråga, där man borde söka uppnå samförstånd i största möjliga utsträckning, skulle det väl vara i denna fråga. Men hur är det möjligt att tänka sig att kunna uppnå ett sådant

samförstånd på de vägar och med de medel och de uttryckssätt, som man alltjämnt använder i hela den stora högerpressen i vårt land, där man skriver smådeartiklar dag ut och dag in, och där man misstänkliggör det frisinna partiet framför allt, och där man menar att vi hart när äro fosterlandsförrädare, som icke ha någon känsla för landets försvar eller något ansvar för detsamma. Tror man verkligen, att man på det sättet kan åstadkomma samling och samförstånd, ja, då förstår jag icke hur vederbörandes hjärnor äro konstruerade. Men vad har nu dessa ständiga attacker gent emot 1925 års försvarsorganisation i själva verket åstadkommit i försvarsfrågan? Jo, mina herrar, jag vågar påstå, att det dag för dag blir allt flera i vårt land, som ställa den frågan till sig: är det sant, vad herr Lindman sade under valstriden 1928, och som även förkunnats tidigare, att vårt försvar som kostar 130 miljoner kronor är värdelöst, så låt oss då slopa alltsammans. Detta blir naturligtvis för många, som icke närmare sysslat med detaljerna i denna fråga, den enkla konklusionen. När man, som jag antydde, från de mest framskjutna håll i landet hör sådana omdömen om vårt militära försvarsväsende, sådant vi nu ha det, att det skulle vara bättre att lägga ned hela försvarsväsendet — uttrycket är hämtat från den nuvarande statsministerns yttranden under valstriden — kan det, det vill jag säga ännu en gång, icke verka på annat sätt än rent upplösande på vårt folks försvarsvilja.

Detta ständiga tal om en pågående nedskrotning har ju under sista tiden förts fram med en energi, som ifrån vissa synpunkter sett kan vara beundransvärd, men å andra sidan verkligen kunde användas på annat sätt. Man borde verkligen använda andra medel för att söka uppehålla försvarsviljan och försvarsintresset än de nyss antydda. Jag skall taga ett lösryckt exempel på dessa agitationsmetoder. Det var icke länge sedan jag övervar en diskussion i Stockholms studentförening. Vederbörande hade dit inbjudit en officer att tala om det moderna gaskriget. Sedan den inbjudne gästen hade hållit sitt anförande — jag skall icke avgiva något omdöme om vederhäftigheten av detta anförande — bemöttes han med ironi för att inte säga med rena skällsord och en av hans kamrater i aktiv tjänst ironiserade över att staten avlönar officerare, som begagna sin fritid till att resa omkring och driva agitation och propaganda på sätt föredragshållaren gjorde. Vederbörande tillade dessutom, att de ynglingar, som kommo i värnpliktsåldern, skola tvingas att fullgöra sin värnplikt eller också exporteras, alltså en tydlig protest mot den bestående ordningen och lagen i vårt land. Jag menar, att när man nu så starkt påtalar det förhållandet, att vissa, låt mig säga, välvilliga idealister resa omkring och tala för en omedelbar och snar avrustning och man gör ett stort rabalder av illa valda uttryck, och, låt mig tillägga, ovederhäftiga påståenden från *det hållet*, borde man ändå ha något till övers att säga dessa ungdomar från motsatta lägret, som resa omkring och riva ner den försvarsvilja, som ännu kan finnas kvar hos vårt folk.

Men, herr talman, jag lämnar detta och skall tillåta mig säga några ord i anledning av ett uttryck, som fälldes under remissdebatten av, jag tror, hans excellens herr utrikesministern. När han talade i försvarsfrågan i första kammaren, sade han, att man skall följa exemplen från andra länder, och hans excellens herr statsministern har varit inne på samma tema i dag. Den sistnämnde drog fram några siffror rörande stormakternas militära budgeter. Tillåt mig också att göra några jämförelser. Försvarsfrågan är ju aktuell icke minst i våra grannländer söderut och västerut, och i Danmark har det nu börjat en valstrid just med anledning av denna frågas läge. Vad strider man om där? Jo, som bekant var det ju så, att den nuvarande regeringen föreslog ett anslagsbelopp till försvaret på omkring 42—43 miljoner, vilket innebar en höjning från en siffra på omkring 38 miljoner kronor, alltså en höjning på omkring 4 å 5 mil-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
i frågasatt
förflyttad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

joner kronor. Högern svarade med ett krav på 45 å 46 miljoner kronor. Samarbetet brast och folketinget blev upplöst, och man gick till nya val på försvarsfrågan. Jag hade tillfälle att i slutet av november eller i början av december förra året lyssna till den första behandlingen av försvarsfrågan i danska folketinget, och jag måste säga, att när man lyssnade till de anföranden, som där höllos från olika håll, blev man vittne till att man bollade precis med samma uttryck, som man gör här. Vad som egentligen är det intressanta är emellertid att göra en jämförelse mellan våra anslagsbelopp till försvaret och den danska högerns minimikrav på samma område. I Danmark förelåg ett förslag utarbetat av generaler, alltså av den högsta militära sakkunskapen, ett förslag, som stannade på 55 å 58 miljoner kronor. Högerpartiet upptog ett krav på omkring 50 miljoner kronor, som man sedan prutade ner till, som jag nyss nämnde, 45 å 46 miljoner kronor. Alla i Danmark och i vårt land torde vara ense om att Danmarks militärpolitiska läge är mera utsatt än vårt. Atminstone avgavs det omdömet av en framstående folketingsman i Köpenhamn, som jag talade med. Skulle vi följa den danska högern eller de danska försvarsvännernas exempel med avseende å anslag till försvaret, skulle vi med avseende fäst å det olika befolkningsantalet i Danmark och Sverige komma fram till ett anslagsbelopp av 85 å 90 miljoner kronor i stället för 130 miljoner kronor. I Norge diskuterar man också försvarsfrågan och där har ju satts i fråga att igångsätta en ny utredning, som skulle komma att röra sig omkring ett anslag på 30 miljoner. Skulle vi följa ett sådant exempel, skulle vi komma ner till ungefär hälften av vad vi nu anslå för detta ändamål. Nu har ju ingen här i vårt land bland ansvariga politici krävt sådana beskärningar, som skulle kunna föranledas genom jämförelser med motsvarande anslag i våra grannländer. Men man bör inte bara göra jämförelser med stormakternas anslag till försvaret, vilka anslagsbelopp statsministern för en stund sedan åberopade. Vi ha krävt att vi, ehuru i saktare tempo än man 1925 beräknade, skulle närma oss en siffra, som då fastställdes, och det har gått åt det hållet. Vi hade i budgeten 1926—1927 — jag tar siffran från den socialdemokratiska motionen — ett anslag på 140 miljoner kronor. I budgeten 1928—1929 var anslagsbeloppet 138 miljoner kronor. Men vad är det regeringen nu kräver? Jo, nu skall man vända och gå uppåt igen. Det är *detta*, som vi ifrån vår sida bestämt reagera emot och komma att reagera emot. Nu ligger det naturligtvis nära till hands att säga: Vill ni icke vara med om att vidtaga sådana ändringar och omorganisationer, som krävas med hänsyn till utvecklingen och de gångna årens erfarenheter? Jag vill för min del gentemot ett sådant påstående endast svara att visst vilja vi vara med om sådana ändringar, men när utvecklingen har uppvisat, att man måste tillgripa nya metoder både för anfall och försvar, så ligger redan däri att åtskilligt måste vara förbrukat och gammalt och otidsenligt och därför också bör kunna bortskäras. Jag skulle här kunna tillåta mig att peka på olika möjligheter i detta avseende, men det blir kanske sedermera tillfälle att göra detta vid behandlingen av de olika punkterna i fjärde huvudtiteln. Men för att vidtaga sådana ändringar, så behöver man enligt min mening icke gå in för de stora utredningskrav och utredningskommittéer, vare sig av parlamentarisk eller militärtekniskt sakkunnig karaktär, som här av regeringen ifrågasätts. Det bör i första hand tillkomma de organ, som närmast äro ansvariga för den militära organisationen, att framkomma med förslag om sådana beskärningar, som göra det möjligt att offra mera på andra ändamål. Det skulle vara nog så frestande att även beträffande utredningarna på försvarsområdet hänvisa till vad som har ägt rum under de gångna tiderna, och vad som har blivit en följd av dessa utredningar, t. ex. de rent politiska partiutredningarna. En sådan utredning i vår tid skulle naturligtvis utmynna i minst lika många förslag som de partier, vilka vore representerade i utredningskommittén. Beträffande den av hans excellens

herr statsministern förordade tekniskt-sakkunniga militära utredningen instämmer jag fullkomligt i det omdöme, som därom fällts av en talare från socialdemokratiskt håll. Det går icke i vårt land att lösa försvarsfrågan enligt sådana linjer. Det måste misslyckas, och det är enligt min mening en björntjänst regeringen gör försvaret, om den slår in på denna väg.

Jag skall, herr talman, sluta med att i denna fråga använda ett uttryck med en viss omskrivning, som här en gång fälldes av en framstående talare i en helt annan fråga och i ett helt annat sammanhang. Jag vill säga, att »jag vet icke, om det är möjligt» att i längden uppehålla ett militärt försvar i vårt land, »men jag tror, att det är nödvändigt». Vidhålla vi emellertid den uppfattningen, att det är nödvändigt, måste vi också inrikta vårt arbete på att i större utsträckning än som skett söka vinna enighet i detta spörsmål, att söka samla så många som möjligt inom ramen av en gemensam uppfattning för att komma fram till ett gemensamt resultat. Och jag måste sluta med att säga, att i detta avseende har högern i vårt land stora synder på sitt samvete. Högerpartiet står ensamt i stark opposition mot 1925 års beslut, under det att de andra partierna — på den borgerliga sidan i varje fall — mer eller mindre lojalt böjt sig för detsamma, även om var och en förbehållit sig frihet och rätt att kräva ändringar i det beslut, som då fattades. Men när man här fastslår den dag som är inne, att det är ett missfoster, som fortast möjligt måste bort, och att det är bättre att lägga ned hela försvarsväsendet än att bibehålla en sådan organisation, då, menar jag, gör man försvaret i vårt land en verklig björntjänst.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering, som är avgiven av herr Carlsson i Gävle m. fl.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! I den debatt, som nu förts och som fortfarande pågår angående en utredning om landets militärväsende, har man huvudsakligen uppehållit sig vid ett enda skäl för denna utredning, ett skäl som också motionärerna Möller och Hansson i Stockholm hänvisat till såsom det huvudsakliga skälet, nämligen kostnadsfrågan. Motionärerna ha i sin motion tillkännagivit, att syftet med utredningen skulle vara att undersöka »vårt militärväsendes» ändamålsenlighet. Man skulle alltså utreda, huruvida det svenska militärväsendet kan fylla det ändamål det är avsett att tjäna. Vad skall då det kapitalistiska samhällets militärväsende fylla för uppgift? Ja, det har tidigare hävdats från socialistiskt håll, att det kapitalistiska samhällets militärväsende är till för att försvara utsugarna i detta samhälle mot arbetarklassen och att försvara det kapitalistiska samhällssystemet även vid konflikter mellan olika länder i världen. Vi hävda, att orsaken till krigen mellan de kapitalistiska länderna ligger i själva det kapitalistiska samhällssystemet, att det ligger i en produktionsordning, som icke tager hänsyn till eller är inriktad på ett tillgodoseende av samhällets behov utan är byggd på framskapandet av största möjliga profit. Det har alltid tidigare från arbetarhåll påvisats, att denna produktionsordning medför konkurrens bolagen emellan inom det egna landet, konkurrens trusterna emellan i de olika länderna och konkurrens de olika länderna emellan om avsättningsområden. Denna konkurrens utlöser sig då och då i tvister, vilka skola slitas med tillhjälp av de militära maktmedlen, och man har alltså att räkna med, att det kapitalistiska samhällets militärväsende är till bl. a. för att tjäna detta speciella syfte. Detta har fastslagits vid flera tillfällen, t. ex. på de socialistiska kongresser, som i början av 1900-talet hölls i åtskilliga länder i världen. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att citera de resolutioner, som antogs på några av dessa kongresser, men tillåter mig erinra om ett uttalande som gjordes på en kongress i Stuttgart 1907, där det bl. a. hette: »Kongressen ansluter sig till de föregående internationella kongressernas resolutioner rörande

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svareväsendet
m. m.
(Forts.)

aktionen mot militarismen och imperialismen och erinrar om, att actionen mot militarismen ej kan skiljas från hela den övriga actionen mot kapitalismen.» Man ville alltså slå fast, att det kapitalistiska samhällets militärväsende hänger så intimt samman med den kapitalistiska samhällsordningen överhuvud taget att actionen mot militarismen med nödvändighet måste förenas med actionen mot kapitalismen. Man sade vidare: »Krigen mellan kapitalistiska stater äro vanligen följden av deras konkurrens på världsmarknaden, ty varje stat lägger ej blott an på att befästa sina marknader utan också att förvärva nya, huvudsakligen genom att underkuva främmande folk och indraga deras jordbesittningar.» Ja, det var ett tillkännagivande i en resolution av den ståndpunkt, som var förhärskande inom den socialistiska arbetarrörelsen i början av 1900-talet liksom även tidigare, ett besked om huru man inom arbetarkretsar vid denna tidpunkt såg på frågan. Nu säger man, att militärväsendets ändamålsenlighet skall undersökas. Herr statsministern framhöll visserligen här nyss, att upprustningarna äro förorsakade av att det existerar misstro staterna emellan. Jag tillåter mig gentemot detta säga, att jag har den uppfattningen, att man rustar i de kapitalistiska länderna för vissa bestämda syften, om vilka syften jag nu tillåtit mig göra en antydan. Upprustningarna grunda sig icke på misstro utan på försök att tillgodose de särskilda ändamål, som äro förenliga med det kapitalistiska samhällets produktionsordning.

De konflikter, vilka man avser att slita genom att använda militärväsendet såsom en avgörande part, förekomma också i betydande utsträckning inom det egna landet. De grunda sig på den utsugning, som ifrån den härskande borgarklassens sida sker av arbetarklassen. I dessa tvister har militärväsendet under gångna tider alltid spelat en stor roll. När utsugarklassen sett sina positioner allvarligt hotade, har man använt dessa det kapitalistiska samhällets maktmedel mot den s. k. inre fienden, den arbetarklass, som man använt såsom utsugningsobjekt. Detta är ett faktum, på vilket uppmärksamheten har riktats och alljämt riktas. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att räkna upp fall, där man använt det svenska militärväsendet gent emot den svenska arbetarklassen. Men jag skall tillåta mig erinra om vad som sades i en av Hjalmar Branting vid 1912 års riksdag väckt motion, där man just sysslade med denna speciella fråga. Det heter där bl. a. följande: »Militarismen tjänar alltså en dubbel uppgift. Den vidgar de härskande klassernas vinstmöjligheter och stärker deras position utåt, och därtill tjänar den som stöd och hjälp i kampen mot vad de stundom öppenlydligt kalla 'den inre fienden', d. v. s. sitt eget lands arbetande folk.» Sådana voro de synpunkter, som det socialdemokratiska partiets ledande man vid denna tidpunkt lade på frågan. Och dessa synpunkter på det kapitalistiska samhällets militärväsende äro fullt tillämpliga den dag som är.

Det ändamål, som militärväsendet skall tjäna, är alltså vad jag nu i korthet givit en antydan om: försvaret för det kapitalistiska samhället och dess intressen mot de s. k. yttre och inre fienderna. Det lär väl vara ostridigt, att vad som sades i Hjalmar Brantings motion år 1912 äger sin tillämplighet på militärväsendet i det kapitalistiska Sverige även i dag. Här är alltså fråga om att utreda, huruvida det svenska militärväsendet kan anses ändamålsenligt, när det gäller att fylla de uppgifter, som sålunda åligger detsamma. De socialdemokratiska motionärerna ha framhållit, att, när det var fråga om 1925 års härordning och det beslut, som riksdagen därvid fattade, kostnadsfrågan var den för det socialdemokratiska partiet viktigaste frågan, och det har ju med synnerlig skärpa i debatten i dag från socialdemokratiskt håll understrukits, att vad man fortfarande betraktar som det mest betydelsefulla i detta sammanhang är just frågan om kostnaderna. Jag tillåter mig emellertid göra gällande, att för arbetarklassen kan kostnadsfrågan aldrig bliva den viktigaste

frågan, när det gäller militärväsendet. Frågan om militärväsendet i det kapitalistiska samhället — med de uppgifter detta militärväsende har — kan icke ses enbart ur kostnadssynpunkt, den är en fråga om avskaffande av ett vapen, som borgarklassen använder för tillgodoseende av sina intressen i kampen mot arbetarklassen. Kostnadsfrågan kan icke vara den avgörande eller mest betydande i detta sammanhang, och jag tillåter mig påstå, att såväl principiellt som praktiskt skiljer sig den ståndpunkt, som måste vara arbetarklassens, från den deklaration, som härvidlag från socialdemokratiskt håll avgivits. Jag håller sålunda före, att för arbetarklassens vidkommande är ståndpunkten till militärväsendet icke till väsentlig del en kostnadsfråga; det är en fråga om man skall stödja det kapitalistiska samhällets militärväsende, en fråga huruvida man skall stödja den institution, som i borgarklassens hand utgör ett viktigt vapen för dess intressen gent emot arbetarklassen.

Beträffande 1925 års härordning och vad som vid genomförandet av densamma förekom, har det ju både då och senare ifrån högerhåll deklarerats, att vad som därvid skedde var ett nedbrytande av det svenska militärväsendet och det svenska försvaret. Detta påstående bestreds ju av vänsterpartierna i debatten år 1925, och det har också bestritts senare. Man gjorde gällande, att det icke var fråga om något annat än ett nedbringande av kostnaderna, en reformering av militärväsendet, såsom det uttrycktes av åtskilliga talare i den debatt, som vid den riksdagen fördes. Vad som skedde år 1925 var, så vitt jag kan finna, icke något annat än en rationalisering av det svenska militärväsendet, varvid man mönstrade ut vissa med hänsyn till den tekniska utvecklingen på detta område omoderna militära anordningar och införde nya och moderna sådana i stället. Och därvid höll man sig ungefär åtminstone tills vidare inom den gamla kostnadsramen.

Här har det talats om en ny utredning, och herr Holmgren yttrade, att man skulle igångsätta en sådan, som skulle verkställas av sakkunniga på området; när dessa sakkunniga fullbordat utredningen, skulle politikerna komma till och träffa avgörande. Detta uttalande skulle väl sålunda vara ett belägg för, kan jag förstå, att det icke politiseras från de militära myndigheternas sida vid deras behandling av försvarsfrågan. I praktiskt taget varje åtgärd, som kan ha något med inskränkning eller utvidgning av de militära anstalterna att göra, förmärkes det — jag tillåter mig påstå detta — en bestämd politisk tendens från de militära myndigheternas sida — och detta är för övrigt icke onaturligt. Jag vill erinra om en sak, som möjligen icke så många av kammarens ledamöter observerat: varje år, när man kommit fram mot den tidpunkt, då riksdagen skulle behandla anslagen för flottans underhåll, har man från de marina myndigheternas sida gått till väga på det sättet, att man bestämt sig för att företaga en inskränkning i arbetstiden vid flottans varv vissa dagar, och man har gjort gällande, att detta berott på att det lämnade anslaget icke räckt till. Så har skett ända tills man slutligen kommit underfund med de manipulationer, som sammanhängde med dessa åtgärder, och det uppdrogs åt marinförvaltningen att så planlägga arbetet, att man kunde ha sysselsättning året om åt de vid varvet anställda arbetarna. På detta sätt satte man alltså stopp för manipulationerna, och det har visat sig, att utan att dessa militära anslag ökats har man haft arbete för de arbetare, som äro sysselsatta på arbetsplatsen; och deras antal är ingalunda mindre nu än det var förut. Detta är ett exempel på att t. o. m. i så pass enkla detaljer som denna kan man spåra tydlig politisk tendens från de militära myndigheternas sida. Genom att göra gällande att anslagen icke räckte till för att giva arbetarna sysselsättning året om hoppades man, att från arbetarnas sida skulle kunna utövas politisk påtryckning på dem som ville ha anslaget minskat eller önskade att det hölls lågt.

Ang.
ifrågasatt
iörnyad ut-
redning rö-
rande för-
svärsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Jag nämner detta endast såsom ett exempel på att man ingalunda från de militära myndigheternas sida, alltså från sakkunskapens sida, är fri från politiska synpunkter, när det gäller ett ställningstagande till militärfrågan.

I uttalanden om 1925 års försvarsorganisation i den debatt, som fördes vid 1925 års riksdag, förklarades det från den socialdemokratiska regeringens sida, när det gällde kostnaderna, att den ökning av 2 miljoner kronor på de av regeringen föreslagna kostnaderna, som utskottet föreslagit, icke var större än att den kunde av regeringen godkännas. Och den dåvarande statsministern vittnade i sitt anförande om att man från regeringens sida icke hade några särskilda invändningar att göra på de viktigaste punkterna av det förslag utskottet framkommit med. Man godkände föreskrifterna i värnpliktslagen, man hade icke några bestämda erinringar att göra mot de beräknade kostnaderna, och på en del andra viktiga punkter var man, såsom framgår av statsministerns anförande till protokollet, tillfredsställd med det resultat, som utskottet kommit till. Herr Törnkvist erinrade också i sitt anförande i fråga om kostnaderna för 1925 års försvarsorganisation om, att man i statsutskottets förslag i år angående fjärde huvudtiteln ingalunda kommit ned till de beräknade kostnaderna enligt denna organisation utan att man på väsentliga punkter gått över dem. Enligt utskottets förslag håller sig kostnaden uppe i 134 miljoner kronor; regeringsförslaget slutade ju på 138 miljoner. Av de besparingar — om man nu skall tala om kostnaderna — som man sålunda talar om att 1925 års försvarsorganisation skulle medföra, nämligen 31 miljoner kronor, ha vi icke sett så förfärligt mycket. Såvitt man kan döma av den försvarsorganisation, som här håller på att genomföras med det tillvägagångssätt, som de militära myndigheterna därvid tillämpa, så lära även med denna försvarsorganisation kostnaderna icke komma att bli mindre än vad de för närvarande äro. Jag tillåter mig nu göra detta antagande, och jag gör det på rätt goda grunder, då jag varit i tillfälle att titta på vad som förekommer på detta område.

Herr Törnkvist förklarade, att det i varje koja här i landet finns en bestämd vilja att försvara vårt land. Om jag jämför detta uttalande med den uppfattning, som kommit till uttryck bl. a. i de resolutioner, som antagits på socialistiska kongresser och som jag tillåtit mig här erinra om, så får man ju ett besked så gott som något, att det skett en omvälvning i uppfattningen. Det är en väsentlig skillnad mellan den uppfattning som då anfördes och den som nu framföres från det socialdemokratiska partiets sida: man har i denna fråga icke någon möjlighet att märka någon likhet. Å ena sidan de uttalanden som gjordes och vad som slogs fast i resolutioner på socialistiska kongresser, att det skulle åligga varje riksdagsman i de olika länderna att vägra anslag till det kapitalistiska samhällets militarism, å andra sidan den ståndpunkt, som framgår av uttalanden sådana som här fällts, t. ex. att man i varje koja är besjälad av vilja att försvara vårt land. Jag förmodar, att herr Törnkvist med detta uttalande åsyftade det kapitalistiska Sverige. Mellan dessa uppfattningar ligger en betydande och en vid klyfta.

Man talade, och herr Hansson gjorde det alldeles särskilt, om att den utredning, som nu skulle komma till stånd, skulle vara fullkomligt förutsättningslös. Man skulle inte gå till utredningsbordet med några förutfattade meningar. Om man inte skall gå dit med någon förutfattad mening, då skall man alltså lämna den ståndpunkt, som tidigare har varit och väl allt fortfarande är den verkliga socialistiska arbetarrörelsens ståndpunkt, att arbetarklassen icke kan skänka sin medverkan till uppehållande av ett militärväsen i det kapitalistiska samhället. Den ståndpunkten skall man alltså som representant för arbetarklassen lämna hemma, och man skall sätta sig ned att utreda ändamålsenligheten i den militärorganisation, som för närvarande finns i landet. En sådan utred-

ning kan icke enligt min mening överensstämma med de intressen, som måste sägas vara arbetarklassens i detta sammanhang. Den utredningen kommer förvisso att ge samma resultat som 1925 års försvarsorganisation har givit. Den kommer att medföra en omdaning av det kapitalistiska samhällets militärväsen i överensstämmelse med den utveckling, som i övrigt har skett på detta område, alltså skapandet av ett effektivare militärväsen än det, som för närvarande är till finnandes. Det är — jag understryker det — vad som skedde vid genomförandet av 1925 års försvarsorganisation. Jag behöver bara erinra om vad flygvapnet betyder, jämfört med de gamla kavalleriregementena. Jag behöver bara erinra om vad ett tankkompani betyder, jämfört med några indragna kompanier infanteri. Om man vidare räknar med de nya vapen, som i övrigt äro införda i militärväsendet efter genomförandet av 1925 års härordning, så skall det vara ganska klart för alla, att det icke förekommit något försvagande av det svenska militärväsendet utan att vad som förekommit innebär ett stärkande av detsamma, en betydande förstärkning till och med. De som något orienterat sig i vad industriens krigsberedskap betyder, skola också vara på det klara med, att genomförandet av denna ingalunda är ett steg till någon slags avrustning eller ett steg till nedskrivande av de militära krafterna; det är ett klart steg i motsatt riktning och ett steg som innebär, att krafter, produktionsföretag i samhället, vilka tidigare icke varit engagerade för detta ändamål, nu så förberedas, att de vilken dag, vilken timme som helst äro färdiga att gripa sig an med den rent militära verksamheten. Sådana åtgärder kunna icke betecknas som nedrustning. Det är bara fråga om, huruvida man skall fortsätta även bland dem, som säga sig företräda arbetarklassens intressen, på en utveckling i denna riktning, eller om man skall gå fram för det krav, som tidigare varit arbetarklassens.

De, som ur rent pacifistisk synpunkt talat för ett avskaffande av militärväsendet och givit sitt stöd åt genomförandet av 1925 års försvarsorganisation, ha givit sitt stöd åt ett stärkande av det svenska militärväsendet men sannerligen icke givit sitt stöd åt en anordning, som skulle överensstämma med de intressen, som ändå ligga bakom de resonemang, som de föra i denna fråga.

Man har här under senare tid också börjat diskutera och arbeta för en annan detalj i militärväsendet. Man har börjat arbeta med någonting som den nuvarande socialministern kallar för försvarsväsendets sociala sida och som han säger vara icke mindre viktig än den militära. Det fanns i landstormsvännernas tidskrift för en tid sedan en artikel av den nuvarande socialministern om försvarsväsendets sociala sida, där man fick se, att detta nu påbörjade och, som det uttryckts i någon reservation till något utskotts utlåtande här i riksdagen för en tid sedan, lovande samarbete, som förekommer parterna emellan på arbetsmarknaden, av socialministern betecknas såsom försvarets sociala sida och skall vara ägnat att stärka samhörigheten klasserna emellan, öka förutsättningarna för »vårt lands försvar». I detta arbete för försvarets sociala sida har man ju från högern till socialdemokraterna enat sig i sin verksamhet, och det förefaller alltså, som om den sociala sidan av försvarsväsendet skulle ha alla förutsättningar att bli ganska väl tillgodosedd.

Man talade i debatten vid genomförandet av 1925 års beslut i militärfrågan om militärväsendets demokratisering. Herr Holmgren citerade något av vad den dåvarande statsministern uttalade på den punkten. Finns det då någon i denna kammare eller någon eljest här i landet som i detta avseende har förmärkt någon skillnad mellan före och efter 1925? Är icke det svenska militärväsendet till sin anda i dag precis detsamma som det tidigare varit? Kan det förmärkas någon slags demokratisering i detta avseende, däruti alltså att det svenska militärväsendet skulle ha någon annan anda i dag än vad det tidigare har haft? Förvisso kan ingen ge några exempel på en utveckling i denna riktning.

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Jag tillåter mig påstå, att talet om militärväsendets demokratisering är ingenting annat än en fras, som icke ens de tro på, som gjort dessa påståenden.

Kravet på militärväsendets avskaffande är ett krav, som den organiserade arbetarklassen har framfört under gångna tider. Det är ett krav, som man framfört, det tillåter jag mig påstå, icke huvudsakligen av kostnadsskäl utan av de skäl, som bl. a. framgå av Brantings motion vid 1912 års riksdag. Man hade erfarenhet därav och betecknade detta från säkra utgångspunkter såsom ett det kapitalistiska samhällets maktmedel gentemot arbetarklassen. På grund därav kräver man och på grund därav kämpar man på arbetarklassens sida för avskaffande av det kapitalistiska samhällets militärväsen. Vi äro väl medvetna om att militärväsendet och den kapitalistiska samhällsordningen hänger så intimt samman att militärväsendet icke avskaffas så länge denna samhällsordning består. De som säga sig kämpa för avrustning utan att rikta sin kamp mot den kapitalistiska samhällsordningen skola erfara att deras strävan, där någon sådan förefinnes, icke medför några resultat i den riktningen de med sina pacifistiska tankar föreställt sig. De omdaningar av militärväsendet, som man har talat om, till genomförande av ett militärväsen, icke bestående av värnpliktsarméer utan av lejda knektar, är icke en utveckling, som tillgodoser eller överensstämmer med arbetarklassens intressen. Vi äro övertygade, att borgarklassen icke kommer att överge användandet av militära maktmedel i kampen för sina intressen gentemot arbetarklassen. Med utgångspunkt därifrån framhålla vi också nödvändigheten av att arbetarklassen förbereder sig på ett försvar för sig själv och ett försvar för sina intressen gent emot den klass, som har ett av samhället ordnat och understött viktigt vapen i kampen mot arbetarna. Vi hålla sålunda före, att den gamla ståndpunkt, som också tidigare har slagits fast inom den socialistiska arbetarrörelsen i världen, angående nödvändigheten av att arbetarklassen bereder sig på försvar mot våldsåtgärder från borgarklassens sida i de avgörande sociala striderna, är allt fortfarande aktuell, är allt fortfarande riktig för arbetarklassens vidkommande. Arbetarklassen måste förstå nödvändigheten av att vara väpnad i kampen där den har att räkna med anfall från väpnade motståndare.

Då vi kräva avskaffande av kapitalismen, militarismen och militärväsendet i det kapitalistiska samhället, så är det icke huvudsakligen av kostnadsskäl, såsom det har sagts i den socialdemokratiska motionen och i uttalanden i debatten här i dag.

I anslutning till de synpunkter, som jag sålunda här tillåtit mig anföra i denna fråga, ber jag, herr talman, att få yrka, att kammaren måtte besluta att hos regeringen hemställa om utredning och framläggande för nästa års riksdag av förslag om det nuvarande militärväsendets avveckling inom loppet av de tre närmaste därpå följande åren.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag bevistade i går afton ett s. k. opinionsmöte i Musikaliska akademien, anordnat av diverse högersammanslutningar, såväl maskulina som feminina. En rad talare uppträdde, bland dem en militär, som var den i sitt framträdande mest sympatiska av dem allesammans. På slutet uppträdde också den av Allmänna valmansförbundet numera lyckligen förvärvade herr Ossian-Nilsson med ett anförande, som skulle vara aftonens clou och väl också var det och som kort och gott innebar en anklagelse mot var och en, som icke behagade hysa samma mening som han, för att vara feg, omoralisk och värd att, praktiskt taget, förgöras. Jag lade märke till, att det var icke samma stämning den här gången som det var vid försvarsmötena år 1914. Då var det mera geist, då hade man en känsla av en pingstens andeutgjutelse på högerns möten. Den här gången var det både luckor på bänkarna och luckor i entusiasmen. Det var nästan som om flottans musikkår hade

måst fylla det vanskliga värvet att sätta en smula piff på känslorna. Jag gjorde den reflexionen, när jag gick därifrån, just som man sjöng kungssången. att det ändå i själva verket tycks vara svårt att år 1929 få till stånd en upprepning av vad som passade år 1914. Det är icke sant, som herr Olsson i Kul-lenbergstorp skrivit i sin reservation till statsutskottets utlåtande, att ingen-ting har inträffat. Det är åskilligt, mina herrar, som inträffat. Det ackom-panjemang utifrån, som beledsagade gårdagens möte, består i en opinionsstorm, som går fram över olika länder och som kastat sitt böljesvall även in över de svenska kusterna. Vi se hur i land efter land i dessa dagar på initiativ av den socialdemokratiska internationella exekutiven det hålles möten, det fattas resolutioner, det avlåtes skrivelser till avrustningskommissionen i Genève med en anhållan att något äntligen måtte ske. Denna opinionsrörelse är sannerli-gen icke utan grund. Den är sannerligen icke något, åt vilket man har rätt att le, eller något, över vilket man gör sig lustig som herr Ossian-Nilsson vid går-dagens opinionsmöte. Den framspringer, såvitt jag förstår, ur en känsla av ångest, jag höll på att säga en känsla av förtvivlan, som gripit den civiliserade mänskligheten i dessa dagar inför det katastrofala misslyckandet för avrust-ningssträvandena som den nödgats bevittna. Det har kommit ut en bok för någ-ra veckor sedan, en bok, som jag inom parentes önskar, att kammarens leda-möter samt och synnerligen måtte läsa, skriven av den svenske officer, som till sin egen heder har trätt fram i detta land och sagt sanningar, oförgräpliga me-ningar, som tvingat landet att lyssna, ja, lyssna så som det aldrig förut lyssnat till en generalstabsofficer. Jag menar major Bratts bok, »Kampen om folken». Den boken må vara till sina slutsatser om den isolerade avrustningens vansk-lighet sådan, att man kan ha delade meningar därom, men problemets upplägg-ning, dess djupplöjning och insikten om vad det i själva verket gäller äro så-dana, att den boken borde bli en tankeställare för var och en, som borde leda till, att man måste säga sig att det går ej längre med den gamla slentrianen. Vi ha kommit i det läge, att något måste ske. Jag vill erinra om Versailles-traktatens 5:e kapitel. I ingressen därtill förbinda sig de traktatsslutande mak-terna att betrakta Tysklands nedrustning såsom inledningen till sin egen ned-rustning. Var stå vi, mina herrar, den dag i dag är? Vad har blivit av det högtidliga löftet i Versailles-traktaten? Har Tysklands faktiska nedrustning blivit inledningen till segermakternas nedrustning? Vi måste konstatera, att det är så långt ifrån, att så blivit fallet, att Lloyd George hade rätt, när han på ett möte i England sade, att det ser ut, som om man glömt världskriget, och som om militarismen växt sig starkare än tillförne. Där ligger Tyskland i Europas mitt. En stigande orolig opinion i detta land säger varje dag så här: Skola vi ligga här mitt i kontinenten fullständigt avrustade, medan de andra omkring oss rusta och icke taga ett enda steg mot nedrustning? Det är tydligt, att de militaristiska krafterna begagna sig av detta läge. Problemet ställer sig då för tyskarna så, att det ej är ett problem om avrustning utan ett problem om upprustning. Och så se vi, hur agitationen griper omkring sig i det landet och kanske en vacker dag stiger militarismen fram på arenan. Hur Europa då skall se ut, överlämnar jag åt var och en att tänka sig. Jag tror för min del, att kravet på uppfyllandet av det löfte, som gavs i Versailles-traktaten, angår icke blott de makter, som voro engagerade i denna uppgörelse, utan hela den civiliserade mänskligheten. Kravet måste ställas med all skärpa överallt, och det måste klargöras för medborgarna i olika länder, att så länge det kravet förblir ouppfyllt, så länge alla vänta på alla, som det heter, sker intet. Herr talman, när jag lyssnade till hans excellens statsministern, slog det mig, hur han än en gång upprepade detta resonemang: Vi måste göra som de andra, vi måste vänta på de andra, med andra ord, alla skola vänta på alla. Vad kom-mer under sådana förhållanden att ske? Platt intet. Med all skärpa har man

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning re-
rande för-
varsväsendet
1929. Nr.
Forts.

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svärsväsendet
m. m.
(Forts.)

därför från det avrustade Tysklands delegerades sida i Genève pekat på, att denna allas väntan på alla leder ej till något positivt resultat. Problemet måste angripas på två vägar. Visserligen framhålla dessa delegerade måste vi, å ena sidan, utveckla skiljedomsförfarandet men å andra sidan komma ihåg, att vi få taga ett kraftigt tag på nedrustningens väg för att ge åt det rättsliga förfarandet överhuvud taget någon mening. Jag bestrider på det bestämdaste, ers excellens, riktigheten i den logik, som ni fört till togs. Vad betyder skiljedomsväsendet, vad betyder rättsordningen i världen, om det finnes upprustade stater, som vilket ögonblick som helst kunna totalt trampa den rättsliga proceduren under fötterna? Så länge man ej kan lägga rättsordningen på statligt underlag med oerhört nedbringade rustningar, så länge riskerar man att spelet skall slås i stycken och att det i själva verket är en illusion att tro sig komma fram på den vägen. Det är ej någon logik, som ligger däri, att man säger: Först skiljedom och sedan avrustning och som resultat därav säkerhet. Nej, man får gå vägen: först avrustning eller nedrustning för att ge ett rimligt underlag åt skiljedomsidén och rättsordningen. Det hela vilar då på ett underlag, som ej är vulkaniskt och varje ögonblick hotar med eruptioner, som spränga hela rättssystemet i luften. Min tro är, att den logik, som hans excellens statsministern i sitt anförande begagnade sig av, är falsk, är en logik, som appliceras på en falsk verklighet. Den leder in i en återvändsgränd. Papperskvarnarna mala och luntorna ökas där nere i Genève. I olika kommissioner sitta där nutidens mest skarpsinniga jurister och anstränga sina hjärnor för att hitta den riktiga formuleringen och den riktiga tågordningen, och under tiden skärpes misstron mellan staterna, under tiden vidmakthålles militarismen alltjämt, och ett steg att nedbringa den tas ej. Är det då underligt, att en dylik tingens ordning skapat — om uttrycket tillåtes mig — en kris i det allmänna tänkesättet i Europa. Är det då underligt, om hos de stora massorna och folken mer eller mindre stadgat sig den föreställningen, att om vi här blott vänta och vänta, så glida vi ännu en gång, som den andra internationella exekutiven framhållit i sitt manifest, fram till ett nytt 1914, till en ny katastrof. Och det är ur denna känsla, att avrustningsfrågan råkat i en återvändsgränd, att stormakterna sakna den goda viljan till avrustning, som en opinionsstorm stiger fram och brusar över landen i dessa dagar. Den är värd något annat än en axelryckning, något annat än hän. Jag är ingalunda, herr talman, blind för, att inom den pacifistiska förkunnelsen kan finnas åtskilligt, som är naivt, åtskilligt, som är av beskaffenhet att ibland framkalla ett litet leende, det är naturligt i en stor rörelse, att så skall vara. Så är det med alla idealistiska rörelser i grund och botten. Men jag måste å andra sidan säga, att här gäller det Runebergsska ordet om Lotta Svärd: »Något tålte hon skrottas åt, men mera hedras ändå.» Ty i själva verket är det ändå på denna idealistiska rörelse, på denna idealistiska opinion i olika länder, som man får bygga. Jag förstår mycket väl, att hans excellens statsministern från sina utgångspunkter fann sig böra uttala betänkligheter beträffande denna propaganda, som han betraktade som en skrämselpropaganda. Men jag hänvisar honom till en man, som på fredssakens område väl ändå framstår som en banbrytare, Robert Cecil. Hur ofta har han ej i sina uttalanden sagt ifrån: »Ni måste hålla opinionsrörelsen igång i länderna; ni måste, medan släktet minnes världskrigets oerhörda elände och fasa, bearbeta samvetena, bearbeta hjärnorna och bearbeta viljorna dag för dag, så att de äntligen kunna utlösa en handling.» Ty regeringar — det vet hans excellens statsministern själv — äro icke okänsliga för en folkopinion, icke alls okänsliga för vad det går för strömningar ute bland folket. Jag är övertygad om, att hans excellens statsministern är ganska känslig för de strömningar, som gå igenom den svenska nationen. Det har den nuvarande regeringens koncilianta framträdande och anpassningsförmåga till fulla bevisat. Men

just därför få vi vara överens om att tillerkänna denna idealistiska pacifistiska rörelse den förtjänsten, att den verkligen har ruskat upp samvetena, att den klargör för denna generation som minnes världskriget att till handling måste det komma, så att det förfärliga ej kan upprepas. Jag vill säga rent ut, att jag ej vill fördöma någons synpunkt i denna fråga. Jag är övertygad om, att hans excellens statsministern av fullaste hjärta är orolig för gamla Sverige, och jag är även övertygad om, att de militära sakkunniga, som uppträda på möten, känna det beklämmande, som om en tyngd lades på deras bröst 1925. då nedrustningsbeslutet genomfördes. Jag är övertygad om, att för människor, som äro uppvuxna i dylika åskådningar och klamra sig fast vid de gamla idealen, måste det verka katastrofalt att åtgärder vidtagas, som innebära ett raserande av det, till vilket de satt sitt hopp. Och dock, det är tidens öde, tidens gång. Vi komma icke förbi det. Över dylik konservatism, förstälighet i och för sig och respektabel i och för sig som en ideell åskådning, går dock med obönhörlig nödvändighet hänsynen till, att det skett någonting, att det tränger fram något nytt. Den teknikens värld, som finnes år 1929, är ej den samma, som den teknikens värld, vi hade bara för några få år sedan. Jag skulle tro, att om man vädjar till den industriella högern så medgives det nog att det ändå är så, att man inom den industriella produktionen erkänner och arbetar för rationaliseringsprincipen. Man vill, innan man på det hållet lägger ut ett visst kapital, ha reda på, om det lönar sig att lägga ned detta kapital. Man vill rationalisera sin kapitalplacering, vill ha garantier för, att kapitalet ej kastas bort på saker, som vid närmare undersökning befinnas oändamålsenliga. Är det då så omöjligt för männen från högerhåll att fatta det resonemanget, som säger, att lika väl, som en del av vår gamla järnindustri måste läggas under undersökning, borde också beträffande militärväsendet undersökas: Fyller det sitt väsentliga ändamål, är det av beskaffenhet att giva den garanti, som man inom olika läger sökt finna i detsamma, nämligen trygghet för landets frihet och självständighet? Om jag tar 1925 års försvarsorganisation och frågar hans excellens och hans parti, om de anse, att denna innebär någon garanti och trygghet för landet, svara de enstämmigt nej. De ha i tal och skrift dag för dag förkunnat för nationen, att det, som skedde år 1925, ställde oss i praktiken försvarslösa. Högern underkänner således värdet därav, och jag undrar om bondeförbundet sätter någon större tilltro till 1925 års försvarsorganisation. Det knöt visserligen en blygsam förhoppning till egnahemslinjen, som herr Reuterskiöld framförde i en motion, men sedan egnahemslinjen och jordbruksromantiken borteliminerats ur vårt försvarsväsen, har jag en känsla av, att man på det hållet ej har stor beundran kvar för den nuvarande försvarsorganisationen. Och är det överhuvud taget något parti i denna kammare, som anser, att denna 1925 års försvarsordning är ett tillräckligt värn för Sveriges frihet och självständighet? Jag skulle vilja se den resa sig och tillkännage det, som hyser en sådan uppfattning. Men, herr talman, vilka stodo bakom 1925 års försvarsordning i den mening, att det skulle finnas några som tro, att den kan bära upp ett svenskt självförsvar i farans stund? Jag är övertygad om, att när vi undersöka det närmare, så skall man upptäcka att i själva verket finnas de icke. Jag vågar då, herr talman, det påståendet, att när en nation kommit dithän, att intet parti kan hysa den uppfattningen, att dess försvar är något att komma med i farans stund, ligger däri en mycket stor anledning att låta det gå ned i stöpsleven för en granskning som tar sikte ej blott på den militära ändamålsenligheten utan även på spörsmålet — och det var det som hans excellens kände sig mest upprörd över — om vi överhuvud taget äro betjänta av ett militärt försvar. När jag rör vid den sidan av saken, vet jag, att jag rör vid ömtåliga dallrande strängar i mångas hjärtan; ty det är helt naturligt att det springer fram ur våra djupaste och fördoldaste känslor det där behovet, att man ändå

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

skall värja sig mot överfall. Den stämningen är icke bara naturlig, den är helt enkelt sund och mänsklig. Men då kommer just den frågan, när det gäller anordnandet av ett lands försvar: Är den teknikens värld, i vilken de små nationerna ha att leva liksom de stora, är den sådan, att det för de små nationerna överhuvud taget lönar sig att fortsätta på den inslagna vägen? När man t. ex. i Danmark från det socialdemokratiska och det radikala partiets sida sedan flera år tillbaka intagit den resoluta ståndpunkten, att man skall reducera försvarsorganisationen till en liten neutralitetsvakt, icke har det det bittersta att göra med bristande vilja till liv och självhjälpelse hos den danska nationen. Vi känna våra danska grannar, vi veta, att det är ett av Europas intelligentaste folk, en nation, som i ekonomiskt avseende tillhör dem, som äro mest om sig och kring sig, som det heter, och som både på det kulturella och materiella området gör stora framsteg och sannerligen ej behöver blygas eller stå tillbaka för andra. Låt oss därför, mina herrar, avkoppla hela den synpunkten från debatten. Vad är det, som gör, att de danska radikalerna med sin principellt borgerliga åskådning gått hand i hand med de danska socialdemokraterna fram mot avrustningen? Jo, helt enkelt att de rationaliserat sin synpunkt på försvarsproblemet. De ha avkopplat den gamla traditionalismen och romantiken och sett verkligheten i vitögat och ha sagt sig, att ur ändamålsenlighetens synpunkt finnes ingen annan väg att gå än att nedbringa försvaret till en liten neutralitetsvakt. Det betyder ej självuppgivelse utan att man inrättar sig efter förnuftiga synpunkter med hänsyn till sina möjligheter. För ungefär en vecka sedan hade jag en längre diskussion med en god vän tillhörande hans excellens statsministerns eget parti. Han medgav: »Vi kunna naturligtvis icke räkna med ett militärt självförsvar med någon utsikt till framgång.» På min fråga: »Vad skola vi då ha det till?» svarade han: »Jo, som en prestigepremie. Lägga vi ned ett visst antal miljoner för försvaret, så markera vi därmed för yttervärlden en vilja att hävda oss och låt vara att den utrustning vi kunna skaffa oss icke är militärt något värd, men den stryker dock under vår livsvilja och ger oss ett moraliskt kapital, en moralisk kredit bland andra folk.» På den vägen, menade han, kunde man säga, att anskaffandet av ett starkt försvar vore väl använda pengar. Det är icke någon riskpremie, den synpunkten ville han ej vidhålla, men vi skaffa oss den moraliska krediten. Jag säger rent ut, att ett sådant resonemang kan man allvarligt taga upp. Det förtjänar mest beaktande av de resonemang, som föras i fält. Jag vill säga, att jag upphört att imponeras av alla de resonemang, som föra fram en synpunkt, att vi med vårt svenska lilleputsförsvar kunna reda oss i teknikens värld. Jag tror i likhet med denne högerman, att skall man bedöma försvarsfrågan och möjligheten att få nytta av vårt försvar, få vi lägga upp det problemet till undersökning på den linjen: Är det en prestigepremie, ökas vår prestige bland folken till den grad att de miljoner vi lägga ned på våra försvarsanstalter skaffa oss motsvarande fördelar i olika avseenden? Jag måste för min del säga, att hur bestickande en dylik argumentering än kan synas vara, är den dock tämligen värdelös. Det har sagts av mr Ira Morris i boken om hans minnen från den tid han var amerikansk minister här i Stockholm, att det var de 600.000 gevären, som voro Sveriges trygghet under krigsåren. För det första fanns det icke några 600.000 gevär, som hans excellens herr statsministern mycket väl vet, och det kan tilläggas, när en ärad talare på gårdagens opinionsmöte talade om 1914 års försvarsorganisation såsom den, som hjälpte oss igenom världsbranden, att det är en överdriven optimism, eftersom den då ännu icke fanns. Den beslöts visserligen i september 1914, men den var icke genomförd på det sätt under världskriget, att vi kunna säga, att den spelade någon roll till eller ifrån. I själva verket var det på 1901 års härorganisation, som Sverige red igenom världsbranden. I ett kommande krig, där man har

att räkna med luftkrig och gasanfall, är det min övertygelse, att hela det betraktelsesätt, som svärmar om Ira Morris' 600,000 gevär, är otillämpligare än någonsin.

Så är det en annan ståndpunkt. Man säger: om vårt försvar duger eller ej, det är platt likgiltigt, men låt oss gör det så billigt som möjligt, låt oss söka taga en bit då och då och låt oss hålla oss inom en viss hygglig begränsad ram. Jag tyckte herr Hamrins anförande gick på den linjen. Jag för min del ställer mig frågande, varför man skall hålla sig med ett försvar bara för att det ser lagom ut utan alla undersökningar, om det duger eller ej. Det förefaller mig, som om det vore en bra dyr kapris. Frågan är: duger det? Låt oss undersöka den frågan. Men den frågan vill herr Hamrin icke undersöka. Han vill, att det skall fortgå utan öppna och klara besked, om det försvaret duger någonting till eller ej. Jag måste säga, att jag icke fattar det folkfrisinade partiets ståndpunkt i utredningsfrågan. Vore det någon ståndpunkt, som borde vara naturlig för det parti, som är den rätta och riktiga gyl-lene mittens parti, så vore det väl den att sörja för att, när det uppstått diskus-sion i saken, komma med det förlösande ordet och säga: Låt oss ej längre diskutera om påvens skägg, utan låt oss skicka hela saken till utredning och få utredningsbesked. Men herr Hamrin vill inte vara med om det, och det folkfrisinade partiet tycks icke heller vilja vara med därom.

Herr talman! Med dessa principiella synpunkter på vårt försvarsproblem, med denna uppfattning om läget och i den övertygelsen, att även Sverige måste göra sina insatser liksom andra nationer, när det gäller nedrustning, och inte bara vänta på andra och ingenting uträtta, har jag den meningen, att det blir ytterst svårt för att inte säga ohållbart, att Sverige i sin militärpolitik skiljer sig ut från Norge och Danmark. Jag har allvarligt tänkt på problemet Sve-rige, Danmark, Norge och deras militärpolitiska läge, men hur jag än tänkt och resonerat, har jag icke kunnat annat än komma tillbaka till frågan: finnes det någon saklig anledning att skilja ut oss från sammanhanget och säga, att vi ha en speciell roll att fylla, som de andra icke ha? En ärad talare på går-dagens opinionsmöte, för resten herr Ossian-Nilsson, sade, att vi hade en sär-skild mission, att vi vore en gammal krigarenation, och han anklagade Fryxell för att han i sin historia för litet förhärsligtat våra stora konungar och våra stora krigare, och han beklagade, att Karl XII stupade, ty han var övertygad om att han annars skulle ha upprättat vårt stormaktsvälde för tredje gången. När man hör sådana synpunkter framföras och icke får höra andra av saklig natur såsom motiv för att vi skola ställa oss på en särskild linje i förhållande till Danmark och Norge, och då man vill omspinna vår historia och tradition med en speciell romantik, innebärande i de praktiska konsekvenserna en annan försvarspolitik, då måste jag draga den slutsatsen, att det icke förebragts några sakliga skäl. Och därför har jag för min del kommit till den meningen, att den försvarspolitik, som vi i Sverige böra föra, står starkast och står bäst i över-ensstämmelse med verklig rationalisering, om den är sådan som den försvars-politik som våra danska partivänner och de danska radikala föra. Jag är över-tygad om, herr talman, att den vägen måste även vi fram, och det har jag för min del velat säga ut i dagens debatt. Jag ber att få yrka bifall till den so-cialdemokratiska reservationen.

Med herr Engberg förenade sig herrar *Höglund* i Stockholm, *Johansson* i Sollefteå, *Västberg*, *Pettersson* i Hällbacken, *Eriksson* i Sörsjön, *Molander*, *Wiklund* i Byske, *Hage*, *Lindberg*, *Olsson* i Rödningsberg, *Bäcklund*, *Ström*, *Höglund* i Göteborg, *Persson* i Tidaholm, *Lovén*, *Borggren*, *Werner*, *Anders-son* i Igelboda, *Källman* och *Andersson* i Tungalsta.

Ang.
ifrågasatt
föryad ut-
redning rör-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Herr Carleson: Herr talman! Den näst föregående ärade talaren har säkert medhåll från alla kammarens ledamöter däri, att en aktion av den beskaffenhet, som man igångsatt för värnande av fred genom hänvändelse till Nationernas förbund, har anslutning från de allra flesta eller rättare sagt alla håll. Men han gick längre. För sin personliga del tycktes han mena, att Sverige, eventuellt i förening med Danmark och Norge, borde gå i spetsen för avrustning. Han angav, att från försvarsvänligt håll anförts, att vi visserligen icke med försvaret kunna hävda vår självständighet, men att försvaret ur prestigesynpunkt hade sin fördel för landet. Utan att gå in på debatt i frågan, vad vårt försvar skall kunna uträtta, vill jag framhålla, att icke blott personer emellan utan även i samvaron och samarbetet mellan nationerna gäller den satsen, att vill man icke hjälpa sig själv, så har man icke att räkna med att andra vilja hjälpa. Så länge vi ha att räkna med krig, ha vi anledning vidtaga sådana åtgärder, som hävda vår prestige, och som göra, att vi i farans stund kunna lita till att få hjälp av andra.

Men den ärade talaren slutade icke med att föreslå omedelbar avrustning. utan han hemställde om utredning, den utredning, som anföres i klämman av den från socialdemokratiskt håll avgivna reservationen. Den klämman syftar, såsom min för övrigt lokalt, om också icke politiskt närmaste bankamrat, herr Andersson, framhöll, till frågan, om det överhuvud taget finnes någon ändamålsenlighet med ett försvar. Men med hänsyn till motiveringen i motionen och den motivering, som framlagts av herr Hansson i Stockholm på förmiddagen, får man antaga, att reservationen går ut på även en undersökning av vidare beskaffenhet, nämligen att, om den nuvarande försvarsordningen icke är lämplig, undersöka, vilken grund man då lämpligen skall välja.

Herr talman! För min personliga del anser jag, att situationen är sådan, att en utredning bör verkställas. Jag är alldeles klar på att, när riksdagens största parti sätter i fråga ändamålsenligheten av ett försvar överhuvud taget, så skall man icke gå förbi detta yrkande, utan den frågan skall upptagas till granskning i sammanhang med revision av försvarsplanen. För min personliga del är jag övertygad om att en sådan utredning skall visa, att Sverige kan och bör försvara sig och att det alltså behöves ett försvarsväsende.

När jag nu påyrkar ny utredning, sker det av den anledningen, att den nuvarande organisationen, som för närvarande kostar över 130,000,000 kronor och slutligen beräknas kosta c:a 110,000,000 kronor, icke synes effektiv, åtminstone icke i förhållande till kostnaderna. Därvid bör icke förbises, att den försvarsolust, som man talar om finnes i landet, kanske i mycket är beroende på, att man har en känsla av att pengar, som utgivas för försvaret, icke fylla det ändamål, som man kan begära, att de skola fylla. Ävenledes kunde det vara skäl betänka, att det ur effektivitetssynpunkt spelar en viss roll, att de personer, som äro anställda i försvarets tjänst, äro besjälade av känslan av att de arbeta för något, som är ändamålsenligt. Jag vill med stöd av min erfarenhet säga, att om en arbetare, det må vara chefen eller den lägst ställde, känner med sig, att det arbete han utför icke är ändamålsenligt, så slappnar både lusten och villigheten att arbeta. Min uppfattning, att försvaret icke är effektivt, åtminstone icke i förhållande till utgifterna, har stärkts av den diskussion, som förts sedan 1925, och icke minst, utan ännu mera, efter studium av såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets utlåtande rörande fjärde huvudtiteln i dessa dagar. Jag tycker, att man får ett beklämmande intryck av att man ger ut pengar till väldiga belopp utan att man verkligen har den valuta, som man skäligen kan begära.

Av utvecklingen på det försvarstekniska området synes framgå, att anskaffandet av ny rörlig materiel blir av allt större betydelse i en krigsföring

och alltså för vårt försvar, men samtidigt är det uppenbart, att kraven på denna materiel från riksdagens sida blivit högst väsentligt tillbakasatta. Därvidlag har jag fått ytterligare belägg för min uppfattning i motiven eller rättare sagt på bristen på motiv för statsutskottets ställning till vissa anslagsfrågor i nämnda hänseende.

Men jag skulle oavsett dessa förhållanden vilja säga, att tiden är inne för en ny försvarsutredning, och det beror därpå, att, efter vad jag kan läsa ut ur utskottets utlåtande, de två stora partier, som voro föräldrar till 1925 års organisation, lämnat barnet i sticket. Det åberopas av dessa partier, att 1925 års beslut i försvarsfrågan närmast skall bedömas ur kostnadssynpunkt. Kostnadsramen blir det primära. En försvarsorganisation, liksom varje organisation av ekonomisk betydelse, avgöres i riksdagen efter dels sakliga, här militära, och dels och icke minst ekonomiska och politiska grunder. Har man antagit en sådan organisation, borde man väl näppeligen underlåta att fylla ut densamma med avsedd eller eljest erforderlig såväl levande som maskinell kraft, om man icke kan påvisa, antingen att tillfälliga statsfinansiella hinder möta eller att mera stadigvarande stora förändringar ägt rum beträffande teknik eller kostnader, vilka förändringar i så fall torde påkalla en ny organisation.

Kostnaderna för nu föreslagna nödiga och nyttiga åtgärder äro påtagligen icke så stora, att vår budget icke skulle tåla vid dem. Vår budget är av den beskaffenhet, att den kan giva utsikt till skattesänkningar även med de utgifter, som nu äro ifrågasatta. Så mycket märkligare är det då, att utskottsmajoriteten i vissa fall stöder sin avslagsställning på felräkningar. Åtminstone synes detta vara förhållande beträffande anslaget till de värnpliktigas avlöning m. m. Så beräknades 1925 visst antal handräkningsdagar, som skulle fullgöras av ersättningsreserven, och dessutom 175.000 dagsverken från personer, som vore inkallade i linjetjänst, men befundes mindre lämpade för denna tjänst. Skulle dessa beräkningar vara riktiga, borde man väl — med beaktande av nuvarande förhållanden, då för handräkning även tages i anspråk manskap, som är lämpat för linjetjänst — läsa ut av handlingarna, att man från militärt håll använder för många handräkningsdagar och onödigtvis alltså drager folk från linjetjänst till handräkning. Detta borde i sin tur föranleda till, att militärerna förbjödes att av linjemanskapet använda mera folk än som beräknats i 1925 års organisation. Då hade man skyddat sig för att det linjemanskap, som skall tagas ut enligt 1925 års organisation, toges i anspråk för icke direkt militärt ändamål. Men ett sådant förbud har utskottet uppenbarligen icke vågat sig på. Man kan måhända här utläsa en bekräftelse på att här förelegat en felräkning 1925.

Ett annat exempel. När man kommer fram till anslaget för beredande av möjlighet att bl. a. göra en modernisering av artilleriet, så begäres för ändamålet några hundratusen kronor. Det är klart för var och en — om man är aldrig så civil — att artilleri, som anskaffats under år, som falla långt tillbaka i tiden, före världskrigets början, måste på ett eller annat sätt moderniseras för att göras effektivt. Men det säges nej härtill, fastän det gäller ett relativt ringa belopp och saken otvetydigt sammanhänger med frågan om en förnuftig användning av fältartilleriet överhuvud taget.

Dessa med flera exempel från förevarande utskottsutlåtande visa, att varken socialdemokraterna eller de frisinnade längre med allvar söka att inom försvarsorganisationens ram göra försvaret effektivt och att i varje fall man icke erhåller försvarsvaluta i förhållande till utgifterna. Det ena av nämnda partier, det socialdemokratiska, har tagit konsekvenserna av denna sin ställning och begärt en ny försvarsutredning.

Herr talman! För min personliga del kommer jag, såsom redan

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsutskottet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

nämnts, att rösta för en utredning av frågan i hela dess vidd, således även för en utredning av frågan, om överhuvud taget vi skola försvara oss eller ej. Jag skulle i det avseendet gärna velat gå med på det utredningsyrkande, som framlagts i den socialdemokratiska reservationen, men jag kan icke neka till att den reservationens kläm är av den beskaffenhet, att den icke blott är otydlig utan dessutom stöder mera tanken på avrustning än på en sådan vidare, omfattande och allsidig utredning, varpå jag tänker. Därför, herr talman, tillåter jag mig framställa ett särskilt yrkande, och jag gör det också så mycket hellre, som jag icke kan vara med på något av de övriga yrkanden, som framställts, vare sig från kommunistiskt håll eller från utskottets sida. Då jag förmodar, att det yrkande, som göres från min sida, icke föranleder något positivt beslut av kammaren, har jag redan nu velat säga ifrån, att jag under sådana omständigheter, sedan mitt yrkande blivit utslaget, kommer att avstå från att rösta. Jag slutar alltså med att hemställa, 1:o) att då — utom det att svårigheter uppenbarligen möta att vinna överensstämmelse mellan den år 1925 antagna planen för försvaret och de därför beräknade kostnaderna — utvecklingen å det försvarstekniska området i allt fall synes böra föranleda till revision av de grunder, som gälla för 1925 års plan, riksdagen må besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om landets försvarsväsen måtte upptagas till förnyad förutsättningslös och allsidig utredning och prövning, samt 2:o) att herrar Möllers och P. A. Hanssons motioner, i vad de avse frågan om ny försvarsutredning, ävensom herrar Sandbergs och Wikströms motion må anses besvarade genom vad ovan under 1:o) hemställts.

Herr *Prytz* instämde häruti.

Herr **Wigforss**: Om jag inte fruktade för talmannens klubba, skulle jag börja med att säga, att jag egentligen inte hade tänkt tala om den här diskuterade utredningen. Vi kunna ju allesammans vara ense om att den föreslagna utredningen skulle inte på det sättet sätta känslorna i rörelse, om vi inte visste, att bakom kravet på utredningen står i stor utsträckning en uppfattning om hela försvarsväsendets betydelse, som ganska radikalt skiljer sig från den uppfattning, som man brukar kalla för den försvarsvänliga. Herr Engberg har redan på åtskilliga punkter närmare utlagt de synpunkter, som jag här hade tänkt föra fram, och jag skall därför inskränka mig till att stryka under vissa huvudpunkter, som jag tror det kan vara nyttigt, att vi, trots i övrigt delade meningar, kunna enas om.

Vi kunna nog inte komma mycket längre än att vi förstå varandras synpunkter. Jag skulle bara önska, att man från den sida, som representeras av den nuvarande regeringen, och från den majoritet, som har avstyrkt utredningen, finge klart för sig vad man på socialdemokratiskt håll egentligen menar, då man går in för vad vi kalla för nedrustning. Det är i grund och botten två olika ting, som ingå däri, och de tingen äro så pass olika, att de ibland verka lite förvirrande, när de föras fram i ett enda sammanhang. Det socialdemokratiska partiet hade gått in för den så kallade nedrustningen år 1925 av två olika motiv. Det ena är det, som herr Per Albin Hansson mycket tydligt underströk, då han sade, att vi äro övertygade om att det nuvarande läget för vårt land i utrikespolitiskt hänseende är icke förbundet med sådana risker, att vi anse, att ett mycket starkt militärt försvar behöver upprätthållas. Jag tror emellertid, att det vore oriktigt, om man trodde, att detta är hela förklaringen till det socialdemokratiska partiets ställning. Det skulle nämligen innebära, att om läget förändrades, skulle vi anse oss skyldiga att öka ut det militära försvaret. Det skulle innebära, att vi skulle gilla den rustningsiver, som kommer till synes i en hel rad europeiska länder, som ligga i ett mera utsatt

läge än Sverige, och att vi skulle säga, att vi finna det alldeles riktigt, att de rusta i mycket högre grad än vi upp till gränsen av sin ekonomiska förmåga.

Nu är det ett faktum, att vi icke resonera på det sättet. Vi hävda tvärtom, att de grupper, som i dessa olika länder anse rustningar vara ett medel att skydda landets frihet, missförstå situationen. Vi tro icke, att de så kallade försvarsvänliga partierna i de olika europeiska länderna verkligen se sanningen sådan den är och gagna sitt eget land. Jag tror, att jag talar för den allra största delen av det socialdemokratiska partiet liksom även för mycket stora grupper utanför detta, då jag säger, att det visserligen kan finnas delade meningar om hur mycket man i ett visst givet ögonblick kan våga slopa av de rena våldsmedlen för att icke utsätta landet för låt mig säga annars undkomliga risker. Men det som förenar alla så kallade försvarsvilliga och alla, som man med ett nedsättande namn brukar kalla för enfaldiga pacifister, är i grund och botten, att de icke tro, att rustningar verkligen skola kunna skydda freden. Det är på den punkten, som man kan säga, att det finns en växande europeisk för att icke säga världsupinion, som säger, att frågan gäller icke, om vi skola skydda vårt land genom rustningar, utan frågan gäller, om det överhuvud taget finns något sätt att skydda landet genom rustningar.

Jag skall be att härvidlag ett litet ögonblick få erinra om vad herr Edoff Andersson från den kommunistiska sidan nyss yttrade. Han menade att krigen bero på det kapitalistiska systemet. De bero på kapitalisternas profitbegär, och rustningarna äro beroende därav o. s. v. Det är en sak, som socialdemokraterna alltid talat om men som de talat om med ett visst förstånd. Vi ha nämligen sagt, att detta är de drivande krafter, som ligga bakom rustningarna och som leda till krig, men om icke dessa drivande krafter kunde vädja till starka och djupa känslor hos den stora massan av ländernas befolkning, skulle icke dessa profithungriga herrar kunna utöva något inflytande på ländernas rustningspolitik. De kunna emellertid vädja till den djupa känslan hos människorna, att man skall försvara sig, när man blir anfallen. De kunna vädja till den fullständigt internationella rädslan för vad andra länder vilja och tänka göra emot dem. Det är detta, som är hela paradoxen i det nuvarande rustningssystemet, att det icke finns ett land, där icke den stora massan av de människor, som gå på rustningslinjen, fullt uppriktigt förklarar att vi rusta icke för att skada någon annan, utan vi rusta helt enkelt, därför att andra äro bovar som vi måste skydda oss emot.

Det är detta läge — lägg märke till detta, och det är själva kärnpunkten i vad jag här ville säga — där det finns en ren tvångsföreställning hos stora och betydelsefulla grupper i världen, som tro på rustningar, därför att de äro rädda för andra, det är detta läge, som gör, att rustningarna såsom krigsrisk komma att få sin stora betydelse och som ger den verkliga belysningen åt hela frågan om nedrustningen, vare sig den är internationell eller nationell. I detta läge är allt tal om fred och om överenskommelser hopplöst, såvida icke de olika länderna visa sitt allvar genom att säga, att de äro villiga att taga de risker, som följa med en sådan nedrustning.

Nu sade hans excellens herr statsministern, och det var, såvitt jag kunde förstå, ett stort framsteg gentemot den uppfattning, som tidigare hävdats från den svenska högerns sida, öppet och klart ut, att om det blir internationell nedrustning, äro vi högermän villiga att vara med. Jag har det allra livligaste minne av de resonemang, som fördes, när vi trädde in i Nationernas förbund, och vad som då sades från högersidan, nämligen att värdet av alla internationella överenskommelser hänger på i vilken utsträckning de överenskommande staterna hålla sitt ord. Om vi svenskar ingå en sådan överenskommelse, hålla vi vårt ord, men andra stater, ja, det är misstänkta stater, det är bovaktiga stater, som vi icke kunna lita på. Följden blir alltså den, såvitt jag

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förynad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

kan förstå, att håller man på att man skall ha trygghet, innan man vågar nedrusta, kommer någon nedrustning överhuvud taget icke till stånd. Striden står mellan dem, som äro villiga att taga vissa risker för att främja fredsstämningen i världen, och dem, som icke vilja taga sådana risker.

Nu säger man, att detta resonemang må gälla för de stora staterna. De kunna våga sig på det, men vad har det att betyda för vårt lilla land och för den isolerade nedrustning, som ni här tala om. Ja, jag skall be att få citera en författare, som jag tror i detta fall ger uttryck åt en mycket allmän uppfattning på vad vi bruka kalla för borgerligt håll, nämligen redaktören för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Han skriver: »Problemställningen är renodlad i den mest osannolika riktning» — nämligen när man talar om att vi icke kunna försvara oss mot en stormakt under de nya tekniska förutsättningar, om vilka herr Engberg talade — »men den alldeles övervägande sannolikheten talar för att om och när ett nytt oväder bryter löst över norra Europa, skola vi tvingas ingå som led i ett stort sammanhang.» Jag tror, att varenda försvarsvän, som har resonerat om Sveriges försvar under de gångna 20, 30 eller 40 åren, har ständigt och jämt haft precis samma idé. De ha sagt, att blir det krig, skola vi icke resonera om Sverige såsom ensamt kämpande mot en stormakt, utan Sverige kommer in som ett led i det stora kriget.

Om det emellertid är sant, om det är riktigt, att om vi komma med, komma vi med såsom en bundsförvant till den ena eller andra stormakten, då frågar jag: Vad ligger det då för mening i det ständigt förda talet om att våra rustningar ingenting ha att betyda för ställningen i världen? Vi rusta ju endast för att skydda oss. Ingen kan tro, att vi göra det av någon annan anledning. Vi veta, att år 1914 betraktades vi som farliga av en viss av våra grannar, icke på grund av vår egen styrka, isolerad, men därför att man var rädd för att vi skulle gå in i ett större sammanhang. Jag behöver icke i denna församling tala om det stora sammanhang, i vilket man tänker sig, att Sverige i ett nytt världskrig skulle ingå. Det känna vi allesammans mycket väl. Är det emellertid så, då kunna vi icke förneka, att även våra rustningar ha betydelse för oron i världen. Vi kunna icke heller förneka, att om vi visa det modet att själva minska på rustningarna — jag säger icke hur långt, ty jag vill icke taga upp hela frågan om en isolerad avrustning — trots det att vi veta, att det hotar risker för en avrustad eller mindre rustad stat, då tror jag för min del, att vi lägga vår tyngd i vågskålen på den rätta sidan, när det gäller att främja freden i världen.

I detta yttrande instämde herrar *Månsson* i Furuvik, *Thomson*, *Vougt*, *Rosander*, *Björklund*, *Björk* i Tryde, *Andersson* i Höör, *Hällgren*, *Hedvall*, *Brännberg*, *Larsson* i Göteborg, *Karlsson* i Munkedal och *Hansson* i Trollhättan.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Jag tror, att många av åhörarna lade märke till att det rådde en ganska bestämd skillnad mellan de anföranden, som höllas å ena sidan av herrar Hansson i Stockholm och Hamrin och å andra sidan av herr Engberg. Herrar Hanssons och Hamrins anföranden voro präglade huvudsakligen av inrepolitiska synpunkter. De voro inlägg i den sedan årtal, ja årtionden pågående partipolitiska processen mot högern om försvarsfrågan. Herr Engberg frigjorde sig för ovanlighetens skull i dag från dessa synpunkter — åtminstone gjorde han ett försök — och höjde sig till högre rymder. Han antydde själv, att han i sitt anförande gled fram på den mäktiga opinionsvåg, som nu går över världen, och vars böljeslag även nått våra kuster.

Jag vill med detta icke ha sagt, att herr Engbergs anförande var mindre politiskt än de båda nyss nämnda talarnas. Herr Engberg anteciperade i

sitt anförande en ny partipolitisk uppställning. Med den behändighet att snabbt byta åsikter och ståndpunkter, som alltid varit utmärkande för herr Engberg både som politiker och som journalist, föll det sig helt naturligt, att han med ett enkelt handgrepp frigjorde sig från försvarsfrågans inrepolitiska sammanhang och kastade sig över på den nya agitationslinje, som han hoppas i framtiden kunna draga så mycket nytta utav.

När han, som man kunde förutse, återopade major Bratt, begick herr Engberg en oförsiktighet. Jag har också läst den bok, som han talade om, och jag har liksom herr Engberg fått ett intryck av att i den boken är samlat ett material om kriget och krigsfaran, som starkt griper läsaren, och att framställningen är buren av en idealitet, som man icke ett ögonblick betvivlar. Denna bok är skriven av en man, som sett djupare och tänkt mera över kriget än de flesta. De slutsatser, som han kommer till, och det intryck, som läsaren får av denna bok, äro emellertid icke de som herr Engberg antydde. Läsaren av major Bratts bok får ett starkt intryck av krigsfarans verklighet. Denna bok är icke någon fredspropaganda. Dess verkan är icke sådan. Författaren opponerar sig alldeles bestämt mot isolerad avrustning. Men vad är det herr Engberg vill ha om icke en isolerad avrustning?

Det är ganska märkligt, att herr Engberg i sitt anförande undvek att säga rent ut vad han ville och icke ville. Han slutade med att förklara, att den mest rationella ståndpunkten i försvarsfrågan numera var den, som hans danska partivänner ha intagit. Bland de danska socialdemokraterna äro nog meningarna, liksom bland hans svenska partivänner, en smula delade, men vi veta ju, att avrustningstanken gått längre, trängt djupare inom den danska socialdemokratien än inom den svenska. Herr Engberg gör sig nu solidarisk med de avrustningssträvanden, som kommit till uttryck i det danska socialdemokratiska partiets politik, men han undviker att nämna ordet »isolerad avvärning». Hans partivän herr Wigforss var mera ärlig. Han angav sig utan försök till omskrivning såsom anhängare av tanken på en isolerad nedrustning. Huru långt vi nu skulle kunna gå, ville han emellertid icke säga.

Herr Engberg begär nu, när han med dessa premisser för sin del yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen, att utredningen skall ge ett klart och öppet besked från en opartisk institution, huruvida det är möjligt för oss att försvara oss. Jag har suttit och funderat på huru denna opartiska institution skall se ut, och om det överhuvud taget finnes möjlighet att få fram något, som allmänt skulle kunna betecknas såsom ett objektivt resultat av denna utredning. Här äro ju alla på förhand bundna av förutfattade meningar uti riksdagen, och eftersom frågan i sista hand skall avgöras här, är det nästan hopplöst att tänka sig, att man genom en sådan utredning — den må nu vara anordnad på det ena eller andra viset — skall komma fram till något, som kan likna enighet.

Jag har mycket svårt att förstå, att den formulering av utredningskravet, som herr Carleson rekommenderar, skall kunna leda till en fördjupad belysning av frågan och därigenom även bidra att skapa den enighet, som han även tycks anse önskvärd.

Det kunde vara mycket att säga om herrar Hanssons och Hamrins partipolitiska inlägg i denna fråga och deras fortsatta processer mot högern och deras upprepande av inläggen i tidigare debatter i försvarsfrågan, men vad tjänar allt detta till? Vi ha nött och stött och blött alla argument, beskyllningar och påståenden så länge, att det vore på tiden att avskrika det hela. Låt oss nu, utan omsvep och utan försök att komma ifrån det ansvar, som vi inom alla partier ha för försvarsfrågans nuvarande försumpning, erkänna, att vi gjort uttalanden och intagit ståndpunkter, som icke varit ägnade att befrämja det samförstånd i försvarsfrågan, som herr Hamrin nu efterlyser.

Ang.
frågasatt
förnyad ut-
redning ru-
rande för-
svärsväsende:
m. m.
(forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Men om herr Hamrin menar allvar med talet om samförstånd, huru kan han då lägga upp frågan så, som han gjort? Det samförstånd, som han åsyftar, skall ju komma till på så vis, att alla andra skola avstå från sin uppfattning och sin övertygelse och acceptera det, som herr Hamrin och den tillfälliga majoritet, som han representerar, finna vara riktigt och rätt. Ett sådant tvångsvis vunnet samförstånd är för det första icke hållbart och för det andra icke mycket av värde. Om herr Hamrin vill vara ärlig, måste han erkänna, att det största steget till samförstånd i försvarsfrågan dock tagits från högerhåll. Herr Hamrin vet mycket väl, huru detta steg i fortsättningen utnyttjats, och vad som kommit ut av detta.

För att kunna komma till enighet i försvarsfrågan är den första förutsättningen, att vi äro eniga på den punkten, huruvida vi överhuvud taget vilja ha ett försvar. Nu framgår av den debatt, som här förts, att någon enighet därom ingalunda är för handen. Vi visste det förut, men det är kanske för många en överraskning och en anledning till bitter besvikelse, att den debatt, som i dag här föres, ger vid handen, att motsatserna äro nu så mycket större än tidigare. De, som gräva i partipolitikens förgångna, hava icke gjort några försök att lyfta upp frågan på ett högre plan och att undersöka, på vilka vägar man skulle komma fram till en sakligt tillfredsställande lösning av frågan. De andra, de som herr Engberg representerar, äro i sin egen tanke befriade från varje ansvar i den riktningen.

Herr Hansson, som i sitt anförande dock ganska tydligt sade ifrån, att han icke hörde till dem, som tro på en isolerad avrustning, gav dock i hela sin kritik av regeringens utredningsinitiativ endast ett nytt bidrag till en negativ syn på försvarsfrågan, och när allt kommer omkring blir väl resultatet av denna debatt huvudsakligen det, att de negativa intressena tjäna därpå. Det lider intet tvivel om att hela försvarsfrågan kommit i ett skevt läge, och orsaken härtill kan icke vara någon annan än den, att försvarsfrågan förlorat sin realitet för vårt folk. Herr Engbergs tal om den mäktiga avrustningsopinion, som nu går ut över världen, och som även nått våra kuster, är visserligen en konstruktion. Svenska folket har dock i grund och botten ett behov av realitet. Det vill, innan det accepterar en linje, en lösning eller ett förslag, ha klart för sig, att det finns någon verklighet bakom. Det har man icke, när det gäller det tal, som herr Engberg förde till torgs. Men att folket å andra sidan har så svårt att få ett praktiskt grepp på försvarsfrågan, beror därpå, att vi förlorat oss i politiska diskussioner och allt mer och mer släppt realiteterna. Det är denna partipolitikens förgiftning, som jag nyss talade om, och som jag anser, att vi alla måste erkänna oss vara delaktiga i. Först när vi komma därhän, att vi angripa försvarsfrågan så, som vi här i riksdagen och i offentliga diskussioner försöka taga på en del andra frågor, som även ha en ganska stor politisk innebörd, först då kunna vi hoppas att kunna komma fram till en saklig utgångspunkt. Därmed är givetvis icke sagt, att möjlighet till samförstånd är för handen. Men lika visst som jag tror, att hos ett mycket stort antal medlemmar i denna kammare från alla partier finnes ett starkt inre behov — jag anser mig kunna utläsa detta ur herr Hanssons anförande liksom ur herr Hamrins anförande — att i försvarsfrågan komma fram till en mera saklig behandling än som hittills ägnats denna fråga, lika visst är jag övertygad om att ute bland folket finns en liknande önskan.

Den undersökning av försvarsfrågan, som nu enligt regeringens beslut skall komma till stånd, måste främst taga sikte på det sakliga materialet för frågans bedömande. Vi ha allt sedan den Staaffska försvarsberedningens tid icke gjort något försök att undersöka de strategiska förutsättningarna för försvarsfrågans behandling. Det är detta, som först måste ske. Att i detta

sammanhang komma och tala om behovet av en partipolitisk belysning av frågan vittnar om en oförmåga att kunna frigöra sig ifrån gamla partipolitiska fördomar, en oförmåga, som jag tycker vara lika överraskande som beklämmande, när det kommer ifrån partiledarens sida. Nog kommer det att bli tillfälle för herr Hansson att i fortsättningen låta det parti som var med om beslutet av år 1925, även i fortsättningen säga sitt ord om huru vår försvarsorganisation skall gestaltas. Men är tidpunkten nu inne att låta partiet med alla sina förutfattade meningar rycka in och angripa försvarsfrågan? Jag tycker icke, att det finns mer än *ett* svar på den frågan.

Det är givetvis efter denna debatt svårt att vara optimist. Men i denna fråga liksom i så många andra har man att gå till historien, och där finner man alltid en viss tröst. Det har varit situationer sådana som denna förut, och de komma att upprepas även i fortsättningen. Jag hör icke till dem, som hoppas och önska, att vi skola piskas samman med gisselslag. Jag hoppas fortfarande, att det svenska folket skall kunna nå ett samförstånd i denna fråga utan tvånget av yttre våldsmedel. Jag är övertygad om att händelserna ute i världen komma att under de närmaste åren öppna ögonen på många, som nu medvetet eller omedvetet blunda för verkligheten. Jag befarar dock, att under den närmaste tiden det kommer att gå utför med försvarsfrågan, men icke av den orsaken som herr Hamrin antydde, att det är högern, som nu handlägger den. Jag tror, att det inom den svenska nationen icke finns någon resonans för den uppfattningen att, därför att högern ej vill ge avkall på sin sakliga kritik av 1925 års försvarsorganisation, försvaret såsom sådant därför skulle straffas. Det är en synpunkt, som jag vägrar tro, att det svenska folket skall acceptera.

Den utredning, som nu satts i gång, skall vara förutsättningslös. Den får dock icke vara det i den meningen, att den skall ställa den frågan öppen om vi överhuvud taget skola ha något försvar. På den punkten får det icke finnas någon förutsättningslöshet. Utredningen måste utgå från att vårt land *skall* försvaras, och att det *kan* försvara sig, samt att ett militärt försvar är nödvändigt i Sverige, så länge icke de övriga länderna gjort allvar av avrustningsprogrammet. Herr Engberg har vid detta tillfälle med önskvärd tydlighet pekat på de mäktiga krafter, som stå hindrande i vägen för avrustningen. Nej, denna utredning skall vara förutsättningslös i det avseendet, att den skall väga de olika försvarsmedlen mot varandra utan förutfattade meningar. Jag har redan förut för något år sedan i en liknande debatt haft tillfälle att såsom min personliga mening uttala, att vi få vara beredda litet var på att jämka på den ståndpunkt, som vi vant oss vid. Vi få, när det gäller försvarets framtida ordnande, vara beredda på att finna att en hel massa saker, som vi trott vara omistliga, komma att visa sig icke vara det utan måste ersättas. I den meningen skall utredningen vara förutsättningslös.

Herr talman, till sist blott ett ord om »kostnadsramen». Den kostnadsram, som fixerades år 1925, byggde icke den på den ekonomiska situation, som då var aktuell — ja kanske icke precis vid den tidpunkten utan två eller tre år tidigare — och som fick sin avspeglning i 1924 års sparsamhetsbudget? Låt oss tänka oss, att den nuvarande ekonomiska situationen i Sverige skulle troget avspeglas i budgetförslaget även när det gäller anslagen till försvaret! Vi hava under dessa fem år upplevat en oerhörd ekonomisk utveckling i detta land och ett stärkande av våra ekonomiska maktmedel, som ingen trodde vara möjlig för ett 20-tal år sedan. Sverige har vunnit rikedomar, som våra förfäder och föräldrar icke ett ögonblick kunnat drömma om. Nu menar man, att till försvar för dessa ökade rikedomar räcka de militära maktmedel, som 1925 års riksdag anslag, och att den kostnadsram, som då uppdrogs med

Ang.
ifrågasatt
förfordad ut-
redning rö-
rande för-
svarsfrågan
m. m.
(Forts)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

hänsyn till ett par tidigare års statsfinansiella svårigheter, måste nu vara orubbad. Man skulle således icke få taga hänsyn till att våra resurser ökats, att våra rikedomar ökats, och därmed också behovet ökats av ett bättre försvar av dessa våra nationella rikedomar!

Herr talman! Det har förut icke här framställts något yrkande om bifall till utskottets förslag i denna fråga, och jag ber därför, herr talman, att få framställa ett sådant yrkande.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Stockholm:

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, med förslag till lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar; och

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*:

nr 420, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående provisorisk avlösningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt vid högre folk-skolor; och

nr 421, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 181, angående provisorisk löneförbättring för lärare vid de allmänna läroverken *m. fl.*;

herr *Larsson* i Västerås, nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition nr 180; samt

herr *Pehrsson* i Göteborg, nr 423, likaledes i anledning av propositionen nr 180.

Nämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 6 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av vissa motioner om förnyad utredning rörande försvarsväsendet m. m.; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Ang.
i frågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)*

Herr **Hallén**, som anförde: Herr talman! Trots att jag under de år, jag haft äran tillhöra denna församling, alltid har i praktiskt taget alla frågor stått på vänsterns sida, kan jag icke neka till, att det sätt att argumentera i vårt lands försvarsfråga, som hittills utmärkt vänstern i denna riksdag, det må gälla de frisinna eller socialdemokraterna, har enligt min uppfattning lidit av synnerligen allvarliga och betänkliga brister.

1925, när vi i maj månad hade den stora tredagarsdebatten angående det s. k. nedrustningsförslag, som då förelåg, tillät jag mig att i ett anförande framhålla, att den motivering, som då i vänstersamverkans tecken framfördes för rustningsminskning, var ur principiell synpunkt synnerligen oklar. Som vi erinra oss, argumenterade man nämligen dels med, att det militärpolitiska läget hade vid den tiden undergått en så gynnsam förändring, att vi kunde med bibehållen ansvarskänsla skrida till denna betydliga minskning av våra militära föranstaltningar, och dels med det andra skälet, som framfördes, nämligen att man hade i varje handa kommissioner och utredningar ansett sig hava funnit den rätta proportionalen mellan utgifterna till de militära ändamålen, å ena sidan, och till de sociala och kulturella ändamålen, å andra sidan. Man ansåg nämligen, att man kunnat fixera det, som skulle motsvara landets ekonomiska bärkraft i fråga om militärutgifterna, och att man hade kommit fram till något, som man kallade den kostnadsram, inom vilken man skulle röra sig. Jag skulle nästan vilja förse ordet »kostnadsram» med stort K för att antyda, att man då stannade inför ett begrepp, som jag anser, att man sedan på ett otillbörligt sätt skattat åt och ställt som ett allför sterilt ideal i frågan.

Detta sätt att argumentera för rustningsminskning är enligt min uppfattning ett sätt att argumentera med opportunitetsskäl. Ty man kan icke bestrida, att, om det militärpolitiska läget skulle vara avgörande, i det att uppkomsten av den s. k. randstatsbarriären minskat våra risker, så måste också konsekvensen bli, att, för den händelse i framtiden denna randstatsbarriär skulle falla sönder, skulle det militärpolitiska läget avsevärt försämrats. Därigenom skulle också den vänster, som medverkat till rustningsminskningen, logiskt se sig tvungen att den dagen eventuellt taga en ny ställning till försvarsfrågan. Jag vill också erinra, att den dåvarande statsministern Sandler i ett av sina anföranden tydligt lät påskina, att lika väl som man då gick med på reducering eller jämkning nedåt så finge man i framtiden räkna med eventuell jämkning uppåt. Han sade visserligen icke detta direkt, men han ytt-

Ang.
i frågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

rade något, som dock hade samma andemening, nämligen att det kan tänkas ett läge, då en omvandling av våra försvarsmedel i annan riktning kan påkallas. Detta, menar jag, är ett fullständigt opportunistiskt tänkesätt. Högern eller de rustningsvänliga elementen kunna naturligtvis med fullt fog i framtiden trycka på ett sådant sätt att argumentera. Jag kan förstå, att när det gällde att komma till ett positivt resultat i vänstersamverkans tecken, de, som samverkade med de frisinna, också fingo svälja en del argumenteringar och motiveringar, som man kanske i verkligheten icke från socialdemokraternas sida skulle velat skriva under.

Det andra skälet, som i dag återkommer gång efter annan, nämligen att man funnit liksom en ekonomisk proportional att gå efter, en kostnadsram, inom vilken man skulle tillgodose våra försvarsbehov, det skälet har egentligen aldrig på mig kunnat verka så värst imponerande. Ty det tror jag man kan uttala, även om man står på rent pacifistisk och avrustningsvänlig ståndpunkt, att är man övertygad, att rikets frihet kan hotas militärt men att den också kan garanteras med ett militärförsvar, är det enligt min egen mening ovärdigt att schackra med frågan om kostnaderna. Det fanns en lantmannarepresentant här i kammaren på västgötabänken, herr Larsson i Kroken, som på sin tid i annat sammanhang fällde uttrycket: Ska' det va', så ska' det va'. Den lantmannens enkla resonemang gäller säkerligen i många stycken. Är det nämligen så, att man är övertygad om eller anser sannolika skäl föreligga, att vi en dag bliva föremål för en militärinvasion, och att man tror, att man äger tekniska och militära möjligheter att avvärja något sådant, då anser jag det otillbörligt och ovärdigt en folkrepresentant att liksom schackra på detta och inbjuda till köpslagan om den militära apparatens omfattning och styrka. Men jag menar, att vänstern har onekligen kommit in på ett sätt att argumentera, som gör, att man från konservativt håll, särskilt från våra militärers sida, kan hava anledning att mången gång ifrågasätta sakens sanning i resonemangerna. Ty att å ena sidan gå in för ett militärt försvar, som visserligen närmast skall avse att vara ett värn av vår neutralitet men som, om och när vår ödestimma slår, också skall taga ut landets värmkraft till sista blodsdroppen, men samtidigt göra en viss kostnadsram, hart när helig och oantastbar, måste enligt min uppfattning skapa en olidlig situation på längden. Då tycker jag verkligen, att det ligger något mera av konsekvens och logisk följdriktighet över högerns politik, ehuru även den lider av sina brister, icke minst den, att högern ur politisk synpunkt gång efter annan ryggat tillbaka för vad den militära sakkunskapen kräver. Vi erinra oss var och en från 1914, att högern icke ens då försvarsivern nått sin kulmen vågade reflektera på att i riksdagen framföra t. ex. generalstabens krav i fråga om värnpliktstiden. Men i alla fall kan man icke neka till att högern kommer *närmast* sakens sanning i de yrkanden, som den ändå ställer. Jag menar, att de, som ställa sig på den ståndpunkten, att vårt land både kan och bör försvaras med militära maktmedel, de komma naturligtvis fram till osakliga situationer, när de skola låta en kostnadsram av årgång 1925 vara det i allo avgörande. Denna dyrkan av den s. k. kostnadsramen måste leda till orimliga konsekvenser. Jag skall taga ett exempel. Antag, att man 1925 beräknade, att vårt flygvapen skulle hava så och så många eskadrar och att aeroplanen skulle kosta i medeltal så och så mycket, men att tekniken gått fram med sådan feberartad hastighet, att det inom fem—sex år, kanske ännu tidigare visade sig, att för den beräknade summan får man bara en bråkdel av det flygvapen, som behöves, då går det icke an att svara som en del av vänstern gör: »så mycket sämre för flygvapnet, ty då får det så mycket mindre». Om man tänker sig det groteska exemplet, att det gällde att förse landet med tungt artilleri, och det så visade sig, att ett batteri av starka kanoner kostar så och så mycket det ena året men

fyra år efteråt 200—300 procent mera, skulle vänstern svara så här: »Så och så mycket ha vi beräknat, och vi måste hålla oss inom den kostnadsram, som är given. Här har Ni en kanon, sköt den så gott Ni kan.» Jag menar, att ett sådant exempel, även om det för ögonblicket icke motsvaras av verkligheten, är i alla fall en linje, som man kan komma fram till, om den s. k. kostnadsramen i och för sig skall vara ett slags idol, något tabu, ett absolut ideal, som man skall, gruppera sig omkring. Jag tänkte annars, att den s. k. kostnadsramen och ett visst mått av effektivitet måste hänga absolut och oupplösligt tillsammans för att man skall kunna bibehålla en fullt saklig ståndpunkt.

Denna, jag höll på att säga, groteska dyrkan av den s. k. kostnadsramen sätter enligt min uppfattning sin bästa praktblomma i den folkfrisinnade reservationen till det föreliggande utskottsbetänkandet. Där säga de, om jag så får uttrycka mig, tillfälligt opererande frisinnade suppleanterna, som stå för rusthållet, bl. a., att det pågår en luftförsvarsutredning, om vilken de förutsätta, att det behov, som därav kan väntas framgå, också skall bli tillgodosett inom den kostnadsram, som följer av 1925 års beslut. Det är förunderligt, vad denna säck måtte kunna rymma mycket. Jag vet icke, vad denna kommunala luftvärnskommitté kommer till för slags förslag. Men jag föreställer mig, att den måste en vacker dag föreslå, att alla våra viktiga orter, våra större städer, våra industriorter och andra måste förses med bombfria valv för att skydda civilbefolkningen i händelse av luftanfall. Jag föreställer mig, att man måste skaffa stora förråd av gasmasker och annat. Det har redan glunkats om, att en stor del av landets kyrktorn skulle behöva förses med både lyssnarposter och kanske också med luftvärnsartilleri, i den mån det kan placeras däruppe. Det är givet, att överhuvud civilbefolkningens skyddande mot anfall från luften måste komma att draga oerhörda kostnader, som väl det aldrig är meningen, att man på kommunalstämmor eller kommunalfullmäktigesammanträden skall behöva votera om. Det måste tydligen bli statsmakterna, som gå in för dessa stora, svindlande kostnader. Skola även dessa stoppas in under ramen av 1925 års ekonomiska beräkningar? Det är verkligen, om man avser detta, att hava en kolartro på kostnadsramen, en kolartro, som jag anser börja taga formligen gigantiska proportioner. Jag menar nämligen med denna kritik av vad jag vill kalla en vänsterståndpunkt i militärfrågan, som jag anser fullständigt osaklig och ohållbar, att det är alldeles nödvändigt att komma ut ur dessa ohållbara situationer. Varför jag här, herr talman, vill biträda det yrkande, som ligger i den socialdemokratiska reservationen, det är, att jag anser, att det är mera logik och reda i den linje, som kräver en fullständigt radikal omprövning av hela vårt militära problem. Då jag yrkar bifall till denna socialdemokratiska reservation, så gör jag det därför, att jag anser, att den linje, som man där eftersträvar — det behöver jag icke sticka under stol med — åsyftar en omprövning, om icke vårt lands nuvarande militära beredskap kan reduceras och nedskrivas till helt andra uppgifter än den nu har sig tillmätta. Jag menar, att ett medverkande till en sådan utveckling är åtminstone för mig helt enkelt en politisk renlighets- och anständighetsåtgärd, för att vi äntligen skola komma ur denna hopplösa labyrint av å ena sidan ideliga inknappningar och å andra sidan utfästelsen, att detta på det sättet ransonerade försvar skall något så när vara effektivt till att både upprätthålla vår neutralitet och t. o. m. bevara vår självständighet.

Jag vill också till slut säga, att när vi yrka på denna utredning, så förkroppsligar sig i detta krav en för var dag starkare folkmening, som önskar militärförsvarets utbytande mot en beredskap för uteslutande fullgörande av den vakt- och ordningstjänst vid rikets gräns, som internationella förpliktelser ålägga oss. Jag förstår, att en officer eller överhuvud taget en konservativ och rustningsivrig människa kan protestera mot sådana önskemål och synpunk-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
varsrörelsen
m. m.
Forts.

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

ter. Men det måste åtminstone givas oss den passiva neutralitetsvaktens försvarare det erkännandet, att vi ändå stå på en konsekvent och logisk ståndpunkt. Vi simulera icke. Vi vilja icke rösta för att genomdriva ett slags leksaksförsvar eller halvfärdiga försvarsåtgärder, som icke i verkligheten äro till någon nytta. Vi mena, att vad vänstern saknat, har varit en klar princip i dess nedrustningspolitik. Att stå och ena ögonblicket säga, att vi kunna minska och minska, men ändå söka inbilla sig och världen, att effektiviteten icke lider av detta, är, menar jag, rena rama vidskepelsen. Det är ungefär detsamma som att säga, att ju billigare försvaret blir, desto effektivare blir det. Menar man, att hela den militära beredskapen är otillräcklig, är det mera logiskt att säga: låt oss icke bevara annat försvar än sådant, som fyller gränsvaktens uppgifter. Det är ungefär det, som den danska socialdemokratien och den borgerliga vänstern tycks gå in för där nere. Då har man en klar princip. Då kan man ur principiell synpunkt mönstra ut ur hela vårt militära försvarsväsen allt detta, som icke ur den principens synpunkt fyller något ändamål. Då blir det åtminstone en följdriktig, en logisk konsekvens i den ståndpunkt, som man intar. Jag menar, att i vårt land den starka pacifistiska stämning, som går igenom våra bygder, syftar faktiskt på en sådan lösning av vår svenska militärfråga.

Jag vill icke sluta detta anförande, herr talman, utan att också något antyda de motiv, som uppbära denna växande folkrörelse i vårt land. Det är, som en talare här förut, jag tror herr Engberg, påpekade, faktiskt så, att för stora lager av vår befolkning har så att säga något av lekmannaförnuftet satt sig i rörelse i denna fråga, och man har under intrycket av teknikens för var dag skeende revolutionerande omvälvning kommit till den starka känslan av, att varje försök att med militära medel hävda vår självständighet är utsiktslöst. Det är en ståndpunkt, som jag är övertygad om finnes inom alla folklager. Hade vi kunnat hava ett referendum, en folkomröstning på den punkten, skulle det säkerligen visat sig, att det kommit fram en folkmening, som kanske icke på något sätt motsvarades av de olika partigrupperingarna här i riksdagen. De motiv, som driva den nuvarande svenska pacifistiska rörelsen, måste av ansvarskännande människor tillerkännas nog så stor respekt. Ingen har heller velat lasta de moraliska och rent religiösa krafter, som äro huvudfaktorerna i denna rörelse. Jag har framför mig den resolution, som det svenska frikyrkomötet för några veckor sedan avfattade i fredsfrågan. Jag skall tillåta mig att endast i två smärre punkter återgiva några uttryck. Där heter det i tredje punkten på följande vis:

»Den, som, övertygad om oförenligheten mellan krigsmoralen och Jesu etiska och religiösa förkunnelse, vägrar att taga befattning med krig och krigsrustningar och som av sitt samvete tvingas att taga avstånd från vad därmed sammanhänger, men i stället vill göra en insats i det fredliga samhällslivet, har rätt att bli betraktad som lika god fosterlandsvän som de, vilka försvara krigets, våldets, berättigande vid avgörandet av internationella tvister.» Vidare uttalas i denna resolution följande: *»Även från rent mänskliga och humanitära synpunkter ter sig numera kriget och det väpnade försvaret absolut vanmäktigt som ett medel att hävda rätten mellan folken och skydda dem, som främst böra skyddas. Vi anse därför, att det folk, som med hävdande av rättens suveränitet, beträder avrustningens väg, åtnjuter en högre grad av trygghet än den, som de militära rustningarna skänka. Ett sådant folks nationella frihet vilar på säkrare grund än den, som består i det starkaste militära försvar.»*

Jag är visserligen beredd, herr talman, på att någon invänder mot detta, att det är en trossats, och mot denna kan man ställa en alldeles diametralt motsatt uppfattning, att det är att i stället äventyra vårt lands nationella frihet och

självständighet. Men det är i alla fall, mina herrar, en åskådning, som håller på att i dessa dagar rota sig i vida lager av Sveriges befolkning, och man får inte förtänka de av våra landsmän, män och kvinnor, som under trycket av den evangeliska och religiösa livssyn, som dagligen och stundligen förkunnas, för sitt vidkommande draga ut dessa konsekvenser i en av landets stora frågor. Jag vill inte därmed ha givit mig in i någon religiös eller teologisk dispyt med dem, exempelvis kyrkoherde Pehrsson, och andra, som söka bevisa, att ett militärt försvar även i det moderna krigets sataniska gestalt låter väl förena sig med en kristlig åskådning — vi må gärna avhålla oss från sådana meningsbyten här i denna kammare — men man kan åtminstone fordra respekt för denna på djupaste övertygelse grundade uppfattning, som är ett bärande motiv i den pacifistiska rörelse, som håller på att omspanna hela vårt rike, och jag tillåter mig också i all anspråkslöshet till de många av frikyrkorörelsens representanter, som finnas i denna kammare, inte minst inom det folkfrisinna partiet, där lejonparten av dess medlemmar säkerligen äro rekryterade inom åtminstone de tre stora frikyrkorörelserna i vårt land, ställa denna vädjan: är det inte på tiden att frikyrkorörelsens förnämsta organ här i vårt land och den förkunnelse, den uppfattning, som den hävdar i denna fråga, börjar vinna någon resonans hos de representanter för frikyrkorörelsen, som finnas här i riksdagen? Är det inte på tiden att man börjar bygga över den klyfta, som finnes mellan å ena sidan den svenska frikyrkorörelsens uppfattning i militärfrågan och de representanter, som föra frikyrkorörelsens talan här i denna kammare å andra sidan? Det vore av den allra största betydelse, om de, som moraliskt ställa sig solidariska med denna resolution, här också ville i gärning visa, att de äro beredda att gå till denna omprövning av ändamålsenligheten överhuvud taget av vår militära beredskap.

Det har också erinrats om av en talare, att gentemot talet om, att intet land vågar bryta sig ut ur det stora internationella sammanhanget och beträda avrustningens väg, så måste man väl ändå säga, att vårt danska frändefolk, om det också inte formellt gått in för den linjen, så har det dock i realiteten gjort det. Ty om danskarna anslå i sitt lilla land 48 miljoner kronor eller 50 miljoner eller, som jag tror det socialdemokratiskt-radikala förslaget är avsett att gå ned till, 18 miljoner kronor, veta vi allesammans, att det är inte på den ena eller andra summans storlek, som det danska rikets självständighet beror. Herr Engberg anförde några ord om den högerman, med vilken han resonerat, och som till slut förklarade, att om också militäranslaget inte svarar emot någon praktiskt effektiv nytta, så är det i alla fall ett prestigeanslag. Jag undrar, om det inte i Danmark förhåller sig på samma sätt. Frågan är: skall man för den nationella ambitionen offra den ena eller andra summan. Det gamla Danmarks självständighet såsom ett fritt rike i Norden lär näppeligen bero på den ena eller andra summan.

Frågar man sig, varför under världskriget Danmark icke fick dela exempelvis Belgiens öde, veta vi allesammans, att vad det än var som avhöll stormakterna från att besätta det lilla riket, inte var det väl det leksaksförsvar, som danskarna ägde. Jag var under 1916 på en resa till västfronten. Vi hade en tysk officer i sällskap, vilken vid något tillfälle meddelade, att man hade ju möjlighet att, om man så ville, inom 24 eller åtminstone 48 timmar besätta Jylland, och jag undrar, om inte t. ex. när svälten i det tyska hemlandet var som värst, frestelsen att lägga beslag på de danska kornbodarna varit nog så stor. Men det lilla Danmark fick leva i fred, och varken England eller Tyskland förgrep sig på dess territorium eller någon annan form av dess integritet. Inte har det varit någon rädsla från vare sig Tysklands eller Englands sida för detta diminutiva lilla försvar, som det danska riket hade, utan det var någonting annat, mina herrar, som i de avgörande dagarna försvarade vårt

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)*

danska frändefolk. Jag tillät mig 1925 att trycka på samma synpunkter, nämligen att det är ingen himmelsblå utopism, om man räknar med att mot ett kulturfolk, som gentemot yttervärlden uppehåller en fläckfri vapensköld, mot det vågar ej vem som helst förgripa sig. Då reagerar det världssamvete, som vi inte skola grina åt och tro att det inte existerar. Hur måna äro i våra dagar inte folk om att söka få sina gärningar formellt åtminstone att stå i överensstämmelse med denna världsopinion eller detta världssamvete! Jag menar alltså, att i realiteten ligger Danmark i denna häxkittel av rustande makter praktiskt taget redan nu värnlöst, och det är inte på dess militära apparat, den må kosta 18, 40 eller 50 miljoner kronor, som rikets frihet i sista hand är beroende.

Vad är det då, som är naturligare, än att de nordiska frändefolken, som ha, kan man säga, av naturen sina många gemensamma uppgifter sig förelagda, som ha ett likartat geografiskt läge, som äro så likartade i sin kultur och sina övriga materiella och andliga förutsättningar, att de bilda en gemensam enhet i arbetet för krigets avskaffande och rustningarnas fullständiga nedläggande. Det är kanske att föregripa vad som väl kommer att ske i detta land, om den pacifistiska rörelsen får kulminera och i form av folkrikisdag eller på annat sätt frambära till statsmakterna önskemålen och syftemålen med den nuvarande pacifistiska rörelsen. Men det är min övertygelse och min förhoppning, att man då skall få bevittna ett förtroligt samarbete, ett samgående mellan dessa de skandinaviska folken, åtminstone emellan alla dem, som i dessa respektive trenne länder stå på den ståndpunkt, som jag här försökt att skissera.

Jag slutar, herr talman, med att säga, att om den folkvalda kammaren är en verklig avspegling av vad vårt lands stora flertal i dessa tider och dagar känner inför militärfrågan, så är det också uppenbart, att andra kammaren i dag genom att biträda den reservation, som det här är fråga om, inaugurerar en ny epok både i Sveriges och, som jag hoppas, i framtiden i de nordiska folkens historia, nämligen ett skandinaviskt samgående i avrustningens tecken. Ett sådant samgående innebär icke ett offer på självuppgivelsens altare. Det är, mina herrar, en senkommen gärd åt förnuftets och rättskänslans oemotståndliga krav.

Vidare yttrade:

Herr Ekman: Herr talman! Vilka förutsättningar pläga föreligga, när allmänna militära utredningskrav resas?

Det är en fråga, som jag vill försöka med några ord besvara, för att därpå undersöka huruvida de förutsättningar, som jag menar i allmänhet bruka i dylika fall existera, förefunnos 1925, och huruvida de förefinnas nu.

När jag här talar om utredningskrav, så tänker jag givetvis icke på deras önskemål, som under alla förhållanden äro beredda att lägga ned det militära försvaret, d. v. s. de som av religiösa eller andra ideella motiv anse, att allt vad krigsväsen heter är förkastligt, och att man därför bör fullständigt och under alla förhållanden avstå från ett sådant. Det är inte deras utredningskrav jag talar om, utan jag tänker på dem, som hålla före, att så länge militära angreppsmedel existera i länderna runt omkring oss, måste i större eller mindre omfattning försvarsmedel finnas även hos vårt folk.

Från den sistnämnda ståndpunkten bruka utredningskrav förekomma, såvitt jag fattat rätt, antingen då de militärpolitiska förhållandena omkring landet ifråga ha förändrats, eller då statens finansiella omständigheter göra en förändring — och då i regel nedåt — nödvändig, eller då den tekniska utvecklingen hos de militära försvarsmedlen gjort en omdaning och en modernisering oundgänglig, eller, för det fjärde, när någon internationell företeelse träder

fram av den art och beskaffenhet, att den måste påverka de olika staternas militära politik.

År 1925 hade Europa nyss förut genomlevat ett stort krig. Den stat österut, med vilken vi faktiskt tidigare brukat räkna, när det gällde att ordna Sveriges militära förhållanden, hade blivit i väsentlig grad genom avsöndringar förminskad. I stället för att vara granne till oss låg dämera emellan oss och denna stat ett nytt självständigt folk, och runt hela Östersjöns kust hade det bildats självständiga stater, som med oss ägde i förvars- och andra avseenden sammanfallande intressen. I söder hade Tykland genom Versaillesfreden blivit avrustat, och i stället för att vi vid Östersjön nyss utgjorde en av de svagare makterna, kunde det sättas i fråga — jag återkommer möjligen till detta i ett annat sammanhang — huruvida inte vi med våra resurser till sjöss finge anses likvärdiga i styrka med de övriga starkare Östersjomakterna. Sålunda, en bestämd och klar militärpolitisk förskjutning i läget hade skett.

I fråga om de statsfinansiella omtändigheterna förelåg det faktum, att vi sedan tiden före världskrigets början hade ökat vår statsskuld med ungefär 1 miljard kronor nämligen från 6 å 700 miljoner kronor till 1 miljard 600 å 700 miljoner kronor. Den har sedan stigit till ett ännu högre belopp. Vi hade, som sagt, under senaste tiden ökat denna vår statsskuld med över 1 miljard kronor och vår kommunala skuldbörda med ungefär samma belopp. Därtill kom, att de produktiva ändamål, vartill en del av vår statsskuld blivit använd, visade tecken till en allt lägre förräntning.

Beträffande den tekniska utvecklingen ansågs en helt ny militär utrustning böra ske av nästan alla vapenslag. Och mellan de olika vapenslagen hade även en bestämd omvärdering skett. Jag erinrar om, hurusom vi för infanteriet började få räkna med kulsprutor, handgranater och gasskydd, nyss förut okända hjälpmedel. Jag erinrar vidare hurusom kavalleriets betydelse börjat diskuteras jämväl i de mest försvarsvänliga kretsar. Jag påminner vidare om, hurusom på sjön torpeden i stor omfattning börjat sidoordnas med kanonen, och hurusom minan och undervattensbåten blivit allt mera betydelsefulla hjälpmedel på detta område.

Det var i denna situation, som man då på svenskt vänsterhåll ansåg, att en försvarsutredning borde komma till stånd. Och de, som hade hand om utredningen, kommo också till den slutsatsen, att en försvarsrevision borde vidtagas, som med hänsyn till alla de av mig anförda omständigheterna kunde, beträffande omfattningen, gå i rustningsminskande riktning. Jag tror inte, att någon kan bestrida, att det var detta förändrade militärpolitiska läge m. m., som då för den, vilken uteslutande tog hänsyn till rent sakliga omständigheter i ett dylikt fall, motiverade en minskning i vår militära rustningsbörda. Den riktningen var som jag nyss antydde av olika omständigheter påkallad. Därtill kom ytterligare, att jämväl en fjärde förutsättning för en försvarsrevision förelåg i den internationella företeelse, som, säga vad man vill, dock Nationernas förbund utgör. Man må diskutera huruvida detta förbund äger betydelse eller icke, men en sak är uppenbar, nämligen att dess fredssyfte är påtagligt och klart, att det i detta avseende spelar en internationell roll, som ingen tidigare liknande företeelse åstadkommit.

Det var, som sagt, under dessa förhållanden, som den försvarsrevision verkställdes, som år 1925 kom till stånd. Det var också med hänsyn till vår delaktighet i denna internationella institution, som Sverige, när det faktiskt befann sig i ett militärt, ekonomiskt och tekniskt läge, som möjliggjorde detta ville genom sitt exempel för världen i övrigt i handling ådagalägga att utvecklingen borde gå i den riktning, att rustningarna minskades. Således, det som herr Wigforss betecknade såsom en önskvärd handling av ett fritt folk, skedde i detta sammanhang, och detta i all den omfattning, som man vid prövningen

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
[Forts.]

Ang.
ifrågasatt
förrymad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

trodde vara möjlig, utan att vår värnkraft på det sättet reducerades, att den skulle upphöra att äga betydelse för vår frihet och självständighet.

Redan i början av denna försvarsrevision befanns det, att man också på högerhåll var med om att en sådan rustningsminskning skulle komma till stånd. Jag minns än i dag, när vi i försvarsrevisionen reste till Malmö och besågo det där liggande skrovet till ett av våra under byggnad stående pansarfartyg, huru- som hela revisionen, jämväl dess högermedlemmar, vid detta tillfälle inte egentligen visste, huruvida det var lämpligt att fullfölja detta fartygsbygge, utan undrade, vad man skulle använda fartygsskrovet till. Man stod då inför det kort förut avslutade krigets erfarenheter och särskilt med hänsyn till den roll, som slagskeppen spelat, voro samtliga inne på den tankegången, att det här måste till en revision, som, vad sjöförsvaret beträffar, inte i fortsättningen räkna på samma sätt som tidigare med slagskeppets och kanonens betydelse.

Emellertid började efter hand, och ju mera man avlägsnade sig från de färskaste krigsminnena, alltså i den mån man antog, att världen nog skulle i stort sett återvända till de tidigare ståndpunkterna i vad det gällde dess militära inställning, sympatierna alldeles särskilt på högerhåll svalna för åtgärder, som skulle väsentligen nedbringa våra försvarskostnader. Jag skall i detta sammanhang för att belysa detta återgiva några ord, varmed högerpartiets ledare i första kammaren, vår nuvarande utrikesminister, för sin del bedömde den försvarsrevision, som mot högerns önskningskommission kom till stånd 1925.

Han yttrade vid det tillfället bl. a. följande: »Huru skola Europas övriga stater och dess ledande statsmän uppfatta ett svenska riksdagens beslut om vårt försvars nedbrytande i den omfattning, som utskottet föreslår? De komma att fråga sig själva, vilken förändring det gamla ärorika svenska folket undergått i sitt sinne, sin tro på framtiden, sin manlighet och sin fosterlandskärlek.» — »Man vill», fortsatte han, »ute i världen säkerligen ej tro budskapet om, att vårt folk skulle så förnekat sitt förflutna och så tillspillogivit sin framtid. Men när man en dag måste tro det, hur går det då med svenska män och kvinnor, när de möta främmande folk? Vad skola vi svara på dessa frågor om orsakerna till vårt handlingssätt? — Tystnaden blir det enda svar, vi kunna giva, ty blygseln kommer att förlama vår tunga och våra kinders rodnad skall samtidigt tolka djupet av vår sorg.»

Jag skall icke till detta uttalande göra annan reflexion än den, att den ärade talaren dock, samma år som denna försvarsrevision trädde i full tillämpning, åtog sig det tunga värvet att med ansvar för vår utrikespolitik träffa de främmande ländernas ledare. Jag hoppas han icke gjorde det som han säger här, med blygseln rodnad på sina kinder och med förlamad tunga, utan att han tvärtom skickade sig som en ganska kavat och stolt representant för Sverige, även med de försvarsmedel varöver det för närvarande förfogar.

Det kan emellertid ha sitt intresse att som en motvikt till detta hans omdöme läsa några rader, som i dag stå i högerens främsta tidning, skrivna av en militär, överste G. af Wetterstedt, om vad som skedde 1925 och särskilt om vad som skedde i fråga om den beskärning av lantarmén, som då kom till stånd. Herr af Wetterstedt skriver bl. a. följande: »Man har klandrat 1925 års försvarsordning förnämligast för den kvantitativa bortskärning av fördelningar och regementen, som då skedde», — det som nu herr Tryggers omdöme gällde. — »Man har låtit känslorna tala och klagat över de gamla ärevärdiga regementenas försvinnande. Detta var dock en operation, som förr eller senare måste ske, och i den punkten är alltså kritiken mot 1925 års härordning fullständigt missriktad.» — Men när herr Trygger beskrev hur man år 1925 förlamade vårt försvar, och att man då beskar det på sådant sätt att det i fortsättningen komme att sakna verkligt försvarsvärde, så måste detta hänföra sig till den beskärning i fråga om lantarmén, om vilken det i dag vittnats, att

det var något, som kunde och *borde* ske, och som enligt militär synpunkt var icke blott försvarbart, utan önskvärt och nödvändigt.

Jag skall nu icke orda mera om vad som skedde 1925. Innan jag talar om, huru vi nu känna det på den sidan, som gemensamt gjorde revisionen — till vilket jag senare vill återkomma — skall jag be att få säga några ord om herr statsministerns *omdöme* om vår ställning för dagen till denna 1925 års försvarsrevision. Han började sitt anförande med att förvåna sig över, hur litet det gäller, som man uttalade sig för, när den nuvarande härordningen genomfördes. Det frapperade honom, huru *litet det gäller, som då blev utlovat*. — Jag förmodar att en ärad ledamot på östgötabänken, som manade till samgående, vill inränga det uttalandet som en invit till förståelse, till samverkan och till ömsesidigt förtroende.

Vad var det då, herr Lindman syftade på? Jo, det var det som man i tidningarna gång på gång återkommit till, och som man menar ligger däri, att vi som medverkade till 1925 års beslut, nu icke på de olika punkterna i huvudtiteln biträda ökade krav på förstärkningar, ehuru vi tidigare förklarat, att inom 1925 års ekonomiska och organisatoriska ram skulle största möjliga effektivitet eftersträvas. När vi icke gå med på, menar man, de yrkanden, som nu göras till förstärkande av olika vapenslag inom den organisatoriska ramen, så hava vi därmed uppgivit, vi hava icke stått vid, vi hava icke upprätthållit våra förklaringar, att vi ville göra 1925 års försvarsordning så effektiv som möjligt. Angreppen mot oss skulle sålunda föranletts av, att vi icke på de olika punkterna acceptera de högre belopp, som i olika fall från högerns och från regeringens sida nu ifrågasatts.

Jag vill då först säga, att jag har förstått det resonemanget, när det förts i föredrag och tidningar. Men nog måste jag säga, att jag blev något förvånad, när jag hörde det resonemanget föras också från regeringsbänken. Ty huru förhåller det sig, herr Lindman, i fråga om den huvudtitel, som här föreligger, fjärde huvudtiteln för år 1929? Jo, jag har gått igenom de olika punkterna. I fråga om, jag tror det är 42 fall, hava arméförvaltningen, marinförvaltningen eller flygstyrelsen framställt högre krav än denna huvudtitel upptagit, krav, som man organisatoriskt mycket väl kan förbinda med 1925 års försvarsrevision; men vad hava herrarna i regeringen sagt på dessa punkter? Jo, av ekonomiska skäl, på grund av kostnadernas storlek, på grund av det ena eller det andra skälet kunna vi icke vara med om de framställda anspråken. Sålunda, högern och regeringen ha på punkt efter punkt förklarat, att, fastän militärmyndigheternas yrkanden givetvis kunna anses sammanhånga med och svara mot vad man kan lägga in i 1925 års förslag, så har man likväl *av ekonomiska skäl* förklarat sig hindrad att vara med om dessa förslag. Varför skola *vi* icke hava samma möjlighet att pröva, huruvida det som föreslås i framlagda förslag från regeringen — liksom denna för sin del gjort mot de militära myndigheternas äskanden — pröva, huruvida det som föreslås *i ekonomiskt avseende sammanfaller* med vad vi tro vara möjligt att inrymma i 1925 års härordning? Det är ju klart, att inom en organisatorisk ram kan man plocka in tillägg på varje försvarsdel, vartenda vapenslag, vartenda utrustningsdetalj, man kan i större eller mindre omfattning förorda mera dyrbara hjälpmedel, därvid man icke kan bestrida, att dessa hjälpmedel i och för sig göra försvaret starkare. Men icke är det rimligt — och herrarna hava själva genom sitt förfaringssätt konstaterat det — att acceptera på olika punkter framkommande militära krav ensamt därför att de kunna organisatoriskt anpassas inom härordningens ram. De måste också prövas i belysning av de ekonomiska möjligheter, som enligt de beslutandes mening i varje särskilt fall föreligger. Och det är vad som från vår sida skett. När så är fallet ber jag, mina herrar, att få säga, att jag trodde att man från regeringsbänken icke

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

skulle möta med en så billig replikföreläring, en så mot det egna uppträdandet stridande argumentation, som ligger i påståendet att vi skulle vara bundna till att på varje punkt bevilja de högsta tänkbara beloppen, även om dessa belopp stå i klar strid mot de beräkningar, som i ekonomiskt avseende av oss knötos till 1925 års försvarsanslag.

Herr Lindman tillät sig också den kvickheten att säga, att om det gällde ett öresanslag, som krävdes höjt, skulle vi med det resonemang vi förde väl få taga bort ett regemente för att tillgodose höjningen på öresanslaget. Finns det något skäl att mot oss föra ett sådant talesätt? Har icke under den förra regeringens tid den regeringen på de olika områden där den funnit, att de tidigare beräkningarna varit för låga, på punkt efter punkt höjt beräkningarna, så att dessa skulle komma att motsvara de faktiska förhållandena? Jag vill tillägga — vad jag anmärkte under remissdebatten — att man dock börjar undra, när man på det sättet på punkt efter punkt ökat anslagen, men det oaktat ett överskridande sker i ungefär samma omfattning som under de tidigare beräkningarna, huruvida i varje särskilt fall anslagna medel användas, dels tillräckligt sparsamt och dels uteslutande till de med anslagen avsedda ändamålen. I varje fall är det uppenbart, att på de beräkningar, som ifrån vår sida gjorts tidigare, icke kan tillämpas ett sådant resonemang som det, att för ett öresanslags höjning kan det ifrågasättas att taga bort exempelvis ett regemente.

När herr Lindman vidare ironiserade över, att vi på vänstersidan hölle före, att kostnadsfrågan vore en så ytterst viktig fråga, att den måste tillerkännas avgörande betydelse, så vill jag spörja: Hava icke herrarna — fastän herrarna ligga några streck över oss — vid tillämpningen av 1925 års beslut, måste föra precis samma resonemang som vi? Vad var det som begränsade 1924 års högerregerings förslag till de dimensioner som det erhöi, om icke på punkt efter punkt förklaringen att de ekonomiska förhållandena icke tilläto, att man ginge högre än så och så och så? Sålunda, man har i högerns eget praktiska framträdande — icke i oppositionsställning och icke i valstriden, men — när man trätt in under ansvar — måst tillmäta de ekonomiska utgifter, som äro förbundna med frågan om såväl försvarets sammansättning som dess beskaffenhet och dess omfattning, avgörande betydelse. När så är fallet, förefaller det mig, som om den siste ärade talaren skulle kunnat bespara sig sin något överlägsna reflexion över att det finns folk i riksdagen som alldeles särskilt tar hänsyn till och fäster avseende vid, vilka ekonomiska uppoffringar som vore förbundna med ett godkännande av den ena eller andra lösningen. I det avseendet äro vi samtliga tvingade att till syvende och sist låta ekonomiska hänsyn vara avgörande.

För att återkomma till några allmänna reflexioner, framkallade med anledning av bl. a. herr Carlesons förslag, vill jag övergå till spörsmålet: huru ter sig nu läget för *anhängarna* av den försvarsreform, som genomfördes 1925? Hur sammanhänger den ståndpunkt, vi i dag intaga, med den ståndpunkt, som vi intogo då? Varenda en av oss som har sysslat med den saken måste väl ändock vara fullt förtrogen därmed, att icke kan man med fördel för det hela skapa en ny försvarsordning 1925 och ånyo en 1929. Vi veta själva, att de beslut, särskilt på sjöförsvarets område, som fattades 1925, bli fullt genomförda först efter en tidrymd av över 10 år. Det förhåller sig väl ändå på det sättet, att man icke kan byta om försvarsordning på samma sätt som man byter om skjorta, eller som man stiftar lag i annat avseende. Ty det är en hela krigsorganisationen fullständigt omgripande nyordning, som det gäller att få införd, när man går in för en försvarsrevision. I det avseendet vill jag endast erinra om, hurusom från högerns sida man ju gång på gång alldeles särskilt angripit, att övergången till 1925 års ordning skedde så hastigt, som fallet

blev. Det var, förklarade man, en mycket riskfylld tid; man frågade varför denna övergångstid skulle forceras? Ledningen hann icke med mobiliseringsplaner och övriga förslag som voro nödvändiga att lägga till grund för de militära planernas utnyttjande. Och man betecknade som en alldeles särskilt farlig riskperiod tiden mellan 1925 och 1929. Jag anför det endast som en erinran om, huru det förhåller sig och måste förhålla sig och te sig för alla dem, som i detta fallet verkligen vilja även på det militära området icke blott giva ut pengar utan också betrygga en sådan användning av dessa, att därmed vinnes det för beloppet ernäeliga högsta måttet av värnkraft.

Jag vill så erinra om ett par yttranden som föll i sammanhang med antagandet här i riksdagen av 1925 års förslag. Jag skall icke referera — fastän jag kunde göra det — herr Hansson, vilken ju är angripen från många håll såsom särskilt på detta område för starkt intresserad, utan jag skall referera ett par uttalanden, som föll i det nyss antydda sammanhanget av herrar Sandler och Engberg.

Herr Sandler yttrade vid genomförandet av 1925 års försvarsordning — jag skall icke referera allt som han sade utan endast ett par punkter — bl. a.: »Jag inskränker mig till att här framhålla, att de vidtagna ändringarna» — de som hade gjorts genom samverkan mellan socialdemokrater och frisinna — »intet förändra i förslaget allmänna byggnad, att ökningen håller sig inom en acceptabel kostnadsram, och att ändringsförslagen, som för övrigt i allt väsentligt hava tillkommit under regeringens direkta medverkan, sålunda kunna för regeringens vidkommande godkännas. Detta sker så mycket hellre», sade han. »som utskottets allmänna syn på försvarsfrågan, sådan den framträder i dess kortfattade principmotivering, fullständigt sammanfaller med regeringsförslaget.»

Detta var en deklaration gjord av ett politiskt partis främste man som statsminister på regeringens och partiets vägnar. Han talade sedermera, men det skall jag icke återupprepa, om huru den demokratiska förändring, som här i landet skett, oundgängligen efter hans förmenande måste vara ägnad att öka försvarsviljan och öka föresatsen hos alla partier inom ett folk att värna det folkets självständighet, frihet och neutralitet.

Men jag skall även be att få återge vad herr Engberg vid samma tillfälle yttrade, särskilt då detta med hänsyn till hans anförande här i dag. I fråga om partiets och hans egen allmänna ståndpunkt avgav han en klar deklaration. Den lydde på följande sätt:

»Det är ingen bristande vilja att leva, som präglar den åskådning, som upp bäres av de vänsterpartier, som samverka i denna lösning. Viljan hos oss att leva som en fri och självständig nation är, enligt min tro, nu djupare och fastare grundad, än vad den kanske under långliga tider varit. Det har skett någonting här i landet, som betecknar den stora milstolpen. Det var när vi revo ner muren mellan folkets flertal och staten och genom demokratiseringen skapade den svenska folkstat, i vilken de förut politiskt utestängda klasserna fingo sin behöriga del av inflytandet, men därmed också helt naturligt en motsvarande del av ansvaret för det hela. Därmed har också problemet om nationens försvar trätt fram i en ny dager. Vi diskutera icke längre inom det socialdemokratiska partiet, som vi gjorde förr i världen, försvar eller icke försvar, den ståndpunkten är icke aktuell.»

Ja, mina herrar, när jag försöker att förena denna »partiets» allmänna principdeklaration med det anförande, som herr Engberg höll här i dag, och som representerade kravet på att man nu skulle lämna 1925 års försvarsståndpunkt i det stora hela, så måste jag fråga mig: är det möjligt för ett politiskt parti, är det möjligt för politiska ledare att med bibehållen auktoritet i försvarsfrågan på det sättet skifta mening, som här obestriddligen skett? Och vad har

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
jörnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

då inträffat under denna tid, som kan motivera förändringen? Man har nämligen antytt att vissa ändringar hava inträffat. Och särskilt herr Lindman ville göra gällande, att en militärpolitisk förskjutning föreligger, som skulle motivera att man nu igångsatte en utredning, som väl efter herr Lindmans mening skulle syfta till en *förstärkning*, en utvidgning, av försvaret. Vilken militärpolitisk förskjutning har skett sedan 1925? Vilken ekonomisk förskjutning har skett? Ja, den ärade talaren på östgötabanken ville göra gällande, att här har skett en så väsentlig ekonomisk förbättring i vårt allmänna läge, att nu kunde man ur ekonomisk synpunkt utan fruktan gå vida utöver beslutet av år 1925. Jag undrar, om så är fallet. Det är sant, att vi börjat driva en annan gäldpolitik än den som drevs före 1924 här i landet. Vi hava sökt begränsa våra skuldbelopp, vi ha försökt sänka inkomst- och förmögenhetsskatten och i viss mån övriga skatter. Men det är lika uppenbart, att om vi skulle från 1924 tills nu haft antingen provisoriet gällande eller om det förslag till ny försvarsordning, som framlades vid 1924 års riksdag, antagits, så skulle de ekonomiska utgifter, som därmed varit förbundna, hindrat såväl de minskningar som ifrågakommit beträffande den direkta beskattningen som de lättnader som åstadkommits på den indirekta beskattningens område.

Det har ju tidigare varit så, att när man talat om ovillighet mot försvaret, har man i regel från högersidan i det sammanhanget brukat peka på de stora automatiskt ökade kostnaderna — jag påminde därom vid remissdebatten — på femte och åttonde huvudtitlarna. Jag ber att få fråga, huruvida resultatet av årets riksdag, därest man följer de förslag som den nuvarande regeringen framlagt, skall visa sig i minskande eller ökande av utgifterna på dessa båda huvudtitlar? Och för övrigt, om man tar de lagförslag, som framlagts från regeringens sida, ökar eller minskar man därmed de krav, som ställas exempelvis på näringslivet i olika riktningar?

Så vitt jag förstår, kommer resultatet av årets behandling av femte och åttonde huvudtitlarna att bli ökade slutsummor, ökade skattekrav, ökade automatiska utgifter nu och i fortsättningen. — Och även i vad som följer av vissa av de framlagda lagförslagen torde nya utgifter bli ofrånkomliga. Varmed vill man då motivera påståendet, att vi nu kommit i ett ekonomiskt läge, där vi skulle utan vidare kunna bryta utvecklingen från 1925 års försvarsbeslut och ikläda oss en annan och tyngre rustning? Så vitt jag kan se, föreligga inga skäl härför. Och detta så mycket mindre, som vår försvarsordning enligt 1925 års beslut enligt mitt förmenande ingalunda är av den mindervärdiga beskaffenhet, som man på vissa håll velat göra gällande. Jag blev litet nyfiken, när jag hörde, att min ärade granne på stockholmsbanken ville fränkänna denna försvarsordning verklig betydelse och att han önskade, att man med alldeles särskild uppmärksamhet fäst härpå borde åstadkomma en ny och bättre organisation. Jag var intresserad att höra, om han kunde på någon punkt och beträffande något särskilt område såsom motiv för utredningen angiva, vilka förändringar, som borde vidtagas. Tror herr Carleson, att han kan driva upp någon opinion bland infanteriofficerarna för minskning av infanteriet eller någon motsvarande opinion hos kavalleriet, artilleriet o. s. v.? Kan han ens på någon punkt uppdriva bland de militärt sakkunniga en opinion för att man skall gå med på en indragning beträffande just det vapen, till vilket vederbörande höra och där de äro engagerade, i utbyte mot förstärkning på andra håll? Nej, om sådana utbyten skola ske, måste de säkerligen göras av s. k. icke sakkunniga, d. v. s. av dem, som ha att taga hänsyn till den politiska nödvändigheten. Och om herr statsministern vill göra gällande, att de beredningar, som nu pågå i departementen, skulle skaffa oss ett material, som kunde vara ägnat att ge oss ökad möjlighet att ur politiska synpunkter bedöma vad som främst behöver företagas, kan jag

icke följa honom. Ett sådant material är nämligen oundgängligen — det ligger icke något klander häri; det är ett konstaterande av ett ofrånkomligt faktum — uttryck för en övertygelse hos var och en av de i de olika vapenslagen engagerade om nödvändigheten av att *deras* vapen på punkt efter punkt erhåller förbättringar och förstärkningar. Men huruvida man genom att dylika partiellt engagerade intressenter betona betydelsen var och en av sitt område underlättar lösningen för de *politiskt* ansvariga, när det gäller för dem att intaga sin ställning, är något som jag tror att man ur sakliga synpunkter kan sätta ett bestämt frågetecken för.

Emellertid trodde jag å andra sidan, att, när socialdemokraterna i år visade sig gå in för en ny »allsidig» utredning — en utredning som (det behöfve man icke vara alltför lyhörd för att höra) hade till främsta uppgift att lösgöra de för 1925 års försvarsbeslut delaktiga från deras då intagna ståndpunkter — så skulle det hela resultera i ett beslut om en dylik utredning. Och detta *fastän* de allmänna förutsättningar, som jag inledningsvis angav för en försvarsutredning, nu fattas, *fastän* parterna lägga in i sitt krav på utredning totalt motsatta önskemål, *fastän* man alltså av denna utredning väntar sig totalt motsatta resultat och *fastän* man icke på något håll är i stånd att på en enda punkt ge en anvisning om vad man väntar av en sådan utredning. Ty även högern har ju den allsidiga utredningen på sitt program. Men högern synes vända i slutloppet.

Herr Hansson var övertygad om att utredningen visst icke komme, huru det än bleve, att resultera i en allmän avrustning. Herr Engberg utgick där- emot ifrån att avrustning måste bli det enda förnuftiga resultatet av utredningen. Han frågade nämligen: finns det någon människa, som anser att 1925 års försvarsordning utgör ett värn för vårt folks frihet? Han svarade nej; den vore enligt hans mening värdelös ur denna synpunkt. Och han var därför övertygad om att det enda förnuftiga — en fullständig avskrivning av försvaret — skulle bli vad man kunde vänta av utredningen. Jag hörde för övrigt med förvåning av en ärad talare på värmlandsbänken, att det fanns någonting som han kallade »passiv neutralitetsvakt» och att detta enligt hans funderingar borde bli resultatet av utredningen. Kunna herrarna förstå vad en »passiv vakt» i militärt avseende skulle ha för uppgift?

Jag undrar emellertid, om man kan taga herr Engberg på allvar, när han säger, att 1925 års försvarsordning förefaller honom värdelös. Jag har alltid betonat, att när man från högernsida förklarar, att man begär »ett betryggande försvar», så kräver man någonting, som är i och för sig orimligt, därför att det icke kan uppnås. Det är omöjligt för någon stat — även världens mäktigaste — att åstadkomma en försvarsordning, som är ett uttryck för att landet under *alla* förhållanden har ett betryggande försvar. Vi kunna naturligtvis ännu mindre skaffa oss ett sådant försvar. Men detta uttryck — »ett betryggande försvar» — använder man ofta för att liksom hypnotisera den allmänna uppfattningen med. Man säger, att vad de frisinna och socialdemokraterna föreslå icke innebär något betryggande försvar, under det att vad högern förordar utgör ett sådant. Vilken lek med ord är detta icke! Ingen härordning, som vi kunna åstadkomma här i landet, kan innebära ett för olika situationer betryggande försvar. Vår militärmakt får vara ett uttryck för en försvarsvilja, som säger varje angripare, att om han går emot oss i syfte att plundra oss eller beröva oss vår frihet och självständighet, skall angreppet tack vare vårt försvar framtvinga från angriparen så stora offer, så betydande förluster, att han — även om det gäller ett mot oss direkt riktat angrepp och vi sålunda ensamma äro part på försvarssidan — torde draga sig för att gå till ett dylikt anfall. Det är den rollen, som ett försvar, även om det icke kan gå under beteckningen »betryggande», under alla förhållanden får spela;

Ang.
i frågasatt
jörnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

längre kan man icke komma. En sådan uppgift menar jag, att den försvarsordning, som åstadkoms 1925, uppfyller. Om jag icke trodde detta, skulle jag då verkligen vara så oförnuftig — som herr Engberg förklarar sig ha varit under åtskilliga år — att votera en årlig försvarsutgift på 130 miljoner kronor, medan jag samtidigt menade att den icke har det ringaste värde för den uppgift, för vilken den tillkommit? En sådan hållning vore mig fullkomligt omöjlig. Det är endast därför att jag tror, att försvarsordningen fyller en sådan uppgift, som jag anser, att vi böra göra därmed förbundna offer för att ernå den styrka, som ligger i ådagalagd föresats att värna vår frihet och självständighet.

Men samtidigt ha vi också begärt något annat, nämligen att Sverige skall visa sig berett att gå i spetsen för de folk, som vilja en samfällid rustningsminskning, som vilja att rättsavgörelser skola ersätta våldsmiddel i tvister de olika nationerna emellan. Det var även i det syftet, som vi voro med om 1925 års förslag. Sverige har därmed ute i världen givit ett exempel, som är ett naturligt uttryck för vår uppfattning och som sedermera kan på olika vägar fullföljas. Vi ha i handling ådagalagt vår villighet genom det beslut, som fattades år 1925 och som innebar en större beskärning av försvaret än som någon annan europeisk stat, så vitt jag vet, under motsvarande tid av fri vilja genomfört i fråga om sina försvarsanordningar. Ja, herr Kilbom ser litet undrande ut, men det går icke för honom att säga, att sovjet härutinnan givit ett bättre föredöme; där har man tvärtom gått den motsatta vägen.

Man har nu också gjort gällande, att den tekniska utvecklingen i alldeles särskild grad, speciellt i vad det gäller gaskriget och flygvapnet, sedan år 1925 undergått sådana förändringar, att däri skulle ligga en anledning för oss att nu taga upp hela försvarsfrågan till ny utredning. Jag har icke kunnat se saken så. Jag har visserligen kunnat finna, att det föreligger tillräcklig anledning för oss att följa dessa kampmedels utveckling och se vad som i detta avseende bör göras. Till den ändan tillsattes också redan under den regering, som jag tillhörde, en kommitté, som skulle få den begränsade uppgiften att dels följa dessa vapens fortgående utveckling och dels undersöka, vilka hjälpmedel, som på detta område borde utnyttjas. Men detta innefattar icke tillräckliga skäl för oss att, när förutsättningar i övrigt saknas för en allmän utredning, taga upp frågan i hela dess omfattning på det sätt som här föreslagits. Det skulle uppenbarligen, när det gäller försvarets ställning i allmänhet, bli de subjektiva omdömena hos de i utredningen deltagande, som komme att beträffande en dylik utrednings resultat fälla utslaget. Tidigare utredningar ha från början erhållit en viss bestämd uppgift; de ha anvisats att gå fram i en viss riktning. Antingen skulle de åstadkomma en minskning av försvaret; så var fallet med den senaste revisionen. 1914 års beredningar avsågo åter att gå den motsatta vägen. I vilket fall som helst ha samtliga tilldelats en direkt syftning; på väg till ett angivet mål skulle de pröva, på vilket sätt man lättast och billigast kunde realisera de därtill knutna önskemålen. Men liknande förutsättningar föreligga enligt min mening icke nu, utan utredningen bleve endast en konturlös diskussion, där varje deltagare slutligen stannar för den ståndpunkt, som hans subjektiva inställning till allt vad militär och militärförsvaret heter, komme att diktera ståndpunkterna. Kan det vara rimligt och lämpligt att på detta sätt liksom leka blindbock och försöka bibringa folk den uppfattningen, att man har tillsatt en utredning, som kunde ge ett definitivt och auktoritativt svar? Min ärade granne, herr Carleson, tycktes tro, att utredningen skulle kunna lösa en dylik uppgift. Jag anser åter, att detta under nuvarande förhållanden icke är möjligt, därför att de allmänna förutsättningarna för en sådan prestation saknas, och jag finner därför icke anledning föreligga att etablera den begärda utredningen.

Jag och mina meningsfränder anse alltså, att i detta läge vad vi tro blir en skenutredning icke bör komma till stånd. Men jag vill på samma gång uttryckligen uttala, att det sätt, varpå regeringen nu söker lösa och behandla denna fråga, ingalunda motsvarar våra önskemål. Regeringens utredningar ha uppenbarligen till syfte att söka åstadkomma en militär ordning, vilken icke — den tanken måste man ju inom regeringen vara förtrogen med — motsvarar det svenska folkflertalets gång efter annan ådagalagda mening på försvarsväsendets område. Och på vad sätt man gagnar försvarssaken genom att anordna kommittéarbeten med dylikt, från början förfelat syfte kan jag icke se. Då jag vidare heller icke kan finna, att utredningen innebär något löfte ur fredssynpunkt — någon vilja att hos andra framkalla förminskade utgifter på detta område eller att söka åstadkomma ökad tilltro till fredstanken som en alltmör den allmänna utvecklingen behärskande tanke — kan jag således icke ge min anslutning till de utredningar, som nu blivit igångsatta av Kungl. Maj:t.

Det förefaller mig, att, om man vill behandla detta ämne ur sakliga från politiska spekulationer frigjorda synpunkter, den ståndpunkt, som återfinnes i den av de frisinade ledamöterna i statsutskottet avgivna reservationen, skulle ha de starkaste skälen för sig, och därför tillåter jag mig hemställa om bifall till denna reservation.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Bengtsson* i Norup.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Hade icke herr Ekman yttrat de sista satserna, skulle jag ha gjort den anmärkningen, att han uppenbarligen icke observerat, att den utredning, mot vilken han så starkt polemiserade, redan genom regeringens åtgärder pågår. I själva verket ligger icke frågan här i dag på det sättet, att det gäller, om vi skola ha en utredning eller icke, utan frågan är den, om vi skola ha en utredning av den art, som regeringen igångsatt, eller om vi skola ha en allsidig och förutsättningslös utredning.

Herr Ekmans argument mot utredningen ha icke kunnat på något sätt övertyga mig, och jag finner, att de förutsättningar, som han anger såsom nödvändiga för utredningens igångsättande, äro fullkomligt orimliga. Han framhöll, att för att en sådan utredning skall komma till stånd, bör en förändring i det militärpolitiska läget ha skett, de statsfinansiella förhållandena vara sådana, att de tvinga till en minskning av rustningarna, den tekniska utvecklingen ha gjort en omväpning nödvändig eller en internationell företeelse kunna påvisas, som nödvändiggör en ny omprövning av vårt försvar. Herr Ekman förklarade, att när man år 1919 gick till en utredning i försvarsfrågan, förelågo alla dessa omständigheter, under det att de ju icke föreligga i dag.

Jag har den uppfattningen, att även om år 1919 icke någon av dessa omständigheter förelågo, hade det ändå blivit en försvarsutredning. Även om icke världskriget kommit, hade ändå en försvarsutredning måst företagas, ja den hade framtvingsats tidigare, än nu skedde. Ty vad som ytterst låg bakom 1919 års beslut om igångsättande av en utredning var ingalunda erfarenheterna från världskriget, utan det var det allmänna missnöjet med 1914 års försvarsbeslut. Redan när detta beslut fattades, tillkännagavs missnöje från vänsterns sida, och jag är alldeles övertygad därom, att hade icke världskriget kommit emellan och för en tid räddat 1914 års organisation, hade vänstern mycket tidigare, än nu kunde ske, framtvingat revisionen.

Det visar sig alltså, att det icke nödvändigtvis behöver föreligga de förutsättningar, varom herr Ekman talade. Det kan också helt enkelt vara så, att en del av svenska folket har den uppfattningen, att den försvarsorganisation

Ang.
i frågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svärsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

vi ha i och för sig är orimligt stor, och att man därför bör skrida till en omprövning, hur den på lämpligt sätt kan begränsas.

Naturligtvis kan herr Ekman på detta svara, att icke heller en sådan förut-sättning föreligger. 1925 års organisation har ju icke en sådan omfattning, att detta i och för sig måste driva fram en omprövning av frågan om dess lämplighet. Men det finnes många, som ha den uppfattningen, att 1925 års organisation är onödigt stor för de uppgifter, som behöva uppställas för de svenska militäranstalterna. Det finns andra, som ha den uppfattningen, att 1925 års organisation kan göras ändamålsenligare. Det finns slutligen också en stor del, som har den uppfattningen, att 1925 års organisation icke är till-räcklig. Det står alltså om denna organisation, fast den ännu icke hunnit ge-nomföras, en strid av den art, som i och för sig kan motivera, att vi från vår sida säga: à la bonne heure, när vi icke kunna komma överens om att genom-föra denna organisation i frid och ro, låt oss då sätta oss vid utredningsbordet igen och se, om vi kunna göra något bättre.

Det har av herr Ekman liksom av statsministern gjorts gällande, att det krav på utredning, som nu kommit fram från socialdemokratiskt håll, är ett försök att ge oss möjlighet, som herr Ekman uttryckte det, att lösgöra oss från tidiga-re intagna ståndpunkter. Statsministern yttrade, att vi nu vilja löpa ifrån den ståndpunkt, vi intogo 1925, och komma fram till en minskning av försvars-kraften. De anklagelserna kunna icke bita på oss. Jag har redan här i dag betonat, att 1925 års beslut icke för oss representerar ett genomförande av vår uppfattning av hur långt man kan gå i fråga om minskning av de militära an-stalterna. 1925 års beslut var en av oss accepterad kompromiss, och i det ögon-blick, som denna kompromiss från andra håll hotas, så säga vi bara, att då ta-ga vi upp frågan till ny prövning utifrån vår gamla ståndpunkt, som framla-des i försvarsrevisionen och i 1924 års motion, och som gick ut på en större minskning i våra försvarsanstalter än den, som vidtogs 1925. Herr Lindman! Det är naturligtvis precis lika rimligt — att vi, inför en ny utredning angå-ende försvarsordningen, taga upp vårt gamla krav på minskning, som att hö-gern tager upp sitt gamla krav på ökning. Den omständigheten, att högern icke var med på kompromissen, gör ingen skillnad, ty därav att man vid ett tillfälle accepterat en kompromiss, följer icke att man är bunden av den i all sin tid. Jag är övertygad om att herr Lindman i andra fall skulle absolut vägra acceptera uppfattningen om en sådan bundenhet.

Det har här också talats en hel del om den socialdemokratiska partikongres-sens ståndpunkt. Jag skall högtidligen till hans excellens herr statsministern framföra mitt tack därför, att han genom läggningen av sitt tal har givit mig anledning ytterligare orda om den saken. Den socialdemokratiska partikon-gressen 1928 ställde sig på den ståndpunkten, att uppgiften för partiet i riks-dagen i första hand skulle vara att förhindra ökning utöver 1925 års försvars-organisation. Därjämte tillade kongressen: »Utan meningsskiljaktighet kan det socialdemokratiska partiet under de närmaste åren inrikta sina ansträng-ningar på att vinna en övervägande folkmajoritet för sin uppfattning, att de militära bördorna kunna ytterligare och väsentligt nedbringas. I fråga om tid-punkten för ett sådant nytt steg och om formen för detsamma anser sig kon-gressen icke böra lämna närmare direktiv. Kongressen finner emellertid, att den moderna militärtekniska utvecklingen i luft- och gaskrigets tecken skapat nya problem, om vilkas fruktansvärda perspektiv hela världen måste göras medveten och som böra föranleda en snar förnyad omprövning av hela vårt mi-litärväsendes ändamålsenlighet.»

Alltså: den socialdemokratiska kongressen ställde sig på den ståndpunkten, att den i första hand tillrådde partiets riksdagsgrupp att inrikta sin strävan på att förhindra det försök, som från högerns sida göres att på nytt pressa upp

kostnaderna, ett försök beträffande vilket man icke kunde vara alldeles säker på att det icke skulle vinna ett visst understöd även från frisinnat håll, därest den frisinnaade regeringen fortfarande suttit vid makten. Vidare har den socialdemokratiska kongressen sagt, att den anser sig böra under de närmaste åren försöka övertyga valmännen om att man kan ytterligare minska på de militära anstalterna, d. v. s. övertyga valmännen om riktigheten av den uppfattning, som det socialdemokratiska partiet hade och hävdade 1924 och ingalunda uppgav med 1925 års beslut. Den socialdemokratiska kongressen har i avseende på de framställningar om ytterligare begränsning av det militära försvaret, som den anser böra komma fram, icke anvisat någon tidpunkt, utan överlämnat åt sina representanter i riksdagen att vid lägligt tillfälle på nytt taga upp vår gamla linje om ytterligare minskning i militärbördorna. Vad som gjorts, att denna linje upptagits redan i år, har icke varit någon som helst lust att bereda oss ett tillfälle att lämna gamla ståndpunkter, utan det har varit den i motionen angivna omständigheten, att regeringen i sitt förslag till fjärde huvudtiteln har sökt avbryta den nedgång i kostnaderna, som hittills under tio år har ägt rum, och försökt ånyo pressa upp bördorna. Vårt krav på en utredning är ett direkt svar på försöket att så att säga vända om på nedrustningsvägen. Kongressen har icke tagit annan ståndpunkt till den isolerade avväpningen än att den ansett att utredningen bör omfatta även denna fråga.

När herr Lindman här roar sig med att försöka framställa saken så, som om det inom vårt parti råder stor oenighet om hur man skall handla i försvarsfrågan, och som om den riktning, som jag företräder, allt mera pressas undan av en annan riktning, vill jag endast framhålla, att det inom det socialdemokratiska partiet under alla tider funnits och finnes än i dag — liksom inom nästan alla andra partier — olika meningar i försvarsfrågan, olika meningar om hur långt man vid varje tidpunkt skall kunna gå i fråga om nedrustningsåtgärder. Däremot misstager sig herr Lindman fullkomligt, när han utlägger det på det sättet, som om de s. k. västerbottningarna skulle företräda kravet på den absoluta avrustningen, under det den andra riktningen, som jag då skulle tillhöra, avvisar denna allmänna avrustning. Jag är angelägen att fästa uppmärksamheten på, att jag på den punkten är fullständigt ense med västerbottningarna, liksom jag här är ense med hela den internationella socialdemokratien. Ty i alla tider har socialdemokratien som målet för sin strävan satt den allmänna avrustningen. Det har icke på den punkten rätt några delade meningar mellan den ena eller andra riktningen inom det svenska socialdemokratiska partiet eller inom den socialistiska internationalen. Däremot har det funnits *taktiska* skiljaktigheter, och sådana taktiska skiljaktigheter bestå än i dag och komma antagligen länge att bestå. Detta är ganska naturligt inom ett stort parti, där man icke alls eftersträvar att uniformera meningarna i de stora frågorna.

Det har här talats ganska mycket om försvarsvilja och icke försvarsvilja, och man har från statsministerns sida och även från Carl Gustaf Ekmans sida erinrat om vissa yttranden, som fälldes under försvarsdebatten år 1925 från socialdemokratiskt håll. Utav någon speciell vänlighet ville inte herr Ekman citera något, som jag hade anfört vid det tillfället. Jag skulle tro, att snarare berodde väl detta på att herr Ekman icke kunde finna något lämpligt citat. Det var nämligen så 1925, att jag lika litet då som vid andra tillfällen brydde mig om att försöka göra den sak, som förelåg, till mer än den i själva verket var. För mig innebar 1925 års beslut en nedpressning av kostnaderna för våra militäranstalter, en minskning i försvarsorganisationen. För mig representerade verkligen icke 1925 års beslut någonting så där alldeles nytt med avseende på förhållandet mellan demokratien och försvaret. Men jag tillät mig 1925 att påpeka — vilket också är alldeles riktigt — att i och med den allmänna rösträttens införande, i och med det att även arbetarna fingo delaktighet i statens styrelse,

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förynad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

växte naturligtvis också hos dessa människor känslan för det allmänna ansvaret för staten, och jag framhöll, att den försvarsvilja, som alltid funnits hos dessa massor, kanske blivit mera medveten från det ögonblick, de kände sig delaktiga i ansvaret för staten.

Näväl, hur är det? Jo, herr Lindmans förebräelser kunna göras, därför att han med försvarsvilja menar vilja att bevilja så höga militära anslag som möjligt. För herr Lindman och många andra existerar ingen annan form av försvarsvilja än den, som tar sig uttryck i militära anslag. Jag gör däremot gällande, att även en anhängare av isolerad svensk avrustning kan ha försvarsvilja. Försvarsviljan beror nämligen icke på i vilken grad man vill bevilja anslag till det militära försvaret. Försvarsviljan är känsla för nationens rätt och villighet att skydda denna rätt. Men därest en människa kommer till den uppfattningen, att nationens självständighet och rätt icke är hotad eller kan bättre försvaras med andra åtgärder än de militära, så innebär detta väl icke, att han därmed uppgivit den försvarsvilja, som yttrar sig i omtanke om landets frihet och självständighet. Det är här blott en tvist om medlen och icke om principerna. Herr Ekman har en försvarsvilja, som ligger inom 1925 års kostnadsram. Herr Lindman har en försvarsvilja, som, beroende på konjunkturerna, stannar inom olika »ramar», en försvarsvilja, som icke tillräckligt tillgodosågs av det tryggerska förslaget 1924, men som då kunde känna sig rätt tillfreds, om det blev ett kavalleriregemente till eller något mera infanteriregemente. Men — jag upprepar detta — försvarsviljan kan taga sig andra uttryck än de, som den får genom medverkan till militära anslag. Vi socialdemokrater ha ju i många år hävdad den uppfattningen, att rustningar äro en fara för freden. Den uppfattningen har numera vunnit ett officiellt erkännande i Nationernas förbunds pakt, där man uttryckligen säger, att för fredens bevarande kräves de militära rustningarnas minskning. Vi anse, att vårt lands trygghet bäst vinnes genom freden. Vi anse, att vad som kunde starkast hota vår frihet och vår självständighet, det vore, om vi nu under en eller annan form bleve indragna i krig. Hela vårt intresse måste alltså inrikta sig på att skydda nationen just genom åtgärder, som förhindra dess indragande i krig. Om vi nu tro, att detta förhindrande kan ske genom utveckling av den internationella rättsordningen, genom att över allt ersätta rustningarna med fredliga garantier för folkens självständighet, så vidhåller jag för min del, att våra strävanden representera ett lika prima försvarsarbete som det, vilket den svenska högern nedlägger på att försöka övertyga vårt folk om att det behövs större militära rustningar. Jag tror mig också kunna säga, att inom det socialdemokratiska partiet existerar det inga försvarsnihilister i den mening, att de förklara, att vårt lands frihet och självständighet är en sak, som icke angår dem. Jag är övertygad om att, om det anställdes en votering om principen att landets självständighet och frihet skall upprätthållas, skulle det visa sig råda en fullkomlig enighet inom vårt parti om principens riktighet.

Diskussion blir ganska ändamålslös och meningslös, om motsidan icke vill göra ett försök att sätta sig in i vår tankegång. När man kastar emot oss slagordet försvarsnihilister och talar om vår bristande försvarsvilja, träffar det icke alls, därför att, som jag redan har påpekat, vi med försvarsvilja mena olika ting. Vår uppfattning om hur försvarsviljan bör taga sig uttryck, är helt enkelt en annan än högersns.

När här har anförts av statsministern, att den förre krigsministern i MacDonalds regering, vilken, om jag inte minns fel, dog för ett par dagar sedan, och en representant för den franska socialdemokratien — jag antar han syftar på Paul Boncour — samt medlemmar av den tyska socialdemokratien ådagalagt en helt annan försvarsvilja än de svenska socialdemokraterna, måste jag ytterligare påpeka, att herr Lindman åter gör sig skyldig till misstaget att med försvarsvilja endast mena villighet att upprätthålla ett militärt försvar. Mellan

t. ex. de franska socialisterna och de svenska socialisterna råder ingen menings-skiljaktighet principiellt. Men de franska socialisterna äro övertygade om att Frankrikes frihet och självständighet hänger på att man i Frankrike upprätthåller ett starkt militärt försvar, under det att de svenska socialdemokraterna hysa den uppfattningen, att vår frihet och självständighet icke är hotad, och att de uppgifter, som kunna ställas på våra militära anstalter, äro av mycket ringare omfattning än de uppgifter, som de franska socialisterna se för det franska militära försvaret. Detta är icke en fråga om någon större försvarsvilja hos de franska socialisterna, jämförda med de svenska socialisterna. Ståndpunkterna äro motiverade av olika lägen och olika uppfattning om vad dessa lägen kunna kräva.

Till detta endast ett par ord med anledning av vad herr Lindman yttrade om den igångsatta utredningen. Han använde bland annat den formuleringen, att varför skulle en saklig utredning vara obekväm för någon att taga del av? Jag vill säga, att det har aldrig från vår sida gjorts någon anmärkning mot att regeringen försöker att så sammansätta sina utredningsdelegationer, att därigenom erhålles tillräcklig garanti för sakligheten i utredningen. Vad jag har gjort anmärkning emot, det är att man tillsätter *ensidiga* utredningsdelegationer, att man icke sörjer för att i en fråga som försvarsfrågan, där sannerligen även andra synpunkter än de militära spela en stor roll, alla de olika synpunkterna, alla de olika intressena, kunna bliva företrädade, utan nöjer sig med att strängt militärt begränsa dessa utredningar. Jag har gjort anmärkning också ur den synpunkten, att så verkställda utredningar på grund av sin ensidiga karaktär icke kunna vare sig i riksdagen eller hos folkopinionen väcka det förtroende, som behöves, för att resultatet skall motsvara det arbete och de kostnader, som nedläggas på desamma.

I själva verket gäller tvisten mellan flertalet i riksdagen — jag upprepar det — icke, huruvida man skall göra utredningar eller ej, utan hur dessa utredningar skola vara organiserade, och vi uppställa därvid kravet på allsidighet och förutsättningslöshet. Herr Ekman förklarade, att han vill också, att en utredning skall se ut på det sättet, och att han ogillar de utredningar, som regeringen bedriver. Men resultatet av den upphöjda ståndpunkt, herr Ekman i dag intar till vår utredningsmotion, blir icke, att han förhindrar utredning, utan att han förhindrar, att denna blir allsidig och förutsättningslös. D. v. s., den frisinade ståndpunkten blir en garanti för att högern skall kunna fortsätta utredningen efter sitt sinne. Så kan man också råka fast, när man nödvändigt skall ha sin egen, över alla andras upphöjda ståndpunkt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Det är ju klart, att vad denna utredning beträffar, som herr Hansson sist talade om, anser han, att den kommer att bliva en ensidig utredning, men om man skulle göra en utredning i detta ögonblick, sådan som herr Hansson menade, eller som från andra håll föreslagits, en rent politisk utredning utan något förberedande arbete, så skulle det ju endast resultera i en hel mängd olika linjer. Det skulle bliva endast ett konstaterande av de olika meningar, som i denna debatt gjort sig gällande och som redan en lång tid gjort sig gällande hos de olika partierna i försvarsfrågan. Jag skall därför icke gå vidare in på detta.

Jag har endast begärt ordet för att framföra några repliker. Jag skall icke besvara kammaren länge. Det är dock några saker, som jag anser mig vara tvungen att tala om. Den ärade representanten för socialdemokraterna i första avdelningen i statsutskottet, herr Törnkvist, nämnde, att den utredning, som regeringen tillsatt, kommer att skära sig emot andra tidigare igångsatta kommittéutredningar, och han hänvisade särskilt till utredningen om luftför-

Ang.
fråga att
förflyttad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

svaret. I regeringens plan ingår ju och är uttryckligen uttalat, att den utredning, som nu är tillsatt, skall samarbeta med luftförsvarsutredningen, i den mån det erfordras för denna speciella del av dess arbete. Luftförsvarsutredningen har nu särskilt att tillse frågan om skyldighet för kommuner och civila myndigheter m. fl. att medverka till ett luftförsvar. Dess uppgift är icke så allomfattande, som herr Törnkvist ville göra gällande.

Så var det ett yttrande av den ärade representanten i statsutskottets första avdelning, som jag endast ber att få så där i förbigående protestera emot, då han säger, att regeringen har velat genom sina anslagsäskanden under fjärde huvudtiteln markera, att det skulle vara något mera, än 1925 års försvarsbeslut angav. Ja, han är väl tämligen ensam om den uppfattningen, så jag tror, att jag icke behöver framlägga för kammarens övriga ledamöter, att det icke är på det sättet, utan det är av rent sakliga motiv, som vi ha kommit med detta förslag.

Men så ber jag, med anledning av herr Hamrins yttrande på förmiddagen, att få säga något. Han hade en lång utläggning om dimbildning. Man är mycket inne på gaser och dimbildningar på försvarsväsendets område nu för tiden. Men jag tycker, att herr Hamrin försökte göra litet dimbildning själv omkring regeringens motiv i detta fall, och icke så litet ändå. Ty i det anförande, jag hade på förmiddagen, har jag dock alldeles tydligt och klart blåst bort all dimbildning, om någon sådan i herr Hamrins ögon förut förekommit. Och den förklaring, jag där hade, jämte den förklaring, jag hade under remissdebatten, torde ge klart och tydligt besked om vart regeringen syftar i detta fall.

Sedan talade herr Hamrin — mycket vackert och lockande, för allt i världen — om något, som vi alla skulle önska, att han finge rätt uti, nämligen att denna viktiga fråga borde lösas i enighet. Alla borde samverka, menade han, och visst vore det bra, om det vore möjligt att göra detta. Men han tillade likväl, att om man nu — det var när han skulle försvara den frisinnaade ståndpunkten till utskottsbetänkandet — ställer till med en stor utredning, skall det bara bli flera partilinjor. Detta står i tydligt motsatsförhållande till talet om samförstånd. Naturligtvis skulle man önska, att det bleve ett samförstånd, men sannerligen jag kan se, att det skulle vara möjligt att förena så diametralt motsatta ståndpunkter, som sträcka sig från kommunisterna över herrar Hansson, Ekman och Hamrin fram till högern. Att få allt detta hopslaget och enat i en gemensam överenskommelse torde väl för ögonblicket vara omöjligt. Att man under ett sådant läge anordnar en sakkunnigberedning, sådan som regeringen igångsatt, kan väl icke komma något ont åstad. Jag förstår icke, vad herr Hansson menar, när han talar om, att den skulle vara till skada. Det blir ju en utredning av vederhäftiga och sakkunniga personer, som lägga fram sin uppfattning om dessa spörsmål, vilken uppfattning sedermera kommer att framläggas till allmänt begrundande för alla politiska partier och kanske i sinom tid för riksdagen.

Herr Hamrin förklarar, att om vi hade följt herr Per Albin Hansson 1925, hade försvarsfrågan befunnit sig i ett bättre läge. Skulle detta vara en anmärkning mot högern eller mot de frisinnaade? De frisinnaade följde icke herr Hansson, utan tvingade honom till en kompromiss 1925, varigenom han fick höja sitt förslag ekonomiskt med 2 milj. Skulle det vara en anmärkning mot högern eller regeringen eller mot vem? Jag vet icke. 1925 års beslut är ju det vi för närvarande följa; och jag förstår icke vad detta beröm, särskilt till herr Hansson, syftade till. Herr Hansson kan väl vara värd beröm, därför att han icke står precis på samma ståndpunkt som herr Engberg, men att han skulle ha något särskilt beröm i detta fall, anser jag icke, åtminstone icke från min sida.

Vad herr Ekmans anförande beträffar, skall jag fatta mig ganska kort. Han påstår, att jag sagt, att när de frisinna de icke gå med på förstärkning beträffande försvaret, skulle det bero därpå, att de frisinna de icke vilja vara med om någon effektivitet inom 1925 års ram. Och han menar, att jag gjorde mig löjlig över talet om en ekonomisk ram från de frisinna des sida då jag beträffande ett av öresanslagen — det var öresanslaget för portionspriset — omnämnde, att det var beräknat till 80 öre 1925, men nu stigit till 92 öre, medförande alltså en skillnad på 12 öre per portion och för alla utspisade portioner en merkostnad på 800,000 kronor, samt att jag då tänkte, att de frisinna de kanske i utbyte mot denna ökning skulle vilja draga in på något annat, kanske t. ex. draga in ett infanteriregemente. Det gläder mig verkligen ofantligt, att jag hade orätt i detta avseende. Jag tackar för upplysningen. Jag hade tydligen i fåvitsko läst de frisinna des reservation till statsutskottets betänkande och svävade i den tydliga villfarelsen, att det frisinna de partiet hade den uppfattningen, att den ekonomiska ramen var begränsad genom vad som skedde 1925, och att — såsom det heter i reservationen till utskottsbetänkandet — vi, om vi vilja bestämma en förstärkning exempelvis av luftförsvaret genom anskaffning av flygmateriel, skulle hålla oss inom den ekonomiska ramen. Jag trodde, att det gällde även för andra förstärkningar, men eftersom det exemplet icke lämpar sig, skulle jag kunna göra den frågan — herr Ekman har ju begärt ordet en gång till, så att han kanske kan ge mig svar — vad det betyder, när det frisinna de partiet och det socialdemokratiska partiet 1925 fastslog en organisation, enligt vilken det skall vara ett visst antal artilleriregementen, ett visst antal fältartilleriregementen o. s. v., fältartilleriregementena med så och så stor kader, indelad i divisioner, och divisionerna indelade i batterier och utrustade med ett antal fältkanoner? Vad menar man då med detta, för den händelse dessa fältkanoner skulle bli va obrukbara? Skall man ersätta dem med nya och taga på sig de kostnader, det kommer att kräva utöver den ekonomiska ram, man fastslog 1925? Efter min mening borde det höra till 1925 års härordning, att den organisation, man då fastslog, skall vara försedd med vapen. Nu har det redan förra året och tidigare visat sig, att fältartilleriet håller på att bli va förbrukat och behöver moderniseras. Men när regeringen begär anslag för att undersöka möjligheterna för en modernisering av fältartilleriet och i propositionen framhåller, att man torde kunna modernisera de nuvarande fältkanonerna, så att man slipper anskaffa nya, och när regeringen för detta ändamål begär ett anslag, som för fältkanonernas del, vill jag minnas, går på 250,000 kronor, avvisar man detta. Då förstår jag icke riktigt vad man egentligen menar, om det är den organisatoriska ramen eller om det är den ekonomiska ramen, som blir utslagsgivande.

Och vem har någonsin, herr Ekman, sagt, att när man talar om ett betryggande försvar, man då menar ett försvar, som är under alla förhållanden betryggande? Det är väl uppenbart för vem som helst, att intet land i världen kan ha ett försvar, som kan vara betryggande under alla förhållanden. Om ett land får hela världen emot sig, lär det väl icke ha möjlighet att försvara sig, utan vad man begär och kan begära är, att om någon vill anfälla oss, vi skola vara rustade, så att vi kunna försvara oss, och att om vi vid ett krig mellan andra makter bli va påverkade att deltaga vi kunna motsätta oss det. Man bör ha tillräckliga maktmedel att avböja någonting sådant.

Förlåt mig, herr talman, men jag har gått förbi en sak, som egentligen skulle ha kommit litet tidigare. Herr Hamrin yttrade i sitt anförande, att jag skulle i valstriden ha sagt, att försvaret är värdelöst, sådant som det nu är, och att det vore bättre att lägga ned alltsammans. Jag måste då förklara, att något sådant har jag icke uttalat och icke kunnat uttala. Det strider alldeles emot min uppfattning. Och jag har frågat herr Hamrin, när och

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

var jag sagt detta, men icke fått något svar. Han har väl icke återfunnit de tidningsurklipp, han talade om. Emellertid är jag i tillfälle att meddela kammaren, vad i detta fall blivit sagt, och det visar, att yttrandet är missförstått, d. v. s. taget alldeles tvärtom, som det blivit yttrat. Jag hade i Kalmar den 22 augusti i fjol talat om försvarsutredningen och omnämmt, att man nu bland våra motståndare i denna fråga på många håll icke insåg eller ville inse betydelsen av att i fråga om organisation, utrustning och beväpning taga hänsyn till den tekniska utvecklingen på krigsväsendets område under och efter världskriget. Och så fortsatte jag: »Men nu synes man verkligen hava kommit till insikt om innebörden av denna utveckling, men man vill icke draga de naturliga konsekvenserna av denna nyförvärvade insikt. Nu anses utvecklingen vara så betänklig, att vi icke ens böra bjuda till att försvara oss. Det skulle då vara bättre att lägga ned hela försvarsväsendet.» Och så tillade jag: »Man förutsätter sålunda, att vi i vårt gamla frihetskära land skulle kunna gå till sådana åtgärder, som innebure att vi icke ville försvara oss.» Detta uttalades i anledning av vad som sagts på den socialdemokratiska partikongressen. Den tolkning, herr Hamrin givit detta uttalande, beror sålunda på ett fullkomligt missförstånd från hans sida eller ett felaktigt återgivande i en tidning av vad jag sagt. Något sådant kan jag ju icke ha uttalat. Jag har dock svårt att tro, att Nya Dagligt Allehanda kunnat sålunda återge mitt anförande. Men herr Hamrin har kanske kvar i sin ägo de tidningsklipp, han stöder sig på. Emellertid vill jag ha detta rättat. Ett sådant uttalande har naturligtvis icke förekommit eller kunnat förekomma från min sida.

Sedan vill jag återgå till vad herr Hansson nyss yttrade om mitt påstående, att socialdemokraterna skulle vilja löpa ifrån 1925 års beslut. Det har jag sagt, det står jag för, och det synes mig, att man är i färd med att springa ifrån detta. Jag tager icke tillbaka den saken. Herr Hansson säger, att man naturligtvis icke behöver vara bunden av en kompromiss gjord 1925. Nej, det är klart, ingen behöver vara bunden av vad man beslutat tidigare. Förhållandena kunna ändra sig. Man kan ändra uppfattning o. s. v. Men jag har uttalat, att det synes egendomligt, att man på detta sätt beslutar en så pass genomgripande sak som en försvarsorganisation 1925, och gör det i överenskommelse med ett annat parti, med vilket man tillsammans utgör majoritet i riksdagen, och sedan vill gå ifrån denna, innan den hunnit bli genomförd och träda i tillämpning. Det förvånar mig, att man kan göra på det viset, och det förvånar mig så mycket mer, som man ju ifrån herr Hanssons sida har gjort uttalanden, även efter 1925, om detta försvarsbeslut, som uppenbarligen tyda på, att man så sent som för två år sedan ville vara med om att organisationen skulle genomföras. Det var en skrift, som kallades för »Fakta», som utkom 1927, i vilken herr Hansson på ett ställe säger »Vi ha krävt och kräva, att den borgerliga vänstern skall med oss sörja för att beslutet genomföres tveklöst i den anda, vari det fattades. Med samma rätt kan man kräva av oss medverkan till uppehållande av den organisation, som 1925 beslöts. Endast genom konsekvens och fasthet kan en politik vinna förtroende.» Nu har jag menat, att det icke är konsekvens och fasthet att komma och vilja gå ifrån det man var med om så nyligen.

Så kommer jag till frågan om partikongressen. Det gläder mig, att jag kunde bereda herr Hansson ett nöje genom mitt tal om partikongressen. Han fick nu tillfälle upprepa vad jag tydligen ganska riktigt återgivit av det som där förekommit. Men det var en liten fortsättning, som jag hade, men som herr Hansson nu, såvitt jag uppfattade honom rätt, icke tog med. Ja, herr Hansson läste resolutionen ända till slut, som han säger, men jag talade om någonting, som kom efter resolutionen i samband med den, men som torde få

anses vara en integrerande del av densamma, nämligen den förklaring, som gavs av herr Engberg vid partikongressen, å redaktionsutskottets vägnar — i vilket jag vill minnas herr Engberg var ordförande — att redaktionsutskottets enhälliga mening var, att denna prövning skulle omfatta, huruvida det överhuvud taget tjänar någonting till att ha ett militärt försvar. Och nu undrar jag, som icke haft tillfälle att komma med på denna kongress, dit jag ej var inbjuden, om icke detta yttrande av herr Engberg vid det tillfället om vad som var redaktionskommitténs enhälliga mening var just det, som gjorde, att partikongressen enhälligt kunde taga den resolution, som var framlagd, och om icke det var just detta, som gjorde, att herr Hansson och herr Engberg kunde förena sig om samma resolution. Hade herr Engberg icke fått göra denna lilla förklaring, hade säkerligen icke herr Engberg varit med om partiresolutionen.

Och vad västerbottningarna beträffar, kan jag som sagt icke veta, hur noga det var. Jag har läst ett anförande av herr Lindberg, som är ifrån Västerbotten, men jag skall gärna ge herr Hansson rätt i, att det kanske icke bara var västerbottningarna, man får nog sträcka ut Västerbotten litet över hela Norrland, så långt som ner till det stackars Hälsingland åtminstone, varifrån herr Engberg är. Han får nog räknas till västerbottningarna han också. Det finns nämligen graderingar inom det socialdemokratiska partiet i försvarsfrågan.

Och slutligen, när jag kommit in på herr Engberg i detta sammanhang, ber jag att få yttra några ord beträffande hans anförande på förmiddagen. Han talade mycket vackert och till och med litet patetiskt emellanåt. Han förstod mycket väl — sade han — vad som rörde sig inom bröstet på en, som var försvarsvän med en annan syn på tingen än han. Det är roligt, att ett sådant erkännande ges, om det nu också kunde betyda, att man börjar förstå, att när högern för fram försvarssynpunkterna starkare än vad man gör från herr Engbergs och herr Hanssons och andra socialdemokraters sida, bottnar detta icke i militarism och önskan att pålägga tunga bördor, utan i en inneboende stark vilja och önskan att få ett försvar, som kan skydda vårt fosterland så gott som det är möjligt.

Herr Engberg säger, att det icke går att göra, som herr Lindman vill ha det: att alla skola sitta och vänta på alla. Han syftar därvid på mitt yttrande angående den internationella avrustningen och de svårigheter, som voro förknippade med densamma. Man kan icke gå på den vägen, menade han, man måste gå till nedrustning först, och så får säkerheten komma sedan. Men det är just det, som jag och de, som tänka lika med mig, frukta så mycket. Det är det, som vi anse medföra den stora faran för det hela. Det är icke, som herr Engberg säger, något ologiskt utan det är logik i detta, när man säger, att man icke skall göra en avrustning isolerat. Och det ligger en motsägelse i vad herr Engberg yttrade på förmiddagen, när han talade om att han förstår Tyskland, som sitter nedrustat mitt i ett Europa, som är rustat. Då han förstår vad man i detta land skall känna, kan han då icke också förstå hur man skulle känna det i ett Sverige, som nedrustar utan att vara åtföljt av nedrustningar i andra länder? Varför skall icke detsamma gälla för oss som herr Engberg sade om Tyskland?

Herr Engberg slutade med att tala om Lotta Svärd. Ja, jag tror att den gamla satsen om den som mera förtjänade hedras ändå kan tillämpas på dem som ha den uppfattning, som jag har i försvarsfrågan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! När jag i dag begärde ordet, var det därför att en talare på stockholmsbänken gjorde på mig ett intryck, som jag må säga var ohyggligt. Han talade om att vårt försvar var endast ett

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

maktmedel, som »borgarklassen» använde mot »arbetarklassen», och han hade t. o. m. det modet att helt frankt förklara, att avrustningen är ett led i arbetarklassens beredelse för »de avgörande striderna». Man kunde, mina herrar, icke undgå det faktum, att han ville ha bort det svenska försvaret för att, när de avgörande strider, om vilka han siade, komma, man skulle kunna lättare genomföra de tankar och idéer, för vilka han kämpar och beträffande vilka han är ett språkrör för utländsk makt. Jag har icke kunnat underlåta att peka på den saken. Jag kan icke gärna ha misstagit mig — jag har antecknat hans yttrande. *Detta hans yttrande synes mig kasta ett nog så märkligt ljus över våra förhandlingar över Sveriges försvar i dag.*

Det kan väl synas, som om icke jag skulle vara den som närmast hade rätt att tala å deras vägnar, vilka herr Andersson förolämpade så grovt, som man gärna kan göra. Ty jag anser det vara den grävsta förolämpning, som kan göras mot Sveriges »arbetarklass», när herr Andersson förklarar sig i detta hänseende vara deras talesman. Jag har i en mansålder haft beröring med Sveriges arbetarklass, och jag vill, med hänvisning till vad herr Hansson i Stockholm nyss sade om deras ställning i sådana frågor, bestämt förklara, att min uppfattning är, att de äro redlige svenske män, som aldrig skulle godviligt böja sin nacke under främmande ok eller *göra en judasgärning mot gamla Sverige!*

När jag nu i alla fall fått tillfälle att säga min mening, kan jag icke underlåta att yttra några ord med anledning av herr Engbergs och herr Halléns anföranden. Det var så mycket klokt i vad de båda yttrade. Jag kunde vara med om mycket av vad de sade — icke minst i deras kritik över de egna meningsfränderna! Jag tycker, att de skötte sig i det hänseendet mycket bra! Nu är herr Engberg icke inne i kammaren, och jag kunde därför släppa honom, men jag kan dock icke underlåta att säga, att det visserligen var så mycket i hans anförande som var riktigt, men att jag, när det kom till själva slutsatsen, icke kunde få något håll på vad han egentligen ville. Han talade om att man måste »bearbeta samveten, hjärnor och viljor». Ja, det är alldeles såsom vi tycka — jag sade det själv på denna plats, när vi talade om Kellogg-pakten. Han berörde den ångest, som behärskar folken inför hotet om en ny katastrof. Jag är fullständigt övertygad med honom om den saken, och jag kände också det beklämmande i att även han kommit till det resultatet, att vårt försvar är alltför litet betryggande. Men när han sedan skulle draga slutsatser av detta, fick jag icke full klarhet om, huruvida herr Engberg ändå till sist är med på den fullständiga, isolerade avrustning av vårt land, vars förträfflighet herr Hallén med sin ljusa livstro var så övertygad.

Herr Hallén ville icke ha någon teologisk diskussion med mig, sade han ifrån. Ja, då skall man icke utmana! Jag kan icke underlåta att inför hans anspråk på att hans ståndpunkt skulle vara den äkta kristliga och moraliska säga, att vi ge honom icke vitsord att bestämma i fråga om vad som är äkta kristligt och moraliskt. Och när han med ett visst välbehag talar om »krigsmoralen», om att vi försvara »våldets och krigets berättigande», o. s. v. menar jag, att detta är slagord, som icke höra samman med svensk uppfattning i detta hänseende. Vi stå fullständigt ense därutinnan, att vi vilja verksamt stödja varje strävan att undanröja krigsorsakerna och för att en internationell rättsordning må komma till stånd. Vi vilja så långt på oss beror här i landet icke ha krig med någon, så att i detta fall är det ett alldeles oberättigat tal då han beskyller oss för någon slags krigsmoral.

Det var en ljus och kanske jag skulle kunna säga — med herr Halléns egen karakteristik av vad man anført mot hans uttalanden — *naiv* optimism, som gjorde sig gällande hos honom. Det är dock så, att till kristlig åskådning hör också rättssamhällets upprätthållande. Rättssamhället måste upprätthållas

många gånger med våldsmedel. Häri ligger icke någon brist på kärlek, utan tvärtom. Det är att taga alltför lätt på saken, när man icke har sinne för att tron på denna eviga fred, som herr Hallén redan ser stå inför våra dörrar, enligt kristen åskådning står i ett oupplösligt samband med tron på släktets omskapelse i anda och sanning. När folken blivit frälsta från lidelser, lögn, hat och egoism, bli de också frälsta från kriget — men icke förr.

Jag skall icke närmare ingå på denna fråga. Jag vill erinra herr Hallén, som ju är en god lutheran — det äro vi överens om eller hur? — om vad Luther säger att »därest samvetet är frimodigt och glatt, är det den skönaste gudstjänst, när drängen arbetar på åkern eller pigan sopar golvet eller *krigaren offerar sitt liv på slagfältet*». Så ser Luther saken och så ha våra fäder sett den, när de gått i pliktuppfyllelse till strids för sitt folk. Var hade vi nu stått, om våra fäder i nödens stund handlat efter herr Halléns tankar! De sveko icke oss! Ty ingen har dock, herr Hallén, större kärlek än att han ger sitt liv för sina vänner. Det ordet är också ett ord att tänka på när våldet hotar det dyraste vi äga.

Jag vill också i all korthet gentemot herr Hallén framhålla ett uttalande av herr Engberg. Ja, herr Engberg sade verkligen ett klokt ord! »Instinkten att värja sig är sund och mänsklig». Mina herrar! Instinkten att värja sig har i hela vår historia tagit sig mycket märkliga uttryck.

Instinkten att värja sig är icke död. Jag har ett minne från denna sal, som icke så många av oss som nu äro med här voro med om. Men herr talmannen torde säkerligen erinra sig den stunden, liksom herr andre vice talmannen och några andra av de gamla här? Det är ett minne från år 1908, när ett verkligt hot riktades mot Sveriges liv. Det gällde då Ålandsfrågan, d. v. s. frågan om Ålandsöarnas befastande. Inför detta hot mot Sveriges hjärta samlades vi här, hela kammarens alla medlemmar, utan ett enda undantag i ett manligt språk, som medförde ett starkt och väldigt intryck — även utåt. Det var ett mäktigt ögonblick när utrikesministern svarade herr Staaß på hans interpellation i ärendet och sedan herr Staaß bestämt givit besked om att Sverige icke kunde finna sig i sådant hot, och vice talmannen Per Persson i Törneryd förklarade, att »vi ingenting högre önska än att i gott samarbete med alla våra grannar få ostörda av andra och utan att störa någon arbeta på utvecklingen av vår odling och vårt välbefinnande men att det icke torde vara ett mindre känt förhållande, att svenska folket vore synnerligen ömtåligt om sin självbestämmande rätt och sin självständighet», som den icke ville se direkt eller indirekt hotad från något håll. Jag försäkrar herrarna, att det var ett mäktigt intryck, när hela kammaren reste sig och instämde i sina båda talesmäns ord. Vad säger detta? Jo, det säger, att hotas vårt folk till livet, så kommer med några få undantag — jag hoppas att också de undantagen då falla undan — denna vilja till liv till uttryck.

Jag är övertygad om att i fall en sådan olycksstund komme för Sveriges folk, skulle man icke fråga efter det ena eller andra av olika partisynpunkter, utan denna »sunda instinkt att värja sig», denna vilja till liv komme att taga sig ett bestämt och starkt uttryck i riksdag och folk. Jag vet icke, huru det blir med herr Hallén — om hans optimism sitter så starkt befäst, att han icke skulle vara med ens då! Men jag är övertygad om att herr Engbergs hälsingebloed komme i svallning och att han icke komme att fattas då, trots vad han sagt i dag. Jag tror, herr talman, att inför denna erfarenhet från vår historia och inför denna min och allas vår kännedom om vårt svenska folk — som »av forno varit ett kampens folk och vår börd vi ej kunna förneka», så som skalden säger — jag har rätt, då jag säger, att denna pacifism med alla dess småfunderingar komme att bli som en spindelväv, som sopas bort med ett tag av dammborsten! *Ty Sverige vill leva!*

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Men då, mina herrar, gäller frågan, vad det släkte, över vilket till äventyrs denna ödesstund kommer, skall tänka om det släkte, som nu är. Ha vi då icke efter vår förmåga och våra krafter hjälpt dem till möjligheten att förverkliga denna, såsom herr Engberg sade, »sunda och naturliga instinkt till att värja sitt liv», blir domen över oss hård!

Det är med tanke härpå, herr talman, som jag för min del icke kunnat vara med om en utredning, som skulle utgå ifrån en pacifistisk syn, vilken jag tror att vårt folk — huru mycket man än i dag talar stora ord om den svenska avrustningsvänliga folkopinionen — innerst är helt främmande för.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Magnusson* i Skövde.

Herr Spångberg: Herr talman! Jag tillät mig, då militärfrågan behandlades år 1925 på grundval av den socialdemokratiska proposition, som då förelåg, med anledning av de många olika bud, som givits ifrån det socialdemokratiska partiet, då det gällde rena principfrågor, bl. a. säga, att det socialdemokratiska partiet mera liknade en kramhandel, som bjuder ut sina varor, än det kan anses vara ett politiskt parti. Jag har anledning att säga detsamma i dag. Inga principer, inga riktlinjer lägga hinder i vägen för den politik, som det socialdemokratiska partiet för, att samtidigt intaga de mest skilda ståndpunkter i samma fråga. Här föreliggande socialdemokratiska motioner äro ett verkligt praktexempel på de olika principiella synpunkter, som man samtidigt för fram och bjuder ut.

Beträffande herrar Möllers och Per Albin Hanssons motion går denna i själva verket ut på en modernisering av militärorganisationen. Detta motivera herrarna bl. a. med, att flyg- och gasvapnen nu nått en sådan utveckling, att det bör provas, om inte försvarsordningen enligt försvarsbeslutet från år 1925 redan är föråldrad. Herr Per Albin Hansson framhöll ju samma synpunkter i sitt anförande, då han ansåg, att man i stort sett kunde säga, att så var förhållandet. Jag skall icke ge mig in på någon debatt med herrarna, hur det förhåller sig därmed; därom kunna ju de frisinna och socialdemokraterna tvista.

Det är en annan fråga, som emellertid är synnerligen viktig och som väl vid militärfrågans behandling kan spela en viss roll och som något omnämnts under dagens debatt, nämligen krigsfaran. Vi kommunister äro mycket väl medvetna om att en krigsfara förefinnes och att krigsfaran är överhängande. Men här ställer sig icke för arbetarklassen den omedelbara frågan, *hur* vi skola försvara oss som det heter vid både anfalls- och s. k. försvarskrig, utan den första frågan blir givetvis den: *vad är det som skall försvaras*, vad är krigens syfte? I de krig, som nu hota att utbryta, märker man tre olika huvudtyper: krig mellan imperialistiska stater, krig mellan imperialismen och kolonialfolken samt det sammansvetsade blocket och dess krigsplaner mot sovjetunionen. När man undersöker dessa olika typer, så finner man mycket tydligt *klassfrågan* i detta problem, och det är klart, att arbetarklassen och kapitalistklassen även i detta fall ha fullständigt motsatta intressen. Militärfrågan är därför ingen nationalfråga, som omfattar folket som sådant i det ena landet i förhållande till ett annat lands befolkning, utan militärfrågan är en ren och klar klassfråga.

Herr Pehrsson i Göteborg talade i sitt av krigsentusiasm uppfyllda anförande om en gemensam försvarsvilja; och jag är mycket tacksam för den ställning gentemot herr Pehrsson och de övriga partierna, som han ville ställa kommunisterna i, då han i sitt anförande uttalade sig därom. Jag vill emellertid till herr Pehrsson och till alla dem, som här ha talat om fosterlandsförsvaret såsom någonting gemensamt, erinra därom att borgarklassen i Sverige och and-

ra länder, borgarklassen i gemen, alltid förstätt, att militärfrågan för dem framstått såsom en klar och ren klassfråga. Jag kan erinra om militärens användande mot arbetare i Sverige, och jag kan erinra om, då klasstrider ha utspelats inom skilda stater under revolutioner, hurusom kapitalisterna i det ena landet mycket väl förstätt att gå sina kamrater till mötes i det andra landet, då det gällt att slå ned arbetarklassen.

Behöver jag erinra i det fallet om den ryska revolutionen, då den ryska överklassen släppte in andra länders soldater för att krossa arbetarnas och böndernas politiska frihetskamp! Behöver jag erinra om exemplet Finland och den finska arbetarklassens behandling därstädes! Delvis på grund av den majoritet man hade i riksdagen, delvis givetvis på grund av den utomparlamentariska kamp, som under alla förhållanden måste föras vid ett avgörande mellan kapital och arbete, varken kunde eller ville de finska arbetarna undgå att kasta sig in i den striden. Man såg då, hurusom Finlands borgare öppnade gränserna och hurusom officerare och soldater från skilda länder strömmade in för att tillsammans med finska borgare mörda finska arbetare. Jag erinrar om, hur svenska borgarklassen uppträdde aktivt i denna kamp och hur det från Sverige skickades cirka 500 vitgardister till Finland. Jag erinrar vidare om hur den tyska borgarklassen förstod att till den finska borgarklassens understöd skicka över 40,000 tyska soldater och hur det med dessa utländska soldaters hjälp lyckades den finska bourgeoisien att för tillfället slå ned den finska frihetsrörelsen!

När man nu här talar om »vårt lands försvar», och när man här kan se, hurusom såväl kyrkoherde Pehrsson som Per Albin Hansson enas i detta sitt tal, så är det nog riktigt, när herr Pehrsson framhåller, att de för sin del i princip stå på samma ståndpunkt. Men om socialdemokraterna icke redan hade lämnat alla socialistiska positioner, utan hade förmåga att se på denna fråga såsom en klassfråga, så borde det även för dem vara synnerligen klart, att i denna fråga ges det intet undantag för svensk kapitalism och svensk militarism i förhållande till kapitalism och militarism i allmänhet.

Vi ha här i riksdagen från kommunistiskt håll vid åtskilliga tillfällen haft anledning framdraga exempel på hur den svenska militarismen använts mot arbetarna; och jag förstår, att herrarna äro mycket generade att lyssna till den saken, och man kan ju undvika att ingå i svaromål genom att avlägsna sig från kammaren. Det är en av de klokaste åtgärder, som bourgeoisien kan vidtaga i detta fall, då herrarna icke våga ingå på någon saklig debatt i frågan. Jag erinrar emellertid om hurusom militärens användande mot arbetarna alltjämt är tillåtet enligt den försvarsordning, som på socialdemokratiskt förslag genomfördes år 1925 och som då godkändes med tacksamhet av representanterna för den sittande regeringen. Statsminister Sandler uttalade som bekant sin stora tillfredsställelse över att denna bestämmelse alltjämt skulle få finnas kvar i författningen.

Herr Törnkvist i Karlskrona försäkrade kammaren, att hela svenska folket från palatsen till kojan, som orden föllo, stod enigt bakom, såsom han uttryckte sig, »vårt lands försvar». Han försäkrade vidare, att socialdemokraternas ståndpunkt i militärfrågan ligger för större anslag nu, än som var fallet år 1925; och man behöver ju endast taga del av nästa ärende som förekommer. statsutskottets utlåtande nr 4 beträffande fjärde huvudtiteln, för att ha belägg på att så är förhållandet.

Då herr Törnkvist betonar sitt partis stegrade social-imperialistiska karaktär har han alldeles rätt. Då han däremot vill göra gällande, att kojornas folk också skulle stå på samma ståndpunkt som kapitalisterna och att de skulle rusa fram till försvar för det kapitalistiska samhället i ett kommande krig, då be-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning ro-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förrymd ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

visar herr Törnkvist därmed endast, att han förlorat kontakten med kojornas folk.

Herr Törnkvists och hans partikamraters uttalanden visa emellertid, hur fjärran det socialdemokratiska partiet står från all socialistisk teori. Det är så långt ifrån att arbetarna kan stå principiellt eniga med kapitalisterna i denna fråga. att arbetarklassens uppfattning måste stå i direkt motsättning till kapitalisternas. Arbetarnas inställning i kriget måste vara den, att arbetarklassen går in för imperialisternas nederlag, samtidigt som man går in för den proletära revolutionens seger och krigets förvandling till en strid för det kapitalistiska samhällets störtande och införandet av socialismen. I det fallet skiljer sig icke svenska arbetarnas ställning från arbetarnas i andra länder.

Jag skulle kunna ställa den frågan till socialdemokraterna, då de här tala om gemensamma intressen med borgarna i militärfrågan: är det ändå icke så även i Sverige, att motsättningarna ökas och att klassklyftan vidgas? Jag läste i går en ledare i tidningen Socialdemokraten, där det mycket starkt poängterades, att så var förhållandet, och där herr Engberg gjorde i denna artikel den meningen gällande, att det var egentligen omöjligt att tänka sig någon framgång för arbetarklassen utan strid. Men om så nu är fallet, betyder inte det, att vi på samma sätt som tidigare här i landet stå klass mot klass i en ännu skarpare motsättning än förr? Hur går det då med talet om de gemensamma intressena och hur kan dagens tal om de gemensamma intressena förenas med Socialdemokratens ledande artikel i gårdagens nummer av tidningen? Jag ser emellertid i socialdemokraternas uttalande om fosterlandsförsvaret såsom någonting gemensamt endast bevis på ett för övrigt nu allmänt känt faktum, att socialdemokraterna i Sverige liksom deras meningsfränder i andra länder i avgörande kampsituationer stå på borgarsamhällets grundval emot arbetarklassen. I de kapitalistiska staterna hjälpa socialdemokraterna alltid till att genomföra så starka militärorganisationer som möjligt. Så har det varit i Sverige, och så har det varit i andra länder, allt under det man talat om gemensamma intressen.

Socialdemokraterna ha också beväpnat sitt eget folk i särskilda organisationer vid åtskilliga tillfällen, då de uppställt s. k. skyddskårer, men de ha aldrig utnyttjat denna sin beväpning för att exempelvis hejda en fascistkupp eller slå ned en fascistisk regim. De ha aldrig använt denna sin beväpning, då det gällt att skydda arbetarklassen, utan de ha tvärtom skickat ut dessa trupper mot arbetarna. Socialdemokraternas väpnade garden ha alltid använts mot arbetarklassen för revolutionernas krossande och för kapitalistklassens räddning. Man har därvid visat, att man från det hållet icke skytt våldet, men man har alltid använt våldet mot arbetarna i kampen för borgarnas intressen.

Det har varit ganska intressant att höra på den här debatten och på nytt få bevittna de många olika synpunkter, som här förts fram av de socialdemokratiska talarna, ibland utav samma personer. Herr Engberg försökte emellertid under debatten att spela huvudman, så vitt jag kunde förstå av den uppslutning, som demonstrativt sedan skedde efter hans anförande, spela någon sorts huvudman för någon riktning inom sitt parti mot Per Albin Hansson, i det han, såvitt jag kunde fatta honom rätt, sökte ställa sig såsom någon speciell avvärningsvän. Jag förstod den där taktiken. Det är en slags valtaktisk manöver, som socialdemokraterna sedan gammalt använt sig utav i skilda länder. Det är just där, som tanken på det politiska varuhuset stiger fram, där man bjuder ut sina idéer, precis som en kramhandlare bjuder ut sina varor; passar icke det ena så passar väl det andra, passar icke Per Albin Hanssons försvarstaktik och försvarsvilja, kanske herr Engbergs halvpacifism i dagens tal passar eller åtminstone herr Lindhagens avrustningsvilja. Alltid menar man, att det dock kan finnas någon, som man kan locka med det ena eller med det andra. När

man sedan undersöker närmare vad som utbjudes, så finner man emellertid, att socialdemokraternas verkliga hållning i exempelvis militärfrågan blir just den linje, som sammanfaller med borgarklassens uppfattning i samma sak.

Talet om avrustning och talet om nedrustning äro tomma fraser, där man omsorgsfullt söker dölja, att kriget i vår tid är en följd av de ekonomiska motsättningarna, och där man lika omsorgsfullt undviker att ställa kampen för fred och avrustning i samband med kampen mot krigsorsakerna i det kapitalistiska samhällssystemet. Det är ganska betecknande, att de s. k. pacifisterna på socialdemokratiskt håll, vilka år 1925 här i kammaren talade om generalstrejk såsom kampmedel mot kriget, i dag ha förbigått detta med en slående tystnad och begränsat hela sin kampanj till att erinra om den fullständigt meningslösa adressinsamlingen till Nationernas förbund. Herr Engberg ville i denna av honom åberopade adressinsamling göra gällande, att det verkliga var något som skedde, något som varslade om fred. Ja, det sker någonting i Sveriges bygder, det är sant, och vad som sker är, att man alltmer börjar på att komma till klarhet om dubbelspelet i den socialdemokratiska politiken i militärfrågan. Det sker vidare en resning till revolutionär kamp mot krigsfaran även i detta land, men vad som sker i denna adressinsamling från socialdemokratiskt håll det är, att man möjligen kan åstadkomma litet dimbildning och illusioner, att man kan hindra den klarningsprocess, som äger rum ute bland folket i Sveriges bygder i dag. Bakom denna dimbildning, som framskapats genom dessa förtroendeadresser till Nationernas förbund, arbeta emellertid de imperialistiska grupperna allt vad tygen hålla för nya krig.

För övrigt, vad värde ligger i denna resolution med ett tjugufemöres porto påklustrat försändelsen till Nationernas förbund? Hur värderar man det ifrån högerhåll, ifrån de största rustningsivarna, fruktar man männe denna adressinsamling? Innebär det någon fara för militarismen i vår tid, kommer det på något sätt att ändra militärorganisationens karaktär i kampen exempelvis mellan klasserna? Jag var under påskferierna på ett av nationella ungdomsföreningen i Arvika anordnat diskussionsmöte, där en pacifistisk talare — det var för övrigt herr Hallén — föreslog instämmande i den pågående adressinsamlingen till Nationernas förbund; och herr Hallén kan, om han vill vara sanningsenlig, intyga, att farligare ansåg icke rustningsivarna denna adressinsamling vara — och där fanns personer från nationella ungdomsförbundets ledning liksom även officerare närvarande på mötet — än att man ansåg, att man mycket väl även från nationella ungdomsförbundets sida kunde vara med på en dylik insamling av adresser till Nationernas förbund.

Jag skulle vilja fråga: om man på allvar vill se den överhängande krigsfara som hotar, finnes det då något mera hjälplöst i kampen mot kriget och mot krigsorsakerna än denna adressinsamling till Nationernas förbund, detta förbund som alltid har visat, att det ingenting vare sig kan eller vill göra för fredens sak, utan som alltid gått imperialisternas, storstaternas ärenden? Finnes det något mera hjälplöst till och skulle ett större nederlag i kampen mot kriget kunna nås, än om man skulle ge något allmänt förtroende till denna institution och förlita sig på något resultat överhuvud taget av denna adressinsamling? Det är ett jättebedrägeri, mina herrar, när man vill göra gällande, att Nationernas förbund vare sig vill eller kan uträtta någonting för freden. Nationernas förbund har självt genom sina gärningar fällt domen över sig i den frågan. Jag behöver därvid bara erinra om allt det tal om avrustning, som Nationernas förbund har låtit föra fram, allt under det rustningarna ha stegrats. Man behöver bara erinra om i detta sammanhang, hur man inom Nationernas förbund mottager de verkliga avrustningsförslag, som föreläggas. Jag vill i det fallet erinra om Sovjetunionens avrustningsförslag

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsstöendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

och det mottagande, som detta fick hos Nationernas förbund, för att det skall stå klart för envar, att tron på att Nationernas förbund skulle vilja göra någonting för freden endast kan underlätta imperialisternas krigsplaner.

Om jag skulle återgå till herr Engbergs anförande och undersöka, om det på något sätt skiljer sig från den internationella socialimperialistiska karaktär, som herr Per Albin Hansson anslöt sig till, så skulle jag ju kunna ställa den frågan: Vilken är då den socialdemokratiska ståndpunkten gentemot detta problem? Jag behöver emellertid inte ställa den frågan, ty herr Engberg har själv mycket tydligt svarat på den år 1925, då han rörande problemet om nationsförsvaret, bland annat, meddelade — herr Ekman citerade detta i sitt anförande — att man inom det socialdemokratiska partiet inte längre diskuterade frågan om försvar eller icke försvar, enär den frågan icke längre vore aktuell inom detta parti.

Jag vill säga, att om man mot detta herr Engbergs svar ställer det anförande, som herr Engberg höll i dag, så äro i och med detsamma ihålligheterna från socialdemokratiskt håll fullständigt avslöjade. Herr Pehrssons tro på herr Engberg, en tro, som han i dag uttalade jag vet inte för vilken gång i ordningen, — herr Pehrsson har alldeles säkert goda grunder för sina uttalanden härvidlag — skall nog icke komma på skam den dag påfrestningen kommer och striden skall stå mellan bourgeoisie och arbetarna på ett hårdare sätt, än den nu gör här i riksdagen, där man ju ännu icke har kunnat genomföra alla de olika förslag till kommunisternas bekämpande, som man från borgerligt och socialdemokratiskt håll har diskuterat under påskferien i respektive tidningsorgan. Man har diskuterat frågan, hur man skall bära sig åt för att kunna bringa kommunisterna till tystnad, men den tystnaden skall ni, mina herrar, förgäves få vänta på. Men när den avgörande kampen kommer att stå därute, då tror jag nog, att herr Pehrsson i Göteborg helt och fullt kan lita på herr Engberg och vända sig till honom, ty då kommer det att bli i Sverige som i så många andra länder på det sättet, att socialdemokraternas ledare komma att sluta upp kring bourgeoisie och förena sig med denna i den gemensamma kampen mot arbetarklassen.

Om jag kanske skulle taga någon hänsyn till tiden — situationen inbjuder mig att inte göra det — men om jag det oaktat skulle göra det och komma, till en avslutning, så vill jag dessförinnan ha sagt, att socialdemokraternas principer sådana de ha framförts av de s. k. oppositionsmännen, som ju dock i dag ha betydligt stämt ned tonen, nog komma att ställas på prov, då nästa utskottsutlåtande kommer upp till behandling. Vi komma då från kommunistiskt håll att pröva allvaret i det tal, som de s. k. socialdemokratiska pacifisterna i dag ha framfört, då de ha talat om sin vilja till avrustning. Då skola vi helt visst på nytt finna socialdemokraterna och de borgerliga ledamöterna av denna kammare i samma förtroelighet som tidigare, och som vi i stort sett funnit dem under dagens debatt i den här frågan. Det skall också bli intressant att se, hur de socialdemokratiska s. k. pacifisterna komma att ställa sig vid voteringen om här föreliggande förslag, vid voteringen mellan avrustningsförslaget och förslaget om militärorganisationens ytterligare modernisering, sådant detta förslag föreligger i den reservation, som här avgivits från socialdemokratiskt håll.

En anslutning till det krav, som vi kommunister ha ställt, får inte tolkas så att vi skulle tro att kampen kan komma att upphöra innan det kapitalistiska samhällssystemet störtats. Nej, det betyder fortsatt kamp, mina herrar, det betyder fortsatt kamp mot den borgerliga militarismen, det betyder kamp mot det imperialistiska kriget och ett säkerställande av freden genom ett i revolutionär mening störtande av det kapitalistiska samhället och införandet av socialismen.

Herr talman, jag ansluter mig sålunda till det förslag, som framförts av min partikamrat Andersson.

Herr Lövgren: Herr talman! Den kommunistiska ståndpunkten i denna fråga är ju inte så mycket att resonera om, ty den innebär endast, att om bara samhället har det innehåll, som kommunisterna vilja att det skall ha, så äro de villiga att försvara det. På samma sätt är det med socialdemokraterna: om samhället har det innehåll, som de vilja att det skall ha, så bör det ju vara ganska rimligt, om de också äro villiga att försvara det till en viss gräns. Det är överhuvud inte mycket lönt att resonera med folk, som inte fota sin åskådning med hänsyn till de förhållanden, som råda i den omgivning, i vilken de leva, utan med hänsyn till förhållandena på en helt annan mark och i en helt annan jordmån. Jag skall under sådana förhållanden icke inlåta mig i något resonemang med kommunisterna.

När jag nu begärt ordet, så beror detta egentligen på, att jag i dagens debatt har tyckt mig finna litet grand för mycket känslotänkande och litet grand för litet, så att säga, materialistiskt resonemang. Själv är jag så materialistiskt anstucken, att jag gärna vill få största möjliga valuta för de pengar jag ger ut, och det är från den synpunkten, som jag vill argumentera här. Jag skall då ställa den frågan: Om det svenska folket årligen skall offra ungefärligen 130 miljoner kronor för militära ändamål, är det icke då en ganska rimlig begäran från det svenska folkets sida, att dessa 130 miljoner kronor skola användas på förnuftigast möjliga sätt? Men om jag då ställer den nuvarande militärorganisationen under kritik och framställer den frågan, huruvida denna organisation verkligen är av den art, att den icke kräver någon revision, så befarar jag, att svaret blir, att den icke håller inför en kritisk granskning och att det är ganska befogat att underkasta densamma en dylik granskning och revision.

Det är utifrån de utgångspunkterna, som jag skall be att få säga några ord i den här dagens debatt, och jag har så mycket större skäl att göra det, som det under den tidigare debatten egentligen varit ett slagsmål om vad man menar eller inte menar med 1925 års riksdagsbeslut och vad som kan rymmas eller icke rymmas inom ramen av 1925 års försvarsorganisation. Jag kan inte ställa problemet på det sättet, utan jag ställer problemet så: Är det någon nytta med denna organisation i den nuvarande situationen? Är inte situationen redan nu sådan, att den kräver en verkligt förutsättningslös utredning i den fråga det här gäller? Är det inte på det sättet, att stora delar av den svenska försvarsorganisationen, om man tänker på de moderna stridsmedel, varöver stormakterna förfoga, närmast är att likna vid en stenåldersman med sin klubba gentemot en man, beväpnad med mausexgevär? Är det någon som tror, att de här skogsmatroserna eller den del av försvaret, som man kallar kustartilleriet och som kostar många miljoner årligen, har något verkligt stridsvärde? Framstående militärer ha ju förklarat, att de fasta befästningarna egentligen äro rättfällor, som bli farligast för försvararna själva på grund av att fienden kan gasbelägga området med tillhjälp av sina aeroplan.

När det alltså från auktoritativt militärt håll göres ett sådant påstående, böra vi då ödsla pengar på en sådan fåfänglighet? Borde vi icke hellre försöka att, om man nu överhuvud anser att en neutralitetsvakt, ett militärt försvaret, är behövt, göra detta så effektivt som möjligt och så billigt som möjligt? För min del kan jag icke ett ögonblick tveka härvidlag. Den nya tiden har ju som en konsekvens medfört, att man i gamla städer, som ha trånga gator och illa byggda hus, ur modern synpunkt sett, river ned de gamla husen och breddar gatorna och gör dem skickade att mottaga den nya tiden med dess trafik och dess krav på komfort och hygien. Gå vi till det industriella området.

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

så se vi ju, hur man skrotar ned den gamla produktionsapparaten, slopar de gamla maskinerna och sätter nya i stället. Är det då icke rimligt, att man också sorgfälligt följer varje utveckling på det militära området och utnyttjar den tekniska utvecklingen till förmån för det nationella försvaret?

Ser man frågan om vårt försvar ur den synpunkten, kan jag icke ett ögonblick förstå de nationella och de frisinna, som i dagens debatt resa protester mot en ny försvarsutredning. Ty, om man menar allvar med den saken och verkligen vill ha ett effektivt försvar, då skall man icke ställa sig i knäböjande ställning inför gamla regementen, även om de ha fyrahundraåriga anor, utan då skall man fråga: Vad tjänar det till? Och om man finner, att en befästning eller ett militärt vapen av ena eller andra slaget icke fyller sitt ändamål, då skall man också gå till en omorganisation. Framför allt skall man taga hänsyn till hur mycket det kostar, därför att kostnaden står i ett bestämt förhållande till det svenska folkets bärkraft och förmåga att sköta sitt försvar, och, vad som kanske betyder mest av allt i det här fallet, kostnadsfrågan står i ett bestämt förhållande till folkets sympatier för försvaret.

Jag sade, att jag tyckte, att det varit litet för mycket känslotänkande i dagens debatt. Jag sade detta med tanke på åtskilliga yttranden, som jag hört, visserligen för många år sedan, men som dock avgivits av folk, som representerade samma parti som jag. Jag har t. ex. hört ett yttrande sådant som det, att »om jag hade avvapningen i min knutna hand, så skulle jag icke öppna den». Jag har också hört en annan framstående socialdemokrat säga, att även om vi icke kunna förvara oss, så skola vi förvara oss. Det är mot bakgrunden av dylikt tal, som jag tycker, att dagens debatt givit vid handen, att känslotänkandet går litet grand för långt. Vi borde kanske resonera litet grand kallare och tänka på hurudan situationen kan väntas bli, om det verkligen en gång skulle gälla... Hur långt skola väl människorna då låta sig föras? Har det militära försvaret i gångna tider gagnat eller har det skadat?

Det är sådana saker, menar jag, som en ny, objektiv försvarsutredning skall giva svar på, och en sådan utredning tycker jag, att även de borgerliga borde kunna vara med om. Jag tycker uppriktigt sagt, att när herr Pehrsson talar här, så skulle man snarare kunna tro honom vara anförare för en fännika knektar än representant för kyrkan, och jag känner mig därför icke på något sätt solidarisk med den anda, som talar ur hans mun. Men, å andra sidan, när det svenska folket dock har det ställt, såsom det nu har, då så många praktiska, taktiska och politiska skäl tala för att man noggrant skall följa med denna sak, varför skall man då icke kunna gå in för en förutsättningslös utredning, som ju innebär, att alla partier skulle, såvitt jag förstår, ha sina främsta män engagerade för en granskning av detta problem, så att de kunde göra jämförelser mellan de olika synpunkterna på denna utomordentligt viktiga fråga?

Jag skall också, även om det kan gräma min gode vän Holmgren i Karlskrona, be att få anföras en praktisk synpunkt, som i någon mån bidrager till att jag begärt ordet i dag. Det är ju så, att man enligt flottkommitténs förslag räknar med att under den senare femårsperioden bygga en F-båt, som skall kosta ungefär 25 miljoner kronor. Jag träffade en militär för icke så länge sedan och hade ett resonemang med honom. Hans uppfattning var den, att 25 miljoner kronor, använda på att skaffa ett så dåligt lavettage för kanoner, det var väldigt illa använda pengar. Han sade till mig: »Tänk, om man i stället byggde järnvägar för en dylik summa och monterade artillerimaterielen på järnvägsvagnarna och tog tillvara världskrigets erfarenheter från Gallipoli, Flandern, Adriatiska havets kuster och andra ställen, där man då använde ett rörligt artilleri, monterat på järnvägsvagnar!» Då tänkte jag, som bor däruppe i en kommunikationsfattig trakt: Tänk om jag fick använda 10 av dessa 25 miljoner kronor, som en F-båt skulle kosta, till att bygga en järn-

väg Morjärv—Kalix—Haparanda! När jag tänkte på, att vi, förutom att det kommunikationsbehov, som finnes där, härigenom bleve tillgodosett, skulle få ett mycket bättre försvar för kusten däruppe än nu, så slog det mig, att här var det bestämt någonting, som man skulle taga vara på. Skulle det inte vara klokt att knyta ihop kommunikationssynpunkterna och de militära synpunkterna här och radikalt gå in för att undersöka vårt försvarsväsende från objektiva grunder och söka åstadkomma det för vårt lands vidkommande riktiga i frågan om försvaret utan att visa någon överdriven veneration för gamla regementen, om de så skulle härstamma från Erik den heliges tid?

Det lär väl ändå vara på det sättet, att det finnes en hel del lärdomar att tillvarataga, ty det har hänt åtskilligt både före och efter 1925, som vi måste taga hänsyn till. 1925 års försvarsordning innebar ju egentligen inte någon rationalisering, utan vad som skedde då bör nog rätteligen betecknas så, att man skruvade ihop 1914 års härordning och gjorde den litet grand mindre, men något egentligen nytt skapade man icke den gången, möjligen med undantag för flyget och kanske också med avseende på artilleriet, men så värst mycket var det ju inte. Låt oss vara överens om, att vårt land icke har råd att betrakta 1925 års försvarsordning såsom något slutgiltigt eller ens gällande för tio år framåt, såsom en del talare förfäktat, utan låt oss betrakta denna försvarsordning som ett provisorium! Låt oss därför gå med på en förutsättningslös utredning, där alla de synpunkter på denna fråga, som överhuvud äro värda att beaktas, få komma till sin rätt!

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Malmö afgivna reservationen.

Efter det herr förste vice talmannen åter övertagit ledningen av förhandlingarna, anförde

Herr Forssell: Herr talman! Då herr Arthur Engberg under förmiddagens plenum yttrade, att, så vitt han kunnat märka fanns det över den debatt rörande försvaret, som nu föres i vårt land, ingenting av den temperaturgrad, som härskade för 15 år sedan, under våren 1914, vill jag givetvis ge honom rätt. Jag vågar också uttala, att det är lyckligt, att så är förhållandet, och jag vill tillägga den varma förhoppningen, att utvecklingen icke ännu en gång skall driva det därhän, att omkring försvarsfrågan skola behöva stå strider av den värmegraden. Men om herr Arthur Engberg med sitt yttrande vill göra gällande, att omkring försvarsfrågan nu icke koncentrerar sig en tillräcklig grad av allvar, övertygelse och intensitet, så misstager sig herr Engberg. Och om i hans yttrande låg någonting därutav, att man med en viss indolens, indifferens eller likgiltighet skulle betrakta dessa spörsmål, så misstager han sig fullständigt. Det är möjligt, att man av åtskilliga inlägg, som förekommit i denna kammare, kunnat få den uppfattningen, att det råder indifferens och likgiltighet för landets stora försvarsfråga. Men ute i landet — det är ett faktum — växer det dag för dag fram en ny opinion, som säkerligen omsider skall få starka och tydliga uttryck — det är min varma förhoppning — även i riksdagens förhandlingar. Herr Engberg försökte bagatellisera ett stort försvarsmöte, som hölls här i huvudstaden i går kväll. Men det föreföll mig, som om hans tonfall härvidlag icke voro så alldeles äkta. Ty om det förhöll sig så, att detta möte ingenting var att fästa sig vid, må man ju ha skäl att fråga, varför herr Engberg åter och åter i sitt anförande kom tillbaka till argument och synpunkter, som framfördes vid detta möte. Så behandlar man ju i alla fall icke en rörelse, som man i själ och hjärta ringaktar.

Ja, herr talman, jag tror, att det verkligen skett en förändring härvidlag, och jag vill också säga, att denna förändring icke allenast går som en bölje-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förfärd ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

gång utanför Helgeandsholmens murar och stränder, utan att man även under denna debatt redan förmärkt något av förändringen. Jag ber att få anmoda herrarna att i minnet göra en liten jämförelse mellan det sätt, på vilket diskussionen om försvaret fördes vid 1924 och 1925 års riksdagar, å ena sidan, och det sätt, på vilket diskussionen föres i dag, å den andra. Slå upp protokollet från remissdebatten i februari 1924, då herr Tryggers försvarsförslag remitterades till det särskilda utskottet! Slå upp protokollet från majdebatterna samma år! Slå upp återigen protokollet från remissdebatterna på nyåret 1925 och majdebatterna 1925! Vad finner man där? Jo, från herr Engbergs håll, från det frisinnade hållet och över huvud från alla dem, som slöto upp i enig vänsterfront framfördes det en optimistisk förkunnelse, en demokratisk Mitrakult, en solkult, en solsång: det ljusnar och det dagas; det är morgonrodnad; överallt ser man den nya fredens morgonrodnad färga den politiska verklighetens alla horisonter! Vänder man sig mot Nationernas förbund — fredsgaranti! Vänder man sig mot Balticum — fredsgaranti! Vänder man sig t. o. m. mot Sovjetryssland — se där en fredsgaranti mycket större, än folk vill erkänna! Ja, även den europeiska fattigdomen framställdes som en solbelyst alptopp, som en fredsgaranti i världen. Det var en förfälskning av det faktiska läget, som man då gjorde sig skyldig till, bara för att driva igenom en förutfattad mening. Men i dag, mina herrar, säger man: det mörknar över världen, upprustningen går fram över allt, faror hota, och själva »Socialdemokraten» spekulerar i skräckstämningar, för att använda herr Engbergs terminologi. Det var icke en vecka sedan jag läste i Socialdemokraten på tidningens första sida en helsidesrubrik: »Inför ett nytt 1914.» Det tycks alltså, som om man lärt sig något här även i denna kammare. Detta är ett resultat, en effekt av den opinionsförändring, som håller på att äga rum ute bland folket.

Denna förändring och denna omläggning kan man också förspörja på ett annat sätt. Jag ber att få konstatera, att icke någon enda talare i ansvarig ställning försökt att fälla ett verkligt försvarande ord om den skrämselagitation, som nu sedan ett halvt år tillbaka går ut över vårt land — för denna hets från Blåkulla, som nu håller på att förgifta så gott den kan de åhörarskaror, som den kan komma åt. Jag konstaterar, att här ha t. o. m. personer i herr Hamrins och herr Engbergs ställning om denna agitation använt ordet ovederhäftighet. Redan detta, herr talman, utgör ett bevis på att känslolivet håller på att friskna till. Man tål icke alldeles vad som helst. Det finns sålunda ur min synpunkt ljuspunkter. Och jag är övertygad om att om denna nationella opinion får vakna ytterligare och arbeta litet till, så skall det icke bara bli så, att man erkänner fakta, — det var ju den första vinsten vi fått, att man kommit så långt att man icke förnekar utan erkänner fakta (det är icke ljus utan det är mörkt!) — och att känslolivet håller på att friskna till (det var den andra vinsten: man är generad för en viss sorts propaganda), utan man skall komma fram till den sak som återstår: att börja draga *riktiga slutsatser av fakta*. Jag hoppas, att vi även skola få se spår härav i kammarens protokoll.

Den debatt, som här har förts, skulle i alla fall icke vara en debatt år 1929 i andra kammaren, om det *bara* vore sådana drag och tendenser, som här gjorde sig gällande. Alltför står det kvar åtskilliga gamla relikter, åtskilliga tyvärr alltför seglivade gamla tvångsföreställningar och vanföreställningar. De ha kommit till ett rikligt och mångfaldigt uttryck. Även andra tonfall än dem jag nyss berört ha här förekommit.

Herr Wigforss trädde fram och sade med sin sympatiska renhårighet ifrån, att huvudmålet för strävandena på detta område bör vara den isolerade avrustningen eller åtminstone en *nedrustning*, som förvillande liknar en *avrustning*. Herr Engberg var icke fullt så frejdig. Han ställde upp den isolerade avrustningen endast som ett *alternativ* — ett alternativ, som han visserligen *helst*

ville ha, men som han likvisst kunda överge till förmån för ett annat alternativ i sista hand — nedrustningen.

Låt oss då ett ögonblick dryfta vissa sidor av denna avrustningspropaganda! Må det tillåtas mig att kasta fram vissa frågor, som trängt sig på mig, när jag hört denna diskussion. Det skulle vara av intresse att få höra av herr Wigforss, vad det kan finnas för skäl att tro, att en isolerad svensk avrustning — eller, som sagt, en nedrustning så stark, att den svårigen kan skiljas från en avrustning — skulle starkare påverka den europeiska opinionen i en lyftande, förädlande och pacifistisk riktning, än 1925 års nedrustningsbeslut gjort. Vi ha ju redan gjort en ganska väsentlig insats i det goda exemplets tjänst, mina herrar! När ni nu säga, att nedrustningen eller avrustningen från Sveriges sida skulle ha en sådan förädlande inverkan, må man fråga sig, vad det blivit av den inverkan, som skulle komma av 1925 års beslut. I själva verket förhåller det sig så, att ledande svenska personligheter, så vitt man förstått, icke velat för Europa ens vidgå, att 1925 års beslut innebar en avrustning. Jag erinrar om — jag har gjort det en gång förut — att den svenske ministern Ehrensvärd i Paris inför den franska opinionen hösten 1927 upprepade gånger förklarade, att 1925 års beslut innebar icke någon som helst nedsättning av landets försvarskraft; det gällde endast vissa omgrupperingar inom det gamla försvarets ram, som voro betingade av den nya teknikens krav. Och jag hörde aldrig något om att den dåvarande regeringen på minsta sätt desavouerade Ehrensvärd. Förty måste man draga den slutsatsen, att den då sittande regeringen — herr Ekmans — ingalunda var angelägen om att det goda exempel, som vi år 1925 gävo, skulle bli bekant för världen.

Sedan är det en annan fråga, som man gärna vill göra i samband med spörsmålet om nedrustningssträvandena. Det är ju annars så här i riksdagen, att när t. ex. ett lagförslag lägges fram, man söker föreställa sig in concreto — i fantasin få ett begrepp om — ett särskilt fall, på vilket det föreslagna arrangemanget, den föreslagna principen skulle tillämpas. Låt oss då tänka oss ett sådant fall även här! Frågeställningen är denna: huru kan man motivera det påståendet, att den isolerade avrustningen skulle skydda vår befolkning från det moderna krigets förödande verkningar? Låt oss då tänka oss in i den situationen, att vi ha avrustat eller väsentligt skruvat ned våra försvarsresurser — att vi ha genom en propaganda av den art, som jag här talat om, satt i folket en riktig panik och skräck för det moderna krigets tekniska hjälpmedel. Låt oss då tänka oss att det utbryter (jag talar alltså om läget efter en isolerad svensk avrustning) ett stort krig i norra Europa. Jag skall icke här nämna några särskilda makter vid deras historiska namn, utan jag kan antaga att stormakten A. säger till svenska regeringen i Stockholm: vi vilja ha Stockholms skärgård, inklusive Stockholm, såsom operationsbas för att agera gentemot makten B. Och makten B. säger på samma sätt: vi kunna icke alls tillåta, att makten A. gör intrång i Stockholms skärgård, utan denna vilja vi själva ha. Då står svenska regeringen där, och makten A. och makten B. — som icke alls äro avrustade utan rustade till tänderna — skicka sina flygmaskiner och sina flottor och slåss om det distrikt, om just det territorium, på vilket vi nu här stå. Om jag nu tänker mig, att i den situationen herr Per Albin Hansson vore låt mig säga statsminister, hur tänker han då bära sig åt? Jag tänker mig, att han står på Stockholms centralstation och just är i färd med att stiga på tåget för att i enlighet med vad som brukar vara förutsättningen i dylika fall — flytta regeringen till annan ort, t. ex. till Örebro. Han är på väg från Stockholm med de sista resterna av det gamla Sveriges neutralitetsförsvar, de bekanta neutralitetslådorna, där rikets kanslis handlingar skola stoppas ned vid flykt från Stockholm — herrarna kunna själva vid ett besök få se dem på riksarkivet. Herr

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Per Albin Hansson håller alltså på att resa och skall stiga på tåget. Han säger då till borgmästaren eller någon annan representant för den civila förvaltningen, att nu lägger jag ansvaret på er för ordningen i Stockholm under den tid striden står om huvudstaden och territoriet däromkring. Så kommer denna strid att gå ut över Stockholms befolkning och över skärgårdens befolkning, och den kommer att sträcka sig vidare, ty rätt vad det är, är hela landet indraget i denna oerhörda konkurrens om maktsfärerna i norra Europa. Slutfacit av resonemanget är — jag kan icke se annat, än att det är ett konkret och realistiskt exempel jag valt — att avrustningen skyddar icke den civila befolkningen för de tekniska hjälpmedel, som det moderna kriget förfogar över.

Nu hörde jag, att herr Engberg sade, att *förefintligheten* av svenska försvarsmedel icke skyddar eller bevarar den svenska befolkningen. I detta sammanhang yttrade han, för att stödja sina påståenden, att det är en *legend*, att 1914 års försvarsordning bidragit till att hålla oss utanför kriget, att den skulle ingivit världsmakterna en sådan respekt. Han sade också, att innebörden av vad den amerikanske ministern Morris skrivit i detta avseende överdrivits. Jag vill gentemot herr Engbergs resonemang i denna del säga, att Hjalmar Branting torde därvidlag ha haft en helt annan uppfattning. Ty, om så icke varit fallet, har jag svårt att förklara, huru det kom sig, att Hjalmar Branting i början av augusti 1914 hänvisade det liberala partiet till att göra upp med Hammarskjöld om ett snabbt beslut i försvarsfrågan efter de Hammarskjöldska linjerna. Hjalmar Branting måtte i alla fall i berörda punkt ha haft en helt annan uppfattning om betydelsen av ett beslut av denna karaktär. Ty hade det icke varit fråga om den militära prestationen utan bara om att överhuvud taget få till stånd en uppgörelse, kunde Hjalmar Branting själv ha gjort upp med liberalerna. Men detta gjorde han icke utan hänvisade liberalerna till att göra upp om det *starkaste* av de föreliggande förslagen. Och vad sedan herr Engbergs yttranden om minister Morris beträffar, så må herr Engberg förlåta mig, om jag finner, att minister Morris måste anses såsom ett mera auktoritativt språkrör för den stora nordamerikanska republikens opinion, huru jag väl vet, att det finns vänstermän — eller rättare fanns vänstermän — som satte en ära i att anse sig bättre underrättade om ententens intentioner och avsikter än ententens ministrar själva.

Men till frågan om avrustning knyta sig också andra problem. Man har försökt att förklara den rustningsrörelse, som går över världen, med en teori om att alla äro rädda för alla, och man har hävdad, att i denna ställning uppkommer den s. k. upprustningen. Jag tror dock, att när man talar om denna psykologiska företeelse, håller man sig mer till ett *symtom* än till de verkliga, djupt liggande realiteterna. Ty enligt mitt förmenande förhåller det sig så, att här i vårt land, enkannerligen inom vänstern, har man en benägenhet, som är historiskt oriktig, att tillskriva mänskligheten i allmänhet samma värdesättning, som man själv har av människovärdet och av grundsatser och principer för mänskligt handlande. Vi måste dock komma ihåg, att denna kulturkrets, vi tillhöra, den kulturella uppfattning, som behärskar oss, är begränsad till en ganska liten del av världen, och därutanför ha vi kulturkretsar med en helt annan värdesättning av mänskoliv och av motiv för politiskt och mänskligt handlande överhuvud taget. Det är en djupgående skillnad mellan raskaraktärer, folkkaraktärer och kulturkaraktärer, som gör sig gällande och som ligger till grund för den starka ovisshet, som förefinnes om huru konkurrensen mellan folkkraserna, mellan de särskilda folken, skall utfalla. Det ena folket sätter sitt nationella ideal så högt, att livet spelar ingen roll, och att de ögonblickliga ekonomiska fördelarna och värdena ingen betydelse ha i jämförelse med det nationella idealet. Ett sådant folk är för andra, som icke äro behärskade av samma

fantasiliv, samma känsloliv, en svår konkurrent på livets och världshistoriens stora vädjobana. Efter mitt sätt att se bottnar den stora konkurrensen mellan nationerna i sådana ofrånkomliga psykologiska och historiska realiteter. Det är dessa olikheter, som giva åt historien dess rikedom och på samma gång utgöra tillvarons drivkrafter och farofyllda risker.

I samband med spörsmålet om avrustningen, enkannerligen den isolerade avrustningen, vill jag tillåta mig att framlägga några synpunkter på en diskussion, som man så ofta ser och hör, diskussionen om den internationella rättsordningen. Låt oss arbeta för denna rättsordnings förkovran. Den svenska högern har ingenting att förebära sig i fråga om nitälskan för den mellanfolkliga rättens utveckling. Men låt oss samtidigt besinna oss på denna rättsordnings villkor! Det förefaller mig, som om man inom den svenska vänstern många gånger hade en mycket större förtröstan till den internationella rättsordningens krav och regler än till de krav och regler, som uppställas på livet inom vår egen nation. Det skulle vara intressant att veta, varför man hängiver sig åt den förhoppningen, att en stat — t. ex. en stormakt — skall vara mera angelägen om att icke göra sig skyldig till ett löftesbrott än exempelvis ett svenskt vänsterparti är. När man ser ett svenskt vänsterparti, enkannerligen de förenade svenska vänsterpartierna, hänsynslöst rygga gjorda utfästelser beträffande det svenska försvarsväsendet, måste man fråga sig: varför i all rimlighets namn skall man tänka sig, att en stor nation då skulle vara pålitligare? Tänk om man i stället från de svenska vänsterpartiernas sida finge se ett exempel på ordhållighet, fasthet och ståndaktighet vid en gång uttalade föresatser! Det skulle måhända kunna bli ett föredöme för Europa och för världen i övrigt.

Man kan ju också fråga sig: huru långt räcker den yttre rättsordningen, och huru långt räcker och huru långt bär den inre rättsordningen? Den inre rättsordningen är ju icke svår att upprätthålla gentemot en enskild individ; det behövs ingen särskilt stark kommunal eller statlig polismakt för att få bukt med den enskilda individen. Men problemet blir genast trassligare och mera komplicerat, då man finner stora sammanrotningar inom nationen. Då kan det allt hända, att ordningsmakten och regeringsmakten få ganska stora bekymmer, då kan det allt hända, att den s. k. rättsordningen ganska hastigt kommer i gungning. Den som från sina ungdomsår erinrar sig Hjalmar Brantings tal på Gärdet i maj 1917 och vid andra tillfällen under de kritiska åren 1917 och 1918, måste ju säga sig, att han redan tidigt fått ett starkt intryck av att respekten för den s. k. rättsordningen i hög grad är betingad av de olika intressen, som för ögonblicket ha makten i sin hand. När man nu sålunda ser, att den inre rättsordningen icke håller, frågar man sig, på vilken grund den yttre rättsordningen skulle vara så mycket mera stabil. Den internationella polismakt, som där skall kunna fungera, måste självfallet vara starkare än den starkaste folk-individen inom detta internationella rättssamhälle. Och så komma vi i själva verket åter fram till den gamla maktbalansen mellan folken; *för den internationella fredens och rättens upprätthållande måste även vi bära vår andel av de gemensamma bördorna.*

Från dessa allmänna utgångspunkter kommer jag fram till ett ställningstagande till den nu föreliggande aktuella frågan. Det är ju alldeles uppenbart, att på alla håll är man på full flykt från 1925 års positioner rörande försvarsorganisationen. Vänsterpartierna slå icke längre vakt om den av dem då genomförda försvarsordningen, vare sig det gäller försvarsordningen i dess helhet eller i åtskilliga detaljer. Vad är i en sådan situation att göra? Här ha framställts yrkanden om utredning av en mycket vittgående beskaffenhet, yrkanden som även i sig inkludera kravet på en utredning, huruvida vårt folk över huvud taget har försvarsvilja, om det överhuvud taget skall försvara sig. För min del kan jag omöjligen biträda, att man på detta sätt remitterar vårt

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förrygad ut-
redning rö-
rande för-
svarsutredning
m. m.
(Forts.)

folks sinnesbeskaffenhet till ett slags politiskt-psykiatrisk undersökning. Vi måste absolut utgå ifrån såsom ett grundfaktum, att det svenska folket vill försvara sig, och att det skall och måste försvara sig. Men vad som behövs är utan tvivel den utredning, som *icke* föregick 1925 års beslut, en utredning av den karaktär, som då borde ha skett, men som icke ägde rum. Huru denna utredning i olika etapper bör arrangeras, därom kan man ju ha olika meningar. Det är mycket möjligt, att omedelbart innan en utredning lägges fram för riksdagen, den bör behandlas av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Men dessförinnan ha fackmännen, de militära, de ekonomiska, de tekniska, de utrikespolitiska fackmännen sin roll att spela och sin uppgift att fylla. Det är sannoligen ingenting lockande att tänka sig en ny upplaga av 1919—1923 års försvarsutredning med dess ömkliga Borgholmspolitik, dess badortspolitik, där ståndpunkterna växlade allt efter de mest olika impulser hos dessa herrar parlamentariker. Nej, vad vi behöva är en utredning, som ger svenska folket den militär-tekniska, ekonomiska och utrikespolitiska expertisens utlåtande i dessa frågor. Sedan må parlamentarikerna taga på sitt ansvar att antaga eller forkasta eller förändra eller vanställa detta.

Det föreliggande utskottsutlåtandet med dess avstyrkande av motionerna i fråga vill jag alltså biträda, därför, att den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservationen innehåller ett yrkande på en undersökning, huruvida vi överhuvud taget skola försvara oss. Men när jag biträder statsutskottets hemställan, så innebär detta icke bara en negativ inställning till de avgivna motionerna och till reservationen, utan det innebär också ett positivt yrkande i enlighet med den argumentering jag tillåtit mig framlägga.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen, som nu återkom och ånyo övertog ledningen av förhandlingarna, lämnade härefter ordet till

Herr Sandberg, som yttrade: Herr talman! I vår motion ha jag och min medmotionär betonat, att om en ny försvarsutredning skall komma till stånd, bör därvid också till en förutsättningslös prövning upptagas frågan om avrustning. Därmed ha vi angivit, att vi anse, att denna sak bör påkalla särskild uppmärksamhet vid en kommande undersökning, och att icke minst den tekniska utvecklingen giver anledning till en prövning av ifrågavarande art. Kravet på avrustning omfattas i våra dagar av allt vidare kretsar bland vårt folk. Det är icke bara från Västerbotten, som detta krav framförts. Jag är annars mycket glad över det betyg, som hans excellens herr statsministern nyss gav Västerbotten, då han förklarade, att det var »Västerbottenskrafterna», som starkt påverkat det socialdemokratiska partiets ståndpunktstagande i den nu föreliggande frågan; visserligen gällde det då Västerbottensinflytandet speciellt inom det socialdemokratiska partiet, men jag hoppas livligt, att den av honom åsyftade och av mig omfattade meningen skall få vidsträcktast möjliga inflytande även därutöver.

Jag ber emellertid att i största korthet få antyda några av skälen till att jag hyser den uppfattning, som kommit till uttryck i vår motion. Mina skäl äro då i första hand av religiös art. Jag framhåller detta även med risk att bli underkänd av kyrkoherde Pehrsson. För övrigt måste jag säga, att hans anförande här för en stund sedan verkade mycket beklämmande på mig. Det var som ett genljöd från forna tider, och av uppfattningar, vilka man hoppades icke skulle finnas i våra dagar — eller i varje fall icke framföras från det hållet. För min del finner jag det vara alldeles oförenligt med en sann kristendom och med dess etiska grundsatser att sätta våldet i rättens ställe och låta våldet vara det yttersta medlet vid avgörande av mellanfolkliga tvister. Kristi

ande och krigets våldsmoral kunna aldrig förlikas; kärlekens bud och våldets bud kunna aldrig enas. Att förkunna och söka följa den höga läran om att älska sin broder — ja t. o. m. sin fiende — samtidigt med att taga vapen i sin hand för att mörda honom kan icke vara möjligt. Kristendomens hela inställning *mot* våld och krig är tydlig och klar, och det är mer än beklagligt, att icke detta insetts av de kristna kyrkorna och samfunden, och av dem som kalla sig kristna. Vi leva nu i en kritisk tid, då fråga är om vilka krafter som skola segra, krigets eller fredens, och ansvaret är därför stort för alla, som säga sig vilja vara kristna och vara bärare av fridens evangelium. Detta ansvar drabbar både den enskilda individen och kyrkosamfunden. Jag har velat i korthet framhålla dessa för mig mycket viktiga synpunkter i denna debatt, och jag måste bekänna, att jag har mycket svårt att förstå den sköna gudstjänsten i att dö på slagfältet, sedan man förut dödat några av sina medmänniskor — den sköna gudstjänsten såsom kyrkoherde Pehrsson beskrev den, med stöd av citat från Luther. Jag vill också inlägga min bestämda protest mot att de, som av religiösa eller etiska skäl taga avstånd från krigsrustningarna, från visst håll bli hänade och betraktade såsom mindervärdiga individer, vilka skulle sakna den rätta fosterlandskärleken och ansvars känslan. Jag tror, att i deras bröst röra sig minst lika varma och ärliga känslor av kärlek till fosterlandet, och vad ansvaret beträffar undrar jag, om icke detta förefinnes lika starkt hos dem, som allvarligt vilja söka en väg att komma ut ur krigsmaran och som även därför vilja bringa offer, som hos dem som — fastän de upplevt världskriget och bevittnat vad som sedan skett och sker — endast vilja fortsätta på de gamla vägarna.

Frånsett de religiösa skälen mot kriget och krigsrustningarna erbjuda sig dessutom — som här också förut påpekats — ur vanliga mänskliga och förnuftiga synpunkter en hel rad skäl för nedrustning. Rustningarna ha visat sig leda till krig, de skapa misstro och otrygghet och därmed ökade rustningar i ständig stegring ända till dess katastrofen kommer. Och är det icke just ur detta förhållande, ur denna stegring i rustningarna som vi för närvarande förnimma hotet mot freden i världen? Vidare är det ett faktum, att ett krig i framtiden — om det kommer — blir ojämförligt mycket ohylligare och till sina verkningar mycket mera ödeläggande för liv och kultur än något föregående. Jag skall icke vidare gå in på detta så omskrivna och omtalade ämne, men jag måste säga, att intet öde kan väl vara värre än att komma in i ett sådant krig, vilket synes rent av kunna innebära kulturens undergång. Och man kan starkt betvivla, att det finns något effektivt försvar mot det moderna krigets förödelse. De försvarsåtgärder man nu rekommenderar för att man skall kunna möta farorna äro ju av den art och omfattning, att — om det skulle vara någon mening därmed — de gjorde hela samhället till ett *krigssamhälle*, som skulle bliva ekonomiskt sett olidligt, och medföra en återgång i flera avseenden till gamla, barbariska förhållanden: bostäderna skulle t. ex. under sådana förhållanden byggas med tanke på kriget såsom under medeltiden, alla människor skulle övas i gasskydd o. s. v., och människorna skulle leva i en fruktan, som vore den bästa jordmån för krigspsykosen.

För övrigt, då det säges, att man endast rustar för att försvara sig och att detta, att man försvarar sig, då man blir angripen, är den allra naturligaste och mest berättigade åtgärd, om det finns någon vilja till liv, då måste det åter erinras om, att varje part i ett krig anser sig föra ett försvarskrig; att man angripit först ha bara berött på att man för att försvara sig ansett sig böra förekomma i stället för att förekommas. Inför talet om det naturliga och djupt berättigade i att försvara sig, då man angripes, må för övrigt tillåtas att ställa frågan: *finns det då inga andra försvarsmedel än våldets* för det folk, som verkligen vill freden, även nu, innan en allmän internationell rättsordning in-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsvåsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förmådd ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

trätt? Jag tror, att det finns sådana medel. Det är verkligen beklämmande, att den mänsklighet, som bevitnat världskrigets obeskrivliga ohyggligheter och som borde se de fruktansvärda perspektiv, som den snabbt skeende krigsteknikens utveckling öppnar, ändå tycks vara på väg att glömma det rysliga och se bort från det, som hotar. Skola ändå inte folken vakna, utan att den namnlösa stora olyckan först måste komma? Det vore en heder för vårt folk att här vara föregångare med radikala åtgärder mot den största fasa, som hotar mänskligheten. Nog borde väl ändå tanken på en ny väg, en annan än rustningarnas vara värd att på allvar tagas upp till *prövning*.

Man säger nu, att ingenting inträffat sedan 1925, som motiverar en undersökning av försvarsväsendet och en prövning av huruvida detta s. k. försvar överhuvud taget kan fylla någon fredsgagnelig uppgift. Jag vill då för min del säga, att det redan 1925 hade av förhållandena varit befogat att vidtaga helt andra anordningar än vad som då företogs, och vad som då var möjligt med det dåvarande politiska läget att genomföra. Utvecklingen har sedan dess icke stått stilla. Hos stora grupper av vårt folk ha tvivlen förstärkts på att de nuvarande svenska försvarsmedlen icke tjäna något om helst förnuftigt ändamål. Är det då feighet och självuppgivelse, om ett land avrustar utan att andra länder göra det i samma grad samtidigt? Jag tror, att det fordras mod även att beträda avrustningens väg och förlita sig på rätten i stället för på våldet. Vad talet om självuppgivelse beträffar tror jag, att om ett folk för fredens skull vägrar att följa med i den utveckling, som tydligen blir allt mer omoralisk och diabolisk, så är detta inte ett uttryck för bristande livsvilja, snarare då ett uttryck för verklig vilja till ett högre liv och till högre utveckling. Jag vill understryka vad som här förut av herr Hallén anförts ur den vid frikyrkomötet antagna resolutionen i fredsfrågan, att *det folk, som med hävande av rättens suveränitet beträder avrustningens väg, åtnjuter en högre grad av frihet än den, som de militära rustningarna skänka*. Det finns krafter, som äro starkare än våldets, och ett försvar bättre än kanoner och gevär. Det folk, som förstår att frigiva dessa krafter, står i längden starkast. En fredsvilja, som icke väcker misstro genom rustningar utan genom allvarligen ådagalagd strävan till överenskommelse och tillmötesgående, visar en sinnelagets inriktning mot en fredlig politik, som avlägsnar vinst- och maktlystnadens farliga inflytande, betyder helt säkert mycket.

Den rad av militärt betonade utredningar, som nu regeringen igångsatt och varmed man tydligen avser att lägga en grund av militär sakkunskap för vad som sedan komma skall, kan, tror jag, aldrig vinna vårt folks förtroende. Den utredning, som skall verkligen klarlägga försvarsfrågan, måste vara helt anorlunda och allsidigare sammansatt, och, såsom vi yrkat, även upptaga frågan om avrustning.

Min medmotionär och jag hava emellertid kommit överens om att icke yrka bifall till vår motion, emedan ett sådant yrkande sannolikt för partisolidaritetens skull komme att samla ett mycket ringa antal röster och ge ett oriktigt uttryck för det verkliga läget i denna fråga. Det är helt säkert många, som i hjärtat bekänna en radikalare ståndpunkt än den, som kommer till uttryck vid röstningen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! När nu tolv timmar gått sedan vi började denna diskussion, är jag naturligtvis tvungen att bli ytterligt knapphändig. Åtskilligt har ju förekommit, som det skulle vara synnerligen intressant att få ventilera litet närmare, men det får jag lämna åt sidan.

Jag avundas verkligen den siste ärade talaren. Kunde jag tillägna mig hans tro, skulle jag bestämt vara mycket lyckligare. Då behövde jag ju icke tro på förefintligheten av någon fara för vare sig individen eller nationen, därest vi avrustade. Jag tycker dock, att när talaren i slutet av sitt anförande ställde ett yrkande, detta yrkande icke riktigt stämde överens med vad han under hela tiden yttrat. Jag trodde verkligen att han fast och allvarligt skulle stå för det han så starkt poängterat.

Herr Engberg uttalade, att det icke var sant, som står i den reservation jag undertecknat, det nämligen, att ingenting hade hänt sedan 1925, som vore ägnat att förändra åskådningen på försvarsfrågan. Så behagade herr Engberg tala om 1914, den stämning, som då gjorde sig gällande, och stämningen å ett möte, som hölls i går, varom han nämnde något. Där var ingen geist, sade han. Sannerligen jag märkte någon geist år 1925 heller. I fråga om stämning tycks sålunda under den tiden ingenting ha förändrat sig.

Det var ett anförande, som jag särskilt lade märke till, nämligen herr Wigforss'. Han var ärlig nog att säga oss, att man vid en isolerad avvärpning fick taga risken därav. Det håller jag honom räkning för. Men var det då underförstått, att herr Wigforss garanterade oss för den risken, eller hur var det? Skulle det efter en sådan avrustning gå galet, bleve det allt en bra svag garanti för den som tog denna risk, vare sig herr Wigforss var ensam om garantien eller det var åtskilliga, som delade den med honom. Det har ju hänt tråkigheter för åtskilliga folk, som gått in på något dylikt och som känt sig lugna på grund av en uppställd garanti. Det är ändå så allvarliga saker, att det verkligen kan vara skäl i att tänka en liten smula på garantierna. Jag vill i herrarnas minne återkalla det starka jubel, som följde efter det Genèveprotokollet hade antagits i sitt första förslag; jag tror det var 1924. Då genljöd ju hela vårt land av jubel, nu hade man funnit det, nu kunde man skrida till avrustning eller åtminstone nedrustning. Såvitt man kunde läsa sig litet in i de mycket bombastiska uttrycken i detta protokoll, fann man där ändå någonting, som talade om, att det skulle givas en garanti för ett folks frihet och självbestämningsrätt. Det var ju så lagt, att alla de nationer, som gingo in för detta protokoll, skulle hjälpas åt att hålla den garantien uppe. På det sättet skulle det givetvis bli mindre militär tyngd för dessa folk. Nå, hur gick det med detta protokoll? När det kom till kritan, ville ingen av nationerna lämna garantien. Engelsmännen voro de första, som gingo ifrån den garantien. Var får herr Wigforss träffa en annan nation, som vill bära upp garantien? Det skulle vara intressant att få höra, vad det är för makt, som gör det. Det är icke ett lekverk för ett folk att helt och hållet kasta omsorgen om sitt nationella oberoende och sin frihet på andra, som skola bära upp ansvaret. Det fanns för något över 20 år sedan ett folk, som hade avvärpnat eller åtminstone i det närmaste avvärpnat. Deras land blev krigsskådeplats, där två stormakter kämpade med varandra. När freden slöts, tillades detta land den ena av dessa makter som intressesfär. Folket skickade deputationer till stormakterna och framhöll, att de hade inte krig och väl borde få vara ett fritt folk som förut, men ingen brydde sig om deras protester. Det ser verkligen en liten smula besvärligt ut, när man går något tillbaka och undersöker hur det gått folk, som självmant avvärpnat och nästan lagt sig ned att dö bort som fri nation. Spörsmålet rör sig ytterst hos vårt folk om, huruvida vi verkligen vilja sätta in någonting för vår frihet och för vårt oberoende. Sedan kunna vi givetvis tvista om, hur mycket vi förmå och hur mycket vi böra sätta in på detta.

Jag var som bekant av den meningen 1925, att nedskärandet på vissa punkter gick för långt och för djupt och framför allt att de organisatoriska enheter, som vi då skapade, voro litet för svaga i själva bildningen. Jag har i den vägen icke ändrat mening, men jag är också av den meningen, att när ett flertal medborgare i folket samlat sig för och gått in för en försvarsordning, så vill jag som lojal

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

medborgare respektera detta flertal så länge givetvis som de själva respektera sitt verk och vilja hålla uppe det beslut, de ha fattat. Det har emellertid varit mycket svårt att finna, att så verkligen är meningen bland dem, som voro med om 1925 års beslut. Jag finner det resonemanget synnerligen egendomligt, som uttalades av herr Per Albin Hansson, att han, just för att högern ej godkände 1925 års beslut, anser, att de, som voro med om det beslutet, saklöst kunna gå ifrån det. Det är ett mycket underligt resonemang; det måste vara någon cirkel i bevisningen. Jag förstår helt enkelt inte ett sådant resonemang. Det jag är med om att besluta och godkänna anser jag vara en hederssak att hålla. En annan sak är, om man anser det vara en hederssak att krypa ifrån vad man beslutat, att söka så fort som möjligt komma ifrån detsamma. Jag trodde och har trott det lång tid efter 1925 års beslut, att det verkligen var herrarnas mening, att ni skulle stå för detsamma, åtminstone en tid framåt, då man fått se vad den beslutade organisationen dugde till. Herr Hansson yttrade, att han 1925 hade hoppats på, att det skulle bli ett stillestånd i striden om försvaret. Även detta är ju konstigt. Jag tycker verkligen, att det från hans partis sida har förts strid varje år om detaljer i försvarsorganisationen. Jag vill blott återkalla i minnet debatterna vid fjolårets riksdag vid behandlingen av fjärde huvudtiteln. Debatterna voro då, tycker jag, ganska hårda. Det var dock då en strid mellan dem inbördes, som varit med om att fatta 1925 års beslut. Åtminstone tycker jag, att dessa skulle kunnat i god enighet och samsa klara upp fjärde huvudtiteln. Jag vet icke, om det blir en skarpare strid i år — om det nu blir i kväll eller en annan dag — då vi skola behandla denna huvudtitel, än det blev i fjol. Detta tyder på, att det inte måtte förefinnas någon god vilja till att upprätthålla det där beslutet. Jag förstår ju mycket väl, att även om en försvarsordning är sådan, att man inte i allo kan gilla densamma, så är det inte en sak, som man kan byta om om några år, utan den ordningen får fungera en längre tid, annars blir det kaos i det hela, annars brytes allt sönder. Det är inte minst därför jag ansett mig böra lojalt bidra till, så gott jag förstår, att detta beslut upprätthålles. Jag får då också uttala, att jag anser att denna organisation bör upprätthållas. Jag kan icke finna, liksom herr Hallén icke heller kunde finna det, att det är riktigt rimligt, att man skulle uppehålla beslutet som ett slags kostnadsram. Skulle man nämligen varje år eller med två års mellanrum hålla kostnadsramen, men kostnaderna genom fördyring o. d. förändrades, då finge man väl ändra organisationsramen oupphörligt. Det vore väl orimligt. Jag vill därför uttala, att så länge jag finner en majoritet bära upp organisationsramen från 1925 på ett sådant sätt, att man inte öppet saboterar sitt eget verk, skall åtminstone inte jag gå emot densamma. Jag tror mig kunna uttala, att vi från bondeförbundets sida också finna oss i densamma. Skall det sedan visas misstroende mot allt och alla, så fort någonting rubbas eller ändras i en detalj, som man räknade ut 1925, ja, då kan detta misstroende leda så långt, att man förstör sitt eget verk. Jag tror, att man även på detta område får begagna vanlig urskillning, en sådan som man använder när det gäller andra saker. För att giva exempel på någonting dylikt skall jag då framhålla, att vi för några år sedan beslutade en modernisering av Stockholms järnvägsstation och västra stambanans ingång till Stockholm. Det skulle kosta, om jag minns rätt, något över 12 miljoner kronor. Nu få vi reda på, att det kostar ytterligare 3 miljoner. Det skulle bli en ganska underlig företeelse, om vi sade, att vi hade beslutat en viss kostnadsram och att vederbörande inte fick gå utanför densamma utan fick klara sig inom den ramen. Jag undrar vad det skulle svaras, om någon skulle komma med ett dylikt resonemang. Som praktisk man kan jag icke se någon större skillnad mellan det fallet, att herrarna år 1925 räknat fel på summorna, och det, att Kungl. Järnvägsstyrelsen räknat fel. Det kan komma oförutsedda saker på alla områden. Då tror jag, att här ej behövde vara denna oupphörliga

strid i försvarsfrågan, där var och en säger, att så och så skall det vara, en strid, som synes fortsätta i det längsta.

Jag har därmed i huvudsak uttalat den mening, som är min i denna synnerligen allvarliga fråga, och jag tror, att om var och en ginge närmare till sig själv och tänkte på den där allvarliga risken, som kan inträffa, om vi skulle råka till att taga fel i fråga om den där mellanfolkliga säkerheten, som skulle hålla vårt land fritt och oberoende, då tror jag nästan, att herrarna skulle säga detsamma, som en gammal slesvig-holsteinare som var jordbrukare i min hemtrakt sade, när vi hade ett folkmöte en gång år 1892 och man diskuterade försvarsfrågan före den urtima riksdagen. Även då bröto sig meningarna om huru långt man skulle gå. Det var då de 90 dagarna det gällde. Den mannen hörde på, och till sist begärde han ordet. Han behärskade dock vårt svenska tungomål, vi kände honom och vi visste en sak, att han stått med vid Dybböl. Han yttrade: »Ja, mina herrar, om en man mister sitt fädernesland, då är det en klen tröst för honom, om han har ett par tior mer på banken.» Jag har aldrig hört ett yttrande i en församling, som gjort så stark effekt, och för min del glömmar jag aldrig de orden och det intryck de gjorde. Det talet tog mig hårt. Och kanske jag är, som en ärad talare sade, känslotänkande, men på detta område ber jag herrarna förlåta mig, om så är. Jag tror dock, att all historia visar, att ett folk, som mist sin frihet, sin självständighet, sedermera icke har kunnat göra nog stora offer i pengar och folk för att återvinna den. Det är underligt, att ett folk, som åtnjutit frihet och fred så länge, så litet värderar detta, att det undervärderar riskerna för att förlora desamma. Jag kan ej hjälpa, att det är min mening. Men även om organisationen är något mindre omfattande, så tror jag, att om den uppbäres av god vilja, av känslan av att vi verkligen skola göra något för att försvara landet, är den starkare än en anordning så stor, att den icke kan ekonomiskt uppbäras. Det ger jag de talare rätt i, som så yttrat sig. Men däremot tror jag ej, att man har rätt att säga, att man skall skära ner organisationen till rakt ingenting. Här ha säkert från denna stol i dag yttrats många ord, som äro gjorda för att dölja tankarna. Jag tror, att det varit bättre, om herrarna sagt er innersta mening rent ut än att singla med orden så här. Jag har ej stuckit under stol med, att jag är försvarsvänlig, och att jag tror, att det behöver vara en försvarsorganisation för att bära upp vårt nationella oberoende och den känsla för landet, som vi som svenskar böra ha. Och på grund av denna min ställning har jag yttrat mig, som jag gjort.

Nu är det tydligt, att man ej försvarar ett land med utredningar, och det tyckes vara meningen, att man skall hålla på med utredningar i det oändliga. Sedan vill jag också gå ut från, att 1925 års försvar bör provas, så att man får se, vad det duger till, och det har jag uttalat i reservationen.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i klämman och beträffande motiveringen bifall till den av herr Nilsson i Gränebo och mig avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Wigforss' uttalande, när han gjorde gällande, att socialdemokraterna alltid hävdad de principiella synpunkter, för vilka jag nu gjort mig till tolk i debatten. Men vi ha gjort det med förnuft, säger herr Wigforss, och säger i fortsättningen, att man då tagit hänsyn till den folkopinion, som faktiskt finnes. Den folkopinion, som man här antagit förefinnas, skall väl vara en sådan, som ansluter sig till tanken på nödvändigheten av militärväsendet eller ett militärt försvar, om nu den folkopinionen verkligen finnes, om den meningen är utbredd i stora lager av befolkningen i vårt land. Och varpå grundas antagandet härom? När det gäller opinionsyttringar i det avseendet, ligger det väl så till, att då de rustningsivrare, som här ha företrätt av bl. a.

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

herr Forssell, d. v. s. de, som äga flertalet av tidningarna i landet, de utnyttjat dessa för en bestämd och klar propaganda i den riktningen. Och radion, hur användes icke denna för samma ändamål? Alltså, huvuddelen av den propaganda, som förekommit i landets tidningar, har utnyttjats för ändamålet. Den omständigheten, att denna propaganda har kunnat medföra vissa verkningar i opinionsbildande riktning i det syfte den företräder, den omständigheten utgör ingalunda bevis för, att flertalet eller en betydande del av landets befolkning skulle vara på den linjen, som försvarsivrarna i denna debatt säga sig vara.

Herr Hallén talade i debatten om, att vänsterns argumentering varit behäftad med vissa brister. Jag åhörde med spännt intresse herr Halléns inlägg i debatten. Det var för mig omöjligt att läsa ut vad slutsatsen skulle bli. I början föreföll det mig, att han skulle hamna på samma ståndpunkt som herr Holmgren eller herr Lindman. När vi kommit längre fram i hans anförande, när han började tala om krigets gräsligheter, var jag på det klara med, att han skulle hamna på den frisinade ståndpunkten eller någon annan stans. Slutligen blev förklaringen den, att herr Hallén ansåg, att militärväsendet skall nedrustas till en »passiv neutralitetsvakt». Herr Ekman talade något om denna herr Halléns passiva neutralitetsvakt och undrade, hur den skall ta sig ut. En passiv neutralitetsvakt skall väl vara sådan, att en man går vid gränsen och konstaterar, att neutralitetsbrott förekommit, och sedan går hem och underrättar vederbörande om saken. Det är en handling av passiv art. Vad det där skulle ha för betydelse är svårt att förstå. Herr Hallén säger emellertid, i motsats till herr Wigforss, att om man skulle få ett referendum i landet om nedrustande av det svenska militärväsendet, skulle detta referendum enligt herr Halléns antagande ge stöd för den uppfattning, som herr Hallén företräder. Herr Wigforss säger, att »vi» resonera i försvarsfrågan med liknande utgångspunkter men med sunt förnuft. »Vi» vore på det klara med, att här är en utbredd folkopinion, att militärväsendet skall finnas kvar. Såvitt jag kunde fatta, var det så. Herr Hallén talade om, att han räknar med stöd för sin uppfattning i militärfrågan, för den händelse den skulle gå till referendum. Och då jag hörde herr Forssell tala om den stämning, som håller på att skapas, och som allt starkare framträder, blev jag ej på det klara med, om han menade, att den håller på att skapas på grund av den agitation från Blåkulla, som herr Forssell talade om, men det föreföll så. Men om det ej var meningen, utan han menade något annat med sin agitation från Blåkulla, förefaller det, som om det ligger en betydande klyfta mellan den uppfattning, som herr Hallén tror finnas i landet, och den stämning, som herr Forssell å andra sidan talar om. Båda göra anspråk på att företräda det svenska samhället och dess intressen, och båda göra anspråk på att se på förhållandena från sakliga utgångspunkter. Även om man ej blivit övertygad om, att herr Forssells resonemang var grundat på sakliga utgångspunkter, gör han väl själv anspråk därpå. Men vittna icke dessa uttalanden om å ena sidan en stämning för utvidgning av det svenska militärväsendet och å andra sidan dess nedbringande till en neutralitetsvakt, vittna de ej om, att i detta samhälle, visserligen från olika utgångspunkter, kan konstateras, att man ser på förhållandena en smula olika, även om man säger sig företräda detta samhälle? Vad bottna dessa uttalanden i? Jo, såvitt jag kan se, icke i annat, från herr Forssells sida, än ett krasst företrädande av just det samhällsintresse, som jag talade om i förmiddags.

Herr Ekmans anförande åhörde jag med största intresse, och jag måste säga, att det var intressant. Han talade om, att man här har tagit ett steg fram mot avrustning, varigenom man gått i spetsen på ett sätt, som man icke gjort i några andra länder. Detta är ett avsnitt i anförandet. I ett annat avsnitt där-

av gjorde han gällande, att här har icke företagits någon nedrustning för att åstadkomma ett försvagande av militärväsendet utan för att utmönstra odugliga detaljer, som inom den närmaste tiden måste utmönstras och att dessa ersatts med andra. Det förefaller, som om t. o. m. i detta anförande låge en del motsägelser. När herr Ekman höll på och argumenterade för den försvarsvilja, som även de frisinnaade företräda, föreföll det, som om herr Ekman skulle konstatera, att de frisinnaade, socialdemokraterna och högern i denna fråga befinna sig i samma ställning, bara med den skillnaden, att högern befinner sig något streck högre upp på kostnadsskalan, som herr Ekman uttryckte sig. Det skulle således ligga till så — om man bortser från herr Halléns argumentering i frågan — att man befinner sig på samma linje. Det vore bara fråga om kostnadsramen, om man kan nedbringa kostnaderna eller bör hålla dem vid nuvarande siffra eller om, som i regeringspropositionen ifrågasatts, ett uppräkande av kostnaderna med omkring 4,000,000 kronor skall ske. Det är alltså en gradskillnad, men någon principiell anslutning till kravet på avrustning, några principiella grunder för avrustning ha icke tillkännagivits.

Herr Ekman citerade ett uttalande av herr Engberg från 1925 års försvarsdebatt. Herr Engberg förklarade, att nu, sedan murarna rivits mellan staten eller samhället, kanske det hette, och de därifrån utestängda, när man berett dessa, d. v. s. de från inflytande utestängda, tilltråde dit, då hade man också från dessas sida fått ett ökat ansvar och hade också blivit mera försvarsvänlig, än tidigare varit fallet. När jag hörde det citatet av herr Engbergs uppfattning från år 1925, så kom jag att tänka på en artikel, som jag läste i »Socialdemokraten», signerad av herr Engberg, någon gång under valrörelsen 1928. Den stod under rubriken: »Den stora besvikelsen.» Där förklarade herr Engberg, att sedan rösträttsreformens genomförande, vilket skedde under vissa förutsättningar, som han också redogjorde för, hade, enligt vad som upplystes i artikeln, det icke förekommit lösandet av en enda politisk fråga i landet i överensstämmelse med arbetarklassens intressen. Herr Engberg talade i slutet av artikeln om den politiska demokratin i landet och sade bl. a., vill jag minnas, ungefär följande: Skall det då vara denna nations öde att med den allmänna och lika rösträtts vapen i hand sitta och se hur endast törnen och tistlar frodas på den politiska demokratiens mark? Så ser enligt herr Engbergs uppfattning det ökade inflytande ut, som arbetarna vunnit i landet, och som skall grunda deras ökade försvarsvilja.

Herr Hansson talade om det socialdemokratiska partiets ståndpunkt i avrustningsfrågan och förklarade, att det socialdemokratiska partiets mål är avrustning. Det har tidigare i debatten citerats vad herr Engberg sade år 1925, nämligen att inom det socialdemokratiska partiet diskuterade man icke längre frågan om försvar eller icke försvar. Detta sades således i anslutning till genomförandet av 1925 års försvarsorganisation. Om man sammanställer båda dessa uttalanden, förefaller det, som herr Engberg år 1925, när han talade på det sättet, icke hade klart för sig det socialdemokratiska mål, som herr Hansson talade om i dag. Tidigare i dag har citerats ett uttalande av herr Sandler vid genomförandet av 1925 års försvarsorganisation. Detta uttalande innehåller bl. a., följande: »Då demokratin träder fram till att sätta sin prägel på försvarsorganisationen, då förblir den själv icke därav oberörd. Då försvarsväsendet ordnas in i det demokratiska samhället till att bli i anda och sanning dess tjänare, vinner samtidigt också försvarstanken ett allt större rum i demokratiens hjärta. Den känner sig på helt annat sätt än förr bära ansvaret för hela nationens öde och trygghet, och den blir mera vaksam och varsam både i fråga om bevarandet av reella maktmedel och bevarandet av trygghetskänslan inom nationen.» Ja, detta tal om att, när demokratin träder fram till maktställning, blir den också mera angelägen om att bevara de reella maktmedlen,

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svärväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

det lär då kunna tolkas så, att man blir angelägen om att bevara det samhälles maktmedel, som man då härskar över, så som den socialdemokratiska regeringen gjorde över det kapitalistiska samhället 1925, då »demokratien satte sin prägel på detta samhälle och på dess försvarsordningar».

Herr Lindman talade i sitt senaste anförande om bland annat neutralitetsvakt och förklarade då, att om man blir påverkad av ett par krigförande makter till att deltaga i ett krig, som pågår, skall man ha tillräckliga maktmedel för att kunna avvärja sitt indragande i kriget. Ja, för mig förefaller det vara en rätt egendomlig argumentering. Skall man få avvärja sitt indragande i kriget av krigförande makter, så lär den första förutsättningen vara den, att man har något att deltaga i kriget med. Om jag skall sätta mig in i militärvärnarnas tankegång, så måste jag säga, att har man icke dessa maktmedel, som herr Lindman förutsatte för att avböja deltagande i kriget, så lär det icke finnas något intresse från de krigförande makternas sida att påverka en till att deltaga.

Herr Pehrsson i Göteborg, kyrkoherde Pehrsson alltså, förklarade, att han skulle icke begärt ordet i denna debatt, om han icke hört mitt inlägg på förmiddagen. Jag beklagar, om mitt inlägg i debatten medfört den verkan, att herr Pehrsson känt sig nödsakad att begära ordet. Herr Pehrsson förklarade, att han betraktade mitt uttalande såsom förolämpande för arbetarklassen, då jag gjorde gällande, att jag talade å arbetarklassens vägnar. Herr Pehrsson gjorde gällande, att han hade större fullmakt och större rättighet att tala å arbetarklassens vägnar än jag skulle ha. Vad var det herr Pehrsson betraktade såsom förolämpande och anmärkningsvärt? Jo, den omständigheten, att jag tillkännagivit, att vi ansett, att militärväsendet i det kapitalistiska samhället utgör ett maktmedel mot arbetarklassen. Och herr Pehrsson har av detta dragit den slutsatsen, att vi ansett, att, om detta det kapitalistiska samhällets maktmedel avskaffades, skulle det vara lättare för arbetarklassen att vinna sina syften att taga makten i samhället. Ja, herr Pehrsson, det ligger till så, att vi ha den uppfattningen, att det kapitalistiska samhället betraktar det som en nödvändighet att ha militärväsendet för att försvara ett orättvist samhällssystem, försvara en utsugning av arbetarklassen, och vi hålla före, att det är lättare för arbetarklassen att avskaffa detta samhällssystem, om utsugarna icke ha militära maktmedel till sitt förfogande. Det betrakta arbetarna i allmänhet som riktigt. Och då herr Pehrsson säger, att den kontakt, han haft med arbetarklassen, gjort honom övertygad om att arbetarna äro hederliga människor, som icke skulle vilja låna sig till ett sådant genomförande av sådana syften, som jag gjort mig till tolk för, som icke skulle låta lega sig av främmande makter, såsom herr Pehrsson uttryckte sig, så vill jag — jag har icke klart för mig, om det är Gud eller Mammon, som dikterat herr Pehrssons ståndpunkt i militärfrågan — åtminstone säga, att då arbetarklassen kämpar för en annan samhällsordning, då arbetarklassen kämpar för en annan produktionsordning och då arbetarklassen kämpar mot det samhällssystem, som herr Pehrsson betraktar såsom sin speciella uppgift i riksdagen att försvara — även om han vill, att andra skola göra det, då det gäller andra, allvarligare nappatag —, när arbetarklassen gör det, så gör den det i avsikt att skapa bättre förhållanden för människorna och detta på grund av en allvarlig övertygelse, som möjligen herr Pehrsson icke kan förstå. Men arbetarna i allmänhet, som känna trycket under detta samhällssystem, veta vad saken gäller och betraktar det icke som någon som helst skamfläck, att det här å deras vägnar förklaras, att den kamp de föra mot militärväsendet, att den kampen riktar sig mot den kapitalistiska samhällsordningen.

Herr Lövgren i Nyborg förklarade, att han diskuterade icke med kommunisterna om deras ståndpunkt här, att det tjänade icke något till att diskutera

med personer, som icke — jag vill minnas orden föllo så — taga någon hänsyn till de förhållanden, som existera. Vidare ville han icke diskutera därför att kommunisternas ståndpunkt innebär, att, om samhället hade det innehåll, som kommunisterna anse det skall hava, så skulle de anse det vara berättigat att försvara detsamma. Han säger, att vi skola icke förundra oss över, om socialdemokraterna vilja försvara ett samhälle, som är sådant, som socialdemokraterna anse, att det skall vara. Vi förvåna oss icke över, om socialdemokraterna ha den uppfattningen, att de skola försvara det samhälle, som har det innehåll, som de anse, att samhället skall ha. Men tillåt mig fråga herr Lövgren: det samhälle vi leva i, det kapitalistiska Sverige, har det det innehåll, som socialdemokraterna anse, att samhället skall ha, eftersom de äro beredda att gå in för ett stödande av det militärväsen, som skall försvara detta kapitalistiska samhälle mot den yttre och den s. k. inre fienden, som uttrycket löd i Brantings motion 1912. Icke sticka vi under stol med att vi äro beredda att försvara, med ändamålsenliga medel försvara arbetarklassens intressen i det kapitalistiska samhället, och icke sticka vi under stol med att, om samhället får det innehåll, som samhället enligt vår mening skall ha, vi äro beredda att försvara det samhället, men mellan den ståndpunkten och stödjandet av militarismen i det kapitalistiska samhället är det en betydande skillnad.

I sin fortsatta argumentering förklarade herr Lövgren i Nyborg, att han ville ha valuta för sina pengar. Herr Lövgren i Nyborg vill ha valuta för sina pengar, och då det lägges 130 å 140 miljoner kronor på den svenska militarismen, skola dessa 130 å 140 miljoner användas på ett ändamålsenligt sätt. Jag måste säga, att om herr Lövgren, som jag kunde förstå av hans resonemang, menar, att det samhälle, som skall försvaras med de medel, som man framställer för dessa 130 å 140 miljoner, är sådant, att socialdemokraterna vilja försvara det, om det var herr Lövgrens mening, då är hans resonemang, att man skall åstadkomma bästa vederlag för dessa pengar, fullkomligt riktigt. Men om jag då jämför denna ståndpunkt och detta resonemang med det, som herr Hallén eller herr Engberg fört i debatten, måste jag fråga mig: vad är det, som är den socialdemokratiska ståndpunkten i denna fråga? Om man försöker att så objektivt som det står i mänsklig förmåga bedöma de uttalanden, som gjorts, så kommer man till det resultat, att här talar å ena sidan herr Per Albin Hansson om en förutsättningslös utredning i försvarsfrågan, en utredning, under vilken man sätter sig vid utredningsbordet och lämnar sina principer och ståndpunkter hemma och icke går dit med förutfattade meningar. Man skall gå dit för att undersöka, vad det svenska militärväsendet bör kosta, och konstaterar man, att det behövs mera än det för närvarande har, så skall man vara med om det. Herr Lövgren i Nyborg och herr Törnkvist i Karlskrona voro inne på samma linje och ville, att vi skulle undersöka, vad man kan skaffa för utomordentliga verktyg för dessa 130 å 140 miljoner, som riksdagen anvisat, och att vi skola se till att vi få bästa möjliga valuta för pengarna. Det är alltså ståndpunkter, som deklarerats från socialdemokratiskt håll i denna fråga.

Så var herr Engberg inne på och talade om krigets gräsligheter, och herr Sandström var inne på detsamma. När det gäller krigets ohyggligheter lär det icke vara någon, som är okunnig i den saken. I den utsträckning det varit möjligt att genom skrifter inhämta kännedom därom ha vi gjort det, ty det är nog få av kammarens ledamöter, som på ort och ställe kunnat taga del av förhållandena. Det är saker, som icke äro nya och som få betraktas, då de anföras i denna debatt, såsom huvudsakligen ägnade att skapa fram känslostämningar, men det är icke känslostämningar, som äro avgörande, då det gäller ståndpunktstagande till denna fråga, ty jag är övertygad om, att, då herr Hallén och herr Engberg tala om krigets ohyggligheter, påverka de icke herr

Ang.
ifrågasatt
förynad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Forssell och hans likatänkande. Deras ståndpunkt är klar. De gå icke ut från bedömandet av frågan med hänsyn till om de nya medel, som skola användas i kriget, komma att framskapa större ohyggligheter än de gjort, som tidigare kommit till användning. Den ståndpunkten karakteriseras av en enda utgångspunkt, nämligen om de gagna de intressen de i detta samhälle företäda. Det tjänar icke något till att skapa fram några stämningar med tal om hur ohyggligt kriget är. Vad som är det viktiga är att tillkännagiva, vad det är för skäl, som stå bakom de olika ståndpunkterna.

Då man kommer med sådana skäl som det herr Hallén anförde, då herr Hallén vädjade till de frissnade och religiöst betonade bland andra, att de skulle från sina utgångspunkter ansluta sig till herr Halléns beräkningar över militärväsendets sammansättning och dess ändamålsenlighet, då man framställer dessa vädjanden, måste jag säga, att jag tror icke, att någon det ringaste påverkas därav. Om också herr Hallén möjligen menar, att dessa vädjanden skulle medföra resultat, är det givet och sannolikt klart för alla, att hans vädjanden förklingade fullkomligt ohörda. Jag tror, att pacifisterna och andra, som deklarerat sin ståndpunkt, och att Per Albin Hansson, Lövgren i Nyborg och Törnkvist i Karlskrona från socialdemokraterna ha icke avgivit dessa deklARATIONER i annan avsikt än att inge arbetarklassen i landet och möjligen några kretsar i medelklassen den föreställningen, att man från deras håll kan räkna med verkliga avrustningsvänner. Den föreställningen blir man emellertid tagen ur, om man får klart för sig, att de ledande männen i det socialdemokratiska partiet givit den förklaring, som givits beträffande utredningens ändamål, nämligen att den skall vara förutsättningslös och att man skall pröva militärväsendets ändamålsenlighet. Därmed har fastslagits, att man skall sätta sig vid utredningsbordet och undersöka, om det kan vara några skäl för ytterligare moderniseringar av det svenska militärväsendet. Ty låt oss säga, att sakkunskapen och de större partierna bliva representerade i utredningen. Herr Holmgren talade om att sakkunskapen skall verkställa utredningen, och sedan den lagt fram sina synpunkter, få partierna vara med och se till vad de kunna komma med. Om herr Holmgren skulle sätta sig till detta utredningsbord, måste man ställa sig den frågan: kommer herr Holmgren att sätta sig att verkställa den utredningen utan tanke på att gagna det speciella intresse, som herr Holmgren såsom partiman företräder? Därtill kommer den omständigheten, att militärerna väl — åtminstone på några få undantag när, jag säger, om några undantag skulle finnas — betrakta militärväsendet såsom självändamål och att de betrakta det, såsom i debatten tidigare uttryckts, såsom ett nedbrytande av militärväsendet, när nedbrytandet går ut över den del av militärväsendet, som de själva representera. Var det icke så före 1925 års försvarsorganisation, att sjömiliterarna betraktade det såsom en olycka, om det ifrågasattes minskning av de sjömilitära stridskrafterna, och på samma sätt betraktade man saken inom armén, om man avsåg att minska lantförsvaret till sjöförsvarets förmån, och sakkunskapen var alltså grundad på de intressen, som man såsom anställningshavare representerade. Jag representerar i det dagliga livet en grupp av arbetare, som ha sin utkomst i dessa militäranstalter. Jag har emellertid betraktat det som en heder för dessa arbetare, att de icke gjort de militära anstalterna till självändamål, som måste bevaras därför att de ha sin utkomst där. Vi ha i stället från denna grupp av samhällsmedlemmar hävdad den uppfattningen, att militärväsendet skall icke ordnas i den omfattningen, icke bestämmas med hänsyn till att så och så många arbetare få sysselsättning. Vi ha hävdad endast, att det är samhällets skyldighet att tillgodose de vid dessa företag anställda arbetarna i någon mån på samma sätt, som man tillgodoser andra, som bli arbetslösa genom statens åtgöranden. De ha icke anspråk på att samhället skall upprätthålla de mili-

tära institutionerna för att arbetarna skola få sin försörjning. De ha hävdadt, att det vore betydligt trevligare, om de finge sättas i tillfälle att fylla en mer produktiv uppgift, än den de för närvarande ha att fullgöra. Då man talar om att sakkunskapen i detta sammanhang skall ha ett avgörande inflytande och att man skall gå till en förutsättningslös utredning, måste jag säga, att om man sätter dit militära sakkunniga, så komma de att gå till verket med sådana utgångspunkter, som jag här talat om. Sätter man dit politiker, högermän, socialdemokrater och frisinna, så komma de att gå till verket med sådana utgångspunkter, som kommit till uttryck här i debatten i dag. Herr Hallén kommer alltså, om han kommer att få gå dit, att göra det med utgångspunkt från de pacifistiska synpunkter, han deklarerat i debatten. Herr Lövgren i Nyborg kommer, ifall han blir i tillfälle att vara med, att göra det mesta möjliga av pengarna som han uttryckte sig. De pacifister som här talat skulle om det låg mening bakom deras uttalanden ha anslutit sig till yrkandet om avskaffande av det svenska militärväsendet. Det skulle ju mera överensstämma med deras ståndpunkt som säga, att det kan icke tjäna sitt ändamål, att det icke kan tjäna de syften, det företräder.

Herr Lindman sade i ett av sina anföranden, att det låter sig väl icke göra att skapa den enighet, som någon hade uttalat vore önskvärd, och detta därför att mellan den ståndpunkt, som kommunisterna företråda i denna fråga, den som socialdemokraterna företråda och den de frisinna och högern företråda, föreligger ju en sådan skillnad, att dessa ståndpunkter väl icke gå att förena. Jag vill i anslutning till detta uttalande säga, att för vår del hava vi icke möjlighet att komma i denna fråga på vare sig samma linje som de som ha företrätt olika socialdemokratiska uppfattningar eller på herr Ekmans eller på herr Lindmans linje. Vår ståndpunkt är den, som vi tillåtit oss deklarerat här i debatten, nämligen att militärväsendet i det kapitalistiska samhället är i olika avseenden ägnat att stödja och försvara detta samhälle och detta samhällssystem emot arbetarklassen och dess intressen, och det är vår utgångspunkt när vi kräva denna militarisms avskaffande.

I anslutning härtill ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt tidigare gjorda yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag blev uppkallad av herr Halléns omtanke om vissa av kammarens ledamöter, och denna kräver kanske ett svar. Jag är naturligtvis tacksam mot kyrkoherde Hallén för hans omtanke och omvårdnad om de frikyrkliga, men det vore säkerligen mera berättigat om han i första hand vände sig till sitt eget läger. Han kan t. ex. börja med sina egna ämbetsbröder på göteborgs- och bohusbänken. Kan han få dem på sin sida och därefter börja med de 99 återstående procenten präster i landet så att de i sin mån började hålla fredspredikningar för vårt folk, så kommer han säkerligen att nå ganska långt. Vi frikyrkliga ha nog våra egna undervisare, men hos oss gäller den friheten, att den ene kan stå litet längre till vänster än andra och den andre litet längre till höger i försvarsfrågan, såsom vi hört av anförandena här i dag, ja, kanske t. o. m. längre till vänster än herr Hallén.

Jag vill även taga upp en tanke, som herr Hallén hade i början av sitt anförande, då han gav regeringspartiet ett så varmt erkännande för dess konsekvens och logik i försvarsfrågan, medan han däremot anklagade de frisinna, för att de icke voro lika konsekventa. Om herr Hallén efter samma måttstock som han själv använde skulle jämföra sitt eget anförande och för övrigt socialdemokraterna med kommunisterna herrar Anderssons i Stockholm eller Spångbergs, skall det visa sig, att dessa äro mera konsekventa än herr Hallén, ty herr Hallén vill vara med om att offra över 130 milj. kr. om året på försvaret, men kommunisterna vilja avskrika det hela på tre år. I verkligheten finnes det

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Fort.)

Ang.
ifrågasatt
förfärd ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

blott två fullständigt konsekventa partier i försvarsfrågan, det är de båda ytterpolerna. Högern som aldrig får tillräckligt, och kommunisterna som vilja ha bort allt försvar, åtminstone för de borgerliga men själva anskaffa sin egen lilla här.

I själva sakfrågan har jag med mitt instämmande i herr Ekmans anförande visat, att jag kommer att följa hans yrkande vid voteringen.

Herr Ekman: Herr talman! Jag skall försöka bli så kort som möjligt i mina repliker, men några erinringar måste jag i varje fall göra. Äras den, som äras bör! Jag vill först be att få säga några ord till herr statsministern. Han gjorde mot mig gällande vad som tidigare sagts i pressen, att det var oriktigt av oss, som stodo för 1925 års beslut, att vid det beslutet länka icke blott en organisatorisk ram utan också en ekonomisk sådan. Jag framhöll gentemot honom, att ett beslut av den arten givetvis måste äga både ekonomisk och organisatorisk begränsning. Emot hans kvickhet, att vi, som lade ekonomiska synpunkter på denna härordnings tillämpning, måste, därest ett öresanslag överskredes, ta »bort ett regemente», erinrade jag om, att den nuvarande regeringen på minst 42 punkter i huvudtiteln måst tillämpa »den ekonomiska ramen» jämväl för sina beslut, i fall om vilka det icke kan sägas, vare sig att de föllo utanför härordningens organisatoriska ram, eller att de saknade betydelse för försvaret, men vilka regeringen likväl fann sig böra antingen i vissa fall reducera eller i andra fall helt tillbakavisa och detta då av ekonomiska skäl. Och jag frågade: Ha icke vi samma rätt att lägga dessa ekonomiska synpunkter på tillämpningen av 1925 års beslut som regeringen? Vad svarade nu herr statsministern på denna min erinran? Jo, han svarade: »Det gläder mig ofantligt att jag tagit fel.» Ja, jag behöver icke säga mer om den argumentationen.

Herr statsministern hänförde sig till ett visst speciellt fall, nämligen frågan om fältartilleriets beskaffenhet, och sade: »Ja, nu är det så, att vårt fältartilleri är obrukbart» — han använde uttryckligt det uttryckssättet — »och nu föreligger här ett förslag, som bara avser ett belopp å ett par, tre hundra tusen kronor till förberedande åtgärder för att göra detta fältartilleri om möjligt brukbart.» Jag vill med anledning därav med några ord förklara hur denna fråga ligger till. Detta fältartilleri är icke obrukbart och icke förslitet. Det förhåller sig ju så, att man på sista tiden ifråga om eldledning funnit hjälpmedel, varigenom man kan utnyttja en väsentligt större skottvidd, än man tidigare kunnat med fördel använda. Nu har vårt fältartilleri en lägre skottvidd, hänförande sig till tidigare förhållanden. Men i den omständigheten att man nu genom att ha funnit nya hjälpmedel för att utnyttja sikt på längre bort belägna mål ligger givetvis icke att detta fältartilleri är obrukbart. Det har icke samma värde som mera långskjutande artilleri, men inom den räjong, som det bestryker, skjuter det rätt så gott, så vitt jag kan förstå. Jag behöver icke hänvisa herrarna, en amiral och en överste, till att i det senaste kriget, vid varje större slaktning, på västfronten exempelvis, insattes samtidigt artillerimateriel av olika långtgående slag.

Emellertid är det också frågan om huruvida denna materiel är så uthållig som man kräver av ett modernt fältartilleri. I regel kan man skjuta, säger man. 10,000 eller 20,000 skott eller något sådant; olika i olika fall. Nu frågar man sig: »Vilken slitstyrka har *vårt* fältartilleri?» Ja, i detta fall förhåller det sig ju så, att man utgår ifrån, att därmed f. n. skjutits ett par tre tusen skott eller något dylikt — det torde vara olika i olika fall. Nu vill man ha anslag till ammunition m. m. för att man skall kunna skjuta »ned en kanon», d. v. s. utröna när den är utskjuten, alltså fullständigt utsliten. På det sättet vill man få fram en siffra, som betecknar hur mycket en pjäs tål, alltså när vårt artilleri kan beräknas bli förslitet. Därtill krävas nu dessa belopp. Undersökningen

gäller dock endast delvis. Den gäller fältkanonen mod. 1902 och fälthaubitsen mod. 1910. I ena fallet önskar man en lavettförändring, i andra fallet gäller det ett prov av den art, som här angivits.

Herr Carleson tycktes tro, att här bara var fråga om ett litet belopp, som han tyckte, att man mycket väl kunde vara med om. Det är ju dock, såsom herr Carleson borde veta, frågan om ett första steg till en utgift, som kan komma att belöpa sig till 60 milj. kr. Detta angives vara den övre gränsen för vad det kan komma att kosta, därest resultatet av undersökningen blir nybeväpning. Man kan också stanna vid att tillämpa moderniseringsprincipen på materielen, helt eller delvis, och alltså genom att gå en genväg komma till en lägre siffra.

Nu har jag redan förut varit med om ett avvägande på den punkten, då man nämligen inom försvarsrevisionen hade att taga ställning till denna fråga. När man å ena sidan påkallade en 10-årig engångskostnad för tillgodoseende av ny materiel för hären och flottan på en hel mängd olika områden och man å andra sidan tog upp spørgsmålet om vår artillerimateriel under samma period till behandling och rådgjorde med militärerna i detta avseende, svarade de — jag vill icke klandra dem för det — att de ville både det ena och det andra, de ville ha alltihop. Då man sade till dem: »Om det inte går att få båda sakerna, utan ni måste välja, vilket som skall sättas i första rummet; vad föredra ni, engångskostnader för tillgodoseende av en viss mängd ny materiel eller anslag till ombeväpning av fältartilleriet?» svarades det: »Fältartilleriet ha vi ju dock, och det är, fränsett skottvidden, i stort sett gott, och då får frågan om fältartilleriet anstå, tills tioårskostnaden för den nya materielen fått genomföras.» Detta principiella avvägande skedde då och gäller för vår del fortfarande. Men nu förefaller det som om man på andra håll stode fullständigt fjärran för denna prövning. I tidningarna och ute i landet resonerar man på högersidan ungefär så: »Här ha vi ett odugligt fältartilleri, som de, vilka stå för 1925 års beslut, inte vilja vara med om att förbättra. Se vilken brist på ansvarskänsla.»

En sådan argumentation, ett sådant sätt att främja försvarets intressen här i landet för enligt mitt sätt att se till raka motsatsen av vad herrarna föreställa sig.

Jag skall nu inte gå så mycket mera in på vad herr statsministern sade. Som litet lättare mellankost vill jag dock bekänna, att jag blev något häpen, när jag hörde herr statsministern ropa till herr Per Albin Hansson: »Låt då oss vaka över att de avrustningsvilliga inom det socialdemokratiska partiet icke bli oss övermäktiga.» Det låter nämligen nästan som om herrarna skulle bildat bolag om ledningen av det socialdemokratiska partiet.

Jag övergår nu till herr Hansson. Jag tänkte inte syssla vidare med honom personligen, men när jag sade, att jag ville förbigå referat över yttranden år 1925 från hans sida för att i stället referera ett par andra medlemmar av det socialdemokratiska partiet, så menade han, att det berodde naturligtvis på, att »herr Ekman inte funnit» något uttalande, som skulle kunna kännetecknas såsom en solidaritetsförklaring från hans sida med 1925 års beslut. Jag skall tillhandaga honom med ett, när jag nu tvingas därtill. Herr Hansson yttrade vid åsyftade tillfälle såsom regeringens främste representant under försvarsfrågans behandling i första kammaren: »De ändringar i propositionen» — det var då utskottet framlade sitt förslag — »som utskottet funnit sig böra föreslå, kan regeringen» — den dåvarande socialdemokratiska regeringen — »så mycket lättare acceptera, som de i allmänhet företagits efter överläggningar och i fullt samförstånd med regeringen. Detta gäller särskilt tillkomsten av tvenne infanteriregementen och stridsvagnsförbandet samt ökningen av övningstiden för värnpliktigt underbefäl.» Och han fortsatte i ett senare skede av samma tal: »beträffande flottan och ersättningsbyggnaderna konstaterar jag med

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

glädje, att utskottsmajoriteten accepterat regeringens förslag om nödvändigheten av ett utvidgat anslag till ersättningsbyggnad. Jag kan t. o. m. konstatera med glädje att utskottet i detta avseende gått ett steg längre än Kungl. Maj:t föreslagit.» — »Det har icke», fortsätter han, »bakom detta förslag legat vare sig likgiltighet för vårt lands bestånd eller någon önskan att åstadkomma en rasering av försvaret. *Regeringsförslaget liksom utskottsförslaget* avser helt enkelt en anpassning av försvarsanstalterna till vad vid anse vara motiverat av det nuvarande läget.» »Motiverat av det nuvarande läget» kan, såvitt jag förstår, icke innebära annat än att man sakligt helt och fullt godtagit och glatt sig över det utskottsförslag, som förelåg, då 1925 års beslut fattades. Jag frågar, om det är orimligt att det frisinnade partiet i sådant fall anser, att det här hade att göra med en part, som vore villig att, så länge de faktiska förhållandena från år 1925 bestå — och någon ändring i det avseendet har man icke kunnat påvisa — också vill taga ansvaret för fortsättningen av vad som då gjordes och de beslut, som då fattades.

Herr Hansson sade vidare i sitt anförande, att om de allmänna förutsättningarna icke hade förelegat — jag hade nämligen i mitt anförande talat om vissa allmänna förutsättningar för en försvarsrevision år 1925, och jag angav detta som anledning till att jag då ville gå till en djup och omfattande försvarsreform — och även om världskriget icke hade förekommit, hade likväl en revision år 1925 kommit till stånd, därför att man var missnöjd med 1914 års härordning och ville gå till protest mot denna. Jag vill till detta i all stillhet blott anmärka, att om världskriget icke hade varit, så hade — 1914 års härordning heller aldrig kommit till. Den utav högern 1914 dikterade härordningen kom till stånd, sedan världskrigets åskor börjat rulla runt omkring oss och under den stämning och de känslor, detta medförde. Att då säga, att vi skulle fått en revision 1925, även om världskriget icke hade inträffat, därför att vi voro missnöjda med 1914 års härordning, är ett sätt att argumentera, som, såvitt jag kan förstå, icke duger såsom invändning mot den av mig angivna ståndpunkten.

Herr Hansson sade vidare, att genom de frisinnades ståndpunktstagande hindras visserligen en allmän utredning men icke det nu pågående av regeringen igångsatta utredningsarbetet. Det är riktigt. Ingen människa kan hindra regeringen att så länge den kvarstår fortsätta sin egen utredning. Men den utredningen kommer, såvitt jag kan se, icke att spela någon annan roll, än att den sätter ett antal i militärväsendets *utvidgning* direkt intresserade personer i tillfälle att i ett betänkande få utveckla detta sitt intresse och sin mening om vad som därutinnan bör ske. Men dessa intressen utvecklas, såvitt jag förstår, år för år allt starkare av de militära myndigheterna. Regeringens utredning har icke vållat annat än att den medverkat till orosstämningen i landet över att man står inför faran av en allmän försvarsutvidgning. Och den oron tar sig uttryck i rakt motsatt riktning till vad regeringen önskar i uttalanden, som icke äro av den art, att man ur försvarets synpunkt borde vara angelägen om dem. Den rollen fyller f. ö. också dagens debatt med dess deklarationer, där man går ifrån sina tidigare ståndpunkter. Det är ett resultat av regeringens utredningsplaner. Den nu behandlade motionen är direkt riktad mot den utredningen. Det är ett sådant resultat herrarna i regeringen framkallat, och fortsättning följer.

Men det är *en sak*, en *annan sak* är att vi skulle engagera oss för ett utredningskrav, där man icke kan ange mål och icke vägar och där varje part, som begär utredning, från början har sin egen mening om vad utredningen skall få till resultat. Det blir ett kaos, där subjektivt individuella uppfattningar komma att återspeglas på varje rad av betänkandet, därför att utredningen från början icke fått några för alla deltagare gemensamma direktiv och där-

för, att den icke har några klart angivna mål. Att engagera sig i en sådan utredning i detta läge ha vi för vår del icke ansett oss kunna vara med om.

Herr Lövgren i Nyborg — jag skall strax sluta — som hade ett anförande, vilket jag hade svårt att finna en genomgående tråd i, började med att säga, att nu ha vi kommit i det läget, att vi uppställa frågan: »*nyttar det något?*» Han tycktes ha en känsla av att i fråga om försvaret utgjorde detta en ny fråga, något förut okänt, som man just i detta ögonblick kommit fram till.

Jag vill erinra om, att frågan i denna formulering en gång gavs av en radikal dansk. Den har sedan dess hos olika folk återkommit oupphörligt, gång på gång, och har alltid fått enahanda svar, nämligen att det beror på vad man begär och lägger in i uttrycket: »Nyttar det något?» Vad begär man? Herr Lövgren ville nu göra gällande, att man på den socialdemokratiska sidan nog nu vore ense om att begära en utredning även om *isolerad* svensk avrustning.

För ett par, tre dagar sedan fick jag i min hand senaste numret av den socialdemokratiska ungdomstidningen Frihet. Jag blev där frapperad av att på den första ledarespalten, utan att från tidningens sida gjordes någon reservation mot resonemang, finna ett uttalande, som jag skall be att få citera. Artikelförfattaren talade först om vad en engelsk journalist sagt i försvarsfrågan och vad en fransk journalist kommenterat därtill. Den sistnämnde sade sig icke tro mycket på fredstraktater och deklarationer. Härtill yttrade ungdomstidningen Frihet för egen del följande: »Nu må man icke förgäta, att det ligger en kärna av trist sanning i dessa halvt föraktliga uttalanden om traktaterna och fredsproklamationerna. Så länge Mussolinis anda lever, är verkligen deras räckvidd och tillförlitlighet ganska problematiska ting. Det behövs en garanti där bakom. Denna garanti kan, det visar erfarenheten, icke vara något annat än den segrande demokratin. Tyvärr räcker det icke med demokratiens seger på några enstaka håll. Om vålds- och diktaturstater här och där föra sin egoistiska och cyniska politik, är fredsbyggnaden ständigt hotad. Detta är ett av de främsta skälen till att en framgångsrik avrustningspolitik *nödvändigt* måste gå efter de *internationella* linjerna.»

Detta är ju en deklaration av en helt annan art än herr Lövgrens. Det är en deklaration, till vilken jag fullt och helt ansluter mig. I den mån det är möjligt att få i gång en internationell strävan hän mot ett erkänt rättstillstånd i stället för det våldstillstånd, som alltjämt råder, i den mån måste, efter mitt sätt att se, var och en *göra allt*, som är möjligt för att skyndsamt komma fram den vägen. Men den leder dock till en annan insats för vårt folk än den, som exempelvis herr Engberg i dag deklarerat såsom uttryck för en genomgående ståndpunkt inom det av våra partier, ungdomstidningen Frihet tillhör.

För att återvända till herr Lövgren i Nyborg, kom han i slutet av sitt anförande fram till den slutsatsen, att när man ger ut så mycket pengar, bör man också ha valuta för dem. Om jag icke missförstod honom, ville han förorda, att vi skulle bygga en järnvägslinje runt hela kusten och på den montera ett tillräckligt antal artilleripjäser. Nu är det min tur att säga till herr Lövgren: Kan det nytta? Jag tror icke, att en utredning, dikterad av önskvärdheten att få ett dylikt projekt undersökt, på något sätt kan »nyttas». Jag tror icke ens, att det skulle nytta, om man därom ägde en »verklig kolartro», för att erinra om ett uttryck, som herr Hallén använde. Jag vet ju icke, om det är en sådan tro, som kyrkoherde Hallén alldeles speciellt omfattar. Men även om man skulle gå in för herr Lövgrens linje med »en verklig kolartro», tror jag icke det skulle vara tillräckligt motiv för en allsidig utredning därom.

Herr Forssell talade om en »hets från Blåkulla, som går ut över landet». Jag vill säga, att denna vackra påsktanke slog mig med häpnad. Jag undrade

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
i frågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

emellertid i mitt stilla sinne — herr Forssell är kanske sakkunnig — huruvida man i Blåkulla, det ställe som här gäve ursprungsbeteckningen, verkligen är så fridsam av sig, som herr Forssell förutsatte att man skulle vara, när het-sen, d. v. s. pacifisternas agitation över landet, härledde sig från detta håll.

Herr Forssell frågade också, om det exempel, som Sverige gav år 1925, då det slog in på nedrustningens väg, under förhoppning att andra skulle följa efter, har betytt något. Och han ville en smula överlägset konstatera, att så icke varit fallet. Jag vet nu icke vad han vill tillmäta för värde åt en internationell opinion. Men jag har dock sett detta svenska exempel omnämnt såsom alldeles särskilt efterföljansvärt i fem olika nationalförsamlingar, när man där diskuterat frågan om man skulle skrida till — upprustning *eller* till en nedrustning. Jag tror sålunda, att man kan säga, att det svenska exemplet har haft sin betydelse. Det har i varje fall, såvitt jag förstår, icke försvagat Sveriges internationella ställning vare sig i det ena eller andra avseendet. Jag tror tvärtom, att det skaffat åt Sveriges ord en tyngd, som, i bredd med de allvarliga fredssträvanden i övrigt, vilka man från svenskt håll sökt ådaga-lägga i den internationella samlevnaden, icke haft någon som helst för oss förklenande inverkan, utan tvärtom givit vår röst ökad styrka och betydelse bl. a. i den internationella behandlingen av kravet på en utveckling av fredstanken.

Herr Olsson i Kullenbergstorp yttrade, att han för sin del kunde vara med om 1925 års härordning. Han tyckte visserligen, att man då gick alldeles för långt, men han kunde nu för sin del betrakta den såsom ett lämpligt instrument för värnandet av vår frihet och vår ställning. Han tyckte emellertid icke riktigt om att skaparna av den härordningen ville försvara också de punkter, där »de räknat fel». Detta är en s. k. kvickhet, som återkommer ständigt och jämt i föredrag och i tidningsartiklar, att riksdagsmajoriteten räknade fel år 1925. Vad är det, som man därmed syftar på? Jo, det är den omständigheten, att den socialdemokratiska regeringen i sin proposition använde såsom å-siffror för kostnaderna på olika områden liknande å-siffror, som de, vilka den Tryggerska regeringen använde år 1924 i sitt förslag. Man resonerade tydligen inom den socialdemokratiska regeringen så, att, då det ju i stort sett gällde att gissa på framtiden, och då dess förslag helt naturligt skulle komma i ett ogynnsamt läge, om den beträffande samma utgiftsposter skulle räkna med högre å-siffror än man gjort hos högerregeringen, när den året förut sökte förmå riksdagen att antaga den då föreliggande regeringspropositionen, man borde hålla likartade beräkningar. Dessa å-siffror visade sig sedermera i åtskilliga fall vara för låga. Såsom utskottsledamot var jag emellertid med om att godkänna det använda förfaringssättet, då jag fann det helt naturligt att förfara på detta sätt för att få full jämförbarhet mellan de båda förslagens ekonomiska innehåll. Det var alltså ingen som helst »fel-räkning», som där förelåg. När det gällde beräkningsgrunder för framtiden, tog man den senast givna uppgiften, som ju bakom sig hade högerens och militärens auktoritet.

Jag vill slutligen säga ett par ord till herr Andersson, som mot mig riktade den erinran, att jag i mitt förra anförande skulle ha gjort mig skyldig till ett par motsägelser. Jag hade nämligen, förklarade han, först sagt, att vi nedrustade mycket starkt, men sedan, att syftet var ett bortskärande av de minst värdefulla delarna av det tidigare försvaret. Men, herr Andersson, däri låg ingen motsägelse, icke alls. Vi förforo ju förnuftigtvis på det sättet, att när vi skulle nedrusta, skuro vi bort de mindre värdefulla eller värdelösa delarna. Vi använde sålunda en förnuftig beskärningsmetod. Men icke låg det någon motsägelse mellan detta och den omständigheten, att en faktisk rustningsminskning av stor omfattning ägde rum.

Herr Andersson förklarade också, att han icke hade kunnat finna någon klar principiell grund för de frisinnades avrustningssträvan. Jag har här försökt ge skäl för att den väg, vi förorda, är den enda framkomliga, som kan föra till förändrade förhållanden i fråga om de internationella tvisterna gentemot dem, som nu råda. Det förefaller mig att vara en klart skönjbar, principiell grund. Om jag skulle returnera en liten elakhet, skulle jag genmäla, att den principiella grund, som består däri, att man säger, att militären är våra politiska motståndares maktmedel och därför anse vi i vårt eget intresse, att den bör undanröjas, den principiella grunden ger jag icke mycket för. Den är uttryck för en skär och klar klassegoism, som dessutom utgår från den oriktiga förutsättningen, att vi andra önska militären utnyttjad såsom ett hjälpmedel i den politiska kampen. Det förefaller mig, som om man på kommunistiskt håll resonerade som så, att då ha vi en motståndare att göra med, som äger vissa maktmedel, fordra vi av honom att han skall lägga bort dessa maktmedel samtidigt som man medger att »när vi komma till makten, skola vi utnyttja samma maktmedel, ehuru naturligtvis i motsatt riktning». Någon slags principiell grund kan väl icke denna argumentation sägas förete. Den präglas av ett stycke naivitet och även av någon annan mindre tilltalande egenskap, som jag måste finna inlagd i det resonemanget.

Jag har med det anförda sökt ge ytterligare skäl för att den ståndpunkt, som jag tidigare framfört, har goda grunder för sig. Det är min uppfattning, att den bland de föreliggande, olika ståndpunkterna, kan uppvisa de mest hållbara motiven. Och i överensstämmelse med denna min uppfattning hemställer jag om godkännande av såväl den motivering som det slut, vartill de frisinnade reservanternas ha kommit.

Herr Holmström: Herr talman! Mitt anförande skall utmärka sig i ett avseende. Det kommer att bli det kortaste, som hittills hållits i dag. Jag skall be att få lämna ett bidrag till diskussionen om huruvida utskottet med sitt förslag gått ifrån 1925 års beslut.

I den proposition, som låg till grund för 1925 års beslut, nämligen herr Per Albin Hanssons, stod det i de »allmänna grunderna»: »De för linjetjänst avsedda värnpliktigas tjänstgöringstid användes uteslutande för deras militära utbildning. Ersättningsreserven fullgör handräckningsarbetet...» Det anslag, som propositionen räknade med för att ersättningsreserven skulle kunna in-kallas i härför erforderlig utsträckning, blev av riksdagen något nedprutat. Det visade sig emellertid snart, att anslaget var för lågt, och det höjdes av följande riksdagar. Trots denna höjning har man ju nu fått erfara, att linjetjänstarna alltför ofta ha måst anlitas för handräckningsarbete i avsevärd utsträckning. Vad det betyder för utbildningen och för tjänsten i allmänhet skall jag vid detta tillfälle icke ingå närmare på.

När nu utskottet vill sänka detta anslag, måste det givetvis ha till följd, att linjetjänstarna i ännu större utsträckning måste användas för handräckningsarbete. Har man då icke gått ifrån en av förutsättningarna för 1925 års beslut rörande utbildningstiden, den nämligen, som jag nyss läst upp: »De för linjetjänst avsedda värnpliktigas tjänstgöringstid användes uteslutande för deras militära utbildning»? Enligt utskottets förslag komma ju linjetjänstarna att i större utsträckning än vad hittills varit fallet användas för handräckningsarbete. Har man då icke gått ifrån löftet om den renodlade utbildningen, som man från nedrustarhåll så ofta talade om år 1925? Har man då icke gått ifrån 1925 års försvarsbeslut?

Herr Flyg: Herr talman! Det har under senare tid talats och skrivits mycket här i landet om parlamentsleda. Jag skulle vilja säga, att den debatt,

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rör-
ande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

som har förts i dagens fråga, har sannerligen icke varit ett medel emot parlamentsledans tillväxt — i varje fall såsom denna debatt har lagts upp från försvarsvännernas sida. Om jag skulle våga göra det mycket demokratiska tankeexperimentet, att man skulle välja en av våra i dag mycket intresserade åhörare på läktaren, en icke alltför partibunden man eller kvinna, och be denne träda fram och säga sitt omdöme om debatten, så tror jag, att vi skulle få höra ord, som skulle vara synnerligen hälsosamma för åtskilliga av dem, som i dag ha deltagit i debatten.

Herr Lindman har trätt fram och sagt: Visst äro vi på högerhåll vänner till avrustning, visst äro vi vänner av freden, visst äro vi motståndare till kriget, men man kan icke börja i Sverige. Alla måste avrusta på en gång.

Herr Per Albin Hansson, ledaren för det andra stora samhällsbevarande partiet här i landet — vad har han sagt? Jo, han har sagt: Visst äro vi motståndare till kriget, visst äro vi anhängare av avrustning, men i dag gäller det att taga ett första litet steg på nedrustningsvägen. Mer kan man icke göra.

Herr Engberg, huvudredaktören för samma partis ledande organ, dess främsta tidning, har hållit ett i varm predikoton framfört anförande, vars innehåll jag skulle vilja be den av kammarens ledamöter att förklara, som har förstått det och som verkligen kunde fatta vad han ville säga. Det var för mig i varje fall tämligen obegripligt.

Herr Wigforss, en annan framstående representant för det stora socialdemokratiska partiet, för att nu nämna tre från detta håll, har framträtt och sagt, att han för sitt vidkommande vore anhängare av isolerad avrustning för Sveriges vidkommande. Jag hör, att han tar det tillbaka. Nå, då kan jag lämna honom ur räkningen. Han är alltså icke anhängare av detta.

Vilken av dessa herrar, som ha framträtt, plus herr Lövgren, representerar nu det socialdemokratiska partiet? Frågan förtjänar att ställas. Jag skulle tro, att herrarna i dag icke kunna svara, att vi äro ett fritt demokratiskt parti, där var och en har rätt att ha sin egen uppfattning. I denna fråga måste väl ändå partiet ha en uppfattning. Det har också visat sig, att man har det. Man har förenat sig, samtliga dessa olika, kring den reservation, som föreligger, och som, vilket de av mina partikamrater, som förut varit uppe i debatten, ha uppvisat, innehåller, att på grund av det förändrade läge, som vi nu ha kommit till, måste man undersöka krigstekniken och man måste taga hänsyn till huruvida vårt militärväsen är ändamålsenligt. Där ha samtliga linjer löpt samman, och där kan man säga, att vi ha den förenande ståndpunkten för alla dessa olika representanter.

Vad ha deras tal varit här i kammaren? En personlig uppfattning? Ingalunda, utan tre olika roller. Herr Per Albin Hansson hade till syfte att tala till de borgerliga element, som socialdemokratien vill vinna och erövra, från herr Ekmans parti. Herr Engberg och herr Wigforss ville vinna de arbetare, som ha radikaliserats och äro på väg över till oss just på grund av vår ståndpunkt i militärfrågan. Det är uppläggningsen. Så måste man förstå det hela, och det är de roller, som vi skola se bakom dessa olika företrädare för socialdemokratien. Ja, herrarna skratta, men jag vill fästa er uppmärksamhet vid att detta har skett här i kammaren i en situation, som samtliga talare ha varit ense om är synnerligen allvarlig. Det är endast ett par dagar sedan, som vi i Socialdemokraten kunde läsa ett manifest på första sidan under rubriken: »Inför ett nytt 1914.» Mina herrar! Talar man på detta sätt i denna fråga inför ett nytt 1914? Är det ett riktigt sätt att behandla militärfrågan inför ett nytt 1914? Menar verkligen herr Engberg, huvudredaktören för Socialdemokraten, allvar, då han slår upp denna stora rubrik över det manifest, som proklamerades? Jag vill säga, att om han menar allvar, är det i allra högsta grad glädjande, att en blind människa plötsligt blivit seende. Ty det är endast några månader sedan, som herr

Engberg under valrörelsen mycket energiskt förfäktade mot oss kommunister att »de där, de tala om att det existerar en krigsfara och att situationen är hotande och varför? Jo, därför att de behöva ett krig för sin älskade revolution. Annars kunna de icke få den till stånd.» Det var ståndpunkten då. Var herr Engberg ensam? Nej, han representerade en mycket utsträckt uppfattning bland socialdemokraterna.

När herr Forssell står här i dag och talar om att socialdemokraterna sågo situationen mycket ljust för fyra, fem år sedan, kan herr Forssell föra den jämförelsen tillbaka till ett mycket senare stadium. Socialdemokraternas upptäckt här i landet och internationellt av den allvarliga situationen har skett på allra sista tiden av rent opportunistiska skäl för att komma i kontakt med de arbetar-massor, som äro på väg bort från socialdemokratien.

Jag vill vidare ha sagt, att under den valrörelse, som vi hade för några månader sedan i landet, framträdde i diskussioner på stora möten i Stockholms län emot mig mycket framstående representanter för socialdemokratien och förklarade: »Ni kommunister, ni tala om en krigsfara. Den existerar icke. Finns den, ja, då består den i er och i Sovjetunionen.» I dag tyckas herrarna hava upptäckt en förändrad situation. Det vore glädjande, om det vore allvarligt menat. Men så är icke förhållandet. Det måste jag hava sagt i denna stund.

Men om vi skulle taga herrarna på allvar, om vi nu skulle gå ut ifrån, att ni mena situationen vara hotande, om vi erinra oss, att ni säga eder vara försvarsvänner, vad blir då den logiska konsekvensen för er herrar socialdemokratiska försvarsvänner, som upptäckt den hotande situationen? Blir det nedrustning? Blir det ens nedprutning? Ånej, jag tror, att den logiska konsekvensen blir, att ni även på detta område gå till högerregeringen och sätta er vid samarbetets bord, liksom ni gjort på det ekonomiska området. Även i denna fråga är det den logiska konsekvensen av ert ståndpunktstagande.

Om vi vidare gå ut ifrån, att det hotande läget existerar, om vi tänka oss, att inom ett halvt års tid hava vi en än mer hotande situation, att kriget står för dörren eller att vi äro mitt uppe i det, så skall ni icke kunna säga till mig här i kväll annat än att ni socialdemokrater komma att som en man vid sidan av högern, de folkfrisinna och liberalerna rösta för vilken som helst budget för krigsändamål. Därmed hava vi er ståndpunkt klar. I denna kammare finnes icke en socialdemokrat, som i den situationen har mod att axla Liebknechts mantel från 1914, har mod att i det ögonblicket representera en ståndpunkt, som svarar mot arbetarklassens intressen, en socialistisk ståndpunkt. Jag tror, att icke ens herr Lindberg, som skall vara den mest utpräglade pacifisten inom partiet men som i dag hållit sig märkligt tyst i debatten, skulle i den situationen vilja upptaga Liebknechts roll. Det blir gemensam front mot oss kommunister för krigsbudgeten, för kriget, och det är detsamma, vilken regering än sitter.

Herr Lövgren tycktes vilja säga någonting. Men, herr Lövgren, vi få vänta till ett diskussionsmöte på annan plats.

Så kommer jag till de två representanterna för kyrkan. Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på dessa herrars uppträdande här i dag. De hava haft en liten tvist, levererat en liten batalj om huruvida den socialdemokratiska prästen eller högerprästen i denna debatt representerar den sant kristliga andan. Jag vill säga herrarna — fast det kanske låter brutalt — att jag kan försäkra herrarna, att ingen av er gör det. Det ämbete, som herrarna hava, är icke förenligt med en sann kristen anda.

Vad är herrarnas uppgift i nuvarande situation? Vad är er uppgift, statskyrkoprästens uppgift i det moment, kriget kommer? Herr Engberg har i dag rekommenderat en bok av major Bratt. Jag ber att få understryka rekom-

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

mendationen, fast kanske från andra utgångspunkter, och fästa uppmärksamheten vid sidorna 172 och 173. Han citerar några prästmän, visserligen icke svenska prästmän utan utländska men i alla fall prästmän, från krigsåren. En engelsk biskop — en grad högre än både herr Pehrsson och herr Hallén — säger: »Dygden växer vattnad av krigets blodiga regn. En kanonad är för mig som ett oratorium, nästan en gudstjänst.» En tysk pastor säger: »Gud vare tack att vi ännu icke hava fred. Såren skola snart läka sig, och folket skall bliva än mer hotande än förut. Kriget är den stora operationskniven, med vilken folkens store läkare skär upp de fruktansvärda, allt förgiftande bölderna.» Och en tysk kyrkoherde — en ämbetsbroder alltså till herr Hallén — säger: »Hej, vad det tyska svärdet susar ur skidan. Hur det blixtrar i morgonsolens sken. Det goda tyska svärdet. Segervant och segermäktigt. Gud har satt det i din hand. Vi trycka det till bröstet som en brud. Det är det slutliga förnuftet, i Herrens namn skall du hugga.»

Jag ber kyrkoherdarna Pehrsson och Hallén ursäkt mig, att jag tror, att de inte komma att spela en stort annorlunda roll i en liknande situation här i Sverige än vad deras ämbetsbröder gjorde i Tyskland och England under det senaste kriget. Jag tycker herrarna skola tala tyst om, vem som representerar den sant kristliga andan, och även beträffande er vill jag påstå, att ni också äro ute på samma fiskafänge som de övriga opportunister jag hittills behandlat.

Jag kommer sedan till den pacifistiska rörelse, för vilken man har gjort denna stora uppvisning i dag, denna stora rörelse ute i landet, som vi inte skola förneka existerar och faktiskt är, som det sagts, ett uttryck för folkets, de breda massornas ovilja mot kriget och militarismen. Inom denna rörelse finnas många verkligt ärliga motståndare till kriget, många tappra unga män, som komma att i den avgörande situationen, därför att de tagit er förkunnelse, mina herrar, på allvar, verkligen fullgöra sin plikt och vägra ikläda sig vapenrocken och kanske bli olyckliga offer för den propaganda, som ni samvetslöst i dag bedriva utan att klargöra konsekvenserna av densamma. Jag skulle vilja säga här ifrån denna plats till dessa ärliga pacifister, män och kvinnor, att de måste inse, att vilja de verkligen denna målmedvetna kamp mot kriget, som de i dag gå in för, och som är utgångspunkten för dem, då de äro med om att skicka adresser ned till Nationernas förbund, vilja de en allvarlig kamp mot kriget, nåväl, då måste de också snarast lära sig inse, var orsaken till kriget finnes. De måste lära sig inse, att kampen mot en sådan företeelse som kriget inte kan föras till ett positivt resultat, om den ej inriktas mot själva orsaken. Vi kommunister — det ha vi sagt många gånger i denna kammare, och jag skall slå fast det ännu en gång i kväll — anse i likhet med vad socialdemokraterna tidigare också gjorde, att kriget är en ofrånkomlig beståndsdel av den kapitalistiska samhällsutvecklingen. Om jag icke tar alltför mycket fel, herr Engberg, så undrar jag, om det inte står i det manifest, som er internationalt publicerade för några veckor sedan: »Kriget är en ofrånkomlig beståndsdel av den kapitalistiska samhällsutvecklingen.»

Nåväl, herrarna säga, att kriget är ett ont, ett gissel, en förfärlig sjukdom över mänskligheten. Hur skall man kunna råda bot på en sjukdom? Göra vi det, vi, som kalla oss intelligenta och bildade människor, genom att hänvända oss till kvaeksalvare, som använda våtvarma omslag? Göra vi det genom pappersresolutioner? Nej, man går att undersöka, vad som är orsaken, roten till sjukdomen, och där sätter den moderna kirurgen alltså in sitt arbete, där vidtar han radikalt och utan tvekan de åtgärder, som äro nödvändiga för att komma till ett resultat med sjukdomen i fråga. Pacifisterna måste förstå, att vilja de kamp mot kriget, nåväl, då betyder det också en kamp mot den kapitalistiska samhällsordningen i detta land liksom i andra länder. Då måste de förstå, att deras intressen i dag, även om de ännu icke förstå vår ståndpunkt,

representeras av oss, och att deras ställning i denna stund måste bli att gå in för den linje, som vi i dag representera, och i förening med vårt parti landet runt kämpa för kapitalismens krossande, arbetarklassens herraväldes upprättande i detta som i alla andra länder och därmed ländernas förenande till delar av en världsunion i stället för de mot varandra fientliga kapitalistiska länder, som i dag bestå.

Ang.
ifrågasatt
förnyad ut-
redning rö-
rande för-
svarsväsendet
m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, 2:o) bifall till den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Carl A. Carlsson m. fl. avgivna reservationen, 4:o) bifall till berörda hemställan med godkännande av den uti herrar andre vice talmannen C. Petrus V. Nilssons och Olssons i Kullenbergstorp reservation föreslagna motiveringen, 5:o) bifall till det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen gjorda yrkandet samt 6:o) bifall till det yrkande, som framstälts av herr Carleson; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Hansson i Stockholm begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Andersson i Stockholm votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen antagits den under 5:o) angivna propositionen, efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 34 antager den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppreningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 34 med godkännande av dess motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sin platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppreningsförfarandet; och befanns flertalet därvid hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av dess motivering.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslutning till en av Nationernas förbunds församling under dess nionde ordinarie möte i Genève i september 1928 till antagande förordad generalakt med bestämmelser om förlikning, skiljedom och rättsligt avgörande av internationella tvister;

bevillningsutskottets memorial, nr 12, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning angående revision av den s. k. preventivlagen;

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående revision av bestämmelserna rörande straff för fosterfördrivning;

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring för möjliggörande av till tvångsarbete dömd psykiskt abnorm persons intagande å förvaringsanstalt;

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsyn över stiftelser, dels ock i ämnet väckt motion; och

nr 20, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 14 i anledning av dels Kungl. Maj:ts förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Heiding</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 7 april,
» <i>Thomson</i>	» 2 » » » 8 »
» <i>Olson</i> i Göteborg	» 3 » » » 10 »
» förste vice talmannen <i>Hamilton</i>	» den 8 april och
» <i>Lundkvist</i> i Eskilstuna	» 4 dagar fr. o. m. den 8 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.25 på natten.

In fidem
Per Cronvall.